

T.C
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YAKINÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

XIX. YÜZYILIN ORTALARINDA TEKİRDAĞ KAZASI

HATİCE BAYRAKTAR

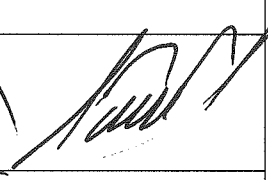
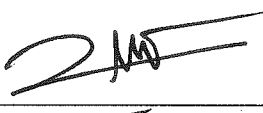

TEZ DANIŞMANI

YRD. DOÇ. DR. AZİZ TEKDEMİR

EDİRNE 2011

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YAKINÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

HATİCE BAYRAKTAR tarafından hazırlanan XIX. YÜZYILIN ORTALARINDA TEKİRDAĞ KAZASI konulu YÜKSEK LİSANS tezinin sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 12.-13. Maddeleri uyarınca 12.12.2011 Pazartesi günü saat 12.30'da yapılmış olup, tezin *
.....Kabul Edilmesine...~~OYBİRLİĞİ/OYÇOKLUĞU~~ ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Yrd. Doç. Dr. Aziz TEKDEMİR (Danışman)	<u>Kabul Edilmesine</u>	
Yrd. Doç. Dr. Zekai METE	<u>Kabull Edilmesine</u>	
Yrd. Doç. Dr. Oğuzhan DURMUŞ	<u>Kabul Edilmesine</u>	

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	421076
Yazar Adı / Soyadı	Hatice BAYRAKTAR
Uyruğu / T.C.Kimlik No	T.C. 11651981068
Telefon / Cep Telefonu	0 544 722 34 41
e-Posta	haticebayraktar1984@hotmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	XIX. Yüzyılın Ortalarında Tekirdağ Kazası
Tezin Tercümesi	Tekirdağ Township in the Mids of 19th Century
Konu Başlıkları	Tarih
Üniversite	Trakya Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bölüm	Tarih Bölümü
Anabilim Dalı	Tarih Anabilim Dalı
Bilim Dalı / Bölüm	Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2011
Sayfa	208
Tez Danışmanları	Yrd. Doç. Dr. Aziz TEKDEMİR
Dizin Terimleri	Tekirdağ=Tekirdağ Temettuat Defterleri=Temettuat Registers Esnaflar=Artisan
Önerilen Dizin Terimleri	
Yayımlama İzni	Tezimin yayımlanmasına izin veriyorum Ertelenmesini istiyorum [3 Yıl]

b. Tezimin Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi tarafından çoğaltılması veya yayımının **10.01.2015** tarihine kadar ertelenmesini talep ediyorum. Bu tarihten sonra tezimin, internet dahil olmak üzere her türlü ortamda çoğaltılması, ödünç verilmesi, dağıtımı ve yayımı için, tezime ilgili fikri mülkiyet haklarımı saklı kalmak üzere hiçbir ücret (royalty) talep etmeksizin izin verdiğimi beyan ederim.
NOT: (Ertelene süresi formun imzalandığı tarihten itibaren en fazla 3 (üç) yıldır.)

12.01.2012

İmza:.....

Yazdır

Tezin Adı: XIX. Yüzyılın Ortalarında Tekirdağ Kazası

Hazırlayan: Hatice BAYRAKTAR

ÖZET

Çalışmanın temel kaynağını Tekirdağ kazasına ait olan temettuat defterleri oluşturmaktadır. Yapılan araştırmalar neticesinde bölgeye ait 3 temettuat defterine ulaşılmıştır. Bu defterlerin biri kaza merkezindeki Müslüman nüfusa diğerleri ise, köylerde yaşayan Müslüman ve Rum nüfusa aittir. Başbakanlık Osmanlı Arşivinde bulunan Müslümanlara ait olan defterlere kayıt yılı olarak 1260 – 1261 tarihi verilmiştir. Rum nüfusa ait olan defterler de ise tarih bulunmamaktadır. Defterler muhtevası bakımından değerlendirildiğinde, verilen tarih aralığının uygun olmadığı görülmüştür. Kazaya ait bu defterlerin içeriğinde de herhangi bir tarih ile karşılaşmadığından dolayı, defterlerin kayıt özelliğine göre, daha önceki yıllarda (1256) tutulmuş olan temettuat tahrirleri olduğu düşünülmektedir.

Dönem itibarıyla şehirde Müslümanların yaşadığı 22 mahalle mevcuttur. Merkeze ait Gayrimüslim mahallelerinin temettuat kayıtlarına ulaşamadığından bu mahalleler farklı kaynaklardan tespit edilmiştir. Ayrıca şehrin 35 köyü ve köylere bağlı 31 adet çiftlik bulunmaktadır. Kayıtlara göre 28 köy Müslüman ahaliden, 6 köy de Rum ahaliden oluşmaktadır. Yalnızca Banados Köyü'nde Müslüman nüfus ile Rum nüfusun birlikte yaşadığı görülmektedir.

Tutulan kayıtlarda kişilere ait mal varlığının kıymetleri belirtilmiştir. Bu kayıtlar kişilerin oturdukları evlerden, sahip oldukları tarla, bağ, bahçe, dükkân ve mağaza gibi her türlü kaydı içermektedir. Ancak Müslümanların yaşadığı karyelerde belirtilen hayvancılık faaliyetleri dışında kaza merkezinde ve Rum köylerinde hayvan varlığına dair herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Aynı zamanda ekilen ürünlerin çeşidi de belirtilmemiştir. Bazen dönüm olarak belirtilen tarla ve bağ miktarı bazı yerlerde ise kile olarak verilmiştir. Fakat kazada arazi miktarının fazla olduğu ve hemen her hanede tarla ve bağ ekimi yapılarak kazanç sağlandığı görülmektedir.

Tekirdağ hem bir tarım kenti hem de bir liman kentidir. Bu özelliğini işlenen dönem itibarıyla da görmek mümkündür. Şehirde ticaretin canlılığına nazaran ve hububatın sevkinde geçiş noktası özelliğinden dolayı birçok mahzen ve mağaza varlığı tespit edilmiştir. Tarımla uğraşanların yanı sıra ticaret ve zanaat ile ilgili meslekleri icra edenlerin sayısı da oldukça fazladır. Şöyle ki hane reislerinin unvanında mesleği belirtilirken, arazi varlığı bulunmasına rağmen çiftçiliği ön planda tutulmayıp, ticari uğraşı ve zanaatkârlığı yazılmıştır. Bu da göstermektedir ki hane reisleri bir taraftan tarım ile uğraşırken bir taraftan da ticaret ve zanaatkârlık ile gelir elde etmektedir.

Denizin varoluşu kazaya ticaretin yanında meslek ediniminde de kazanç sağlamıştır. Denizciliğe bağlı olarak, reis, gemici, kayıkçı gibi meslekler de gelişmiş olup, buna bağlı hamallık ve taşımacılığın atlar ile yapıldığı göz önünde bulundurulursa arabacılık da bir hayli fazladır.

Anahtar Kelimeler: Tekirdağ, Ekonomi, Ziraat, Ticaret, Meslek, Esnaf, Temettuat

Name of Thesis: Tekirdağ Township in the Mids of 19th Century

Prepared by: Hatice BAYRAKTAR

ABSTRACT

Temettuat notebooks belonging to Tekirdağ town make up the basic resource of the study. As a result of the investigations performed, 3 temettuat notebooks belonging to the region were reached. One of these notebooks belongs to the Muslim population in the town centre, and the others belong to the Muslim and Greek population living in the villages. The date 1260-1261 was given as the register year to the notebooks belonging to Muslims in the Prime Ministry Ottoman Archive. But there is not any date in the notebooks belonging to the Greek population. When the notebooks were evaluated in terms of their content, it was seen that the date sequence given is not appropriate. Since any date has not been encountered in the content of these notebooks belonging to the town, it is thought that there are temettuat writings kept in earlier years (1256) according to the register feature of the notebooks.

Considering the period, there are 22 streets in the city where Muslims lived. Since the temettuat registers of the non-muslim streets belonging to the centre have not been reached, these streets have been determined from different resources. Also, the city has got 35 villages, and there are 31 farms connected to the villages. According to the registers, 28 villages consist of the Muslim population whereas 6 villages consist of the Greek population. Only in Badanos Village it is seen that the Muslim and the Greek population lived together.

In the registers kept, the values of the assets belonging to the people were stated. These registers contain every kind of register such as houses people lived, vineyards, yards, shops and stores they own. But except for livestock mentioned in the villages Muslims lived, there is not any register concerning the presence of animals in the town centre and the Greek villages. At the same time the sorts of the products sown have not been mentioned. The amount of field and vineyard which was sometimes mentioned as decare was given as bushel in some places. But it is

seen that there was plenty of land in the town and that nearly every household maintained their lives by sowing in land and in vineyards.

Tekirdağ is both an agriculture city and a harbour city. It is possible to see this feature considering the period dealt with. In compared to the boom of trade in the city and because of its quality of being a transit point, it has been determined that there were a lot of vaults and stores. In addition to those who are occupied with agriculture, the number of those who perform jobs related with trade and craft is notably high. That is, while the job of the leader of household in his position was stated, his being a farmer was not kept at the forefront in spite of his possession of land and commercial occupation and his crafting were registered. This shows that while household leaders were occupied with agriculture at one side, they earned their lives with trade and crafting at the other side.

The presence of the sea contributed to getting a job as well as to trade in the town. Related with marine, jobs like captain, seafarer and boatman developed, and related to this when it is considered that portage and transporting were performed with horses, the amount of carting was pretty high.

Key Words: Tekirdağ, Economy, Agriculture, Trade, Job, Tradesman, Temettuat

ÖNSÖZ

Osmanlı Devletinde şehirler kuruluşlarına, coğrafi konumlarına, ticari ve sosyal yapıları ile büyüklüklerine göre önemi bakımından farklılık göstermiştir. Şehir tarihi çalışması olarak son zamanlarda iktisadi ve sosyal tarih açısından zengin malzeme barındıran temettuat kayıtları incelenmektedir. XIX. yüzyılın ortalarında şehirlerin karakteristik özelliğinin ortaya çıkmasını sağlayan bu belgeler, hem nüfusun tespitinde hem de istatistikî verilerin oluşumunda önem arz etmektedir.

Yapılan bu çalışma temettuat kayıtları ışığında hazırlanmış olup, XIX. yüzyılın ortalarında Tekirdağ kazasının sosyo – ekonomik yapısının belirlenmesinde kazaya dair bilgiler sunmakta ve şehir tarihçiliği için örnek oluşturmaktadır. Özellikle Tekirdağ şehrine dair yeterli sayıda tarihsel veriler içeren çalışma bulunmadığından bölgenin tarihine katkıda bulunması amacıyla konu seçimi gerçekleştirilmiştir.

“XIX. yüzyılın ortalarında Tekirdağ kazası” adlı bu tez çalışması giriş ve iki bölümden oluşmakta, ayrıca ekler kısmı bulunmaktadır. Girişte Tekirdağ kazasının coğrafi konumu ve tarihi ile temettuat defterleri hakkında kısaca malumat verilerek Tekirdağ kazasının temettuat kayıtları hakkında değerlendirme yapılmıştır.

Birinci bölümde, Tekirdağ kazasının sosyal yapısı merkezdeki Müslüman mahalleleri ile Müslüman ve Rum köyleri dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Kazadaki nüfus, deftere kaydedilen hane reislerine göre tespit edilerek tablolar ile gösterilmiştir. Hane reislerinin isim, unvan ve lakabından yola çıkılarak sosyal yapıya ilişkin bazı değerlendirmeler yapılmıştır. Meslek gruplarının dağılımı, idari ve resmi görevliler, dini görevliler, ziraat ve hayvancılık ile ilgili meslekler, ticaret ve zanaat ile ilgili meslekler ve çalışamaz durumda olanlar ile vergiden muaf tutulanların ayrımı farklı başlıklar altında incelenmiştir.

İkinci bölümde, kazanın ve kazaya bağlı köyler ile çiftliklerin ekonomik yapısı incelenmiştir. Ekonomik yapıya ilişkin değerlendirmeler, kişilerin sahip oldukları mal varlıklarının kıymetleri ölçüsünde yapılmış ve bunlar da tablolarda gösterilmiştir.

Bahsi geçen bölümler incelenen temettuat kayıtlarının içerdiği bilgiler esas alınarak tasnif ve tetkik edilmiş olup, tablo ve grafikler kullanılarak istatistikî veriler ortaya konulmuştur.

Sonuç bölümüne gelindiğinde konunun geneli hakkında sosyal ve ekonomik verilerden elde edilen bilgilere göre değerlendirme yapılmıştır. Ekler kısmında Tekirdağ kazası haritaları ile kazanın temettuat kayıtlarının örnekleri verilmiştir.

Temettuat kayıtları esas alınarak oluşturan tez aynı zamanda yakın yıllara denk düşen şer'iyeye sicili ile salnameler ve diğer arşiv vesikalarıyla da desteklenmiştir. Seyahatname ve hatıratlardan başka, Osmanlı Devletinin sosyal ve ekonomik yapısına ilişkin araştırma eserlerinden de yararlanılmıştır.

Son olarak, çalışmalarımın her safhasında beni teşvik eden yardımlarını esirgemeyen sabırla çalışmalarımı takip eden değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Aziz TEKDEMİR' e, tezimin ilk dönemlerine nezaret eden ve arşiv çalışmalarımda desteğini esirgemeyen çalışmalarına bilgi ve tecrübeleriyle yön veren muhterem hocam Yrd. Doç. Dr. Zekâi METE' ye, lisans eğitimim boyunca ilmi araştırmalara yönlendiren kıymetli hocam Ahmet KOLBAŞI' ya, lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca bilgilerinden istifade ettiğim üzerimde emeği olan tüm değerli hocalarıma, tez ile ilgili sorularımda yardımını esirgemeyen sayın hocalarım Doç. Dr. İbrahim SEZGİN' e, Yrd. Doç. Dr. Hacer ATEŞ' e, Yrd. Doç. Dr. Cengiz FEDAKAR'a yardım ve görüşlerini paylaşan değerli arkadaşlarım Nazlı GENÇER' e, Aysun BİLGİÇ KURT' a, Aydın KURT' a, burada ismini zikredemediğim yardımcı olan tüm arkadaşlarıma, çalışmalar konusunda yardım gösteren Osmanlı Arşiv personeli ile İsam personeline ve her zaman yanımda olan maddi manevi desteğini eksik etmeyen sevgili aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Hatice Bayraktar

Edirne 2011

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLO CETVELİ	x
GRAFİK CETVELİ	xiii
KISALTMALAR	xiv
GİRİŞ	1
A.TEKİRDAĞ KAZASININ COĞRAFYASI VE TARİHİ	1
1.Coğrafyası	1
2.Tarihi	3
B.TEMETTUAT DEFTERLERİ	9
C.TEKİRDAĞ KAZASININ TEMETTUAT DEFTERLERİ	13
I. BÖLÜM	
TEKİRDAĞ KAZASININ SOSYAL YAPISI	17
A.KAZA MERKEZİNDE SOSYAL YAPI	17
1.Mahalleler ve Nüfusları	17
2.İsim, Unvan ve Lakaplar	24
a.Hane Reislerinin İsimleri	25
b.Hane Reislerinin Unvan ve Lakabı	26
(1).Kişilerin Aile Lakapları	26
(2).Kişilerin Çeşitli Özelliklerini Belirten Lakaplar	29
(3).Kişilerin Geldikleri Yeri Belirten Lakaplar	31
(4).Kişilerin Mesleklerini Belirten Lakaplar	33
3.Meslek Grupları	37
a.İdari ve Resmi Görevliler	38
b.Dini Görevliler	40
c.Ziraat ve Hayvancılık ile İlgili Meslekler	44
d.Ticaret ve Zanaat ile İlgili Meslekler	45
(1).Gıda Sektörü	45
(2).Dokuma ve Atölye İş Kolu	47
(3).Deri İş Kolu	48
(4).Maden Sanatı	49
(5).Tüccar Grubu	50
(6).Taşımacılık Yapanlar	51
(7).Denizcilik ile Uğraşanlar	52
(8).Tahta ve Kereste Ustaları	53
(9).İşçiler	54
(10).Çeşitli Hizmetlerde Çalışan Esnaf Grubu	55
e.Çalışamaz Durumda Olanlar ve Vergiden Muaf Tutulanlar	57
4.Yaşam Mekânları	62
a.Evler (Mülk Menzil)	62
b.Odalar	64
B.KARYELERDE SOSYAL YAPI	68
1.Nüfus	68

a. Müslüman Nüfus.....	68
b. Rum Nüfus.....	72
2. Unvan ve Lakaplar	73
a. Müslümanların Unvan ve Lakabı	73
b. Rumların Unvan ve Lakabı.....	74
3. Meslek Grupları	75
a. Müslümanların Meslekleri	75
b. Rumların Meslekleri	76
4. Yaşam Mekânları	77
a. Müslümanlara Ait Evler.....	77
b. Rumlara Ait Evler.....	78

II. BÖLÜM

TEKİRDAĞ KAZASININ EKONOMİK YAPISI.....	80
A. KAZA MERKEZİNDE EKONOMİK YAPI.....	80
1. Ziraî Faaliyetler.....	80
a. Toprağın Dağılımı ve Kullanım Şekli	82
(1). Tarlalar.....	84
(2). Bağlar.....	85
(3). Bağdalalar	86
(4). Bahçeler	88
(5). Dutluk ve Ayvalıklar	89
(6). Çayırlar	90
(7). “Geleme” Tarlalar.....	91
b. Mahallelere Göre Toprağın Dağılımı	93
2. Ticaret ve Zanaat.....	96
a. Dükkânlar.....	97
(1). Kahvehaneler	98
(2). Bakkal Dükkânları	100
(3). Berber Dükkânları	102
(4). Yiyecek Maddeleri Satılan Dükkânlar	103
(5). Fırınlr	106
(6). Attar Dükkânları	108
(7). Duhan ve Tütün Dükkânları	108
(8). Muytaf Dükkânları	110
(9). Hallaç Dükkânları.....	110
(10). Çıkrıkçı, Tiftikçi, Keçeci Dükkânları	112
(11). Terzi ve Dikici Dükkânları	113
(12). Pabuççu, Yemenici, Kunduracı, Çizmeci, Çarıkçı, Terlikçi Dükkânları	115
(13). Vakıf Dükkânlar	117
(14). Diğer Dükkânlar	118
(15). Faaliyet Alanı Belirtilmeyen Dükkânlar.....	125
(16). Diğer Gayrimenkuller ile Birlikte Yazılan Dükkânlar	126
(17). Kıymeti Belirtilmeyen Gayrimenkuller	127
b. Dükkân Zemînleri.....	128
c. Sanayi Tesisleri.....	135
(1). Değirmenler	135

(2).Camhaneler	137
(3).Bezirhaneler	138
(4).Yağhaneler	138
(5).Debbağhane ve Tabakhaneler	139
(6).Muytafhaneler	141
(7).Kiremithaneler	141
d.Diğer İktisadî Kurumlar	142
(1).Hanlar	142
(2).Hamamlar	143
(3).Mağaza ve Mahzenler	144
(4).Pazarlar	150
(5).Bezzâzistan (Bedesten)	150
B.KARYELERDE EKONOMİK YAPI	151
1.Zirai faaliyetler	151
a.Müslümanlara Ait Arazi ve Bağlar	151
b.Rumlara Ait Arazi ve Bağlar	156
2.İktisadî Kurumlar	161
a.Müslümanlara Ait İktisadi Kurumlar	161
(1).Mağazalar	161
(2).Dükkânlar	161
(3).Değirmenler	161
b.Rumlara Ait İktisadi Kurumlar	163
(1).Mağazalar	163
(2).Dükkânlar	164
(3).Değirmenler	165
(4).Fırınlr	168
(5).Diğer İktisadî Kurumlar	168
3.Hayvancılık	169
SONUÇ	171
KAYNAKÇA	174
DİZİN	186
EKLER	190

TABLO CETVELİ

Tablo: 1 Tekirdağ Kazasının Mahallelerdeki Hane Sayısı ve Tahmini Nüfusu	19
Tablo: 2 Kişilerin Aile Lakapları	27
Tablo: 3 Kişilerin Çeşitli Özelliklerini Belirten Lakaplar.....	29
Tablo: 4 Kişilerin Geldikleri Yeri Belirten Lakaplar	32
Tablo: 5 Kaydedilen Kişilerin Mesleklerini Belirten Lakaplar.....	34
Tablo: 6 Babaların Mesleklerini Belirten Lakaplar	37
Tablo: 7 Tekirdağ Kazasında Bulunan İdari ve Resmi Görevliler.....	39
Tablo: 8 Tekirdağ Kazasında Bulunan Mahalle İmamları.....	41
Tablo: 9 Tekirdağ Kazasında Bulunan Müezzinler	42
Tablo: 10 Tekirdağ Kazasında Bulunan Hatipler.....	43
Tablo: 11 Tekirdağ Kazasında Bulunan Müteveli ile Kayyumlar	43
Tablo: 12 Tekirdağ Kazasında Ziraat ve Hayvancılık ile İlgili Meslekler.....	44
Tablo: 13 Tekirdağ Kazasında Gıda Sektörü ile Uğraşanlar	46
Tablo: 14 Tekirdağ Kazasında Dokuma ve Atölye İş Kolunda Uğraşanlar.....	47
Tablo: 15 Tekirdağ Kazasında Deri İş Kolunda Uğraşanlar	48
Tablo: 16 Tekirdağ Kazasında Maden Sanatı ile Uğraşanlar.....	49
Tablo: 17 Tekirdağ Kazasında Tüccar Grubu.....	50
Tablo: 18 Tekirdağ Kazasında Taşımacılık ile Uğraşanlar.....	52
Tablo: 19 Tekirdağ Kazasında Denizcilik İle Uğraşanlar.....	53
Tablo: 20 Tekirdağ Kazasında Tahta ve Kereste İşi ile Uğraşanlar.....	54
Tablo: 21 Tekirdağ Kazasında İşçiler	55
Tablo: 22 Tekirdağ Kazasında Çeşitli Hizmetlerde Çalışan Esnaf Grubu.....	57
Tablo: 23 Tekirdağ Kazasında Çalışamaz Durumda Olanlar ve Vergiden Muaf Olanlar	60
Tablo: 24 Mahallelerin Mülk Menzil (Ev) Kıymetleri	64
Tablo: 25 Tekirdağ Kazasındaki Kiralık Odalar.....	67
Tablo: 26 Tekirdağ Kazasına Bağlı Müslüman Karyeleri ve Çiftliklerinin Nüfusu	71
Tablo: 27 Tekirdağ Kazasına Bağlı Rum Karyelerinin Nüfusu.....	73
Tablo: 28 Karye ve Çiftliklerde Müslümanların Meslek Belirten Lakapları.....	74
Tablo: 29 Karyelerde Rumların Meslek Belirten Lakapları	75
Tablo: 30 Müslüman Karye ve Çiftliklerine Ait Evler (Mülk Menzil).....	78
Tablo: 31 Rumlara Ait Evler (Mülk Menzil).....	79
Tablo: 32 Tekirdağ Kazasında Arazi Mevkileri.....	82
Tablo: 33 Tekirdağ Kazasında Tarlalar, Bağlar ve Bağdalalar.....	87
Tablo: 34 Tekirdağ Kazasında Bahçeler	89
Tablo: 35 Tekirdağ Kazasında Ayvalıklar	90
Tablo: 36 Tekirdağ Kazasında Çayırklar	91
Tablo: 37 Tekirdağ Kazasında “Geleme” Tarlalar.....	92

Tablo: 38 Tekirdağ Kazasında Mahallelere Göre Toprağın Dağılımı	95
Tablo: 39 Tekirdağ Kazasında Bulunan Kahvehaneler	99
Tablo: 40 Tekirdağ Kazasındaki Bakkal Dükkânları.....	101
Tablo: 41 Tekirdağ Kazasında Bulunan Berber Dükkânları.....	103
Tablo: 42 Yiyecek Maddesi Satılan Dükkânlar	105
Tablo: 43 Tekirdağ Kazasında Bulunan Fırınlr.....	107
Tablo: 44 Tekirdağ Kazasındaki Attar Dükkânları	108
Tablo: 45 Tekirdağ Kazasında Bulunan Duhan Dükkânları	109
Tablo: 46 Tekirdağ Kazasında Bulunan Tütün Dükkânları	109
Tablo: 47 Tekirdağ Kazasında Bulunan Muylaf Dükkânları.....	110
Tablo: 48 Tekirdağ Kazasında Bulunan Hallaç Dükkânları	111
Tablo: 49 Tekirdağ Kazasında Bulunan Çıkırıkçı Dükkânları.....	112
Tablo: 50 Tekirdağ Kazasında Bulunan Tiftikçi Dükkânları.....	112
Tablo: 51 Tekirdağ Kazasında Bulunan Keçeci Dükkânları.....	112
Tablo: 52 Tekirdağ Kazasında Bulunan Terzi Dükkânları	114
Tablo: 53 Tekirdağ Kazasında Bulunan Dikici Dükkânları.....	114
Tablo: 54 Tekirdağ Kazasında Bulunan pabuççu Dükkânları	115
Tablo: 55 Tekirdağ Kazasında Bulunan Yemenici Dükkânları.....	116
Tablo: 56 Tekirdağ Kazasında Bulunan Çizmeci Dükkânları	117
Tablo: 57 Tekirdağ Kazasında Bulunan Kunduracı Dükkânları.....	117
Tablo: 58 Tekirdağ Kazasında Bulunan Vakıf Dükkânların Kıymeti	118
Tablo: 59 (a) Tekirdağ Kazasında Bulunan Diğer Dükkânlar	120
Tablo: 59 (b) Tekirdağ Kazasında Bulunan Diğer Dükkânlar	124
Tablo: 60 Faaliyet Alanı Belirtilmeyen Dükkânlar.....	126
Tablo: 61 Diğer Gayrimenkuller ile Birlikte Yazılan Dükkânlar	127
Tablo: 62 Kıymeti Belirtilmeyen Gayrimenkuller.....	128
Tablo: 63 Tekirdağ Kazasında Bulunan Dükkân Zeminleri	130
Tablo: 64 Tekirdağ Kazasında Bulunan Değirmenler	136
Tablo: 65 Tekirdağ Kazasında Bulunan Değirmen Taşları.....	136
Tablo: 66 Tekirdağ Kazasında Bulunan Camhaneler	138
Tablo: 67 Tekirdağ Kazasında Bulunan Yağhaneler	139
Tablo: 68 Tekirdağ Kazasında Bulunan Debbaghaneler	140
Tablo: 69 Tekirdağ Kazasında Bulunan Tabakhaneler.....	140
Tablo: 70 Tekirdağ Kazasında Bulunan Muylafhaneler	141
Tablo: 71 Tekirdağ Kazasında Bulunan Hanlar.....	143
Tablo: 72 Tekirdağ Kazasında Bulunan Hamamlar.....	144
Tablo: 73 Tekirdağ Kazasında Bulunan Mağazalar.....	147
Tablo: 74 Tekirdağ Kazasında Bulunan Mahzenler.....	149
Tablo: 75 Tekirdağ Kazası Müslüman Karye ve Çiftliklerinin Toprak Dağılımı	154
Tablo: 76 Işıklar Karyesine Ait Arazi ve Bağlar	157

Tablo: 77 Kumbağı Karyesine Ait Arazi ve Bağlar.....	158
Tablo: 78 Banados Karyesine Ait Arazi ve Bağlar.....	159
Tablo: 79 Naib, Çanakçı, Cedit Karyelerine Ait Arazi ve Bağlar.....	159
Tablo: 80 Köse İlyas Karyesine Ait Arazi ve Bağlar.....	160
Tablo: 81 Karye ve Çiftliklerde Bulunan Değirmenler.....	162
Tablo: 82 Kumbağı Karyesi'nde Bulunan Mağazalar	163
Tablo: 83 Banados Karyesi'nde Bulunan Mağazalar.....	164
Tablo: 84 Cedit Karyesi'nde Bulunan Mağazalar.....	164
Tablo: 85 Işıklar Karyesi'nde Bulunan Dükkânlar	165
Tablo: 86 Kumbağı Karyesi'nde Bulunan Dükkânlar	165
Tablo: 87 Cedit Karyesi'nde Bulunan Dükkânlar.....	165
Tablo: 88 Kumbağı Karyesi'nde Bulunan Değirmenler	166
Tablo: 89 Banados Karyesi'nde Bulunan Değirmenler	166
Tablo: 90 Cedit Karyesi'nde Bulunan Değirmenler	167
Tablo: 91 Naib Karyesi'nde Bulunan Değirmenler	167

GRAFİK CETVELİ

Grafik: 1 Tekirdağ Kazasının Nüfus Yoğunluğu	20
Grafik: 2 Kazadaki Esnaf Gruplarının Dağılımı	61
Grafik: 3 Kazadaki Meslek Gruplarının Dağılımı	61
Grafik: 4 Tekirdağ Kazasında Toprağın Kullanım Alanlarına Dağılımı	83
Grafik: 5 Tekirdağ Kazası Müslüman Karye ve Çiftliklerinin Arazi Dağılımı	155
Grafik: 6 Rumlara Ait Arazilerin Karyelerdeki Dağılımı	160
Grafik: 7 Rumlara Ait Bağ Alanlarının Karyelerdeki Dağılımı	160
Grafik: 8 Karye ve Çiftliklerde Mera'î Ağnam	170

KISALTMALAR

A. DVN.	: Divân (Beylikçi) Kalemî
A. MKT.	: Sadaret Mektubî Kalemî
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
a.g.s.	: Adı Geçen Sözlük
a.g.t.	: Adı Geçen Tez
A.Ü.D.T.C.F.	: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi
Bkz.	: Bakınız
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
DİA.	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
H.	: Hicri
HAT.	: Hatt-ı Hümayûn Tasnifi
Haz.	: Hazırlayan
İA	: Milli Eğitim Bakanlığı İslâm Ansiklopedisi
M.	: Miladî
MEB.	: Milli Eğitim Bakanlığı
ML. VRD. TMT.	: Maliye Nezareti Vâridât Muhasebesi Temettuat Defterleri
MTA	: Maden Tetkiki ve Arama Dergisi
MVL.	: Meclis-i Vâlâ Riyâseti Belgeleri
nr.	: Numara
nşr.	: Neşr
R.Ş.S.	: Rodosçuk Şer'iyye Sicili
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TA.	: Türk Ansiklopedisi
TALİD	: Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi
TTK	: Türk Tarih Kurumu
vd.	: ve diğerleri
y.y.	: Yüzyıl
yay.	: Yayınları

GİRİŞ

A.TEKİRDAĞ KAZASININ COĞRAFYASI VE TARİHİ

1.Coğrafyası

Anadolu ile Avrupa arasında bir geçiş noktası durumundaki Trakya¹ Osmanlı dönemindeki Edirne ile şarki Rumeli ilini kapsamakta iken, bugün Trakya üç devlet arasında taksim edilmiştir². Günümüz Trakyası sınırlarında olan Tekirdağ, asırlar boyunca, stratejik konumu, iklimi ve deniz ticareti ile önemli bir yer teşkil etmiştir. Yetiştirilen ürünlerin kaliteli olması sebebiyle İstanbul'a sevki ve diğer bölgelerden gelen ürünlerin de liman vasıtasıyla nakli gerçekleştirilmiştir. Böylece Tekirdağ hem bir ziraat kenti, hem de bir liman kenti olma özelliğini bir arada bulundurmıştır.

Coğrafi konum itibarıyla Tekirdağ, Trakya'da 40 36 ve 41 31 kuzey enlemleri ile 26 43 ve 28 08 doğu boylamları arasında yer almakta ve 6218 km²' lik yüzölçümü ile Türkiye topraklarının % 0,8'ini kaplamaktadır³. Marmara kıyılarının doğu-batı istikametinden kuzey-güney istikametine döndüğü yerde, yarım daire şeklinde bir koy kenarında ve bu koya hâkim yarlar üzerinde takribi olarak 12, 25 ve 45 m. irtifada sıralanmış basamak şeklinde düzlükler üzerinde bulunmaktadır⁴. Marmara sahilinin Tekirdağ'a kadar olan kısmı kumsal ve oradan boğaza kadar ki kısmı da taşlıktır⁵.

Marmara Bölgesinin Ergene bölümü ile Istranca bölümü üzerinde yayılan Tekirdağ'ın çevresini; doğuda İstanbul, güneydoğuda Marmara Denizi, güneyde Gelibolu, batıda Edirne, kuzeyde Kırklareli kuşatmaktadır. Tekirdağ'ın kuzey

¹ Veli Sevin, *Eski Anadolu ve Trakya I (Başlangıcından Pers Egemenliğine Kadar) Atlaslı Büyük Uygurluklar Ansiklopedisi*, İstanbul 2003, s. 68.

² Abidin Özmen, *Trakya*, Ankara 1948, s. 3.

³ Özlem Akti - Timur Demirezen - Serkan Ersoy - Mehmet Bozer - Heval Kaynak, "Tekirdağ İli Alan Araştırması", *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, S. 16-19, İstanbul 1997- 1998, s. 79.; Münir Satkın, *Tekirdağ Eski Ahşap Evleri*, Tekirdağ 1996, s. 9.

⁴ Besim Darkot, "Tekirdağ", *İA*, C. 12/I, 2. Baskı, İstanbul, 1979, s. 133. Birinci ve İkinci zaman'da, şimdiki Tekirdağ denizlerle kaplı iken, Üçüncü zamanda Tekir Dağları ile Ganos Dağı oluşmuş ve Dördüncü zaman'da günümüzdeki görüntüyü almıştır: (Hasan Akarsu, *Tekirdağ Sonsuz Gurbet*, İstanbul, 2010, s. 12).

⁵ Kolağası Ali Cevad - Yüzbaşı Remzi, *Avrupa-i Osmaniye*, 1308, s. 9.

kesimlerinde, Istranca Dağları'na⁶ ait yükseklikler, orta kesimlerinde ise, Ergene Nehri'nin çevresinde oluşan düzlükler bulunmaktadır. Güney kesimleri genel olarak, az yüksek tepelerden ve dalgalı araziden meydana gelmektedir. Bu kesimde bulunan ve Marmara kıyısından itibaren 945 m yüksekliğe erişen Ganos Dağı, Tekirdağ'ın en yüksek noktasını teşkil etmektedir. Kuzeydoğusunda uzanan Istranca Dağları'nın doğu etekleri ve Ganos Dağı dışında ovalıktır⁷. Kuzeydoğu güneybatı doğrultusundaki bu dağlar, Kumbağ'dan Gelibolu yarımadası yakınına kadar 50 km boyunca uzanmaktadır. Dağlar yüksek olmadıkları halde, kıyı boyuna yakın oluşları sebebiyle heybetli görünmektedir.

Dağların esas yapısı, Eosen⁸ kıvrımlı, kırıklı tabakalardan oluşmuştur⁹. Ganosların kuzeyinde Tekirdağ ile Malkara arasında uzanan platolar, bir taraftan taban seviyesinin yakınlığı, diğer taraftan üzerinde geliştikleri sahrelerin yumuşak tabiatı sebebiyle fazla parçalanmıştır¹⁰. Ormanları, kuzeyde Istrancalar bölgesindedir. Bu ormanlar, meşe ve kayın başta olmak üzere, çeşitli yayvan yapraklı ağaçlardan meydana gelmiştir. Tipik bitkiler, Akdeniz iklimine has makiler, bağlar, meyve bahçeleri ve zeytinliklerdir. Kuzeyinde orman ve çayırların bulunması, Akdeniz ikliminin etkisini yavaş yavaş yitirmesine Istrancalarda kuvvetlice bir kara ve astropikal yayla ikliminin hâkim olmasına sebep olmuştur¹¹.

Bölge Akdeniz ile Karadeniz gibi iki büyük denizin arasında, ayrı iklim özellikleri taşıyan iki bölgenin geçiş yerindedir. Marmara oluşu adını alan bu kuşak iklim bakımından Marmara Bölgesinden ayrı bir özellik göstermektedir. Her mevsim

⁶ İstanbul'un suyunu veren Terkos gölünün batısından başlayan ve Romalıların (Mons Astikus) dedikleri Istranca Dağları bir müddet Karadeniz kıyısına paralel bir şekilde devam eder, sonra kuzey batıya dönerek arızalı bir halde birçok tepeler ve vadiler teşkil ederek Demirköy ilçesinin batısında Rezve deresinin yukarı havzasında Anti Balkanlarla birleşmektedir. Istranca'nın en yüksek tepesi Kırklareli - Demirköy arasındaki 1030 metre irtifaında "Mahya" tepesidir. Aynı zamanda bu dağlar İstanbul'un odun ve odun kömürü gibi yakacağıının mühim bir kısmını temin eden ormanlık ve fundalığa sahiptir: (Abidin Özmen, *a.g.e.*, s. 5).

⁷ *Hayat Türkiye Ansiklopedisi*, "Tekirdağ", s. 369.

⁸ Yay önu konumundaki Trakya Havzası, Orta Eosen'de Pontid içi okyanusunun kapanması ve kıta-kıta çarpışması (İstanbul ve Istranca zonları ile Sakarya zonu) sonucu üst levha olan Istranca zonu gerilmeye uğramasıyla gelişmiştir: (Fahri Esenli, "Tekirdağ Bölgesi Alkali Bazaltları İçerisindeki Peridotitik Ksenolitler", *Maden Tetkik ve Arama Dergisi*, S. 121, 1999, s. 125).

⁹ *Türk Ansiklopedisi*, "Tekirdağ", C. XIV, Ankara, 1966, s. 42.

¹⁰ Arif Erzen, *İlkçağ Tarihinde Trakya (Başlangıçtan Roma Çağı'na Kadar)*, (Yay. Haz. Nezih Başgelen), İstanbul 1994, s. 17.

¹¹ *Hayat Türkiye Ansiklopedisi*, "Tekirdağ", s. 371.

güneydoğudan lodos ve kuzeybatıdan poyraz esmektedir. İç kısımlarda kuzey rüzgârları dondurucudur. En sıcak ay temmuz olup sıcaklık gölgede 38 dereceye kadar yükselmektedir. En soğuk ayı ise, ocak ayıdır ve ortalama 3,3 derecedir¹². Başlıca akarsuları, güneydeki dağlardan ve tepeliklerden Ergene havzasına doğru uzanan derelerdir. Kışın ve ilkbaharda kabaran dereler, yazın ve güz başında çekilirler. Doğudan da Ergene ırmağının kolları uzanmaktadır¹³. Geçirgen bir toprak yapısına sahip olan bölgede özellikle Büyükkarıştıran - Çorlu arasındaki aşınmalara maruz kalmış ve alçak bir plato niteliği kazanmıştır. Topraklarının tamamına yakın kısmı tarıma elverişli olup genelde I. ve IV. sınıf topraklardır¹⁴.

İstanbul şehrinden 120 km. ve İstanbul vilayetinden 50 km. uzaklıkta olan Tekirdağ şehri, turizme müsait güzel kıyılara ve geniş bir hinterlanda sahiptir. Özellikle hinterlandının deniz seviyesinden 150–200 m. yükseltide bulunması ve hakim tepelik bir lokasyona sahip olması, eski devirlerde önemli sayılan, denizden gelen düşmanlara karşı muhafazalı bir yapıda olmasını sağlamıştır. Deniz münakalesine elverişli kıyıları olması hasebiyle tarihin en eski çağlarından beri yerleşim yeri olarak seçilmiştir¹⁵.

2.Tarihi

Evliya Çelebi, Seyahatnamesinde Tekirdağ'dan “*cihan bağı yani cennet bahçesi güzel şehir*” olarak bahsetmektedir. Rum tarihçilerin yazdıklarına göre ise, İstanbul tekfurlarının bağlarının bulunduğu bir şehir olup, tekfur kral her mevsim gemilere binerek gönüllere ferahlık veren bağıklara gelip bir müddet istirahat ederek, bağ ve bahçelerinde fasıllar edip daha sonrada İstanbul'a dönmektedir¹⁶. Ksenofon “son derece güzel bir şehir”, Prokopius de “Ereğli'nin bir günlük yol

¹² Osman Yalçın, *Tekirdağ ve Marmara Bölgesi*, İstanbul, 1984, s. 8-9.

¹³ *Türk Ansiklopedisi*, “Tekirdağ”, s. 42.

¹⁴ Özlem Akti vd., *a.g.m.*, s. 79.

¹⁵ Bedriye Tolun, “Tekirdağ Şehir Nüfusu”, *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, C.10, (S.18-19'dan ayrı baskı), İstanbul, 1973, s. 151.

¹⁶ Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, (Çev. Mehmed Zillioğlu), C. 8, İstanbul 1966, s. 425.

uzağında elverişli mevkisinden dolayı deniz ticaretine uygun bir limandır” demektedir¹⁷.

Eski çağlardan beri, bulunduğu bölgenin bir idare merkezi konumunda olan Tekirdağ¹⁸, çok eski bir kasaba olup, zaman-ı kadimde Bisanthe ismi ile Yunan müstemlekatındandır¹⁹. Herodot tarihinde şehrin, Samoslu kolonistler tarafından kurulduğu ve “Bisanthe” adıyla anıldığını yazmaktadır. Plinius ise, kentten “Resisthon” (Resisto) olarak bahsetmektedir. İskender’in Granyküs muharebesini yaptığı M.Ö. 334 tarihine kadar olan haritalarda Bisanthe iken, bu tarihten sonra “Rhaedestus” yazıldığı görülmektedir. Roma devrinde “Rhaedestus” (M.Ö. 334-843), Bizans devrinde “Rodosto” (843-1358) olarak kullanılmıştır. Türk egemenliğinde ise, başlarda “Rodosçuk” (1358 – 1732) olarak ismi geçen şehir XVIII. Yüzyıla kadar bu şekilde anılmış, padişahın Rodosçuk naibine gönderdiği fermanlarda ise, 1732 tarihinden sonra “Tekfurdağı” adı kullanılmıştır²⁰. Ancak daha Aşıkpaşazade tarihinde “Tekürdağı” yahud “Tekfurdağı” ismini almıştır. Aynı suretle Müneccim – Başî da, bu kelimeyi “Tekür” şeklinde kaydetmiştir. 1518 senesinde yağcılar ve küreciler defterinde “Tekürdağı” şeklinde geçmektedir²¹.

Şehrin isminin menşei hakkında farklı görüşler ileri sürülmektedir. Vaktiyle burada pek çok Ermeni bulunduğu ve yakınlarında Tekavurları da olduğu için, “Tekovur Dağı” denilip sonradan “Tekfurdağı” denilmeye başlanmıştır²².

¹⁷ L. İnciciyan - H.D. Andereasyan, “Osmanlı Rumelisinin Tarih ve Coğrafyası”, *Güney - Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, C. 4-5, İstanbul 1976, s. 136.

¹⁸ Tekirdağ sahil şeridinde yüzeyde yapılan araştırmalara göre ilk Tunç Çağı’nda yoğun olarak yerleşimin izine rastlanmıştır. Trakya’da Son Tunç Çağı ile Erken Demir Çağı’nda büyük bir göç dalgası olmuştur. Antik kaynakların ve arkeolojik bulguların yetersiz kalışından dolayı bu dönem tam olarak aydınlatılamamıştır. *Kurtuluş*, 13 Kasım 2010, (Tekirdağ Pusula Gazetesi Kurtuluş Günü Özel Ekidir) s. 3.

¹⁹ Ahmed Badi b. Katak, *Riyaz-ı Belde-i Edirne (Devâ-yih-i Mülhakat-ı Vilayeti Edirne)*, C. III, 1327, s. 46.

²⁰ Münir Satkın, *a.g.e.*, s. 11.

²¹ Tayyip Gökbilgin, *Rumeli’de Yörükler, Tatarlar ve Evlad-ı Fatihan*, 2. Baskı, İstanbul 2008, s. 65.

²² Ratıp Kazancıgil - Nilüfer Gökçe, *Dağdevirenzâde Mustafa Şevket Bey’in Edirne Tarihi ve Balkan Savaşı Anıları*, Edirne 2005, s. 146.; Ancak bölgede Ermenilerden bahseden erken tarihli kayıt XVI. Yüzyıl’ın sonlarına rastlamaktadır: (L.İnciciyan - H.D. Andereasyan *a.g.m.*, s. 136); XVI. Yüzyıl’a ait tahrir kayıtlarında Yahudilerden ve Ermenilerden bahsedilmemektedir. Ermeniler’in Tekirdağ’a XVI. Yüzyıl’ın sonlarında gelmiş olmasından dolayı tahrir kayıtlarında yer almadığı düşünülmektedir: (Hacer Ateş, *Kuzey Marmara Sahilleri ve Ard Alanında Şehirleşmenin Tarihi Süreci*

Eski Tekirdağ, eski çağlarda Bisanthe adında bir Yunan kolonisi olup önemli bir iskele durumundadır. Uzun yıllar çevresinin önemli bir iskelesi olarak Yunan gemicilerine merkezlik yapmıştır. M.S. 6. Yüzyılda ünlü Bizans İmparatoru Justinianus, burasını Balkanlardan inen kavimlerin saldırısına karşı korumak için surlarla çevirmiştir. Bugün Barbaros'ta bulunan kale kalıntıları surların son parçalarıdır²³. Justinianus'un kuvvetli surlarla çevirmiş olduğu şehir, Krum (813) ve Kral Johannes (1206) devirlerinde Bulgarlar tarafından iki defa tahrip edilmiştir. İstanbul'da Latin İmparatorluğu kurulduğunda Trakya ve Çanakkale Boğazının Avrupa yakasındaki bazı şehirlerle birlikte Venediklerin hissesine düşmüş, 1275'te Michael VII. Paleologos tarafından geri alınmıştır²⁴.

Emeviler, Şam Trablusu, Sayda, Beyrut, Akka, Filistin ve Yafa iskelelerinden binlerce parça gemi ile arap askerleri doldurarak, uygun mevsim günlerinde İstanbul'un fethine geldiklerinde önce Tekirdağ kalesini fethedip, donanmayı limanına koyup sonra İstanbul'un yarısını ve Galata'sını iki defa bu şekilde fethederek gitmişlerdir²⁵.

Türklerin ise Rumeli'ye geçişi ve yerleşmeleri sistemli bir şekilde olmuştur. Anadolu'dan gelen Hacı İlbeyi, Evranos Bey gibi gazi beylerinin yerleştikleri uç bölgelerine Anadolu'daki sıkıntı çeken insanların yerleştirilmesiyle Rumeli'ye geçiş etkin bir hal almış ve Osmanlı da bu göçü desteklemiştir.

Osmanlıların Avrupa kıtasında kesin olarak kazandıkları ilk üs Çanakkale'de, Gelibolu yakınlarındaki Çimpi olmuştur. Türk kaynaklarında 1356 olarak verilen bu tarih, birçok batılı kaynakta da aynı şekilde geçmiştir. Fakat Rum kaynaklarında, toprakların ele geçirildiği yıl 1352, Türklerin buraya yerleştiği yıl ise, 1353 olarak verilmiştir²⁶. Feridun Emecen, Osmanlı kroniklerinde anlatılan fetihlerin destanî bir hava barındırdığını ve Rumeli yakasına geçiş hikâyesinin hiçbir ehemmiyeti

XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Tekirdağ ve Yöresi, (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2009, s. 159).

²³ Osman Yalçın, *Tekirdağ*, İstanbul 1960, s. 3-4.

²⁴ Besim Darkot, *a.g.m.*, s. 133.

²⁵ Evliya Çelebi, *a.g.e.*, s. 425.

²⁶ Donald Edgar Pitcher, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Tarihsel Coğrafyası*, (Çev. Bahar Tırnakçı), İstanbul 1999, s. 67.

olmadığını belirtmiştir. Aynı yazıya mukabil, 1349 ve 1352’de Bizans’a yardım için giden Osmanlı kuvvetlerinin başında bulunan Süleyman Paşa’ya sonuncu sefer sırasında Kantakuzenos tarafından Bolayır yakınlarındaki Çimpi hisarı üs olarak verilmiştir. Böylece önemli bir tutunma noktası elde eden Osmanlılar burayı terk etmeyerek önemli bir üs noktası oluşturmuştur. Bir yandan Gelibolu diğer taraftan da Trakya’ya yönelik akınlar oluşturmaya başlamışlardır. 1354 yılında Gelibolu’nun uğradığı deprem sonucu Gelibolu kısa bir sürede ele geçirilmiş ve hedef olarak Trakya kalmıştır²⁷. Böylece boğazların anahtarı sayılan ve Karadeniz ile Akdeniz ticaretinin ambarı olan Gelibolu Türk idaresine girmiştir²⁸.

Süleyman Paşa fetih haberini aldığı sırada Biga’da bulunmaktadır. Bu fetihle birlikte, sınırlarını daha da genişletmek için öncelikle Avrupa’ya birçok Türk ve Arap göçmen getirtmiştir²⁹. Gelibolu’nun ve depremden harap olan diğer müstahkem mevkilerin duvarlarını onarmıştır. Komutanı Süleyman Paşanın emri ile hisar kapısına asılmış olan Konur şehri; Süleyman Paşa’nın ileride kavuşacağı şerefe alamet olmak üzere önünde bir Mevlevi dervişinin külahını giydiği Bolayır istihkâmı; bal ticareti ile ünlü Malkara³⁰; Meriç üzerinde İpsala; Trakya kralı Bezus’un konutu olan Tekirdağ (Rodosto) bu mevkiler arasında bulunmakta olup, bütün bu şehir ve mevkiler H.758/M.1357 yılı içerisinde Osmanlıların eline geçmiştir³¹.

²⁷ Feridun Emecen, *Osmanlı Devleti Tarihi*, “Kuruluştan Küçük Kaynarca’ya”, C. I, İstanbul 1999, s. 11-12.; Neşri tarihinde Süleyman Paşanın Rumeli’ye geçişi, yıllara binilerek Güğercinlikten Cimbeni (Çimpi)’ye geçtikleri, bağ ve harman vakti olduğu için de hisarda kimsenin bulunmadığı ve kolayca ele geçirildiği şeklinde belirtilmiştir. Hisar alındıktan sonra sancak ve tabl-hane çıkararak nevbet çalmışlardır. Ardından Odgüklük ile Eksamiliye hisarlarını da ele geçirmişlerdir. Ele geçirilen yerler için de Gelibolu ucunda ve Bolayır’da Yakub Ece ile Gazi Fazıl havale kılınmıştır. Fethin tarihi ise, 758 (M.1357) olarak verilmiştir: (Mehmed Neşri, *Kitab-ı Cihan-Nüma Neşri Tarihi*, C. I, (Haz. Faik Reşit Unat - Mehmed A. Köymen), Ankara 1949, s. 175-176).

²⁸ Joseph Von Hammer, *Osmanlı Tarihi*, C. I, (Çev. Mehmet Ata, Özetleyerek yazan: Abdülkadir Karahan), İstanbul 1991, s. 21.

²⁹ Rumelinin iskânı için yapılan sürgünler bkz. Ömer L.Barkan, “Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Sürgünler”, *Osmanlı Devleti’nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi (Osmanlı Devlet Arşivleri Üzerinde Tetkikler - Makaleler)*, (Yay. Haz. Hüseyin Özdeğer), C. I, İstanbul 2000, s. 555-606.

³⁰ Malkara hakkında bilgi için bkz. İbrahim Sezgin, “Malkara Şehri (1475-1601)” *İlmi Araştırmalar 2*, İstanbul 1996, s. 119-130.

³¹ Joseph Von Hammer, *a.g.e.*, s. 22.; Tekirdağ’ın fethi için farklı tarihler verilmiş olsa da, kaynaklarda en çok zikredilen tarih H. 758/M. 1357’dir: (Neşri Mehmed, *a.g.e.*, s. 177.; Aşıkpaşaoğlu,

Bugünkü Tekirdağ'ın Osmanlıların Rumeli'ye geçişlerinden sonra 1357'de kurulduğu bilinmektedir. Osmanlı'nın Rumeli fethinde genel olarak Gelibolu'nun ele geçirilişi anlatılmakta Tekirdağ'a kadar olan bölgeler bazı kaynaklarda sadece isim olarak zikredilmekte, nasıl ele geçirildiği konusunda net bilgiler verilmemektedir. Aynı zamanda bölgenin hangi tarih itibariyle ele geçirildiği hususunda da kaynaklarda farklı tarihler verilmektedir.

Gelibolu'da yerleştikten sonra Osmanlılar üç istikamette "uc" teşkil ederek fetihlere devam etmişlerdir. Birinci uc, sahilten Tekfurdağı, Çorlu ve İstanbul yönünde; ikinci uc, ortadan kuru-dağı üzerinden Malkara, Hayrabolu ve Vize istikametinde; üçüncü uc ise, Meriç vadisinde İpsala, Dimetoka ve Edirne yönünde yapılan fetihlere üs olmuştur. Bu üç istikamette yapılan fetihler Rumeli'nin "sağ-kol, sol-kol ve orta-kol sancaklarını teşkil etmiştir"³². Osmanlılar, Rumeli'nin fethinde bu uc sistemini muhafaza etmişler ve fetihler daha geniş bölgelere yayıldıkça, ucların istikameti de ilerlemiştir. Uclar ilerledikten sonra bu şehirler iç bölgelerin merkezi haline gelerek daha da gelişmiştir³³.

Süleyman Paşa'nın ölümünden sonra ele geçirilen yerler kaybedilse de Murat Hüdavendigâr tekrar toprakları ele geçirmeyi başarmıştır. Murat Hüdavendigâr zamanında buraya Tokat, Sivas, Konya, Kayseri'den göçmenler getirilerek Tekirdağ'ın bugünkü merkezine yerleşmişlerdir³⁴. Fetret devrinde Çelebiler, bütün Rumeli gibi Tekirdağ'a da hâkim olmuştur. Bizans'ın 1453'te düşmesinden sonra Tekirdağ tamamen bir iç şehir durumuna gelmiştir³⁵. Anadolu'dan gelen göçmenler

Aştıkpaşaoğlu Tarihi, (Haz. H. Nihal Atsız), Ankara 1985, s. 55.; Anonim, *Tevarih-i Ali Osman*, (Nşr. F. Giese, (Haz. Nihat Azamat), İstanbul 1992, s. 19).

³² M. Hüdai Şentürk, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Devrinde Rumeli'de Uyguladığı İskân Siyaseti" *Bellekten*, C. LVII, S. 218, Nisan 1993, s. 95.; Osmanlı'nın fetihlerdeki kol istikametleri için bkz. *Osmanlı İmparatorluğunda Kollar, Ulak ve İaşe Menzilleri*, Genelkurmay Harp Dairesi Başkanlığı Resmi Yayınları, Ankara 1966, s. 1-42.

³³ Bülent Arı, "Türk-İslam-Osmanlı Şehirciliği ve Halil İnalçık'ın Çalışmaları", *TALİD*, C. 3, S. 6, 2005, s. 45.

³⁴ Önceleri bugünkü Tekirdağ merkezi çiftlik durumundadır. Asıl şehrin merkezini oluşturan ise Barbaros'tur. Bu göçmenler şehrin merkezi durumunda olan Barbaros yerine o dönemde çiftlik durumunda olan bugünkü merkez Tekirdağ'a yerleştirilmiştir: (Osman Yalçın, *Tekirdağ ve Marmara...*, s. 37).

³⁵ *Türk Ansiklopedisi*, "Tekirdağ", s. 46.

ile büyüyerek gelişen Tekirdağ, Trakya’da önemli bir üs olarak, köprübaşı görevini üstlenmiştir. Şehir çiftlik önünden başlayarak Barbaros’a doğru genişlemiştir³⁶.

Fatih Sultan Mehmet döneminin tahrir kayıtlarında Tekirdağ da, yalnızca raiyyetlerin bulunduğu “reaya karyeleri” çok azdır fakat müselleme teşkilatının yaygın olduğu görülmektedir. Buna göre, Tekirdağ’ın karyeleri toplam 97 adet olup çoğunda müselleme ocağı mevcuttur. Bazı karyelerde birden fazla müselleme ocağı kurulmuştur. Ocaklar genellikle üç müselleme, bir çatal, iki çiftlik ve dokuz yamaktan meydana gelmiştir³⁷.

Şehir ve kasabaların, daha ziyade padişah hassı veya mirliva hassı, bazen de vakfa aid olduğu görülmüştür. Tekirdağ da bizzat kasaba ile Banados (Barbaros) köyü de Fatih vakfındadır³⁸. I. Murad ve Yıldırım Bayezid dönemi vezirlerinden Saruca Paşa Oğlu Umur Bey’in Tekirdağ da miralem hasları tasarruf ettiği gibi sancakbeyi sıfatıyla da, yayabaşı gibi kimselere köy veya çiftlik vermiştir³⁹.

Tekirdağ da Evronos çiftliği veya Mihal çiftliği adında bir vakıf bulunmakta, 860 yılında bu vakıf Tekirdağ kadısının mektubu ile Mevlana Muslihiddin elinde olup bir de o sıralarda işleyen bir tekke mevcuttur⁴⁰. Badi Ahmet Efendi’nin eserine göre ise, şehirde on üç tekke olup bunlar; Üveysi şubesi nam Nakşibendî tekkesi, Halvetiyeden Nureddin Cerrahi zaviyesi, Tarık-ı Şafiden Cemali kulu, Tarık-ı Mezkurden Cemali Kulu, Kırımı Şeyh Hamid Efendi Tekkesi, Nakşî Dergâhı, Nakşî, Saidi tekkesi, Tarık-ı Saididen Şeyh İbrahim Efendi Tekkesi, Hüseyin Çavuş mahallesinde Kadiri tekkesi, Halveti tekkesi, Canpaşa mahallesinde (H.1140) senesinde Şabanzâde Hacı Mehmed Ağa tarafından bina edilen Nakşibendi tekkesi’dir. Mescidler; Bevvap Mehmed Bey, Hacı Mehmed Efendi, Behram Reis, Hacı Sinan Ağa, Yunus Bey, Hüseyin Çavuş, Alaca İskender Çavuş, Hacı Musa, Raziye Hatun, Vakıfoğlu, Hoca Veli, Cennet Hatun, Yahya Bey, Hacı İsa, Ebu Şaban

³⁶ Osman Yalçın, *a.g.e.*, s. 38.

³⁷ Siddık Çalık, *Çirmen Sancağı Örneğinde Balkanlarda Osmanlı Düzeni (15-16. yy’lar)*, Ankara 2005, s. 145.

³⁸ M. Tayyip Gökbilgin, *XV. ve XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livası Vakıflar - Mülkler - Mukataalar*, İstanbul 2007, s. 313.; M. Tayyip Gökbilgin, “Kanuni Sultan Süleyman Devri Başlarında Rumeli Eyaleti, Livaları, Şehir ve Kasabaları”, *Bellekten*, C. XX, S. 78, Ankara 1956, s. 256.

³⁹ M. Tayyip Gökbilgin, *Edirne ve Paşa.....*, s. 261-262.

⁴⁰ M. Tayyip Gökbilgin, *a.g.e.*, s. 269.

olmak üzere on beş mescid bulunmaktadır. Camileri; sahil bayırında eski Gümrük Cami, hükümet konağı kurbunda Hacı Hürmüz Cami, İbrahim Bey mahallesinde Salihyye Cami, Baykuş Cami (banisi Dizdarzâde Mehmet Bey), 1020’de bina olunmuş Hasan Efendi Cami, Sohteoğlu Cami, Yusuf Ağa Cami, Orta Cami (Gazanfer Ağa Cami), Şaban Ağazâde Hacı Mehmed Ağa Cami ve onuncusu Kanuni Sultan Süleyman sadrazamının yaptırmış olduğu ismiyle Rüstem Paşa Cami’dir ki ittisalinde medresesi, imareti, hanı, sebili, hamamı vardır⁴¹.

Osmanlı Devleti ilk dönemlerinden beri cami, medrese, hamam gibi din, eğitim, sağlık kurumları oluşturmakla kalmamış, aynı zamanda amaçlanan toplumsal gelişimleri gerçekleştirebilmek için de vakıflar kurmuşlardır. Bunların en önemlileri hem şehirlerde hem de kırsal bölgelerdeki derviş tekkelerini destekleyen vakıflar olmuştur⁴². Ele geçirilen yerlerde halkın büyük kısmı Hıristiyan olduğundan, bölgede sosyal ve maddi destek sağlamak için toplumsal ve kültürel merkezler olarak gelişme gösteren bu vakıflar, Rumeli’de Türkçenin ve İslamiyet’in yayılmasında önemli rol oynamıştır.

B.TEMETTUAT DEFTERLERİ

Tarih yazımında Osmanlıdan miras kalan belge ve defterler önemli bir yer teşkil etmektedir. “Belge”nin Osmanlıcası, *vusuk* kökünden gelen ve “sağlam delil, sened” manalarını taşıyan vesikadır⁴³. Ana malzemeyi oluşturan bu kaynaklar, çalışılacak konunun değerlendirilmesi ve birinci derecede dayanak noktası olması hususuna paralel olarak, döneme ve konuya ilişkin realiteyi ortaya koymaktadır.

Defterler; Osmanlı bürokrasisinde alınan kararların, hükme bağlanan konuların Divan ve Maliye kalemlerinde kaydolunduğu serilerdir⁴⁴. Osmanlı taşrasının anlaşılması yönündeki çalışmalara imkân tanınması açısından 16. ve 19. yüzyıl iki defter serisine sahiptir. Bunlardan birisi klasik dönem içerisinde ve özellikle 16. yüzyılda bütün imparatorluk genelini kuşatacak düzeyde yapılan tahrir

⁴¹ Ahmed Badi b. Katak, *a.g. e.*, s. 46-47.

⁴² Metin Kunt, “Siyasal Tarih (1300-1600)”, *Doğuştan Yükselişe Osmanlı Tarihi*, (Haz. Sina Akşin), C. I, 4. Baskı, İstanbul, s. 50.

⁴³ Mübahat Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, İstanbul 1994, s. 1.

⁴⁴ *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, 2. Baskı, İstanbul, 2000, s. 3.

çalışmaları sonucu oluşan defterlerdir. Diğeri ise, düzenleniş tarzı ve muhtevsındaki bir kısım değişik öğelerle klasik dönem tahrir kayıtlarından farklılık arz eden ve fertlerin iktisadi imkânlarını tesbit etmek suretiyle, kişinin ekonomik gücüne göre tarh edilecek verginin tesviyesi amacına yönelik olarak, 19. yüzyılda ve imparatorluğun önemli bir kesiminde “*Emlak ve Arazi ve Hayvanat ve Temettuat*” sayımları sonucu oluşan ve kısaca adına “*Temettuat Defterleri*” adı verilen defter koleksiyonlarıdır⁴⁵.

Maliye nezaretine ait defter kataloğunda yer alan temettuat defterleri (ML. VRD. TMT) analitik envanter sisteme göre tasnif edilmiştir. Temettuat defterlerinin tasnifi ve kataloglanmasında o tarihlerdeki idari taksimat esas alınmıştır. Defterler, içindeki bilgiler esas alınarak alfabetik olarak eyaletlere ayrılmıştır. Her eyalet de kendi içinde alfabetik olarak kazalara ayrılmıştır. Defterler H. 1256- 1261/ M. 1844- 1845 tarihleri arasında toplam 17.747 adettir⁴⁶. Buna Maliyeden Müdevver ve Kepeci tasnifi’nde yer alan temettuat defterleri de eklenince sayı yükselmektedir. Bu defterler, 1988 yılında araştırmacılara açılmıştır⁴⁷.

“*Temettu*” kelime olarak kar etme, kazanma, fayda⁴⁸; “*temettu vergisi*” ise, herkesin kazancıyla mütenasip olarak devlete verdiği vergi, esnaf vergisi anlamına gelmektedir⁴⁹. Tüccar ve esnafın senelik kazançları üzerinden alınan vergiye verilen addır. Temettu vergisinin adı daha sonra “Kazanç Vergisi”ne çevrilmiştir⁵⁰. Tanzimat devrinde maliye alanında yapılan değişiklikler arasında farklı adlarla anılan vergilerin tek bir kaleme indirilmesi hedefine yönelik bütün hane reislerinin mal varlığının belirlenmesi ve gelirlerinin tesbiti gerekmiştir. Bu hedefe yönelik yapılan sayımlara “*temettu sayımları*” denilmiştir⁵¹.

⁴⁵ Ahmet Akgündüz - Said Öztürk, *Darende Temettuat Defterleri*, C. I, İstanbul 2002, s. 29.

⁴⁶ *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, s. 254.

⁴⁷ Said Öztürk, “Türkiye’de Temettuat Çalışmaları”, *TALİD*, C. 1, S. 1, 2003, s. 292.

⁴⁸ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lugat*, 22. Baskı, Ankara 1993, s. 1073.

⁴⁹ Mustafa Serin, “Osmanlı Arşivinde Bulunan Temettuat Defterleri”, *T.C. Başbakanlık I. Milli Arşiv Şurası (20-21 Nisan 1998) Tebliğler, Tartışmalar* 1998 Ankara, s. 717.; Temettuat Vergisinin “Talimat-ı Seniyye Sureti” için bkz. Osmanlı Vergi Mevzuatı, Ankara 1999, s. 159.

⁵⁰ *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, s. 254.

⁵¹ Mübahat S. Kütükoğlu, “İzmir Temettü Sayımları ve Yabancı Tebaa”, *Belleten*, C. LXIII, S. 238, s. 755.

Esasında II. Mahmud'un son dönemlerinde maliyede yenileşme çabaları ile vergi tahsilinde bazı değişiklikler yapıldığı, iltizamla yönetilen bir kısım hazine gelirlerinin doğrudan tahsil edildiği bilinmektedir. H. 1254 yılında adil vergilendirmenin gerçekleşmesi için Tanzimat-ı Hayriye'ye numune olmak üzere Hüdavendigâr ve Gelibolu sancaklarında tahrir denemeleri yapılmıştır. Bu çalışmalar Tanzimat ıslahatının öncüleri sayılmıştır⁵². Buna göre, *“herkesin taht-ı tasarruflarında bulunan emlak ve arazi ve hayvanlarına ve ticaret temettularına birer kıymet vaz' ve tahrir edilecek ve mürettebat ve mükellefat-ı esasiyye-i mezkûre binde hesabıyla herkese yesar ve iktidarı nispetinde tevzi' olunacak ve re's sene mart i'tibar edilerek ve her şahsın yedine hisse-i teklifini mübeyyin mühürlü senet verilerek senede iki taksit ile tahsil edilecek ve o senede muharrer miktardan ma'da hiç kimseden bir akçe ve bir habbe alınmayacaktır”*⁵³.

Temettuat defterleri 1840'lı yıllarda ve Tanzimat'ın cari olduğu yerlerde yapılan tahrirleri kapsamaktadır. Kişilerin sahip olduğu gelir getiren tüm mal varlıklarını müfredatıyla kaydeden defterler, Osmanlı taşrasının en ayrıntılı bilgilerini bize sunmakta ve Osmanlı taşrasına ilişkin tahlil çalışmaları için önemli istatistikî verileri kapsamaktadır⁵⁴.

Müslim ve gayr-i müslim bütün tebaa yanında yabancı tabiiyetinde bulunanlar da sayım kapsamı içine alınmıştır. Osmanlı tebaası köy köy, mahalle mahalle yazılırken yabancı tebaa tabii oldukları devletlere göre ayrı ayrı kaydedilmişlerdir. Bu sayımlarda “an-cemaatin” vergi de denilen “vergi-i mahsus” miktarlarının tespiti yanında cizye mükellefi oldukları halde bir şekilde saklanmayı başaranların tespiti de hedeflenmiştir⁵⁵.

Temettuat sayımları mahalli idareciler tarafından yapılmıştır. H. 1256' daki sayımlardan muhassıllar mesul olup, bu tarihteki bir temettuat defterinde muhassıllık, müftü, mal ve emlak kâtipleri ile meclis azalarının mühürleri; diğer bir defterde ise,

⁵² Ahmet Akgündüz - Said Öztürk, *Yozgat Temettuat Defterleri*, C. I, İstanbul 2000, s. 20.

⁵³ *İhsaiyat-ı Maliye (Maliye İstatistikleri 1885-1909)*, Ankara 2000, s. 24-25.

⁵⁴ Ahmet Akgündüz- Said Öztürk, *Darende....*, s. 29.

⁵⁵ Mübahat Kütükoğlu, *a.g.e.*, s. 755.

tasdik ibaresi altında naibin mührü bulunmuştur⁵⁶. Muhassıllar tarafından halkın tüm mal, mülk, arazi, hayvan, ziraat yapılan ve yapılmayan tarlası, bağı, bahçesi, ekip biçtiği her ürünün cinsi ile kaç dönümlük ekim alanına sahip olduğu belirtilmiştir. Ayrıca bunların yıllık geliri tek tek belirlenerek, vergi mükellefi olan hane reisinin bir senede ödediği oşür, rüsum ve toplam vergi miktarı kaydedilmiştir⁵⁷.

H. 1261' deki sayımlarda kayıt tutma sisteminde değişiklik yapılarak, Müslümanların yazılması muhtar-ı evvel ve muhtar-ı sani ile köy imamı, gayr-i Müslimlerin yazılması, varsa kocabaşılara papazların sorumluluğu altında yapılmış olup, defterlerin bitiminde bunların mühürleri bulunmuştur. Ancak temettu defterleri serisindeki bütün defterlerin sonunda mühür yer almamıştır. Bazılarında “Bende” kelimesi yazılarak bırakılmıştır. Bu da defterin orijinal olmayıp, muhtemelen merkezde bir kısmının çıkarılmış suretler olduğu yönünde fikir yürütülmesini sağlamıştır⁵⁸. Hane esası üzerine yapılan bu sayımlarda yer alan bilgiler nihai olarak, mükellef kişilik bilgileri, menkul ve gayri menkul servet, gelirler ve vergi ödemeleri şeklinde dört grupta toplanmıştır⁵⁹.

Tanzimat sonrası Osmanlı vergi sistemine dair bilgiyi barındıran temettuat defterlerinde, mükellefin adı, vergiye tabi tutulduğu gelir kaynağı, kaynağının yıllık geliri ve bu gelire göre tarh edilen vergi mevcuttur. Vergi mükellefinin isim ve şöhreti, ünvan, lakab, meslek, resmî görevi ve etnik yapısının bütün ayrıntılarıyla belirtilmiş olması temettuat defterlerinin dönemin sosyal tarihinin değerlendirilmesi imkânını sunmaktadır. Sosyal, kültürel, iktisadi, ekonomik, demografik ve hatta

⁵⁶ Mübahat Kütükoğlu, “Osmanlı Sosyal ve İktisadi Tarihi Kaynaklarından Temettu Defterleri”, *Bellekten*, C. LIX, S. 26, s. 397.

⁵⁷ Ayşe Özdemir Kızıllan, “Osmanlı Vergi Düzeninde Temettuat Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 20, 2008, s. 61.

⁵⁸ Mübahat Kütükoğlu, *a.g.m.*, s. 397-398.

⁵⁹ Ahmet Akgündüz- Said Öztürk, *Darendede...*, s. 31-32.; Osmanlıda nüfus istatistikleri kişilerden toplanacak olan vergilerin yanı sıra, idari ve askeri ihtiyacı karşılamak üzere uygulanmıştır. Bu durum 19. yüzyılda daha da önem kazanmış ve idari ihtiyacı karşılamak üzere hem devlet hem de eyalet için nüfus sayımlarını ve yıllıkları (salname) geliştirmişlerdir. Merkezileşme, hükümeti yeni idari sorumluluklar üstlenmek zorunda bırakmış ve bunların başarılı bir şekilde işlenmesi için de imparatorluğun beşeri ve mali kaynaklarına ilişkin bilgi edinilmesi zorunlu hale gelmiştir. Modern orduya asker alınması ve ordunun etkin ve yedek birimler olarak örgütlenmesi zorunluluğu, erkek nüfusun yaşı ve sayısı hakkında doğru bilgiler edinmeyi öngördüğünden, sağlıklı bir kayıt sistemi oluşturulması gerekmiştir: (Kemal H. Karpat, *Osmanlı Nüfusu*, (Çev. Bahar Tırnakçı), İstanbul 2010, s. 35).

yetiştirilen ürünler ile coğrafi açıdan da bölgeye dair 19. yüzyılın kabaca profilini çıkarmamızı sağlamaktadır.

“An – Cemaatin alınan vergi” (H. 1255 – 1275) yirmi sene bu suretle devam etmiş ise de sonraları, ta’dil ve tevzi’atına bakılmadığından ve esasındaki iltizamın bozulmasından dolayı vergiye daha metin ve sabit bir esas olması gerektiğinden vergi tarhının tesisiyle tatbik edilmiştir⁶⁰.

Nitekim verginin yürütülmesinde güçlükler ile karşılaşmıştır. En evvel mükellef iyi tarif edilmediğinden, diğer vergiler ile mükerrerlik olmuştur. Ecnebler kapitülasyonlara dayanarak vergiden muafiyet istemişlerdir. Diğer taraftan sayım bazı vilayetlerde yapılamamıştır. Takdirler çoğu zaman keyfi ve haksız olmuş, itiraz merci de belirsiz kalmıştır. Bu halde vergi esasında değişiklik yapılması kaçınılmaz hale gelmiştir. 1907’de yeni bir temettu vergisi nizamnamesi hazırlanarak tatbik mevkiine konmuştur. Bu nizamname ile nüfusu 2.000’den fazla olan mahallelerde mevcut bilumum ticaret ve sanat erbabı temettu vergisine tabi tutulmuştur⁶¹.

C.TEKİRDAĞ KAZASININ TEMETTUAT DEFTERLERİ

Başbakanlık Osmanlı arşivi Maliye Varidat Temettuat (ML. VRD. TMT) kataloğu içerisinde, Tekirdağ kaza merkezine ait 6398 ve Tekirdağ köylerine ait 6397 sıra numaraları ile kayıtlı 2 adet defter bulunmaktadır. Her iki defter de Müslüman nüfusa ait verileri içermektedir. Temettuat fonundan farklı olarak Maliye Varidat (ML. VRD.) kataloğunda 379 sıra numaralı olan kaza merkezine bağlı köylerdeki Rum nüfusa ait bir defter daha bulunmaktadır. Kazaya ait biri merkez ve ikisi karyeler olmak üzere toplamda 3 adet temettuat defteri bulunabilmiştir. Ayrıca

⁶⁰ *İhsaiyat-ı Maliye (Maliye İstatistikleri 1885-1909)*, s. 25.; Temettuat, herkesin senelik kazançlarına bir kıymet takdir olunması ve bu belirlenen kazançtan vergi alınması esası üzerine kurulmak istense de, o zaman itibarıyla senelik kazançtan ayrı bir vergi almak mümkün olmamıştır. Ancak herkesin emlak, arazi, mal, hayvan ve senelik kazancı için birer kıymet takdir edilerek meydana getirilen kişisel servet üzerine bir vergi konulmuştur. Emlak, arazi ve yıllık kazanç üzerine ilk vergi, H.1277/M.1860 tarihli Tahrir-i Umumi Nizamnamesi ile konulmuş olup ilk temettuat %3 olarak belirlenmiştir. H.1295/M.1880’de %4’e ve H.1303/M.1885’de %5’e çıkarılmıştır: (Nurettin Gülmez - Resul Atilla, “1844-1845 Tarihli Temettuat Defterlerine Göre Çobanisa Köyü”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S. 165, İstanbul 2006, s. 182-183).

⁶¹ Vedat Eldem, *Osmanlı İmparatorluğu’nun İktisadi Şartları Hakkında Bir Tetkik*, Ankara 1994, s.179.

arşivde verilmiş olan H. 1260 – 1261⁶² tarihinin, defterlerin gerek muhteva bakımından gerek tutuluş özelliği bakımında incelendiğinde, bu tarih aralığına uygun olmadığı, daha önceki dönemlerde (H. 1256) tutulmuş olabileceği tespit edilmiştir.

Tekirdağ merkeze ait olan 6398 numaralı temettuat defterinde tüm mahalleler kayıtlıdır. Her bir mahalle ayrı ayrı defterlere kaydedilmemiştir. Ayrıca sayfa numaraları verilmemiştir. Arşiv tasnifinde numaralandırılan defter toplamda 120 sayfa olup, numaralandırılmış boş sayfaları 1, 80, 81 ve 120. sayfalardır. Defter kapağında “*Defter-i Emlâk ve Arazi Ehl-i İslâm Nefs-i Tekfurdağı*” yazmakta bu da tutulan kayıtların emlak ve araziye dair olduğunu ayrıca İslâm nüfusu kapsadığını göstermektedir. Defterin ilk sayfasında ise, “*Ba ferman-ı tahrir beynel ahali muhamminin-i muhassasa marifetleriyle takvim baha olunan emlak ve arazinin nefsi kasaba-i Tekfurdağı’nda olan ahali-i ehl-i islâmın ma’rifet-i şer ve memurlar marifetiyle tanzim olunan defteridir ki*” yazmaktadır. Bu defterde 22 Müslüman mahalle yazılı olup, Müslüman hanelere ait mülk ve arazi kayıtları mevcuttur.

Müslümanların yaşadığı köylerin yazıldığı 6397 sıra numaralı defter, 31 yazılı sayfa ve 9 boş sayfa olmak üzere toplamda 40 sayfadır. Numaralı boş sayfalar 1. sayfa ve 32 ile 40 arasındadır. Bu defterde kayıtlı, Müslümanların yaşadığı 29 köyün adı geçmektedir. Köylere ait defterde kişiye ait arazi (tarla) kile olarak, bağ ise dönüm olarak verilmiştir. Merkezde ise, kişiye ait arazi (tarla) ve bağ dönüm olarak kaydedilmiştir.

Rum nüfusun bulunduğu köylerin yazılı olduğu 387 numaralı defterde 36 – 41, 50 – 51, 55. Sayfa, 66 – 69, 89 – 93 sayfa aralarında boşluklar olmakla birlikte defter toplamda 103 sayfadan meydana gelmektedir. Boş sayfalar bir köy kaydının bitişi ile yeni bir köy kaydının başlaması arasında bulunmaktadır. Deftere göre Rumların yaşadığı 7 köy tespit edilebilmektedir. Bu köylerin bazıları da

⁶²H.1260-1261 yıllarında tüm kazada temettuat tahriri yapılmadan önce numune bir kayıt oluşturulmuştur. Bu kayıt Tekirdağ’a bağlı olan “Nusratlı Karyesi” nin numunesidir. Tahrir-i temettuata numune olarak mahallince hazırlanıp gönderilen “Nusratlı Karyesi” ne ait defterin ana hatlarıyla talimata uygun olup olmadığı ve diğer karye ve mahalleler içinde teferruatının uygulamaya konulup konulmayacağı yönünde Meclis-i Vala’ ya gönderilen iktiza kaydı mevcuttur. Ancak bu numune deftere ulaşılamamıştır: BOA, MVL., nr. 41 /11 (15 B 1261/21 Temmuz 1845).

mahallelerden oluşmaktadır. Ayrıca hem Müslüman hem de Rum nüfusun yaşadığı 1 köy olduğu görülmektedir. Rumların yaşadığı köylerde arazi kayıtları dönüm olarak verilmiş, yalnızca Köse İlyas köyünde kile olarak kaydedilmiştir. Bazen tarla ve bağların dönümü yazılmamış sadece kıymeti belirtilmiştir.

Kazaya ait olan temettuat kayıtları hane hane tutulmuş olup, hane reisinin mesleği unvanında belirtilmiştir. Fakat haneler “numro 1, numro 2” şeklinde numaralandırılmamıştır. Hâlbuki farklı kazaların temettuat kayıtlarında, başa “hane” ile “numara” ve altlarına bunların sıralamasını belirtmek amacıyla rakamlar konulmuştur⁶³. Birincisi defterdeki kaçınıcı hane olduğunu, ikincisi hane içindeki kaçınıcı aile olduğunu göstermektedir.⁶⁴ Sayfa düzeni olarak, bazı sayfalarda haneler tek satırda yazılmış, bazılarında ise, bir satırda iki hane birlikte yazılmıştır. Bu durum genellikle hanelerin mal varlığı ile alakalı olduğu gibi kaydı tutan kişinin yazı tarzına da bağlı olmuştur. Nitekim bazı hane kayıtları mal varlığı fazla olsa bile bazen alt alta bazen de yan yana sıralanmıştır.

Kazanın merkeze ait mahalle kayıtlarının olduğu defterde boş bulunan 80. ve 81. sayfalardan sonra 82. sayfadan itibaren defterin kaydının tutuluşunda farklılıklar görülmektedir. “*Nefs-i Tekfurdağında ehl-i İslâm mahallesinin ba – fermanı Aliyye me’mur kılınan Sırrı Bey maarifeti ve marifet-î şer-î şerif ve muhamminini memleket vesaire-î lâzime marifetleriyle kıymeti takdir olunan emlak ve arazi ve bağat vesairesinin defteridir ki; ber vec-î âtî beyan olunur*”. Deftere bu tarzda yeni bir açıklama eklenmiştir. Bundan sonraki mahalle kayıtlarında memurların değiştiği söylenebilir. Ayrıca diğer kayıtlardan farklı olarak, hanelerde bulunan mal varlığı tek tek belirtildikten sonra “Cem’an Yekün” denilerek, haneye ait tüm mal varlığının toplam kıymeti eklenmiştir. Fakat bu 87. sayfada 51. hane ile son bulmuştur. İlk sayfalarda da mahallelerdeki kişilerin sahip oldukları mal varlığının toplam kıymeti “Cem’an erbab-ı teklif” yazılmıştır. Ancak toplam kıymetin yazılması işlemi de 5. mahalle olan El – Hac Hürmüz mahallesine kadar devam etmiştir.

⁶³ Ayşegül Soylu, *1256 ve 1260 Tarihli Temettuat Defterlerine Göre Çay Merkez Kazası'nın Sosyal ve İktisadi Yapısı*, (Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2005, s. 12.

⁶⁴ Mübahat Kütükoğlu, *a.g.m.*, s. 398.

Kayıtlar her hanenin hane reisinin isminin altına, hane reisine ait mülk olarak ne varsa, (ev, dükkân, mağaza, han, arazi, bağ, bağdala, bahçe, çayır) dönümü ve kıymeti yazılmıştır. Mükellefe ait tarlalar mevki belirtilerek kollar şeklinde, dükkân, değirmen vs. ise, yine bulunduğu yeri belirginleştirmek amacıyla, ittisalinde bulunanlarla birlikte kayıt edilmiştir. Aynı zamanda evinin kaç katlı olduğu varsa diğer evi ve arazisindeki evi de “evli tarla” biçiminde belirtilmiştir.

Hayvancılıkla ilgili olarak, ne köylere ait defterlerde ne de merkeze ait defterde hiçbir hayvan türü belirtilmemiştir. Sadece köylerde mera-î ağnam sayısının verilmesinden küçükbaş hayvancılığın yapıldığı söylenebilir. Temettuat kayıtlarında hayvancılığa ait detaylı bir şekilde olması gereken bu kayıtların olmaması büyük bir eksikliktir. Bu hususta, çayırların olması ve bazı kişilerin lakaplarında arabacı, sığırtaç gibi ifadelerinin bulunması şehirde hayvancılığın olduğuna dair ipuçları vermektedir. Nitekim hayvancılık yapılmıyor olması söz konusu değildir. Kazada meslek gruplarına bakacak olursak da, arabacılık en çok yer tutan mesleklerdendir. Arabacılık yapılan bir şehirde taşımacılık faaliyetlerinin yürütülebilmesi için yük ve binek hayvanlarına ihtiyaç vardır. Fakat bu hayvanlardan da bahsedilmemektedir. Defterlerin tutulduğu tarihlere yakın bir tarih aralığında, Tekirdağ’ da hayvancılıkla ilgili olarak arşiv belgeleri mevcuttur. Daha net bilgiler çıkarabilmek amacıyla bu belgeler de incelenmiştir.

Bazı kayıtlar diğer temettuat defterlerinden farklı olarak eksik işlene de Tekirdağ esnaf teşkilatı ile ilgili olarak merkeze ait defterden önemli bilgiler elde edilmektedir. Şehrin liman kenti olduğu ve ticari konumu düşünülürse şehirde esnafın çok önemli bir yere sahip olduğu da açıkça görülmektedir. Mükellefe ait kaydedilen dükkânlardan hangi alana yönelik dükkân işletildiği ve dükkânının şehrin neresinde bulunduğu bazı dükkân kayıtlarında belirtilmiştir. Dönem içerisinde şehrin coğrafyasında dükkânların nasıl kümелendiği görülebilir. Ayrıca şehirde odalar adı altında mülklerin bulunması kişilerin oda kiralarından da gelir elde ettiğini göstermektedir. Bunun yanı sıra yetiştirilen ürünlerin ve Anadolu’ya gidecek ürünlerin depolanması için mahzen ve mağazalar da bulunmaktadır.

I.BÖLÜM

TEKİRDAĞ KAZASININ SOSYAL YAPISI

A.KAZA MERKEZİNDE SOSYAL YAPI

1.Mahalleler ve Nüfusları

Osmanlı toplumunda gündelik hayatın mahalle ölçeğinde biçimlenmesi Ortadoğu İslam geleneğinin bir uzantısıdır⁶⁵. Şehirlerin en küçük birimini teşkil eden mahalleler, aynı zamanda şehrin idari mekanizmasının işleyişinde büyük rolü olan birimlerdir. Şehir merkezi olarak nitelendirilen alandan çevreye doğru yayılış gösteren mahalleler, çoğu zaman varlığını günümüze kadar devam ettirebilme özelliğinin yanında, şehri karakterize eden ve kendi aralarında farklı özellikler gösteren küçük oluşumlardır⁶⁶.

Osmanlı fethinden önce Tekirdağ, kale ve varoş olmak üzere iki yerleşim biriminden oluşmuştur. Bugünkü Ördeklidere Caddesi, bu iki yerleşim birimini birbirinden ayıran doğal sınır olmuştur. Ördekliderenin doğu yakasında yükselen tepenin yamaçlarında kurulmuş olan kalenin içinde büyük kilise, pazar yeri ve en az üç dört mahalleden oluşan yerleşim birimleri bulunurken, iskele bu yapılanmanın aşağı kısmında kalmıştır. Ördekliderenin batı yakasında yükselen tepenin eteğindeyse atıl iskelenin çevresinde kalmış birkaç mahalle bulunmaktadır. Osmanlı'nın Bizans'tan devraldığı Tekirdağ küçük bir kasaba görünümündedir⁶⁷.

Fetihten sonra kasabadaki ilk Osmanlı yerleşiminin, şehri iki kısma ayırmış doğal bir sınır olan Ördekliderenin batı yakasında olduğu görülmektedir. Bu yakanın yukarı kısımlarında Nebi Reis, Hacı Hızır ve Hacı Mehmed mahalleleri kurulmuştur. Yakanın aşağı kısımlarında ise, bugünkü Ertuğrul mahallesi civarında Rum mahalleleri mevcuttur. Ördeklidere iki yakaya ayırmış olduğu şehrin batı yakasında yukarıda Müslüman mahalleleri aşağıda ise Rum mahalleleri birbirinden oldukça uzakta kurulmuş yaşam alanları oluşturmuştur. Kasabanın bu kısmı XVI.

⁶⁵ *Coğrafya 2002*, (Yay. Haz. Füsün Üstel), İstanbul 2002, s. 159.

⁶⁶ Mehmet Bayartan, "Osmanlıdan Günümüze Kütahya Şehrinin Yapı Taşları: Mahalleler", *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi*, S. 18, İstanbul 2009, s. 58.

⁶⁷ Hacer Ateş, *a.g.t.*, s. 34.

Yüzyıl sonları ile XVII. Yüzyılın başlarına kadar yapısal değişikliğe uğramamıştır. Diğer taraftan Ördekliderenin doğu yakasında kalan kısım, Bizans döneminin en önemli yerleşim alanıdır. Aynı zamanda doğu yakasının üst kısmında bulunan kale içi yerleşimi, XV. Yüzyılın sonlarına doğru inşa edilen Cami-i Şerif ve etrafında oluşan pazar yeri kasabanın merkezini oluşturmuştur. Aşağı kısımda ise eski surların dışında kurulmuş olan iskele mevcuttur⁶⁸.

Bedesten ve ulu camiler ilk kent merkezlerinin, zaviye ve imaretler de ilk mahallelerin çekirdeğini oluşturmuştur⁶⁹. Çarşı, cami ve külliye gibi İslam toplumunun temel özelliklerini yansıtan merkezi yapıların dışında mahalleler, yaklaşık 100 hanelik ya da 1000 kişilik nüfustan meydana gelmiştir⁷⁰.

Osmanlı'da bir vergi ve nüfus birimi olan hane⁷¹ sayısı her kaza ve mahalleye göre çeşitlilik göstermektedir. Kayıtlar vergiye yönelik olduğundan genellikle tutulan kayıtlarda çalışan hane reisinin adı geçmektedir. Bu durumda mahallelerin kişi sayısını kesin olarak ortaya çıkarabilmek güçtür.

XIX. yüzyılın ortalarında Tekirdağ kazasının mahalle ölçeğindeki değişimi ve bu mahallelerde yaşayan kişi sayısını temettuat defterlerinde kayıtlı olan vergiye tabi hane reislerinin sayısından yola çıkarak ortalama olarak saptayabilmek mümkündür.

⁶⁸Hacer Ateş, *a. g. t.*, s. 61-62.

⁶⁹Alpaslan Ataman, *Bir Göz Yapıdan Külliye Osmanlı Külliyelerinde Kamusal Mekân Mantiği*, İstanbul 2000, s. 74.

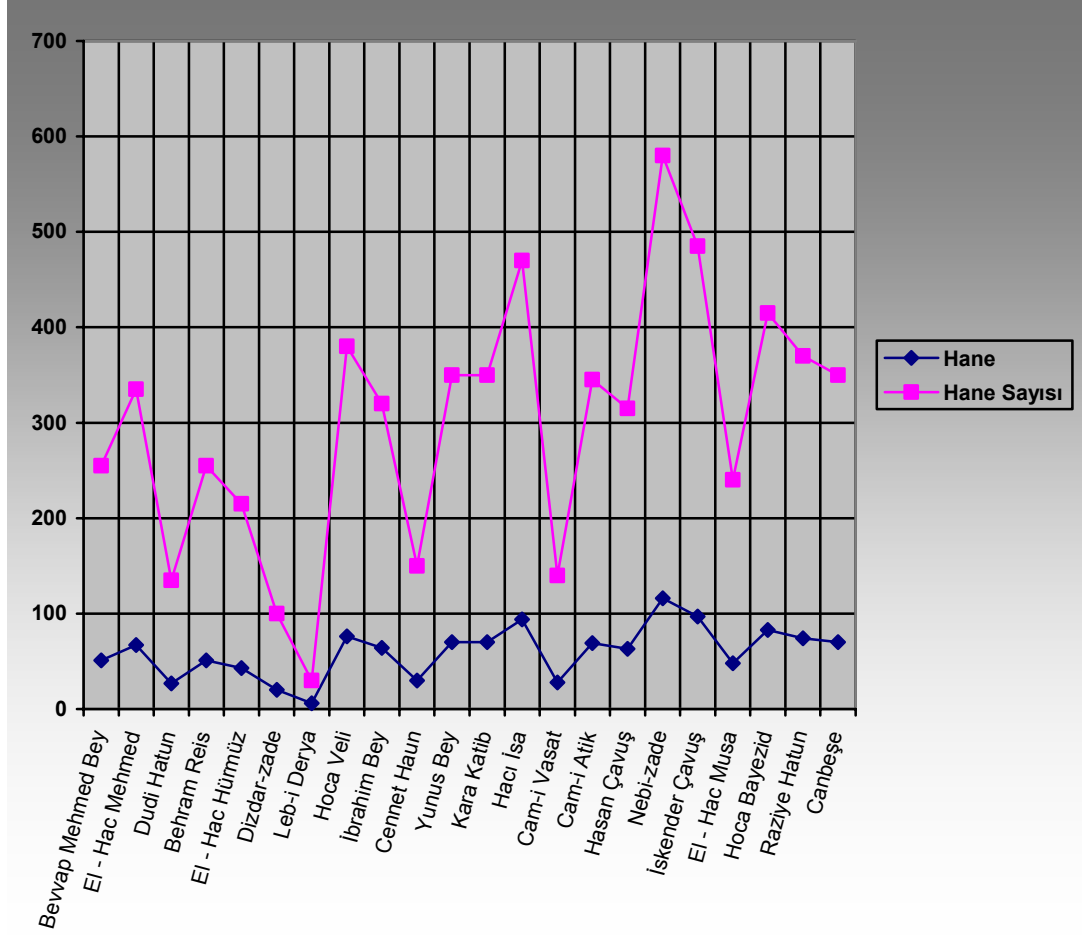
⁷⁰Akif Emre, "Yerel ve Evrensel Çözümleme Olarak Osmanlı Şehri", *Hece*, S. 150-152, s. 208.

⁷¹Ömer Lütfi Barkan haneyi (aile) beş kişi olarak kabul etmiştir. Halil İncelik ise, 19. yüzyılda İstanbul'da hane katsayısını 3-4 olarak hesaplamaktadır. Bazı müellifler, bunun merkezlere göre değişebileceğini, hane katsayısının bu miktardan az veya çok olabileceğini belirtmektedirler: (Nejat Göyünç, "Hane", *DİA*, C. 15, s. 552).

Tablo: 1 Tekirdağ Kazasının Mahallelerdeki Hane Sayısı ve Tahmini Nüfusu

SIRA NO	TEKFURDAĞI MAHALLELERİ	HANE	TAHMİNİ NÜFUS (x 5)
1	BEVVAP MEHMED BEY	51	255
2	EL-HAC MEHMED	67	335
3	DUDI HATUN	27	135
4	BEHRAM REİS	51	255
5	EL-HAC HÜRMÜZ	43	215
6	DİZDARZÂDE	20	100
7	LEB-İ DERYA	6	30
8	HOCA VELİ	76	380
9	İBRAHİM BEY	64	320
10	CENNET HATUN	30	150
11	YUNUSBEY	70	350
12	KARA KÂTİP	70	350
13	EL-HAC İSA	94	470
14	CAMİ-İ VASAT	28	140
15	CAMİ-İ ATİK	69	345
16	HÜSEYİN ÇAVUŞ	63	315
17	NEBİZÂDE	116	580
18	İSKENDER ÇAVUŞ	97	485
19	EL-HAC MUSA	48	240
20	HOCA BAYEZİD	83	415
21	RAZİYE HATUN	74	370
22	CAN BEŞE	70	350
TOPLAM		1317	6585

Grafik: 1 Tekirdağ Kazasının Nüfus Yoğunluğu

6398 numaralı Tekirdağ merkezine ait temettuat defterine göre, kazada 22 Müslüman mahallesi mevcuttur. Mahallelerde toplam 1.317 hane olup, toplam kişi sayısı ise tahmini olarak 6.585'tir.

Mahalleler hane esasına göre sıralandığında, 116 hane ile nüfus yoğunluğunun Nebizâde mahallesinde olduğu görülmektedir. Nüfusun en az olduğu mahalle ise 6 hane ile Leb-i Derya mahallesidir. Mahallelerdeki yoğunluk genel olarak değişmekle beraber, birkaç mahalle dışında, mahallelerde hane sayısının yoğun olduğu görülmektedir.

Nebizâde'den sonra en yoğun nüfusa sahip mahalleler sırasıyla; İskenderçavuş, el- Hac İsa, Hoca Bayezid, Hoca Veli, Raziye Hatun, Can Beşe, Kara Kâtip, Yunus Bey, Cami-i Atik, El- Hac Mehmed, İbrahim Bey, Hüseyin Çavuş,

Behram Reis, Bevvap Mehmed Bey, El- Hac Musa, El- Hac Hürmüz, Cennet Hatun, Cami-i Vasat, Dudı Hatun, Dizdarzâde mahalleleri ve en az nüfus olarak Leb-i Derya Mahallesidir.

Bevvap Mehmed Bey ile Behram Reis Mahallelerinde hane sayısı (51) aynı olduğundan, ortalama nüfusunda aynı olduğu (255) tahmin edilmektedir. Yunus Bey-Kara Kâtip ve Can Beşe Mahallelerinin de 70 haneli olması nüfusun ortalama 350 civarında olduğunu göstermektedir. Kazadaki 7 mahallede nüfus 50 hanenin altında, 11 mahallede ise 50 ila 80 hane arasında ve 4 mahallede de 80 hanenin üzerindedir.

Bu kayıtlar Müslüman nüfusun olduğu mahalleleri kapsamaktadır. Bunların dışında kazada 1762 – 1768 tarihlerini kapsayan 1751 numaralı Rodoscuk (Tekirdağ) Şer'iyye sicilinde 27 mahalle ismi geçmektedir. Temettuat defterlerinde bulunan 22 mahallenin dışında, Çavuş-ı Kebîr, Mahalle-î Cedid, Yeni Mahalle, Papa Peşri, Papa Piskopos, Papa Yanaki, Papa Yorgi mahalleleri zikredilmektedir. Ermenilerin yoğun olarak yaşadıkları mahalleler Yeni Mahalle ve Dudi Hatun Mahallesi, Rumların yoğun olarak yaşadıkları mahalleler ise, Papa Peşri, Papa Piskopos, Papa Yanaki, Papa Yorgi mahalleleridir. Ancak Rumların ve Ermenilerin Müslüman mahallelerinde de oturdukları görülmekte ve bazı işyerlerinde ortak olarak çalıştıkları kayıtlardan anlaşılmaktadır⁷².

İncelenen temettuat kayıtlarında kaza merkezinde Rum ve Ermenilerin hane kayıtları bulunmadığından yaşadıkları mahallelerin isimleri de geçmemektedir. Temettuatta bulunan birkaç dükkân kaydından Müslümanlar ile gayrimüslimlerin bazı işlerinde ortak olarak çalıştıklarını söyleyebiliriz.

⁷² Emine Cengiz, *1751 No'lu Rodoscuk (Tekirdağ) Şer'iyye Sicili Transkripsiyon ve Tahlili*, (Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne 2008, s. 26-27.; Temettuat kayıtlarına yakın olan 1844-1845 yıllarındaki 1748 numaralı şer'iyye sicilinde bulunan gayr-i müslim mahalleleri “Yeni Mahalle, Papa Vasil, Papa Nikdolas, Papa Yorgi, Papa Hristoviç mahalleleridir. Bu sicilde adı en çok geçen mahalle “Yeni Mahalle” ve adı en çok geçen karyeler de “Işıklar Karyesi” ve “Kumbağı Karyesi”dir. Bu dönemde Tekirdağ'ın adı sicilde “Medine-i Rodosçuk” olarak geçmesine rağmen birkaç davada “Tekfurdağı” olarak da kullanılmıştır: R.Ş.S. 1748, Tekfurdağı olarak geçen davalar için bkz. s. 44, 54.

1831 yılı nüfus sayımına göre Tekirdağ kazasında; 3.773 İslam, 7.727 reaya⁷³, 57 kıpti (reaya) olmakla birlikte toplam nüfus 11.557'dir⁷⁴. 1831 yılındaki sayımda 3.773 olan İslam nüfus, temettuat kayıtlarında ise tahmini olarak 6.575 olarak hesaplanmaktadır.

Tekirdağ kaza merkezinin gayrimüslim nüfusuna ve Kıptilere (reaya) ait defterler olmadığından gayrimüslim ve Kıpti (reaya) nüfusun karşılaştırmasını yapamıyoruz. Fakat Kıpti (Müslüman) nüfusa ait birkaç hane kaydı mevcuttur. Kazada El – Hac Mehmed mahallesinde, Yunus Bey mahallesinde ve Raziye Hatun mahallesinde kayıtlı olmak üzere, toplam 3 hane de Kıpti kaydı mevcuttur. El – Hac Mehmed mahallesinde sakin olan “Kıpti demirci Abdullohoğlu İbrahim” hanesidir. Yunus Bey mahallesinde bulunan “sail Kıpti kara Ahmed bin Abdullah” hanesi “fukara” olarak kayıtlıdır. “Sail” olarak belirtildiğinden bu kişinin dilencilik ile yaşamını sürdürdüğü anlaşılmaktadır. Son olarak Raziye Hatun mahallesinde sakin “müslim Timur ceban?” olarak kayıtlı bir hane daha bulunmakta ve diğerlerinden farklı olarak “hane” çizgisinin yerine “Kıptiyan” çizgisi çekilmiştir.

Temettuat defterinde tutulan kayıtlar “Ehl-i İslam” olarak belirtildiğinden, kayıtlarda geçen Kıpti nüfusun Müslüman olduğu düşünülmektedir. Bunun dışında 1 hane reisinin “Boşnak”, 1 hane reisinin “Arnavud”, 7 hane reisinin de “Tatar” olduğu görülmektedir. Ayrıca Yörüklerin de hane reislerinin lakabında “Yörük” olarak belirtildiği tespit edilmiştir.

⁷³ Ortodoks Hıristiyanlar genelde “reaya” olarak adlandırılmıştır. Bu terim 19. yüzyılın sonuna dek din aidiyetinden bağımsız olarak tarımla uğraşan herkesi adlandırmakta kullanılmıştır: (Kemal H. Karpat, *a.g.e.*, s. 70).

⁷⁴ Enver Ziya Karal, *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı 1831*, 2. Baskı, Ankara 1997, s. 30.; 1909 yılında ise, Tekirdağ'ın toplam nüfusu 135.573'tür. Bu nüfusa göre Tekirdağ Trakya'da üçüncü sırada yer almaktadır: (Hüseyin Salman, “1909-1916 yılları Arasında Trakya ve Kırklareli'nin Demografik Durumu”, *Yıldız Dağları ve Çevresi Tarih Araştırmaları Kırklareli Sempozyumu*, İstanbul 2006, s. 87).; Tekirdağ nüfusu yıllara göre farklılar göstermiştir. Kazada Müslümanların yanı sıra, Rum, Ermeni, Bulgar, Yahudi ve Çingene nüfusu görülmektedir. Kemal H. Karpat eserinde bölgelere ve yıllara göre nüfus aralıklarını vermektedir. Tekirdağ kazasının yıllara göre nüfusu için bkz. Kemal H. Karpat, *a.g.e.*, s. 225-359.

Tekirdağ'da Balkan Harbi öncesinde 41 olarak tespit edilen mahalle sayısı, 12 Nisan 1927 sayımlarında 9 mahalleye düşmüştür⁷⁵. Sayımda nüfusun 6.714'ü kadın, 7.201'i erkek olmak üzere toplam nüfus 13.915 olarak belirtilmiştir. 41 mahallenin 22 mahallesi Türk, 11 mahallesi Ermeni, 6 mahallesi Rum, 1 mahallesi Musevi ve 1 tanesi de muhtelit çarşı mahallesidir⁷⁶. Bu mahalleler şehrin 45 bin nüfuslu olduğu zamandan başlayarak 1927 tarihine kadar devam etmiştir⁷⁷.

Bu mahallelerin şimdiki isimleri değişmiş olup şu şekildedir;

Aydoğdu: Raziye Hatun – Can Beşe

Ertuğrul⁷⁸: Tarakçı – Kemal Paşa – Rafet Paşa (Önceleri Rum Mahallesi)

Eski Cami: Cami-î Atik – Nebizade – Hüseyin Çavuş

Gündoğdu: Yukarı Çiftlikönü – Aşağı Çiftlikönü

Hürriyet: Bevvap Mehmed Bey – Dudı Hatun – Hacı Mehmed – Behram Reis

Orta Cami: İbrahim Bey – Yunus Bey – Cennet Hatun – Cami-î Vasat – Kara Kâtip – Hacı İsa

Turgut: Hacı Hürmüz – Hoca Veli – Dizdarzâde

Yavuz: Batmaz – Arsen – Tarakçı

Zafer: İskender Çavuş – Hoca Bayezid – Hacı Musa⁷⁹

Eski mahalle sınırlarına göre, yeni oluşan mahalle sınırlarının daha da genişletildiği ve bazı mahalleler ile birleştirildiği görülmektedir. Değişen mahalle isimlerinde eski mahalle isimleri sokak adlarına ve caddelere verilmiştir. Aydoğdu

⁷⁵ Kısa bir süre öncesine kadar esasında 9 olan mahalle sayısı, Orta Cami ile Eski Cami olmak üzere 2 mahallenin ve Hürriyet, Gündoğdu ile Turgut mahalleleri olarak da 3 mahallenin birleşmesiyle resmi makamlarca mahalle sayısı 5'e indirilmiştir. Ancak gerek günlük hayatta gerek resmi dairelerde hala 9'lu ayırım kullanılmaktadır: (Bedriye Tolun, *a.g.m.*, s. 155).

⁷⁶ Nevruz, Yeğen, Dilan, Silingir, Filiboçoğlu, Çullu, Batmaz, Tarçun, Arsen, Varterez, Tarakçı olmak üzere 11 Ermeni, Papa Nikolaki ve Kıpti gayrimüslim, Papavasıl ve ecnebi mahallesi, Papaikonoz, Papazaharya, Papaiktamus, Papayorgi olmak üzere 6 Rum, 1 Musevi ve bir de muhtelit çarşı mahallesi bulunmaktadır: (Mahmut Sümer, *Tekirdağın Eski Günleri*, İstanbul 1970, s. 49-50).; Trakya'daki (Edirne-Kırklareli-Tekirdağ) yer adları daha geniş bilgi için bkz. Klaus Kreiser, *Die Ortsnamen der Euroaischen Türkei Nach Amtlichen Verzeichnissen und Kartenwerken*, Klaus Schwarz Verlag, Freiburg 1975.

⁷⁷ Mahmut Sümer, *a.g.e.*, s. 50.

⁷⁸ Bu mahallenin adı, 1890 yılında Japonya'dan dönerken muson fırtınasına yakalanan "Oshima Adası"nın güney ucundaki "Kushimoto" kayalıklarına çarparak parçalanan "Ertuğrul Firkateyni"nin anısına verilmiştir. Geminin kaptanı Tekirdağlı Cemil kaptan, gemi komutanı da Tekirdağlı Yarbay Ali Bey'dir: (Öksel Demir, *Tekirdağ Mavi Gözlü Kent*, İstanbul 2009, s. 88-89).

⁷⁹ Aydın Oy, *Tekirdağ İli Yer Adları*, İstanbul 1964, s. 69.

Mahallesinde; Raziye Hatun Çıkmazı, Raziye Hatun Odaları Sokağı ve Raziye Hatun Sokağı, Hürriyet Mahallesi; Behram Reis Caddesi ve Dizdarzâde Sokağı, Orta Cami Mahallesi; Hacı İsa Sokağı, Turgut Mahallesi; Hacı Hürmüz Sokağı ve Hoca Veli Sokağı, Zafer Mahallesi; Nebizâde Sokağı, Nebizâde 1. Çıkmazı ve Nebizâde 2. Çıkmazı olarak, eskiden kalma isimleri muhafaza etmişlerdir. Bunun yanında bazı sokak isimleri, tarla kollarını (mevki) oluşturan kişilere has lakapları almıştır. Örneğin Muktesep (Muhtesip) Sokağı, Mumhane Sokağı, Çiftlikönü Meydanı, Ekmekçioğlu Sokağı, İsmailyazıcı Sokağı, Köse İlyas Caddesi, İstanbulkapı Aralığı, İstanbulkapı Caddesi, Karlık Bayırı bunlardandır⁸⁰.

2. İsim, Unvan ve Lakaplar

Osmanlı dönemi devlet ve toplum hayatında kişilerin isimlerinin yanında kullandıkları lakap ve unvanlar, kişilerin mesleki durumları, toplum içindeki konumları, statüleri gibi konularda bilgiler sunmaktadır. Bu haliyle lakap ve unvanlar geçmişe ait toplumsal değerlerin anlaşılmasında yardımcı olabilecek özellikler taşımaktadır⁸¹.

Tekirdağ temettuat defterlerinde kişi adları, unvan ve lakaplarını incelediğimizde bunları belli başlı sınıflar halinde kategorize edebilmek mümkündür; kişinin herhangi bir yerden gelerek kazaya yerleştiğini belirten, çalıştığı işi belirten, belli bir sülaleyi temsil eden aile lakabı, kişiye has (şahsi) olarak sıralanabilir.

Defterde her mahalledeki şahıslar; hane reisleri, hane reislerinin oğlu ya da oğulları şeklinde isimlendirilmiştir. Bunu “Yakub bin Halil” yahud “Mehmed Ağa evladlarının emlakı” gibi isimlendirmelerle örneklendirebiliriz. Buradan çıkan sonuçlarda Tekirdağ’da en çok kullanılan şahıs isimlerini öğrenebilmekteyiz. Ayrıca lakaplardan kişilerin sosyal statüleri, hangi işle meşgul olduğu, mesleği veya kişinin şeklini şemailini belli edecek olan uzun boylu, bodurca, karagöz gibi ön ismine yerleştirilmiş kişiye has lakapları değerlendirebilmekteyiz.

⁸⁰Aydın Oy, *a.g.e.*, Sayfa numarası verilmemiştir. Yer Adları İndeksi bölümündedir.

⁸¹Saim Yörük, “Çelebi Unvanı Hakkında Bir Değerlendirme”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 4, S. 18, 2011, s. 290.

a.Hane Reislerinin İsimleri

Ad, Arapça “ism”, Farsça “nam” kelimelerinin karşılığı olup, en basit ifadesiyle; varlıkları sembolize eden, onların zihnimize şekillenmesine yarayan kelime türü olarak tanımlanmaktadır⁸². Osmanlıda kişi adları genellikle Türkçe, Farsça ve Arapça kelimeler ile eklerinden oluşmuştur.

Her ferdin, adından başka bir de ilk erkek çocuğuna bağlı olarak baba olduğunu belirten bir künyesi vardır. O şahsın kimin veya kimlerin çocuğu olduğunu gösteren bir nesebi (nesil-soy) ile o kimsenin doğduğu ve yaşadığı yeri veya mezhebini ifade eden bir nisbe’si, bazen de mesleğini açıklayarak şahsın daha iyi tanınmasını sağlayan bir de lakabı bulunmaktadır. Bunlardan başka, devlet ve ilim adamlarına sultan, imam, şeyh, hacı, hafız gibi mansıplar verilmiştir⁸³.

Söyleniş ve mana güzelliği barındıran adlar, genellikle İslami ölçütlere bağlı kalınarak seçilmiştir. Allah'a kulluğu ifade eden; Abdullah ve Abdurrahman gibi isimler, peygamber adları; Süleyman, İbrahim, Musa, İsmail, İlyas, halife adları; Osman, Ali sık kullanılanlardır. Ayrıca Muhammed adını Mehmed şeklinde söylemeyi uygun görmüşlerdir. Yine ona nisbet edilen Ahmed, Mahmud, Hâmid ve Mustafa adlarının da çok yaygın olduğu görülmektedir. Ehli Beyte saygıdan ötürü Hasan ve Hüseyin isimleri de tercih edilmiştir. Bunların dışında; Mehmed – Said, Mehmed – Arif, Edhem – İbrahim, Emir – İsmail, Mehmed – Emin, Mehmed – Raşid, Mehmed – Rıza gibi iki isim kullanıldığı da görülmektedir. Emrullah, Sadullah, Aziz, Hasib, Abdülzade, Sadık, Selim, Mısdık, İdris, Şerif, Celil, Halim, Murad ve Tahir gibi isimlerin ise daha az kullanıldığı görülmektedir.

Hane reisinin vefatı sebebiyle kaydedilmiş olan “dul kadın” ibaresiyle deftere kayıtlı kadın isimlerini de çıkarmak mümkündür; Hafize, Ayşe, Fatma, Emine, Şerife, Halime, Nakiyye, Habibe, Hatice ve Hani gibi isimler kullanılmıştır. Bunun dışında bazı hanelerde kadın isimleri yazılmamış, vefat eden hane reisinin ismi

⁸² Hilal Kalkandelen, “Türkçemizde Kullanılan Kişi Adları”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 12, S. 2, 2008, s. 57.

⁸³ Bu gelenek İslamiyet öncesi Araplarda bulunmaktadır. Eski Türk geleneğine göre isimler genellikle yırtıcı hayvan, kuş ve dış tesirlere bağlı olarak seçilmiş, Bozkurt, Aslan, Şahin, Doğan, Timur, Kaya, Gökhan gibi isimler almışlardır: (Aras Özgü, “Ad Koyma”, *DİA*, C. I, s. 332).

yazılarak “dul kadın” denilerek belirtilmiştir. Ayrıca bazı hanelerde vefat eden hane reislerinin kızları ile kardeşlerini de belirtmek amacıyla kerimeleri, hemşiresi şeklinde kayıt düşülmüştür.

b.Hane Reislerinin Unvan ve Lakabı

Lakap bir kişiye kendi asıl adından başka takılan ad olup, zamanla soyadları anlamında kullanılmıştır⁸⁴. Osmanlıda kişilerin isimlerinin önüne daha iyi tanınmasını sağlayacak şekilde, kişiye has lakaplar takılmıştır. Bu lakaplar, kişinin belirgin özelliğini ortaya çıkarmak amacıyla veya kişinin mesleğini belirtmek için kullanılmıştır. Bilindiği gibi cumhuriyetin ilanından sonra soyadı kanunu ile kişilerin aile isimleri belirlenerek devamlılığı sağlanmıştır⁸⁵. Soyadının alınışı yine gelenekte olduğu gibi; kişilerin ailelerinden birinin eski adına göre (Osman, Ali), kişilerin aile bireylerinin daha evvelki dönemlerde uğraş alanları olan mesleklerine göre (terzioğlu, çiftçi), coğrafi alan veya mevkilere göre (köprülüler, Fatsalılar), vücut veya karakter niteliklerine göre (uzun, topal) belirlenmiş olup, kişilerce tercih edilmiştir⁸⁶.

(1).Kişilerin Aile Lakapları

Başlangıçta kişileri tanımaya yarayan lakaplar zamanla bir aileyi hatta bir sülaleyi niteleyebilirler⁸⁷. Osmanlılarda mesleklerin babadan oğla geçmesi gelenek olduğundan bir iki nesilden itibaren lakapların sonuna “...zâdeler” veya “...oğulları” eklenmeye başlanmıştır⁸⁸.

⁸⁴ Ferit Devellioğlu, *a.g.s.*, s. 541.

⁸⁵ Mehmet İpşirli, “Osmanlılarda Lakap”, *DİA*, C. 27, s. 67.

⁸⁶ Hayrünisa Özdemir, “Türk ve İsviçre Medeni Hukukunda Ad Üzerindeki Hak ve Korunması”, *AÜHFD*, C. 57, S. 3, Ankara 2008, s. 571.

⁸⁷ Hayrünisa Özdemir, *a.g.m.*, s. 567.

⁸⁸ Mehmet İpşirli, *a.g.m.*, s. 67.

Tablo: 2 Kişilerin Aile Lakapları

Lakabı	Adet	Lakabı	Adet	Lakabı	Adet
Abdullohoğlu	1	Gulamzâde	1	Mahmudoğlu	1
Abdülzâde	1	Güloğlu	1	Manavoğlu	1
Âdemoğlu	1	Hacıoğlu	3	Mandacıoğlu	2
Acemoğlu	1	Hacızâde	1	Matarazâde	1
Afillizade	1	Hamaloğlu	1	Mercimekoğlu	1
Ağazâde	1	Hatibzâde	1	Mırmırın	1
Ahioğlu	3	Helvacıoğlu	5	Mitrizâde	1
Akçabardakzâde?	1	Hocaoğlu	3	Mubaya'acızâde	1
Aksakallıoğlu	1	İlyasoğlu	1	Muhzıroğlu	2
Akibrahimoğlu	1	İnecik Ağasızâde	1	Musaoğlu	2
Alacaoğlu	1	İneciklioğulları	1	Müderris-i Kiramdan (Soydan gelenler)	1
Alacazâde	1	İmamzâde	1	Müftünün	1
Altıparmak oğlu	1	İshakın	1	Münevveroğlu	1
Amcazâde	1	Kabakoğlu	1	Mütevelli oğlu	1
Araboğlu	3	Kabnudoğlu	1	Nazıroğlu	1
Aşçıoğlu	1	Kabsudoğlu	1	Ormancıoğlu	1
Babadağlıoğlu	1	Kadioğlu	1	Oruçbeylilioğlu	1
Bahçıvanoğlu	1	Kadızâde	1	Öksüz oğlu	1
Balcıoğlu	1	Kaftanağasızâde	1	Ömerzâde	1
Baklanınoğlu	1	Kahvecizâde	2	Pervanelioğlu	1
Başağazâde	1	Kalyoncuoğlu	1	Reisoğlu	1
Bayramoğlu	1	Kapıcıbaşızâde	1	Sabancıoğlu	1
Bekçioğlu	1	Kasaboğlu	1	Sadık oğlu	2
Bektaşoğlu	1	Kasımpaşalioğlu	1	Sağır Bestenizâde	1
Beşeğazâde	1	Kandamışlıoğlu	1	Sağıroğlu	1
Bolpaçaoğlu	2	Karaalioğlu	1	Sakanın	1
Bostancıbaşızâde	1	Kasnakoğlu	1	Saraçların	1
Bozcuoğlu	1	Kayalioğlu	4	Saraçoğlu	1
Bölükbaşoğlu	1	Kaymakçızâde	1	Sarı Ahmedoğlu	1
Cevizoğlu	1	Kavukçuoğlu	1	Sarsalakoğlu	1
Çakmakçioğlu	2	Kaznavur	1	Selamağasızâde	1
Çalıcıoğlu	1	Kedioğlu	1	Sipahioğlu	2
Çavuşoğlu	2	Ketencizâde	1	Südlüpirinçoğlu	1
Çaycıağazâde	1	Kezizâde	3	Sürmeli oğlu	1
Çekdirelioğlu	1	Kıloğlu	1	Şabanoğlu	1
Çelebi	1	Kırımizâde	1	Şadırzâde	1

Çevikoğlu	1	Kırpıkoğlu	1	Şehrideoğlu	1
Çırçiroğlu	1	Kibritçioğlu	2	Şehriyareoğlu ?	1
Çırlıkoğlu	1	Kolcubaşızâde	1	Takiyecizâde	1
Debikoğlu	1	Kozanoğlu	2	Tamas?oğlu	1
Dellakoğlu	1	Köroğlu	1	Temhaloğlu?	1
Delioğlu	1	Kubedoğlu	1	Taşincizâde	1
Devecioğlu	1	Kubudoğlu	1	Tavşanoğlu	1
Direkzâde	1	Kuloğlu	2	Tiryakioğlu	1
Ebrarbeşe?	1	Kuruoğlu	1	Velioğlu	1
Ekmekçioğlu	1	Kuşçuoğlu	2	Yorgancıoğlu	1
Emiroğlu	2	Küçükağazâde	2	Yörük Hasanoğlu	2
Eskicioğlu	2	Küçükoğlu	1	Yörüklerin	1
Eyüboğlu	1	Külahlıoğlu	1	Yörükoğlu	1
Falcıoğlu	2	Lakerdeoğlu	1	Yunosmanoğlu	1
Fıratluoğlu ?	1	Lazoğlu	1	Yusufoğlu	1
Fodulacizâde	1	Lelebicioğlu	1	Ziloğlu	3
Germioğlu	1	Lelebiczâde	1		
Görenlerin	1	Loroğlu?	1	TOPLAM	168

Akrabalık belirten toplam 168 aile lakabı bulunan Tekirdağ kazasında, aile lakaplarından kişilerin akrabalık ilişkilerine dair bilgiler çıkarmak mümkündür. Nitekim bazı lakaplar birkaç hanede görülmektedir. Bu durum aynı lakaba sahip hanelerin akrabalık ilişkisi olabileceğini göstermektedir. Ancak aynı lakabı taşıyan kişilerin akraba olmama durumu da söz konusudur.

En fazla kullanılan aile lakabı Helvacıoğlu 5 hane de, Kayalioğlu 4 hanede geçmekte olup, Ahioğlu, Araboğlu, Hacıoğlu, Hocoğlu, Kezizâde, Ziloğlu lakaplarının her biri 3 hanede geçen lakaplardır. Bolpaçaoğlu, Çakmakçioğlu, Çavuşoğlu, Emiroğlu, Eskicioğlu, Falcıoğlu, Kahvecizâde, Kibritçioğlu, Kozanoğlu, Kuloğlu, Kuşçuoğlu, Küçükağazâde, Mandacıoğlu, Muhzıroğlu, Musaoğlu, Sadıkoğlu, Sipahioğlu, Yörük Hasanoğlu lakaplarının ise her biri 2 hane de geçmektedir. Bu lakaplar aynı mahallelerde bazen ardı ardına yazılmış olup bazen de farklı mahalle de kaydı görülmektedir. Muhtemelen özellikle aynı mahallede ardı ardına kayıt edilen bu hanelerin akrabalık ilişkilerinden söz edilebilir. Aynı zamanda

kullanılan aile lakaplarının belirleyici özelliği bulunmasından dolayı yine aynı sülaleye mensup kişilerce kullanılması olasılığı yüksektir.

Bazı lakapların ise tek hanede kullanıldığı görülmektedir. Ancak yinede "...oğlu, ...zâdeler" şeklinde belirtildiğinden ileriki kuşaklar içinde kullanılabilceği söz konusudur. Yine "Görenlerin..., Sakanın..., Saraçların..." şeklinde kullanılan lakaplar ailelerin tanınması açısından kullanılmıştır. Lakaplar çoğunlukla babaların isimlerinin önünde yazılmıştır. Bu durumda aynı lakabın ileride oğlun isminin önüne geçmesi düşünülebilir.

(2).Kişilerin Çeşitli Özelliklerini Belirten Lakaplar

Kişiye özel bir takım belirginlikler vardır. Bunlar kişinin uzun boylu olması, ince olması, kara, sarı gibi ten rengini belirten veya kör, topal olması gibi kişinin vücut özelliklerine bağlı olarak takılmış lakaplarıdır. Ayrıca molla, hacı, seyid, ağa gibi kişinin sosyal yaşantısında kazanmış olduğu unvanları da bulunmaktadır.

Tablo: 3 Kişilerin Çeşitli Özelliklerini Belirten Lakaplar

Lakabı	Adet	Lakabı	Adet	Lakabı	Adet
Â'mâ	1	Hacı – Kantar	1	Öksüz	3
Ağa	32	Hacı – Efendi	2	Molla – Safer	1
Akağa	1	Hacı – Seyid	1	Pak	1
Altıparmak	1	Haydar	1	Pehlivan	2
Arab	1	Hobba	1	Perçemli	1
Âşık	3	Hurub?	1	Pişmiş	1
Baba	3	Hüdaverdi	1	Yesir?	1
Bam?	1	Kabasakal	1	Sarı	3
Bektaş	1	Kalas	1	Sayaklı	1
Beşe	1	Kanber	1	Sazlık	1
Bey	13	Kara	37	Sert	1
Bey – Efendi	1	Kara Boğa	1	Sevilmez?	1
Bıyıklı	1	Karagöz	3	Südlü	1
Bodurca	1	Karboz?	1	Sürmeli	1
Boz – Seyid	1	Kaya	1	Şahbaz	1
Bulama?	1	Keçe	1	Yetim	23
Burunsuz	1	Keleş	1	Şeyh – Efendi	1
Cılız	1	Kır	1	Tatar	4

Çakır	1	Koca	1	Terk	1
Çamur	1	Kocabaş	1	Tırtır	1
Çengerli?	1	Kobay?	1	Tavlı?	1
Çiroz	1	Koç	1	Topal	6
Çolak	6	Kofuk?	1	Topal ve Solak	1
Deli	14	Kovalak	1	Toy	1
Dertli	1	Kör	3	Tufa?	1
Derviş	16	Köpek	1	Tubak?	1
Dop?	2	Köse	4	Tuka?	1
Efendi	53	Kulaksız	2	Uzun	7
Evliya	1	Kurd	10	Yalnız	1
Fındık	2	Kuru	2	Yamud?	1
Gazi	3	Külünk?	1	Hacı	82
Gurema?	1	Malakoz?	1	Hacı – Ağa	8
Güllük?	1	Maraz	1	Hacı – Bey	2
Gümüş	1	Masalçı	1	Mazlum	1
Hacetli?	2	Mercimek	1	Mazlum – Molla	1
Laz	1	Küçük	2	Yapalak ?	1
Molla	35	Kara Finik	1	Seyid	38
Yörük	5	Kıl	1	Şişman	1
Zenci	2	Koca Kuşaklı	1	Tokuç	1
TOPLAM					451

Kazada kişilere has kullanılan toplam unvan sayısı 451 adettir. Bunlardan en fazla kullanılanlar; Hacı 82, Efendi 53, Seyid 38, Kara 37, Molla 35, Ağa 32, yetim 23, Derviş 16, Deli 14, Bey 13, Kurd 10, Uzun 7, Topal 6, Çolak 6, Yörük 5, Tatar 4, Köse 4, Âşık 3, Baba 3, Gazi 3, Kör 3, Karagöz 3, Öksüz 3, Sarı 3, Fındık 2, Dop? 2, Hacetli? 2, Hacı – Bey 2, Hacı – Efendi 2, Kulaksız 2, Kuru 2, Küçük 2, Pehlivan 2 ve Zenci 2 adettir. Diğer kişinin özelliğini belirten unvanlar ise 1'er adet kullanılmıştır.

Hacı unvanını alan kişiler, İslam esaslarına göre kutsal topraklara giderek bu unvana sahip olabileceği gibi aynı zamanda çiftçiler için de kullanılabilen bir

unvandır⁸⁹. Nitekim bu unvanın kazada sıkça kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca tarım ile uğraşan hane sayısı da oldukça fazladır. Efendi, Bey ve Ağa unvanları da genellikle büyük toprak sahipleri ve saygın kişiler için kullanılan unvanlardır. Derviş, Molla gibi unvanlar bilgi birikiminin yüksek olduğu kişilerce kullanılmakta, Uzun, Topal, Kör, Sarı, Kuru, Köse gibi unvanlar ise, kişinin belirgin özelliğine göre kişiyle bağdaştırılmış unvanlardır⁹⁰.

(3).Kişilerin Geldikleri Yeri Belirten Lakaplar

Herhangi bir yerden Tekirdağ'a göç ederek yerleşmiş olan kişilerin daha önce buldukları yerlere göre lakaplar da takılmıştır. Buradan Tekirdağ'ın göç alan bir şehir olduğunu saptamak ve çalışma imkânları doğrultusunda kişilerin burayı tercih ettiklerini söylemek mümkündür.

⁸⁹ Fadimana Çelik, *Temettuat Defterlerine Göre Edirne Kazası Çöke Nahiyesi'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, (Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Muğla 2009, s. 23.

⁹⁰ Ağa, Bey, Çavuş, Sipahi, Emir gibi lakap ve unvanları kullananlar "Ehl-i Örf" mensubu iken, efendi, halife, şeyh, molla gibi lakap ve unvanları kullananlar ise, "İlmiye Zümresi"ndendir: (Saim Yörük, *a.g.m.*, s. 291).

Tablo: 4 Kişilerin Geldikleri Yeri Belirten Lakaplar

Yer	Adet	Yer	Adet	Yer	Adet
Ahmedikli	1	Hacıköylü	1	Mısırlı	1
Akçahalilli	3	Harputlu	1	Muradlılı	2
Aksakallılı	1	Hayrabolulu	4	Müsellemlı	1
Asithaneli	5	Herekeli	1	Oğuzlulu	1
Avşarlı	1	İbtashılı ?	1	Oruç(uc) Beylili	1
Banadoslu	2	İnecikli	4	Paşalı	2
Banarlılı	3	Kalkandelenli	1	Rodoscuklu	1
Bergozlu	1	Kalimlili?	1	Ruscuklu	2
Bolulu	2	Kandamışlı	5	Sarıyerli	2
Bosnalı	1	Karacamuradlı	1	Sayaklı	1
Çineli?	1	Karadenizli	2	Sinop?	1
Çorlulu	2	Karahisarlı	1	Şileli	1
Çorum kayalı	2	Karamürselli	1	Tokadlı	1
Debreli	1	Karışdranlı	1	Umudsulu?	1
Demirci köy(lü)	1	Kayılı	2	Uzunköprülü	1
Deregündüzlülü	2	Kemaliyeli	1	Üsküdarlı	2
Edirneli	3	Köpeklili	1	Varnalı	1
Eğribozlu	3	Köprüceli	2	Vizeli	1
Gazioğlulu	2	Köstenceli	1	Yalı Hocalı	1
Gündüzlülü	2	Marmaralı	1	Melenli	1
Güveçlili	1	Güvençlili?	1	TOPLAM	87

Tekirdağ kazasına farklı yerleşim yerlerinden gelerek, buraya yerleşenlerin sayısı temettuat defterine göre toplam 87 kişidir. Genellikle çevreden merkeze doğru yönelen bir göç söz konusudur. Tekirdağ kazasının karyelerinden ve bunun yanı sıra çevredeki kazalardan da nüfus çektiği görülmektedir.

En fazla Kandamışlı 5, Hayrabolulu ve İnecikli 4, Banarlılı, Akçahalilli, Edirneli ve Eğribozlu 3, Banadoslu, Bolulu, Gündüzlülü, Muradlılı, Çorlulu,

Çorumkayalı, Deregündüzlülü, Gazioğlulu, Köprüceli, Paşalı, Ruscuklu, Sarıyerli, Karadenizlili ve Kayılı 2 hane mevcuttur. Aynı zamanda İstanbul'dan da kazaya gelenlerden "Asitaneli" 5 hane ve "Üsküdarlı" 2 hane bulunmaktadır. 1 hanenin ise "Rodoscuklu" olarak tutulan kaydından "Rodoscuk"un Tekirdağ'ın eski isimlerinden olması hasebiyle, yerlilerinden olduğunu söylemek mümkündür.

(4).Kişilerin Mesleklerini Belirten Lakaplar

Bazen kişilerin lakapları çalıştıkları işe göre belirlenmiş, kişinin icra ettiği meslek dalı aynı zamanda onun lakabı olmuştur. Tekirdağ kazası kayıtlarında geçen mesleklere bakıldığında, çoğunlukla kaydedilen hane reisinin adının başında yazılan meslek lakabı bazen de babalarda belirtilmiştir. Bu yüzden hem kaydı tutulan hane reisinin mesleğini belirten lakabı hem de bazı hanelerde verilen babanın meslek lakabını tespit edebilmek mümkündür.

Tablo: 5 Kaydedilen Kişilerin Mesleklerini Belirten Lakaplar

Lakabı	Adet	Lakabı	Adet	Lakabı	Adet
Arabacı	103	Kabbancı-Hatip	1	Nalband	19
Arabacı Başı	1	Kahveci	9	Nalçeci	1
Amele	27	Kalafat	2	Nazır	13
Asdarcı	1	Kalafatçı	1	Nazır-Bölükbaşı	1
Aşçı-Berber	1	Kalaycı	10	Nebizade Mahallesi İmamı	1
Atar	1	Kandilci	1	Ortaköy İmamı	1
Bakkal	9	Kantarcı	4	Oturakçı	2
Balıkçı	1	Kapucu	3	Reis	39
Baltacı	9	Kapucu – Nazır	1	Rençber	74
Başkâtib	1	Kapucu Başı	2	Rençber-Debbağ	1
Bekçi	28	Kapucu Başı – İmam	1	Rençber-Nazır	1
Bekçibaşı	1	Kapudan	1	Rençberan	1
Berber	39	Kasab	6	Rüstem Paşa Hatibi	1
Bıçakçı	2	Katib	5	Saatçi	1
Bıçkıcı	1	Kavukçu	1	Sabık Banados İmamı	1
Bölükbaşı	1	Kavuncu	1	Sandalcı	7
Bölükbaşı Ulağı	1	Kayıkçı	1	Saraç	6
Camcı	1	Kayyum-Keçeci	1	Satıcı	1
Camii Atik Kayyumu	1	Kayyum-Muytaf-Reis	1	Sermuhzıran	1
Camii Vasat İmamı-Hafız	1	Kebanlı	1	Sekban	4
Camii Vasat Mütvellisi	1	Kebapçı	1	Sekban-Berber	1
Çamaşırıcı	2	Keçeci	11	Sekban – Pehlivan	1
Çarıkçı	2	Keresteci	1	Sığırtmaç	3
Çarıkçı-Berber	2	Kımacı	1	Silahdar	2
Çavuş	5	Kilci	1	Simidci	1
Çıkrıkçı	6	Kileci	2	Sinici	1
Çırçır	1	Kolcu	2	Sobacı	1
Çubukçu	4	Korucu	2	Sucu	1
Çukadar	1	Kovacı	1	Suvarı	2
Debbağ	25	Köy Hocası-Hallaç	1	Sürücü	5
Değirmenci	7	Kuzucu?	1	Şehir Kethüdası	1
Dellak	1	Külhancı	3	Şekerci	1

Dellal Başı	1
Dellal	6
Dellal – Yorgancı	1
Demirci	5
Dergâhı Ali Kapucubaşlılarından	1
Destereci	6
Dizdarzade Müvezzini	1
Doğramacı	1
Duhan	1
Elekçi	1
Ekmekçi	3
Eskici	6
Gemici	14
Gümrük Cami Hatibi	1
Habbaz	1
Hafız	5
Hafız – Müezzin	1
Hallaç	35
Hamal	14
Hamallar Kâhyası	1
Hamamcı	6
Hekim	1
Helvacı	2
İmam	5
İmam Sani-Tüccar	1
İmam-Hafız	3
İpci?	3
Kabancı	2
Şatır	1
Leblebici	6
Lüleci	1
Mahalle İmamı(Yunus Bey Mahallesi)	1
Mahalle İmamı-Müderriş(Hacı İsa Mahallesi)	1
Mahalle İmamı(Camii Atık Mahallesi)	1
Mahalle İmamı (Hoca Bayezid)	1
Mahalle Müvezzini(Hacı İsa Mahallesi)	1
Mahkeme Kâtibi-Hafız	1
Mahkeme Mukayyidi	1
Makaracı	1
Makramacı?	1
Manav	4
Marangoz	5
Mektep Hocası	2
Menzilci	1
Mimar	1
Muhtar	1
Muhtar-ı Evvel	1
Muhtar- ı Köy	1
Muhzır	4
Mukayyid	3
Muytaf	24
Mültezim	2
Müezzin	5
Müezzin-i Evveli	1
Müezzin-i Sani – Hafız	1
Müezzin-Hafız	1
Müteverrik	1
Cellad	1
Şerbetçi	1
Şurubcu	1
Tabak	11
Tabak-Hafız	1
Tabakacı	1
Tacir	1
Tahmis(ci)	1
Tahsildar	2
Tahsildar – Hallaç	1
Tavukçu	3
Tayfa	4
Tebaa	17
Tekerlekçi	1
Terlikçi-Müezzin	1
Tulumbacı	1
Tüccar	16
Tüccar-Uncu	1
Tüfenkçi	5
Tütüncü	2
Uncu	4
Usta	4
Uşak	2
Yalı Hamamcısı	1
Yardımcı	2
Yazıcı	3
Yazır Hocası	1
Yemenici	4
Yorgancı	1
Zaim	2
TOPLAM	861

Meslek belirten unvanlar toplam 861 hanede geçmektedir. Bu unvanlardan anlaşıldığı üzere bu dönemde Tekirdağ'da en yaygın meslek 103 hane ile arabacılıktır. Şehirde ticari faaliyetlerin gelişmiş olduğu göz önünde bulundurulursa, gemilere yüklenecek olan malların mahzen ve depolardan çıkarılarak limana taşınması, sevki işlemi için arabacılık faaliyetlerinin yürütüldüğü söylenebilir. Arabacılık, yük taşıma faaliyetlerinin yanı sıra dönem itibarıyla kişilerin bir yerden bir yere gitmek için kullandıkları vasıta olması sebebiyle de önemli bir yer teşkil ettiği görülmektedir.

Kazada en fazla tercih edilen meslekler sırasıyla; Rençber 74, Berber ile Reis 39, Hallaç 35, Bekçi 28, Amele 27, Debbağ 25, Muytaf 24, Nalband 19, Tüccar 16, Tebaa 17, Gemici ile Hamal 14, Nazır 13, Tabak ile Keçeci 11, Kalaycı 10, Baltacı, Bakkal ve Kahveci 9, Değirmenci ile Sandalcı 7, Hamamcı, Çıkrıkçı, Saraç, Dellal, Destereci, Eskici, Kasab ve Leblebici 6, Hafız, İmam, Müezzin, Sürücü, Marangoz, Demirci, Katib, Çavuş ve Tüfenkçi 5, Usta, Uncu, Çubukçu, Kantarcı, Manav, Muhzır, Sekban, Tayfa ve Yemenici 4, İmam – Hafız, Yazıcı, Mukayyid, Külhancı, İbci?, Sığırtmaç, Tavukçu, Ekmekçi ve Kapucu 3, Kabbancı, Kalafat, Kapucubaşı, Silahdar, Yardımcı, Süvari, Tütüncü, Uşak, Korucu, Mültezim, Oturakçı, Çarıklı, Çamaşırcı, Mekteb Hocası, Kileci, Kolcu, Tahsildar, Bıçakçı, Zaim ve Helvacı 2 hanede kişinin mesleğini belirten unvanı olarak geçmektedir.

Bunun yanı sıra bazı kişilerin iki işle birden meşgul oldukları görülmektedir. Bunlar; aşçı – berber, çarıklı – berber, imam sani – tüccar, kabancı – hatib, dellal – yorgancı, kapucu – nazır, imam – kapucubaşı, kayyum – keçeci, mahalle imamı – müderris, nazır – bölükbaşı, rençber – debbağ, rençber – nazır, tahsildar – hallaç, sekban – berber, sekban – pehlivan, terlikçi – müezzin, tüccar – uncu ve bir hanede de üç meslek sahibi olarak, kayyum – muytaf – reis olarak belirtilmiştir.

Tablo: 6 Babaların Mesleklerini Belirten Lakaplar

Lakabı	Adet	Lakabı	Adet	Lakabı	Adet
Ambar Emni	1	Gümrük Kâtibi	1	Muytaf	2
Aşçı	2	Hafız	1	Müezzin	4
Aynacı	1	Hallaç	1	Nalband	1
Bekçi	4	Hamal	2	Nazır	2
Berber	2	Hayriye Tüccarı	1	Reis	7
Bölükbaşı	1	İmam	1	Rençber	1
Çavuş	1	Kaftan Ağası	1	Sandalcı	1
Çukadar	1	Kapucu Başı	1	Tabak	1
Değirmenci	1	Kasab	1	Tezkereci	1
Dellal	1	Korucu	2	Tüccar	1
Elekçi	1	Manav	1		
Eskici	1	Mutabık- Mukayyid	1	TOPLAM	41

Kaydedilen kişilerin meslek unvanından farklı olarak bazı hanelerde babaların mesleği de belirtilmiştir. Babanın isminin önüne yazılan bu unvanlardan toplam 41 hane de mevcuttur. Deniz ticaretinin yoğun olduğu Tekirdağ kazasında 7 hane babaların mesleki unvanı olarak Reislik geçmektedir. Müezzin ve Bekçi 4 hanede, Aşçı, Korucu, Hamal, Berber, Muytaf ve Nazır ise 2 hane kaydında bulunmaktadır.

3. Meslek Grupları

Tekirdağ kazasında meslek çeşitleri; idari ve resmi görevliler, dini görevliler, ziraat ve hayvancılık ile ilgili meslekler, ticaret ve zanaat ile ilgili meslekler olarak 4 farklı guruba ayrılabilir. Ayrıca herhangi bir durumdan ötürü çalışamaz durumda olanlar da farklı bir grubu oluşturmaktadır. Şehirde en fazla çeşitlilik oluşturan meslekler ticaret ve zanaat grubundandır⁹¹. Burada şehrin liman kenti oluşu, ticaretin yoğun şekilde işleyişi buna zemin hazırlamıştır denilebilir.

⁹¹ Evliya Çelebi, eserinde kazadaki iş olanaklarından bahsederken, “*halkın bir kısmı sanat ehli, bir kısmı da bağcıdır*” demektedir: (Evliya Çelebi, *a.g.e.*, s. 427).; Söz konusu durum temettuat kayıtlarından anlaşıldığına göre de değişiklik göstermemiş, halkın çoğunluğu ziraatla ve zanaatla geçimini sağlamıştır.

Ziraat ise, hemen her hanede yapılmaktadır. Hanelerde tarla, bağ, bahçe dönümleri ve değerleri yazılmakta fakat kişinin mesleği “ziraat erbabı” olarak ayrıca belirtilmemektedir. Mesleklerin ayrıca belirtilmeyişi kayıtların döneme göre tutuluş özelliğinden kaynaklanmaktadır. Kişiyeye gelir getiren arazi varlığının oluşu zaten kişilerin ziraat ile meşgul olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra temettuat kayıtlarında hiçbir hayvan çeşidi yazılmamış olup, sadece kişilerin “Sığırtmaç” ve “Tavukçu” unvanlarını kullanmaları bu işle meşgul olduklarını göstermektedir. Hayvancılığa dair bilgiler kaza merkezinden ziyade Müslümanların yaşadığı köylere ait defterde bulunmaktadır. Nitekim bu bilgilerde de açıkça hayvan cinsi yazılmamış sadece “Mera-î Ağnam” adedi verilmiştir.

Kayıtlarda hane reislerinin meslekleri açıkça belirtilmeyip, vasıflarından hangi işle meşgul olduğu anlaşılmakta veya zimmetindeki dükkân, arazi gibi mülklerinden tespit edilebilmektedir. Örneğin El- Hac Mehmed Mahallesinde sakin olan “berber İbrahim bin Osman” hanesinde, hane reisinin mesleği belirtilerek berber dükkânı olduğu da yazılmıştır. Fakat bazı hanelerde kişinin unvanı çalıştığı işi anlamında kullanılsa da, o işi icra edebileceği bir mekân, dükkân kaydı bulunmamaktadır. Bu kayıttan kişinin, işini seyyar olarak icra ettiği söylenebilir⁹².

a.İdari ve Resmi Görevliler

Temettuat kayıtlarında yer alan toplam 119 hane reisinin geçim kaynağını idari ve resmi görevler teşkil etmiştir. Bu meslekleri icra eden; 32 kişi bekçi, 15 kişi nazır, 6 kişi sekban, 5 kişi kâtib, 4 kişi muhızır ile korucu, 3 kişi yazıcı, kapucu, kapucubaşı, mukayyid ve bölükbaşı, 2 kişi çavuş, çuhadar, mültezim, mekteb hocası, silahdar, süvari, kolcu ve tahsildar, 1'er kişi ise, sermuhızır, mahkeme kâtibi, müderris, ambar emini, bekçibaşı, bölükbaşı ulağı?, Dergâh-ı Ali kapucubaşlarından, gümrük kâtibi, başkâtib, tezkireci, hekim, kaftan ağası, mahkeme mukayyidi, şehir kethüdası, menzilci, mimar, müteverrik, muhtar, muhtar-ı evvel, muhtar-ı kuyud, nazır – bölükbaşı, nazır – kapucudur.

⁹²Seyyar olarak çalışan mesleğe örnek olarak berberler gösterilebilmektedir. Dükkân veya kahvehanelerin dışında bir de ayak berberleri vardır. Bu berberlerin yaptığı tıraşa, “Yeni Cami işi”, “Tahtakale işi”, “Acem Tıraşı” denilmektedir. Ayrıca ustura kullanmayarak çalışan “ibrişim berberleri” de vardır. Bazı ayak berberleri sokak sokak dolaşır “Lahana kadar baş, on paraya tıraş” diye bağıarak müşteri ararlardı: (Uğur Aktaş, *İstanbul'un 100 Esnaftı*, İstanbul 2010, s. 45).

Tablo: 7 Tekirdağ Kazasında Bulunan İdari ve Resmi Görevliler

Mahalleler	Meslekler																TOPLAM				
	Bekçi	Bölükbaşı	Çavuş	Çuhadar	Kapucu	Kapucubaşı	Kâtip	Kolcu	Korucu	Mektep	Hocası	Muhzır	Mukayyid	Mültezim	Nazır	Sekban		Silahdar	Süvari	Tahsilidar	Yazıcı
Bev vap Mehmed Bey	2													1						1	4
El-Hac Mehmed	3				1																4
Dudı Hatun	3																				3
Behram Reis	1																			1	2
El-Hac Hürmüz					1		1	1													3
Dizdarzade							1														1
Leb-İ Derya																					-
Hoca Veli	3			1	1										3	1			1		10
İbrahim Bey							1			1											2
Cennet Hatun								1													1
Yunusbey															2						2
Kara Kâtip											2				1						3
El-Hac İsa	1					2			1				2	3				1			10
Cami-İ Vasat						1															1
Cami-İ Atik	1			1											1				1	1	5
Hüseyin Çavuş		1					1										1				3
Nebizade	11		2						1			1		2	1	1	1				18
İskender Çavuş	3	1							1		1			2	1						9
El-Hac Musa										1					1						2
Hoca Bayezid	3										1	1									5
Raziye Hatun	1						1		1			1		1	1						6
Can Beşe		1																			1
TOPLAM	32	3	2	2	3	3	5	2	4	2	4	3	2	15	6	2	2	2	2	3	97

Sermuhzıran, mahkeme kâtibi, müderris, bölükbaşı ulağı?, nazır – bölükbaşı, menzilci, mimar el – Hac İsa Mahallesiinde kayıtlıdırlar. Gümrük kâtibi, tezkireci Behram Reis Mahallesiinde, ambar emini Hoca Veli Mahallesiinde, mahkeme mukayyidi, Dergâh-ı Alî kapıcıbaşı Cennet Hatun Mahallesiinde, hekim Yunus Bey Mahallesiinde, bekçibaşı, başkâtib Kara Kâtib Mahallesiinde, şehir kethûdası, kaftan ağası Hüseyin Çavuş Mahallesiinde, muhtar Nebizade Mahallesiinde, nazır – kapucu, muhtar-ı evvel İskender Çavuş Mahallesiinde ve köy muhtarı El – Hac Musa Mahallesiinde görevlidir.

b.Dini Görevliler

19. yüzyılın ilk yarısına kadar üst yöneticilere karşı mahallenin sorumlu yöneticisi imamdır. İmamlar, padişah beratı ile tayin edilen ve beldenin mülki amiri olan kadının temsilciliğini üstlenen memur olup, mahalle seknesi denilen topluluğun başındadır. Her şey onun bilgisi ve iznine bağlı olmakla beraber mahalleye herhangi birinin yerleşmesi için imamın ve mahalle sakinlerinden birinin kefaleti şart tutulmuştur. Böylece zincirleme olarak imam, birbirine kefil olan mahalle halkının hepsinin kefilidir. En önemli görevi ise, mahalle sakinlerine düşen verginin paylaşılması ve toplanması işini yürütmek olmuştur. İmam – Kadı hiyerarşisinin yıkılması II. Mahmut dönemi reformlarıyla başlamıştır. Kadının idari fonksiyonu azalıp, elinden güvenlik ve beledi hizmetleri alınınca mahalle imamları da yönetici konumdan çıkmıştır. Ancak imamlar mahalle yönetiminde tek söz sahibi olmasalar bile belirli bir görev ve yetki sahibi olarak kalmışlardır. 19. yüzyıl reformlarıyla mahalle ve köylerde muhtarlık kurulmaya başlayınca, muhtar imamdan daha yetkili bir yönetici olmuştur⁹³. İmamların, hatiplerin, müezzinlerin tayin ve azilleri şeyhülislama bağlı olmakla birlikte bu kişilerden vergi alınmayışı halktan üstün konumda olmalarını sağlamıştır⁹⁴.

⁹³ İlber Ortaylı, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)*, Ankara 2000, s. 105 - 106.

⁹⁴ Yücel Özkaya, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı Kurumları ve Osmanlı Toplum Yaşantısı*, Ankara 1985, s. 230.

Tablo: 8 Tekirdağ Kazasında Bulunan Mahalle İmamları

Hane Kaydının Olduğu Mahalle	Görevli Olduğu Cami	İmam
Bev vap Mehmed Bey	-	Yazıcı Es – Seyid Mustafa bin Osman
El – Hac Mehmed	-	Mehmed Efendi bin Ali
Behram Reis	-	Mahmud Efendi bin Mehmed
El – Hac Hürmüz	Mahalle İmamı	Mehmed Rıza bin Hasan
El – Hac Hürmüz	-	Hafız Ahmed Efendi bin Abdullah
İbrahim Bey	-	Mustafa Efendi bin Mustafa
Yunus Bey	Mahalle İmamı	İbrahim Efendi
El – Hac İsa	Mahalle İmamı (Ulema)	El – Seyid Atullah Efendi El – Müderrisi
El – Hac İsa	Köy Hocası	Tatar Osman Efendi
El – Hac İsa	Cam-i Vasat İmamı	Hafız Mehmed Ali
Cami-i Atik	Ortaköy İmamı	Hacı İsmail Efendi
Cami-i Atik	Sabık Banados İmamı	Mustafa Efendi
Cami-i Atik	Mahalle İmamı	İshak efendi bin Süleyman
Hüseyin Çavuş	Nebi-zade İmamı	Mehmed Tahir Efendi
Nebizâde	Rüstempaşa Cami İmamı	Hafız Ahmed Efendi
İskender Çavuş	İskender Çavuş Cami İmamı	Hafız Mehmed Şakir bin Mehmed
Hoca Bayezid	Mahalle İmamı (Hoca Bayezid)	İbrahim Efendi bin Ahmed
Hoca Bayezid	Yazır Hocası	Emin Efendi
Raziye Hatun	İmam	Ali Efendi bin Mehmed
Can Beşe	İmam	Halil Efendi

Kazada 20 kişinin imam olduğu tespit edilmiştir. İmamların hane kaydının olduğu mahalle ile görev yaptığı cami tabloda ayrı ayrı verilmiştir. Bazı imamların oturdukları mahallelerde imamlık yaptığı düşünüldüğünden bu izaha gerek görülmüştür. Bunun dışında “Banados Karyesi” ve “Yazır Karyesi” nin imamları da mahallelerde kaydedilirken görevli oldukları karyeler de belirtilmiştir. Ancak bir imam “köy hocası” olarak kaydedilmiş hangi köyde görevli olduğu belirtilmemiştir. İki kişinin de sadece “imam” denilerek kaydedildiği görülmektedir. Bunların kayıtlı oldukları mahallelerden dolayı “Raziye Hatun” ve “Canbeşe Mahallesi” İmamı olduğu tahmin edilmektedir.

Tablo: 9 Tekirdağ Kazasında Bulunan Müezzinler

Görevli Olduğu Camii	Müezzin
-	Takiyeci-zade Hallaç Ali Molla bin Ahmed
-	Kezi-zade Ali bin Hasan Efendi
-	Kezi-zade Mehmed bin Hüseyin Efendi
-	Kayılı Bekçi Osman bin ahmed
-	Molla Ahmed bin Mehmed
-	Nalband Mahmud bin Mehmed
-	Çamaşırcı Mustafa bin Abdullah (Oğlu Müezzin)
-	Terlikçi Hüseyin bin Mehmed
-	Kavukçu Süleyman bin Mehmed (oğlu Müezzin)
-	Mustafa Arif Efendi bin Mehmed
-	Hasan bin Süleyman
Yusuf Ağa Cami Müezzini	Molla Ahmed bin Ali
Dizdar-zade Müezzini	Molla Hüseyin bin Veli
Cami- i Vasat Müezzini	Hüseyin bin İsmail
Cami-i Atik Müezzin-i Evveli	Derviş Veliyüddin bin Mehmed Tavlı?
Cami-i Atik Müezzin-i Sani	Hafız Ömer bin Mehmed
Müezzin – Hafız	Kıtbir? Bin mehmed
Müezzin-i Evveli	Hasan bin mehmed
Müezzin-i Sani	Molla Hüseyin bin mehmed

Esan okuyan kimse⁹⁵ anlamında olan müezzin, kazada 19 kişidir. Bu kişiler ayrıca “molla”, “hafız”, “efendi” unvanlarını da almışlardır. Genellikle “müezzin” olarak kaydı tutulan bu kişilerin görevli oldukları yerler belirtilmemiştir. Ancak 4 caminin ismi geçmektedir. Bunlar “Yusuf Ağa Camii”, “Dizdarzâde”, Camii Vasat” ve “Camii Atik” olarak tespit edilebilmektedir.

⁹⁵ Şemsettin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul 2007, s. 711.; Din hizmetlerinin yürütülmesinde önemli bir yer işgal eden müezzinler sivil ve askeri kesimlerde hizmet vermek üzere özel ve resmi kimlikleriyle geniş bir kitle oluşturmuşlardır. Osmanlı şehir örgütlenmesi içinde önemli görevler üstlenen mahalle imamının yardımcısı olmuşlardır. Müezzinler padişah beratıyla göreve başladıklarından Osmanlı devlet sisteminde şahsi vergilerden muaf tutulmuşlar, görevlerinin sona ermesiyle yeniden sivil statüye dönmüşlerdir. II. Mahmud devrinden itibaren maaş tahsisi sistemine geçilince, tayin teklifi Evkaf-ı Hümayun Nezareti tarafından yapılmaya başlanmıştır: (Mustafa Sabri Küçükaşçı, “Müezzin”, *DİA*, C. 31, s. 493-494).

Tablo: 10 Tekirdağ Kazasında Bulunan Hatipler

Görevli Olduğu Cami	Hatip
Rüstem Paşa Hatibi	Koç Halil Efendi
Hatib	Kabbancı Halil Efendi bin Mehmed
Gümrük Cam-i Hatibi	Es – Seyid Emrullah Efendi bin Eyüb

Hatip, bir topluluğun karşısında genellikle vaaz veren ve nasihat içeren konuşmalar yapan kişilerdir⁹⁶. Kazada Rüstem Paşa Hatibi, Gümrük Cami Hatibi ve görevli olduğu yer belirtilmeyen “hatip” olarak kaydedilen kişi ile birlikte 3 kişi hatiplik görevindedir.

Tablo:11 Tekirdağ Kazasında Bulunan Müteveli ile Kayyumlar

Görevli Oldukları Yer	Kayyum – Müteveli
Cam-i Vasat Mütevellisi	Ahmed bin Hasan
Kayyum	Keçeci Halid bin Mehmed Tahir
Cami- i Vasat Kayyumu	Muy- taf Mehmed Reis
Cami-i Atik Kayyumu	Kahveci Hüseyin
Cami Kayyumu	El – Hac İsmail bin Osman

Sözlükte, “başkasının işini gören, dostluk gösteren, bakımını üstlenen” gibi anlamlar taşıyan müteveli kelimesi, terim olarak, “vakfiye şartları, şer’i hükümler ve mer’î mevzuat çerçevesinde vakfın işlerini idare etmek üzere görevlendirilen kimse anlamındadır⁹⁷. Müteveli din görevlisi değildir. Dini kurumların yöneticisi olduğu için bu kategori içinde değerlendirilmiştir. Müteveli olarak kaydı geçen kimse Camii Vasat Mahallesi’nde görevlidir. Bunun dışında müteveli kaydı bulunmamaktadır. Kayyum, camii hademesi ve müteveli⁹⁸ anlamındadır. Kayyum kaydında ise 4 kişi bu görevdedir. Camii Atik kayyumu ve Camii Vasat kayyumu belirtilmiş diğerlerinin ise nerede görev aldıkları belirtilmemiştir.

Dini görevli olarak veya bölgede tarikat şeyhi olarak bulunan 2 kayıt mevcuttur. “Şeyh-i Kurra” ve “Şeyh” olarak belirtilen bu kayıtlardan “Şeyh-i Kurra”

⁹⁶ Mustafa Baktır, “Hatip”, *DİA*, C. 18, s. 425.

⁹⁷ Nazif Öztürk, “Müteveli”, *DİA*, C. 32, s. 217.

⁹⁸ Ferit Devellioğlu, *a.g.s.*, s. 498.

için Kur'an okuyanların büyüğü, yöneticisi olduğu anlaşılmaktadır. Ancak diğer belirtilen “şeyh” kaydı için herhangi bir ibare yer olmadığından yönetici ya da tarikat şeyhi olup olmadığı konusunda kesin bir ifade ortaya çıkmamaktadır.

a.Ziraat ve Hayvancılık ile İlgili Meslekler

Kazanın temel geçim kaynağını oluşturan ziraata bağlı olarak, meslek grupları da belirlenmiştir. Çiftçilik ve bağcılık neredeyse her hane reisinin meşgul olduğu bir iş olup, ekonomik faaliyetlerin çoğunluğunu teşkil etmektedir. Ancak kişiler işledikleri arazilerinin yanı sıra farklı meslekler de edinmişlerdir. Hane reislerinin mesleği çiftçi, bağcı gibi belirtilmediğinden meslek dağılımı kayıt edilen mesleki unvana göre yapılmıştır.

Tablo: 12 Tekirdağ Kazasında Ziraat ve Hayvancılık ile İlgili Meslekler

Mahalleler	Meslekler					
	Reçber	Reçberan	Teba'	Sığırtmaç	Tavukçu	TOPLAM
Bev vap Mehmed Bey	-	-	-	-	-	-
El-Hac Mehmed	1	-	-	1	-	2
Dudı Hatun	1	-	-	-	-	1
Behram Reis	3	-	-	-	-	3
El-Hac Hürmüz	2	-	1	-	-	3
Dizdarzade	-	-	-	-	-	-
Leb-İ Derya	-	-	-	-	-	-
Hoca Veli	3	-	1	-	-	4
İbrahim Bey	6	-	-	-	2	8
Cennet Hatun	2	-	1	-	-	3
Yunusbey	12	1	-	-	-	13
Kara Kâtip	4	-	-	-	-	4
El-Hac İsa	3	-	6	-	-	9
Cami-İ Vasat	-	-	1	-	-	1
Cami-İ Atik	3	-	-	1	-	4
Hüseyin Çavuş	2	-	3	-	-	5
Nebizade	10	-	3	-	-	13
İskender Çavuş	3	-	-	-	-	3
El-Hac Musa	9	-	-	-	-	9
Hoca Bayezid	5	-	-	-	1	6
Raziye Hatun	5	-	1	1	-	7
Can Beşe	8	-	-	-	-	8
TOPLAM	82	1	17	3	3	106

Hayvancılık faaliyetleri olarak nitelendirilebilecek olan 2 hanede “sığırtmaç”, 3 hanede de “tavukçu” yazmaktadır. Sığırtmaç büyük baş hayvanları otlatan kimse anlamında kullanılmaktadır. Bu mesleğe sahip 3 hane bulunmakta; biri El – Hac Mehmed Mahallesinde diğeri Cam-i Atik Mahallesinde ve üçüncü olarak sığırtmaç olarak kaydedilen hane Raziye Hatun Mahallesindedir.

Tavukçuluk şehirde kümes hayvancılığının yapıldığını gösterebilir. Fakat kişilerin geçim kaynakları arasında kümes hayvanları belirtilmemiştir. Biri Hoca Bayezid ve diğeri ikisi İbrahim Bey Mahallesinde olmak üzere 3 hanede “tavukçu” kişinin unvanı olarak yazılmış olup, mesleği olabileceği tahmin edilmektedir. Kazada tarım işçileri olarak değerlendirilebilecek olan 1 rençberan, 82 rençber ve 17 kişi teba’ toplam 100 kişinin olduğu görülmektedir.

b.Ticaret ve Zanaat ile İlgili Meslekler

Esnaf grupları içerisinde, gıda sektörü % 11, dokuma ve atölye iş kolu % 14, deri iş kolu % 8, maden sektörü % 9, Tüccar grubu % 4, Taşımacılık ile uğraşanlar %16, denizcilik ile uğraşanlar % 11, tahta ve kereste ustaları % 3, İşçiler % 9, çeşitli hizmetlerde çalışan esnaf grubu % 9’ luk paylara sahiptirler. Yüzdeler paylarından anlaşılacağı gibi bu grup dağılımında en fazla pay % 16 ile taşımacılık faaliyetlerini yürüten esnaf grubundadır.

(1).Gıda Sektörü

Kazada gıda sektörü ile uğraşan esnaf grubu; 1 atar, 2 helvacı, 6 kasap, 2 aşçı, 10 bakkal, 3 ekmekçi, 1 habbaz, 9 değirmenci, 5 uncu, 11 kahveci, 1 tulumbacı, 7 leblebici, 1 şurupçu, 5 manav, 1 simitçi, 1 kebabçı, 1 şekerçi, 1 şerbetçi, 4 tütüncü, 1 duhan olarak, 20 farklı sektörde toplamda 73 kişi gelirini, yiyecek ve içecek maddeleri ile sağlamaktadır.

Ekmek ihtiyacının karşılanması tüm şehirlerde olduğu gibi, burada da önemli bir yer tutmaktadır. Değirmenciler, uncular, ekmekçi ve habbazan olarak 18 kişi bu işle uğraşmaktadır.

Helvacı, tulumacı, şurupçu, şekerçi, şerbetçi⁹⁹ olmak üzere 6 kişi de şehirdeki tatlı tüketimine yönelik çalışmaktadır. Kahvehanelerin şehir kültüründe önemli bir yere sahip olduğu ve buralarda kahve kültürünün geliştiği bilinmektedir. Şehirde 11 kahve satıcısının varlığı da bunu kanıtlar niteliktedir.

Tablo:13 Tekirdağ Kazasında Gıda Sektörü ile Uğraşanlar

Mahalleler	Meslekler																	TOPLAM			
	Attar	Helvacı	Kasap	Aşçı	Bakkal	Ekmekçi	Habbaz	Kahveci	Tulumacı	Leblebici	Şurubcu?	Manav	Simidçi?	Kebabçı	Şekerçi	Şerbetçi	Değirmenci		Unçu	Tütüncü	Duhan
Can Beşe	-	-	-	-	1	-	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	1	1	2	-	8
Raziye Hatun	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	4
Hoca Bayezid	-	-	1	-	-	-	-	3	-	-	-	2	-	-	1	-	-	1	-	-	8
El – Hac Musa	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	3
İskender Çavuş	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	3
Nebizade	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2
Hüseyin Çavuş	-	-	1	-	-	-	-	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	6
Cami-i Atik	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	4
Cami-i Vasat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Hacı İsa	-	-	1	-	1	-	-	1	-	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	6
Kara Katib	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Yunus Bey	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	3
Cennet Hatun	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
İbrahim Bey	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hoca Veli	1	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5
Leb-i Derya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dizdarzade	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
El – Hac Hürmüz	-	-	1	1	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	7
Behram Reis	-	-	-	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	4
Dudi Hatun	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
El – Hac Mehmed	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Bevvap Mehmed Bey	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
TOPLAM	1	2	6	2	10	3	1	11	1	7	1	5	1	1	1	1	9	5	4	1	73

⁹⁹ Esnafın kanunlara uyması için bazı ibareler yer almıştır. Bunlara uymayanlar için de bir takım cezalar getirilmiştir. Her esnaf grubu farklı şekilde üretim ve işleyiş tarzına bağlı olarak kurallara tabi tutulmuşlardır. Örneğin şerbetçiler ile ilgili olarak, “Şerbetçiler üzümün okkası bir akçe ise şerbetin iki okkası bir akçe olmalı; şerbet lezzetli ve hoş olmalıdır. Karlı, buzlu ve kapları çok temiz olmalıdır.” denilerek fiyat standardı belirlenmiş ve yiyecek maddesinin temizliği hususunda dikkatli olunması gerektiği vurgulanmıştır: (Yaşar Çalışkan - M.Lütfi İkiz, *Kültür San’at ve Medeniyetimizde Ahilik*, Ankara 1993, s. 76).

(2).Dokuma ve Atölye İş Kolu

Dokuma ve atölye iş kolunda uğraşanlar; hallaç, muy-taf, yorgancı, keçeci, çarıkçı, astarcı, kavukçu, makramacı, ipçi, çırkıkçı, makaracı olarak belirlenmiştir. Bu grupta en yoğun meslek 37 kişi ile hallaç ve 28 kişinin uğraştığı iş olarak da muy-taflıktır¹⁰⁰. Daha sonra 11 kişi ile keçeci, 5 kişi ile çırkıkçı, 3 kişi ile ipçi ve 2 kişi ile de çarıkçı ve çırçır gelmektedir. Diğerleri ise birer kişinin uğraştığı mesleklerdir. Bu meslek kolu ile uğraşanlar daha çok Nebizade mahallesinde bulunmaktadır.

Tablo:14 Tekirdağ Kazasında Dokuma ve Atölye İş Kolunda Uğraşanlar

Mahalleler	Meslekler											TOPLAM	
	Muytaf	Hallaç	Çırçır	Keçeci	Çırkıkçı	Makaracı	Makramacı	Yorgancı	İpçi	Astarcı	Kavukçu		Çarıkçı
Bevrap Mehmed Bey	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
El-Hac Mehmed	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Dudı Hatun	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Behram Reis	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
El-Hac Hümmüz	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Dizdarzade	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Leb-İ Derya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hoca Veli	1	2	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-	6
İbrahim Bey	1	3	-	1	-	-	-	-	-	-	1	2	8
Cennet Hatun	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Yunusbey	4	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7
Kara Kâtip	1	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	5
El-Hac İsa	1	1	-	4	-	-	1	-	1	-	-	-	8
Cami-İ Vasat	-	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	3
Cami-İ Atik	1	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	3
Hüseyin Çavuş	2	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7
Nebizade	7	5	-	2	1	1	-	-	-	-	-	-	16
İskender Çavuş	5	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	8
El-Hac Musa	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Hoca Bayezid	-	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	4
Raziye Hatun	-	4	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	5
Can Beşe	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
TOPLAM	28	37	2	11	5	1	1	1	3	1	1	2	93

¹⁰⁰ Tekirdağ'da Rüstem Paşa Caddesinin yıkılan paşa hamamı hizasında, saraçlar başı denilen yerde muytaflar bulunmaktaydı. Keçi kılından "heybe", "kıl yem torbası", "kıl çuvallar", beygirler için "gebre kaşağı", fayton atlarına sivil ve askeriyenin koşum hayvanlarına "kolan", "çul", büyük zengin Hayriye tüccarlarının paralarının sevinde kullandıkları küçük boyda kıldan yapılmış "altın torbaları"nı yapmak bu sanatkarların işi olmuştur: (Mahmut Sümer, *a.g.e.*, s.101).

(3).Deri İş Kolu

Tabak, saraç, debbağ, yemenicilerin oluşturduğu deri iş kolunda uğraşanlar kazada toplam 55 kişidir. Bu grup içinde en fazla 60 kişi ile “debbağlık” ve 11 kişi ile “tabaklama” mesleğini icra edenler bulunmaktadır. “Yemenici” ve “saraç”¹⁰¹ ise 6’şar kişinin uğraşdır.

Tablo: 15 Tekirdağ Kazasında Deri İş Kolunda Uğraşanlar

Mahalleler	Meslekler				TOPLAM
	Debbağ	Tabak	Saraç	Yemenici	
Bevrap Mehmed Bey	-	1	-	1	2
El-Hac Mehmed	1	-	-	-	1
Dudı Hatun	-	1	-	-	1
Behram Reis	1	-	-	-	1
El-Hac Hürmüz	1	2	-	1	4
Dizdarzade	-	3	-	-	3
Leb-İ Derya	-	-	-	-	-
Hoca Veli	-	-	1	-	1
İbrahim Bey	-	4	-	-	4
Cennet Hatun	4	-	-	1	5
Yunusbey	1	-	1	-	2
Kara Kâtip	-	2	-	-	2
El-Hac İsa	5	-	-	1	6
Cami-İ Vasat	1	-	1	-	2
Cami-İ Atik	2	-	2	-	4
Hüseyin Çavuş	2	-	-	-	2
Nebizade	2	-	1	-	3
İskender Çavuş	-	-	-	-	-
El-Hac Musa	1	-	-	-	1
Hoca Bayezid	3	-	-	-	3
Raziye Hatun	1	-	-	-	1
Can Beşe	5	-	-	2	7
TOPLAM	30	13	6	6	55

¹⁰¹ Kazada hemen her iş yapılmakta olup, çoğunlukla saraç işleri, seccade ve döşeme yan keçeleri ile kilim dokuyanlar çoğunluktadır: (Evliya Çelebi, *a.g.e.*, s. 427).; Saraçlık sanatı harciâlem kavafiye malı terlik ve kundura imaline yönelmiştir. Bu gibi imalat küçük atölyelerde veya evlerde yapılmaktadır: (Vedat Eldem, *a.g.e.*, s. 90).

(4).Maden Sanatı

Destereci, demirci, nalçeci, nalbant, kalaycı, çubukçu, lüleci, bıçakçı, tüfenkçi ve baltacıların oluşturduğu maden sanatında kazada bulunan 67 kişi bu meslek kolunda iş görmektedir. Arabacılık faaliyetlerinin yoğun olduğu kazada nalbant ve nalçecilerin 24 kişi olduğu görülmektedir. Yine nalbantlık bu meslek kolu içinde en fazla kişinin yoğunluk kazandığı bir meslektir. Lüleci ise, kazada 1 kişidir.

Tablo:16 Tekirdağ Kazasında Maden Sanatı ile Uğraşanlar

Mahalleler	Meslekler										TOPLAM
	Destereci	Demirci	Nalçeci	Nalbant	Kalaycı	Çubukçu	Lüleci	Bıçakçı	Tüfenkçi	Baltacı	
Bevvap Mehmed Bey	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2	3
El-Hac Mehmed	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	2
Dudı Hatun	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Behram Reis	1	-	-	2	-	1	-	-	-	-	4
El-Hac Hürmüz	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	2
Dizdarzade	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Leb-İ Derya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hoca Veli	-	-	1	4	-	-	-	1	1	-	7
İbrahim Bey	-	-	-	-	1	-	-	-	-	2	3
Cennet Hatun	1	-	-	1	-	-	-	-	-	1	3
Yunusbey	-	-	-	-	3	-	1	-	-	1	5
Kara Kâtip	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	3
El-Hac İsa	1	-	-	2	-	-	-	-	-	1	4
Cami-İ Vasat	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Cami-İ Atik	-	2	-	1	1	-	-	-	1	-	5
Hüseyin Çavuş	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Nebizade	-	-	-	-	1	2	-	-	1	2	6
İskender Çavuş	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	2
El-Hac Musa	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	2
Hoca Bayezid	-	-	-	1	2	-	-	-	1	-	4
Raziye Hatun	-	1	-	1	2	-	-	-	-	-	4
Can Beşe	1	-	-	4	-	-	-	-	-	-	5
Toplam	7	5	1	23	10	4	1	2	5	9	67

(5).Tüccar Grubu

Dışarıdan gelen veya yerli olan ham ve işlenmiş eşya ve besin maddeleri ilk satıcıdan sonra alıcıya esnaf eliyle geçmektedir. Fakat malı ilk satıcıdan son satıcıya geçiren kademeler arasına, esnaf dernekleri dışında kalan, toptancı tüccarlar, taşıtçılar ve büyük kapan hanlarını işletenler de dâhil edilmektedir. Tüccarlar “toptancı tüccar” adı altında hanlarda odalar ve depolar kiralayıp, malı kendisi getirterek ya da getirenlerden devralarak esnafa dağıtmaktadırlar¹⁰².

Tüccar esnafı kazadaki ticari faaliyetlere bağlı olarak bir esnaf grubu oluşturmaktadır. Hayriye tüccarı ve tacir 1'er kişi tüccar 18 ve dellal da 8 kişi olarak toplamda 28 kişidir.

Tablo: 17 Tekirdağ Kazasında Tüccar Grubu

Mahalleler	Meslekler				TOPLAM
	Tüccar	Hayriye Tüccarı	Dellal	Tacir	
Bevrap Mehmed Bey	-	-	-	-	-
El-Hac Mehmed	-	-	-	1	1
Dudı Hatun	-	-	-	-	-
Behram Reis	2	1	-	-	3
El-Hac Hürmüz	2	-	-	-	2
Dizdarzade	4	-	-	-	4
Leb-İ Derya	1	-	-	-	1
Hoca Veli	3	-	-	-	3
İbrahim Bey	2	-	-	-	2
Cennet Hatun	-	-	1	-	1
Yunusbey	1	-	-	-	1
Kara Kâtip	-	-	-	-	-
El-Hac İsa	2	-	-	-	2
Cami-İ Vasat	-	-	-	-	-
Cami-İ Atik	1	-	-	-	1
Hüseyin Çavuş	-	-	2	-	2
Nebizade	-	-	2	-	2
İskender Çavuş	-	-	1	-	1
El-Hac Musa	-	-	-	-	-
Hoca Bayezid	-	-	1	-	1
Raziye Hatun	-	-	-	-	-
Can Beşe	-	-	1	-	1
TOPLAM	18	1	8	1	28

¹⁰² Mustafa Akdağ, *Türkiye'nin İktisadi ve İctimai Tarihi (1453-1559)*, C. II, İstanbul 1995, s. 145.

(6).Taşımacılık Yapanlar

Kazada taşımacılık yapanlar 1 arabacıbaşı, 103 arabacı ve 6 sürücü olmak üzere toplamda 109 kişi olup, mesleki anlamda en yoğun grubu oluşturmaktadır.

Arabacıların bir esnaf topluluğu olarak düzene sokulması düşüncesi ilk olarak 1826 yılında çıkan bir nizamname ile belirlenmiştir. Buna göre arabacılar, çırak olarak yanlarına gereğinden fazla adam alamayacak, arabacıların isimleri kaydedilecek, her arabacı iyi ve namuslu olduğuna dair kefil gösterecektir. Ayrıca nizamnamede arabacıların kılık kıyafetiyle ilgili düzenlemeler bulunmakta, önceleri giydikleri bol cüppe ve şalvardan vazgeçecekler, bellerine bağladıkları şalları çıkaracaklar, bunların yerine yenleri dar “çuha biniş” ve cüppe giyeceklerdir. Başlıkları ustalar için dört, çıraklar için iki parmak kenarlı yeşil kalpak olacaktır. Sakalsızlar ve sakalı çıkmamış olan gençlere ise arabacılık yasaklanmıştır. Giyim kuşamın yanı sıra edep ve ahlak kuralları nazarınca arabacı arabasına kadın müşteri aldığı anda arabanın önünden veya arkasından dolanacak, pencere kenarında beklemeyecektir. Giyimine kuşamına dikkat etmeyenler, arabayı uygunsuz kullananlar da cezaya çarptırılacaktır¹⁰³.

¹⁰³ Uğur Aktaş, *a.g.e.*, s. 32.; Mahmut Sümer eserinde Tekirdağ'daki araba sahipleri ve sürücülerinin kıyafetlerinin farklı olduğundan bahsetmektedir. Araba sahiplerinin kıyafetleri, camadan, salt acuha patur olup, bellerine siyah veya beyaz kuşak sarmaktadırlar. Başlarındaki feslerinin üzerine kefiye denilen uçları püsküllü ince ipekli şallar örtmektedirler. Ayaklarına topuklu veya telâtin tabir olunan ince deriden yapılmış yemeni veya kısa çizme, uzun konçlu beyaz yün çorap giymektedirler. Sürücüler ise, renkli tezgâh dokuması mintan denilen omuzdan düğmeli Frenk gömleği üzerine çapraz düğmeli çuha yelekler giyerek bellerine şal veya yün kuşaklar sararlar, potur biçimi paçaları yandan düğmeli veya bol paçalı önden kapaklı pantolonlar giymektedirler: (Mahmut Sümer, *a.g.e.*, s. 29-30).

Tablo: 18 Tekirdağ Kazasında Taşımacılık ile Uğraşanlar

Mahalleler	Meslekler			
	Arabacı	Arabacıbaşı	Sürücü	TOPLAM
Bevvap Mehmed Bey	9	-	-	9
El-Hac Mehmed	5	-	-	5
Dudı Hatun	5	-	-	5
Behram Reis	1	-	-	1
El-Hac Hürmüz	-	-	-	-
Dizdarzade	-	-	-	-
Leb-İ Derya	-	-	-	-
Hoca Veli	5	-	-	5
İbrahim Bey	-	-	-	-
Cennet Hatun	-	-	-	-
Yunusbey	4	-	-	4
Kara Kâtip	2	-	-	2
El-Hac İsa	1	-	-	1
Cami-İ Vasat	1	-	-	1
Cami-İ Atik	-	1	3	4
Hüseyin Çavuş	4	-	-	4
Nebizade	11	-	-	11
İskender Çavuş	22	-	1	23
El-Hac Musa	8	-	-	8
Hoca Bayezid	8	-	-	8
Raziye Hatun	10	-	1	11
Can Beşe	6	-	1	7
TOPLAM	102	1	6	109

(7).Denizcilik ile Uğraşanlar

Şehirde denizin varlığı ticari faaliyetlerin yanı sıra mesleki anlamda da kişilere farklı imkânlar sunmuştur. Bu anlamda denizcilik faaliyetleri ile ilgili olarak reis, gemici, sandalcı, kayıkçı, tayfa, balıkçı olmak üzere 6 farklı meslek dalı ortaya çıkmıştır. Bu grup içinde en fazla yoğunluk kazanan meslek 46 kişinin uğraş alanı olarak “reislik” tir. Denizcilik faaliyetleri yürütenler toplamda 75 kişidir.

Tablo: 19 Tekirdağ Kazasında Denizcilik İle Uğraşanlar

Mahalleler	Reis	Gemici	Sandalcı	Kayıkcı	Tayfa	Balıkçı	TOPLAM
Bev vap Mehmed Bey	13	2	1	-	-	-	16
El-Hac Mehmed	13	1	4	1	2	-	21
Dudı Hatun	2	-	-	-	-	-	2
Behram Reis	5	2	1	-	1	-	9
El-Hac Hürmüz	1	1	1	-	-	-	3
Dizdarzade	2	-	-	-	-	-	2
Leb-İ Derya	-	-	-	-	-	-	-
Hoca Veli	3	2	1	-	-	-	6
İbrahim Bey	1	-	-	-	-	-	1
Cennet Hatun	-	-	-	-	-	-	-
Yunusbey	1	-	-	-	-	-	1
Kara Kâtip	1	1	-	-	-	-	2
El-Hac İsa	-	-	-	-	1	-	1
Cami-İ Vasat	-	-	-	-	-	1	1
Cami-İ Atik	-	-	-	-	-	-	-
Hüseyin Çavuş	1	-	-	-	-	-	1
Nebizade	1	2	-	-	-	-	3
İskender Çavuş	-	2	-	-	-	-	2
El-Hac Musa	-	-	-	-	-	-	-
Hoca Bayezid	1	1	-	-	-	-	2
Raziye Hatun	-	-	-	-	-	-	-
Can Beşe	1	1	-	-	-	-	2
TOPLAM	46	15	8	1	4	1	75

(8).Tahta ve Kereste Ustaları

Tahta ve kereste ustaları kazada 12 kişiden oluşmaktadır. Bu alanda en fazla rağbet gören meslek ise, 5 kişi ile marangozluk ve 3 kişi ile kalafatlıktır.

Tablo: 20 Tekirdağ Kazasında Tahta ve Kereste İşi ile Uğraşanlar

Mahalleler	Meslekler						TOPLAM
	Marangoz	Doğramacı	Kalafat	Bıçkıcı	Keresteci	Keskinici	
Bevrap Mehmed Bey	-	-	-	-	-	-	-
El-Hac Mehmed	2	-	-	-	-	-	2
Dudı Hatun	2	-	-	-	-	-	2
Behram Reis	-	1	-	-	-	-	1
El-Hac Hürmüz	-	-	1	-	-	-	1
Dizdarzade	-	-	-	-	-	-	-
Leb-İ Derya	-	-	-	-	-	-	-
Hoca Veli	1	-	-	-	-	-	1
İbrahim Bey	-	-	-	-	-	-	-
Cennet Hatun	-	-	1	-	-	-	1
Yunusbey	-	-	-	1	-	-	1
Kara Kâtip	-	-	-	-	-	-	-
El-Hac İsa	-	-	1	-	-	-	1
Cami-İ Vasat	-	-	-	-	1	-	1
Cami-İ Atik	-	-	-	-	-	-	-
Hüseyin Çavuş	-	-	-	-	-	-	-
Nebizade	-	-	-	-	-	-	-
İskender Çavuş	-	-	-	-	-	-	-
El-Hac Musa	-	-	-	-	-	-	-
Hoca Bayezid	-	-	-	-	-	-	-
Raziye Hatun	-	-	-	-	-	-	-
Can Beşe	-	-	-	-	-	1	1
TOPLAM	5	1	3	1	1	1	12

(9).İşçiler

Amele, hamal, yardımcı, usta ve uşak kazadaki işçiler grubunu oluşturmaktadır. 31 kişi ile amele ve 16 kişi ile hamal işçiler grubunda en fazla kişinin mesleğini teşkil etmektedir. İşçi olarak çalışanların toplam sayısı ise 52'dir.

Tablo: 21 Tekirdağ Kazasında İşçiler

Mahalleler	Meslekler					
	Hamal	Hamallar Kâlyası	Amele	Yardımcı	Uşak	TOPLAM
Bevvap Mehmed Bey	-	-	-	-	-	-
El-Hac Mehmed	5	1	-	-	-	6
Dudı Hatun	3	-	-	-	-	3
Behram Reis	-	-	1	-	-	1
El-Hac Hürmüz	-	-	1	-	1	2
Dizdarzade	-	-	-	-	1	1
Leb-İ Derya	-	-	-	-	-	-
Hoca Veli	3	-	-	-	-	3
İbrahim Bey	-	-	-	-	-	-
Cennet Hatun	-	-	-	-	-	-
Yunusbey	1	-	1	1	-	3
Kara Katip	-	-	-	-	-	-
El-Hac İsa	-	-	-	1	-	1
Cami-İ Vasat	-	-	-	-	-	-
Cami-İ Atik	2	-	-	-	-	2
Hüseyin Çavuş	-	-	1	-	-	1
Nebizade	1	-	8	-	-	9
İskender Çavuş	1	-	8	-	-	9
El-Hac Musa	-	-	1	-	-	1
Hoca Bayezid	-	-	1	-	-	1
Raziye Hatun	-	-	6	-	-	6
Can Beşe	-	-	3	-	-	3
TOPLAM	16	1	31	2	2	52

(10).Çeşitli Hizmetlerde Çalışan Esnaf Grubu

Bu grupta değerlendirilecek olanlar, berber, hamamcı, eskici, kantarcı, oturakçı, çamaşırcı, kandilci, külhancı¹⁰⁴, kilci, kovacı, kabancı, terlikçi, kınacı, camcı, saatçi, elekçi, tabakacı, tahmişçi, tekerlekçi, satıcı, sinici, sobacı, sucu, kilecidir. Berberlik mesleğini icra edenler 44, eskici 8, hamamcı 7, usta 5, kantarcı 4, oturakçı ve çamaşırcı 2'şer kişidir. Diğerleri ise, 1'er kişinin uğraş alanını oluşturmuştur.

¹⁰⁴ Külhan, han ve hamamlarda suyu ısıtmak için ateş yakılan yer, hamam ocağı anlamındadır. Külhancı da bu ateşi yakan kişidir: (Ferit Devellioğlu, *a.g.s.*, s. 534).

El – Hac Mehmet mahallesinde kandilci, El – Hac Hürmüz mahallesinde kilci, Hoca Veli Mahallesinde kovacı, İbrahim Bey Mahallesinde kabancı ve terlikçi, Yunus Bey Mahallesinde kınacı, Kara Kâtip Mahallesinde camcı, Cami Vasat Mahallesinde saatçi, Cami Atik Mahallesinde elekçi, Hüseyin Çavuş Mahallesinde tabakacı, Nebizade Mahallesinde tahmisci ve tekerlekçi, İskender Çavuş Mahallesinde satıcı ve sinici, El – Hac Musa Mahallesinde sobacı, Hoca Bayezid Mahallesinde sucu, Raziye Hatun Mahallesinde ise kileci bulunmaktadır.

Ayrıca, iki meslek dalını birden icra edenler olarak; Hoca Veli Mahallesinde aşçı – berber, Cennet Hatun Mahallesinde kayyum – keçeci ve çarıkçı – berber, Kara Kâtip Mahallesinde kayyum – muytaf – reis, El – Hac İsa Mahallesinde tüccar – uncu ve rençber – debbağ, Cami Atik mahallesinde sekban – berber ve rençber – nazır, Nebizade Mahallesinde dellal – yorgancı, İskender Çavuş Mahallesinde tahsildar – hallaç ve son olarak Canbeşe Mahallesinde amele – manav iki görev birden icra etmektedirler. Bunların içerisinde 1 kişi kayyum – muytaf – reis olarak üç işi birden gerçekleştirmektedir.

Tablo: 22 Tekirdağ Kazasında Çeşitli Hizmetlerde Çalışan Esnaf Grubu

Mahalleler	Meslekler								
	Usta	Berber	Eskici	Kantarçı	Oturakçı	Çamaşırçı	Külhancı	Hamamcı	TOPLAM
Bevrap Mehmed Bey	-	-	-	-	-	-	-	-	-
El-Hac Mehmed	-	3	1	-	-	-	-	-	4
Dudı Hatun	-	2	-	-	-	-	-	-	2
Behram Reis	-	-	1	-	-	-	-	-	1
El-Hac Hürmüz	-	1	-	-	-	-	1	1	3
Dizdarzade	-	1	-	-	1	-	-	-	2
Leb-İ Derya	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hoca Veli	-	1	-	-	-	2	-	-	3
İbrahim Bey	-	2	-	-	-	-	-	-	2
Cennet Hatun	-	1	-	-	-	-	-	1	2
Yunusbey	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Kara Katip	-	3	-	-	-	-	-	2	5
El-Hac İsa	-	5	-	1	-	-	1	-	7
Cami-İ Vasat	-	-	-	-	-	-	-	2	2
Cami-İ Atik	-	1	1	1	-	-	-	1	4
Hüseyin Çavuş	-	1	1	1	-	-	-	-	3
Nebizade	-	6	-	-	1	-	1	-	8
İskender Çavuş	-	8	1	-	-	-	-	-	9
El-Hac Musa	-	2	-	-	-	-	-	-	2
Hoca Bayezid	-	2	1	1	-	-	-	-	4
Raziye Hatun	4	2	1	-	-	-	-	-	7
Can Beşe	1	2	1	-	-	-	-	-	4
TOPLAM	5	44	8	4	2	2	3	7	75

e.Çalışamaz Durumda Olanlar ve Vergiden Muaf Tutulanlar

Vergi ödemeyenler veya ödeyemeyecek durumda olanlar için hanelere birtakım notlar düşülmüştür. Bu notlar kişinin bulunduğu duruma göre değişiklik göstermekle birlikte; bunlar için, “amel-mande”, “askerden muhreç”, “redif”, “sail”, “dul kadın”, olarak ayrı ayrı değerlendirme yapılabilmektedir. Askeri görevde olanlar kazada bulunmadıklarından dolayı herhangi bir üretim faaliyetinde bulunamayacağından, kendilerinin mülkleri kaydedilmiş ancak vergiden muaf olduğu belirtilmiştir. Bazı hanelerde de “oğlu redif” ya da “kardeşi askerde” gibi ibareler de yer almaktadır. Askerden çıkarılanlar da özellikle “askerden muhreç”

denilerek belirtilmiştir. Burada esas olan vergi düzeninin işleyiş şeklidir. Sayımların yapılış amacına uygun olarak askerlikle yükümlü olanlar veya olabilecekler için böyle bir düzenleme yoluna gidilmiştir denilebilir.

Amel-mande olanlar herhangi bir durumdan ötürü çalışamayacak durumda olduklarından ve sail olanlarda dilencilik ile geçim sağladığından vergi yükümlüsü sayılmamışlardır.

Çalışamaz durumda olan bu kişiler; Bevvap Mehmed Bey, El – Hac Mehmed, Behram Reis, Yunus Bey, İskender Çavuş, Hoca Bayezid mahallelerinde 1 kişi ve Kara Kâtip mahallesinde 2 kişi olarak toplamda 8 kişidir.

Askerden çıkarılmış olanlar ise, Bevvap Mehmed Bey Mahallesinde 2, Yunus Bey mahallesinde 2, El – Hac Mehmed, Nebizade ve Hoca Bayezid Mahallerinde de 1 kişi olarak, toplamda 7 kişi olmaktadır.

Sultan Abdülmecid'in 1843 tarihli askere alma yasası, 5 yılı faal orduda ve 7 yılı yedekte olmak üzere askerlik hizmetini 12 yıla indirmiştir¹⁰⁵. Bu devirde askere alma usulleri ve askerlik müddeti tespit edildiği gibi askerlik hizmeti de prensip olarak bütün imparatorluk halkı için bir mükellefiyet olarak kabul edilmiştir. Ancak bu prensip yürütülemedi¹⁰⁶. Hüseyin Avni Paşanın 1869'daki askere alma reformu, tüm Osmanlılar için zorunlu askerlik süresini 20 yıl olarak belirlemiştir¹⁰⁷. 19. yüzyılın ikinci yarısında Müslüman erkekler, askeri yükümlülükleri ayrı ayrı tanımlanan dört yaş grubuna ayrılmışlardır: Etkin görev grubu olan muvazzaflar, yirmi yaşından itibaren dört yıl hizmet etmekte, etkin yedek grubu ihtiyat, iki yıl daha görev başında kalmakta, etkin olmayan yedekler redif grubu on dört yıl daha yükümlülük altında bulunmakta ve son olarak da bölgesel/yerel askerler

¹⁰⁵ Odile Moreau, *Reformlar Çağında Osmanlı İmparatorluğu Askeri Yeni Düzenin İnsanları ve Fikirleri 1826-1914*, (Çev. Işık Ergüden), İstanbul 2010, s. 13.; Redif birlikler (yedekler) Alman modeli esas alınarak 1833-1834'te kurulmuştur. Redifler barış zamanı evlerinde kalmakta, savaş zamanındaysa faal ordu bünyesinde yer almakla birlikte düzenli ordudan farklı olarak taktik birlikler oluşturmuşlardır. Yedek gücün bu şekilde seferber edilmesi ordu mevcudunun iki katına çıkmasını sağlamıştır: (Odile Moreau, *a.g.e.*, s. 13).

¹⁰⁶ Enver Ziya Karal, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C. IV, s. 354.

¹⁰⁷ Odile Moreau, *a.g.e.*, s.18.

mustahfizlar, dört yıl hizmet etmektedirler. Böylece her Müslüman erkek 24 yıla kadar çıkabilen askerlik görevini yerine getirmekle yükümlü tutulmuştur¹⁰⁸.

Tekirdağ kazasında “redif” olarak yedek askerlik görevinde bulunanlar mahallelere göre; Bevvap Mehmed Bey mahallesinde 3, El – Hac Mehmed mahallesinde 4, Dudi Hatun mahallesinde 2, Hoca Veli mahallesinde 5, Yunus Bey mahallesinde 1, İskender Çavuş mahallesinde 2, Hoca Bayezid mahallesinde 1 ve Canbeşe mahallesinde 4 olmakla toplamda 22 kişidir.

Sail, dilenci anlamında kullanılmaktadır. Kazada dilenci olarak 2 kişi bulunmakta, biri Kara Kâtip Mahallesinde, diğeri ise hem fukara, hem sail hem de Kıpti olarak geçmekte olup, Yunus Bey Mahallesindedir. Fukara Kara Kâtip Mahallesinde 1 kişi ve Yunus Bey Mahallesinde 3 kişi olup kazada toplam 4 kişidir.

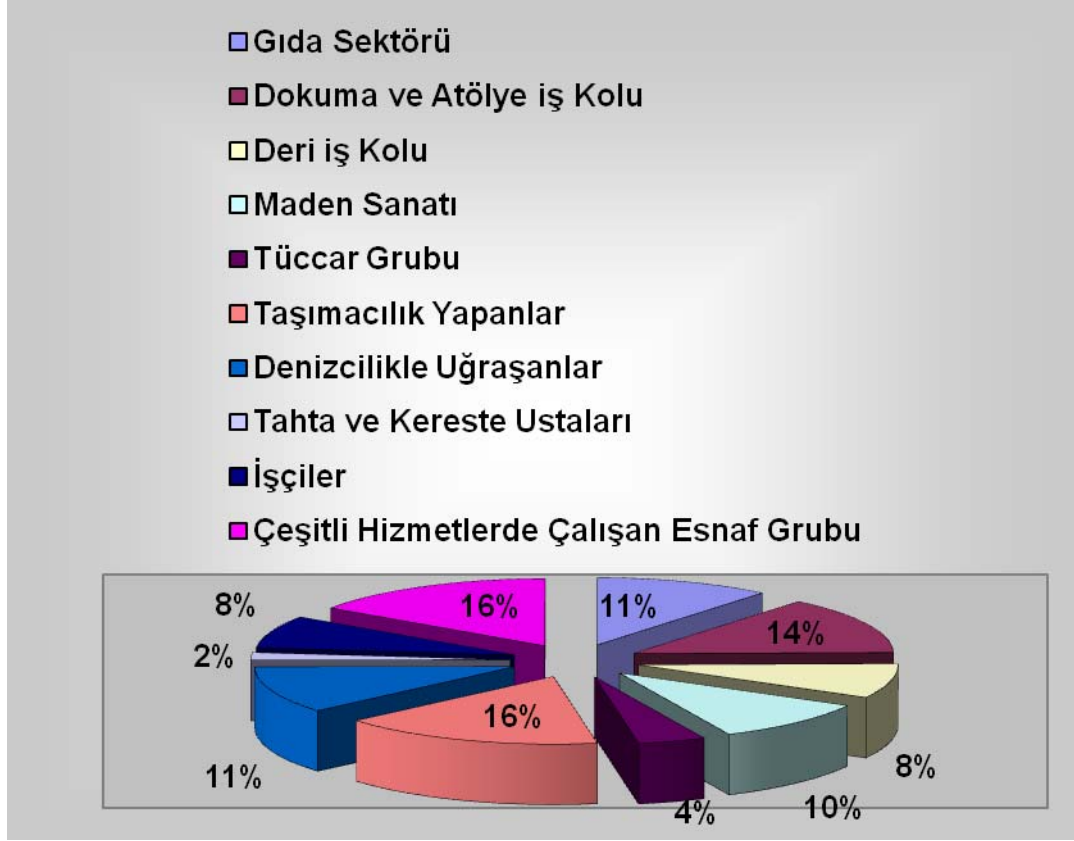
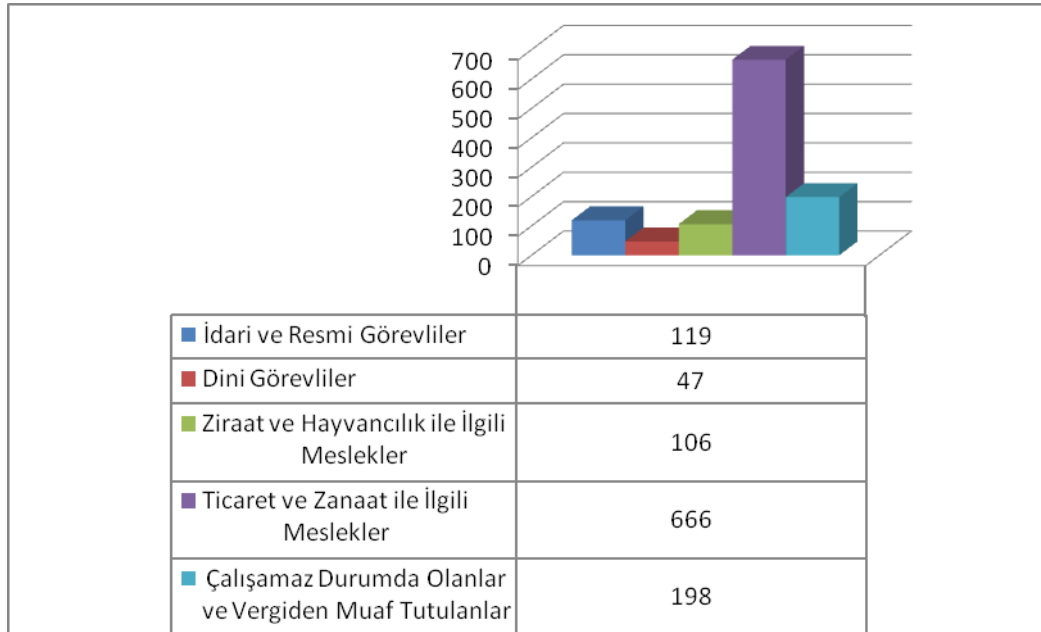
Hoca Bayezid mahallesinde “asâkar-î mansurede” ve yine aynı mahallede “mezcube kadın”, Raziye Hatun Mahallesinde “satl”, Can Beşe Mahallesinde “dul ve amel-mande” olanlar da ayrıca belirtilmektedir.

Çalışamayacak durumda olanlar “dul kadın”lar ile birlikte toplamda 198 kişidir. Zaten burada 142 kişinin “dul kadın” olarak kaydedildiği görülmekte ve bu da oldukça fazla bir rakam teşkil etmektedir. O günün sosyal şartları değerlendirildiğinde erkeklerin askerlik görevinde yaşamını yitirdiği de düşünülebilir. Ancak yine de bunun için kesin bir bilgi oluşturmak mümkün değildir.

¹⁰⁸ Kemal H. Karpat, *a.g.e.*, s. 36.

Tablo: 23 Tekirdağ Kazasında Çalışamaz Durumda Olanlar ve Vergiden Muaf Olanlar

Mahalleler	Meslekler											
	Amel-mande	Meczub	Muhterem	Muhreç	Redif	Asker	Donanmay-1	Hümâyunda	Fukara	Sail	Dul	TOPLAM
Bevwap Mehmed Bey	1	-	2	3	-	-	-	-	-	-	5	11
El-Hac Mehmed	1	1	1	4	-	-	-	-	-	-	4	11
Dudı Hatun	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	2	4
Behram Reis	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	8	11
El-Hac Hürmüz	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2
Dizdarzade	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3
Leb-İ Derya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hoca Veli	-	-	-	5	-	1	-	-	-	-	7	13
İbrahim Bey	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	11	12
Cennet Hatun	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Yunusbey	1	-	2	1	-	-	-	3	-	-	6	13
Kara Kâtip	2	-	-	-	-	-	-	1	1	-	5	9
El-Hac İsa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	11
Cami-İ Vasat	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	4	5
Cami-İ Atik	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	11
Hüseyin Çavuş	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	8	9
Nebizade	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	9	10
İskender Çavuş	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	14	17
El-Hac Musa	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	6	7
Hoca Bayezid	1	1	1	1	3	-	-	-	-	-	10	17
Raziye Hatun	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	4	6
Can Beşe	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	11	15
TOPLAM	8	5	7	22	7	2	4	1	142	198		

Grafik: 2 Kazadaki Esnaf Gruplarının Dağılımı**Grafik: 3 Kazadaki Meslek Gruplarının Dağılımı**

4. Yaşam Mekânları

a.Evler (Mülk Menzil)

Kazada kişilere gelir getirebilecek olan her türlü mal ve mülk¹⁰⁹ün değeri kaydedildiği gibi oturdukları evlerin¹¹⁰ kıymeti de kaydedilmiştir. Bazı hanelerin “mülk menzil”i olmadığı, bazılarında ortalama düzeyde (400 – 800) ve bazı hanelerde de 2 adet (mülk menzil – diğer menzil) mülk menzil olduğu görülmektedir. Ayrıca imamların oturdukları evler vakfa ait (sûknâsı imama şart koşulan) olduğundan ve dul kadınların da vergiden muaf tutulmasından dolayı mülk menzil kayıtlarına “dâhil-î yekûn değildir” şeklinde not düşülmüştür.

Tekirdağ kazasındaki 22 mahallenin toplam mülk menzil kıymeti 1.628.550 kuruştur. Mülk menzil kıymetinin en fazla olduğu mahalle 215.541 kuruş ile El – Hac İsa mahallesi, mülk menzilin kıymetinin en az olduğu mahalle 25.000 kuruş ile Dudi Hatun mahallesidir. Burada mülk menzil kıymetinin az veya çok oluşunda mahallelerin nüfus yoğunluğu etkili olabileceği gibi kişilerin sahip olduğu evlerin genişliği ve kat sayısı da kıymeti etkileyen diğer bir faktördür. Aynı zamanda mahallelerdeki imam, müezzin, mekteb hocası, kâtib, kayyum gibi görevlilerin, meczub, dul kadın gibi vergisini ödeyemeyecek durumda olanların ve askerde olanların hariç tutulması da bu durumun değişmesinde etkilidir. Şunu da belirtmek gerekir ki bazı imamların “imam meşrutası”nın yanında kendilerine ait diğer mülk menzilleri de bulunmaktadır. Bunların kendilerine ait mülk menzil kaydında kıymeti kuruş olarak belirtilmiştir. Bazen imam meşrutası olduğu halde yine de mülk menzil

¹⁰⁹ Mal; lügaten, “bir kimsenin malik olduğu şey”dir. Şer’an ise, “insanın tabiatı icabı kendisine sahip olmayı arzu ettiği ve ihtiyaç duyacağı zaman için biriktirebileceği şeyler”dir ki, menkul’e ve gayrimenkul’e şamildir. Mülk ise, “insanın malik olduğu şey”dir. Gerek a’yân (asıl, çıplak mülkiyet), olsun ve gerekse menâfi’ (fayda, yarar) olsun, mülk ile mal arasında bir bakıma umum ve husus olarak bir münasebet vardır. Mülk mala göre daha kapsamlıdır: (Nazif Öztürk, *Menşe’i ve Tarihi Gelişimi Açısından Vakıflar*, Ankara 1983, s. 81).

¹¹⁰ Tekirdağ’ın eski evleri büyük arsalar üzerinde zemini iki üç metre taşla ve horasanlı harçla örtülü yüksek ve kalın beden duvarları üstünde poyraz tarafı muhafazalı ön cephesi daha ziyade güneye doğru geniş çok pencere ve kafesli saçakları oymalı, şahnişli (ileriye çıkmalı cumbalı) ve cümle kapısı faytonların girebileceği kadar geniş olan evlerdir. Ayrıca bahçesinin yanında mutfağı, hayvan ağırları, arabalığı, hususi mermer hamamı, uşak ve hizmetçi odaları, büyük havuz, çeşme ve çift kuyusu da bulunmaktadır: (Mahmut Sümer, *a.g.e.*, s. 70).; Daha fazla bilgi için bkz. Münir Satkın, *a.g.e.*, s.; Sedat Hakkı Eldem, *Osmanlı Dönemi Türk Evi*, C. I, İstanbul 1984, s. 75-147.

kıymetinin yazıldığı görülmektedir. Aynı şekilde dul kadınların da vergiden muaf tutulmasına karşın mülk menzil kıymeti bazı hanelerde yazılmıştır.

Dudi hatun mahallesinin hane sayısı ve nüfus yoğunluğu Leb-i Derya ile Dizdarzâde mahallelerinden fazla olmasına rağmen menzil kıymeti 25.000 kuruş ile en az olan mahalledir. İskender Çavuş, Raziye Hatun, Bevvap Mehmed Bey, El – Hac Musa, Leb-i Derya, Dizdarzâde mahallelerinde mülk menzil değeri 30.000 ila 40.000 kuruş arası; Can Beşe, Yunus Bey, Cennet Hatun, El – Hac Mehmed, Hoca Bayezid mahallelerinde 50.000 ila 70.000 kuruş arası; İbrahim Bey, Neb-izâde, Kara Kâtip, Behram Reis, Cami-i Atik, Hüseyin Çavuş, El – Hac Hürmüz mahallelerinde ise, 80.000 ila 100.000 kuruş arasında değişmektedir. Hane sayısı 76 olan Hoca Veli mahallesinin mülk menzil kıymeti 103.605 kuruş, hane sayısı 28 olan Cami Vasat mahallesinin mülk menzil kıymeti 147.800 kuruş, hane sayısı 94 olan El – Hac İsa mahallesinin mülk menzil kıymeti ise, 215.541 kuruştur.

Cami-i Vasat Mahallesi 28 hanelik olmasına karşın mülk menzil kıymetinin en yüksek olduğu mahallelerden biri olmasının sebebi, 1. hanede kayıtlı bulunan “Çelebi Süleyman Ağa bin Çelebi Mehmed Ağa”nın 400 ile 40.000 kuruş arasında 6 tane menzilin bulunmasıdır. Bu menzillerin toplam değerinin de 43.500 kuruş olduğu görülmektedir. Bu durumda tek bir hanenin mülk menzil kıymeti mahallenin bütününde etkili olabilmektedir.

Bevvap Mehmed Bey mahallesinde bir hanede “An-yed-i müste’cir” yani kiracının elindeki evi olarak belirtilen “imam meşrutası” kaydedilmiştir. Burada hane çizgisinde herhangi bir kişinin adı yazılmamasına rağmen mülk menzil kıymeti 300 kuruş olarak tutulmuştur. Bazı hane kayıtlarında imam meşrutasında oturanların imam olmadığı halde kiracı olarak kaldığı hane kaydının altına düşülen “imam meşrutası” kaydından anlaşılmaktadır. Örneğin Hoca Veli mahallesinde sakin “Keçeci Ahmed bin Abdullah” ve “Müste’cir çamaşırıcı Mustafa bin Recep” hanelerinin imamlık görevinde olmadıkları halde lojmanda kaldıkları görülmüştür. İlk hanenin menzil kıymeti kiracı olarak belirtilmesine ve hane sahibinin adı geçmemesine rağmen 300 kuruş olarak yazılmış, fakat ikinci hanenin menzil kıymeti yazılmamıştır.

Tablo: 24 Mahallelerin Mülk Menzil (Ev) Kıymetleri

Mahalle	Kıymeti
Dudi Hatun	25.000
İskender Çavuş	30.700
Raziye Hatun	32.325
Bevvap Mehmed Bey	32.350
El – Hac Musa	33.610
Leb-i Derya	39.100
Dizdarzade	39.770
Can Beşe	54.233
Yunus Bey	54.825
Cennet Hatun	55.000
El – Hac Mehmed	62.051
Hoca Bayezid	64.625

Mahalle	Kıymeti
İbrahim Bey	83.740
Nebi-zade	84.550
Kara Katib	85.300
Behram Reis	92.750
Cami – i Atik	95.225
Hüseyin Çavuş	97.350
El – Hac Hürmüz	99.100
Hoca Veli	103.605
Cami-i Vasat	147.800
El – Hac İsa	215.541
TOPLAM	1.628.550

b.Odalar

Odalar kendi başlarına, yapı içinde belirli eylemleri karşılayan birimlerdir. Göçebelik dönemindeki çadırlar gibi her oda; oturma, yemek yeme, çalışma, yatma gibi eylemlerin gerçekleştiği bir ortamdır. Odanın biçimlenmesi, bu eylemler için gerekli olan mekân parçalarının bir araya gelmesiyle oluşmuştur¹¹¹.

Şehirlerdeki bazı mekânlar oda olarak dizayn edilerek, dışarıdan gelen kişilerin kiralayabileceği otel olarak kullanılmıştır. Aynı zamanda odalar, şehirde yaşayan fakir kişilerin ev ihtiyacına yönelik barınma olanakları da sağlamıştır. Bu bağlamda Tekirdağ kazasındaki odalar için Mahmut Sümer; “*Ahmet Bey bayırı ile Kurnalı da Tatavla ve Soğukkuyu Caddesinde 161 bekâr odası vardır ki bu odalarda fakir erkek işçiler ve dul Rum kadınlar oturmaktadır. Gündelikçi olarak tarla ve bağlarda çalışmaktadırlar*”¹¹² şeklinde odaların kullanımına yönelik ayrıntılar vermiştir.

Temettuat defterindeki 203 adet odanın kıymeti 106.463 kuruş olarak kaydedilmiştir. Ancak bazı odaların kaç adet olduğu belirtilmemiştir. Bu yüzden tam

¹¹¹ Önder Küçükerman, *Anadolu'daki Geleneksel Türk Evinde Mekân Organizasyonu Açısından Odalar*, İstanbul 1973, s. 41.

¹¹² Mahmut Sümer, *a.g.e.*, s. 81.

olarak kaç adet odanın olduğu tespit edilememektedir. Ayrıca iki kişiye ait olan odaların da kıymeti verilmemiştir. Bu toplamlar en az olabilecek rakamları ihtiva etmektedir. Âdeti verilmeyen 15 kişiye ait “oda” ve “odalar” bulunmaktadır. Oda olarak verilenlerin 1 adet olması ihtimali yüksek olsa da kayıtların “oda” adı altında tutulmuş birkaç odanın yani odaların bulunabileceğini de göstermesi bu yorumu isabetli kılmayacağından herhangi bir tahminde bulunmak yanlış olacaktır. Burada sadece 203 odaya 15 odanın dâhil edilmesi ile toplamda en az 218 adet odanın bulunduğunu söylemek rakamsal olarak daha doğru bir tespit olacaktır. Oda kirasının yazılmadığı 2 hane kaydının biri “Kaftanağasızâde” diğeri de “İmam”a aittir. Bu kişilerin vergi yükümlülüğü bulunmamasından dolayı değerlerinin yazılmadığı anlaşılmaktadır.

Odaların kayıtlara geçirilişinde bazen hangi mahallelerde olduğu bazen de ismine münhasır yazıldığı görülmektedir. Buradan odaların bulunduğu mahalleri saptamak mümkündür. İbrahim Bey Mahallesinde, Cami-i Atik Mahallesinde ve Yeni Mahallede bulunan birkaç odanın varlığı bu mahallelerde kiracıların bulunduğunu göstermektedir. Aynı zamanda temettuat kayıtlarındaki mahallelerde geçmeyen “Yeni Mahalle”nin varlığını kiracı odalarından görebilmekteyiz. Bunların dışında kazanın döneme göre adlandırılan mevkilerinde “Çukur Çeşmede”, “Peştemalcide”, “Kurnalıda”, “Çiftlik Önünde”, “Araba Pazarında”, da odaların bulunduğunu ve bu isimler ile birlikte anıldığı tespit edebilmekteyiz.

Odalar mahaller ve mevkilerin dışında bir de kendilerine has isimler ile de adlandırılmışlardır. Bunlar; “İnci Odaları”, “Sarımsaklı Odalar”, “Bulgar Odaları”, “Çadır Oda”, “Oda-i Kebir”, “Kiracı Odası” olarak odanın herhangi bir özelliğine göre kaydedilmiştir. Bazen de kişilerin adlarına göre anılmışlardır “Ulema Ata Efendi” ve “Saatçi Efendi” odalarında olduğu gibi.

Bazı odaların “gedik hisse” ve “sülûsan hisse” olduğu bazılarının da “mülk” olduğu görülmektedir. Bu kiracı odalarından farklı olarak bir de kişilerin barınma ihtiyacının dışında, Araba pazarında “odalar dükkânı gediği” bulunmaktadır. Kiracı odalarının bu dükkâna bağlı olarak faaliyet gösterdiği düşünülebilir.

Odaların kıymetine bakılacak olunursa, 24 odanın bulunduğu “Çadır Odalar”ın 17.800 kuruş ile en fazla değeri teşkil ettiği görülmektedir. 26 adet odanın kıymeti ise, 12.480 kuruştur. Aynı zamanda bir arada bulunan en fazla oda sayısı da bunlara aittir. 26 odanın kıymeti 24 oda ile kıyaslandığında kıymetinin daha az olduğu görülmektedir. Yine buna benzer oda sayısı aynı olsa dahi, 9 adet odanın kıymeti 1.720 kuruş, 3.200 kuruş ve 1.090 kuruş olabilmektedir. Bunda odaların genişliği ve konaklama için gerekli olan ihtiyaçların odalarda bulunması etkili olabileceği gibi iş olanaklarına ulaşımı, mesafesi de etkili olabilmektedir.

Kazada kiralık bir odanın kişiye sağladığı kazanç yüksek olmalı ki, bu sebeple olsa gerek birçok kiralık oda bulunmaktadır. Tabi kiralık odaların bu kadar çok rağbet görmesi şehrin ticari ehemmiyetini de gözler önüne sermektedir.

Tablo: 25 Tekirdağ Kazasındaki Kiralık Odalar

Odalar	Adedi	Kıymet
Yeni Mahallede	8	2.940
Peştemalcide	1	360
Oda-i Kebir	1	1.000
Odalar	9	1.090
Oda	-	290
Kiracı Odası	3	-
Sarımsaklı Odalar	4	2.000
Odalar	7	2.520
Peştemalcide	10	2.990
Mülk Oda	-	250
Odalar	15	2.500
İbrahim Bey Mahallesinde Odalar	-	720
Ulema Ata Efendinin Yeni Mahallede Odalar	-	3.250
Çukur Çeşmede Odalar "Kurra"	-	3.400
Odalar	-	3.800
Odalar	-	1.440
Odalar	-	1.733
Odalar	-	1.000
Kurnalıda Oda	9	3.200
Oda	6	1.200

Odalar	Adedi	Kıymet
Oda	1	50
Oda	3	750
Mülk Oda	3	1.200
Çadır Oda	24	17.800
Bulgar Odaları	12	3.450
Oda	9	1.720
Odalar	6	1.200
Oda	-	50
Oda	3	750
Odalar	7	2.800
Odalar	26	12.480
Oda	11	750
İnci Odaları	23	8.470
Oda	2	-
Çiftlikönünde Saatçi Efendi Odaları	-	9.500
Araba Pazarında Odalar Dükkânı Gedîği	-	480
Cami-i Atik Mahallesinde Odalar Sülûsan Hissesi	-	3.000
Cami-i Atik Mahallesinde Odalar Sülûsan Hissesi	-	1.500
Peştemalcioğlunda Odalar	-	4.830
TOPLAM	203	106.713

B.KARYELERDE SOSYAL YAPI

1.Nüfus

Şehirlerde mahalle, kırsal alanlarda ise köy toplulukları, Osmanlı yönetiminin klasik devirden beri en alt birimlerini oluşturmuştur. Köy ve mahalle; iktisadi, mali, idari yönden içine kapalı bir ünite durumundadır¹¹³. Osmanlıda köy ve nahiye gibi kırsal yerleşim birimlerinin hiçbir yönetsel özerkliğinin olmadığı ve bu birimlerin vergi defterlerindeki mükellefiyet kayıtları dışında, devlet tarafından da idari bir birim olarak düşünülmediği görülmektedir. Çünkü bir köy bazen mirliva (sancak bey) hassı veya beylerbeyi (mirimiran) hassı veya padişah hassı olarak kaydedilmiş, çoğunlukla sipahiler arasında zeamet ve tımar olarak bölüştürülmüştür. Her köy ve nahiyenin kendi başına bir yerleşim ünitesi olması ve idari açıdan düzenlenmesi XIX. yüzyıl ile birlikte başlamıştır¹¹⁴.

Ülkenin iktisadi ve mali imkânlarını tespit amacıyla yapılan avarız, tapu ve temettu sayımlarından nüfusun sayı ve kalitesi hakkında bilgiler çıkarmak mümkündür. Tapu defterleri; XV – XVI. Yüzyıllarda, avarız defterleri daha çok XVII. Yüzyıl, temettuat defterleri ise, XIX. yüzyılın ilk yarısı hakkında bilgi vermektedir¹¹⁵.

a.Müslüman Nüfus

Tekirdağ kazası karyelerinin Müslüman nüfusuna ait olan 6397 numaralı temettuat defterine göre, Müslüman nüfusun yaşadığı 29 karyesi mevcuttur. Bu karyelerde ise 31 adet çiftlik bulunmaktadır. Karye ve çiftliklerin defterde kayıtlı hane sayısı toplamda 380 olmaktadır. Buradaki ortalama nüfus 5 ile çarpılarak hesaplandığında 1.900 olduğu görülmektedir.

En kalabalık karye 27 hane ile Banados karyesidir. Nüfusun burada daha yoğun olması muhtemelen hem kazaya yakın olması hem de deniz kenarında bulunmasından kaynaklanmaktadır. Hane sayısının en az olduğu karye ise, 3 hane ile

¹¹³ İlber Ortaylı, *a.g.e.*, s. 106.

¹¹⁴ İlber Ortaylı, *a.g.e.*, s. 98.

¹¹⁵ Ahmet Tabakoğlu, *Türk İktisat Tarihi*, İstanbul 1986, s. 135.

Köpekli karyesidir. Gündüzlü ve Yayabaşı 6'şar hane, Timurlu ve Hacıköy 7'şer hane, Dorukkaraca Murad 8 hane, Yazır 9 hane, Gazioğlu, Sirt, Aşağı Kılıçlı karyeleri, 10 hane, Abşur, Sekbanlı, Osmanlı karyeleri 11 hane, Ahmedikli, Fahrioğlu, Banarlı, Hüsünlü karyeleri 12 hane, Karahalil, Kayı karyeleri 13 hane, Müsellim 14 hane, Karahisarlı 15 hane, Oruçbeyli 17 hane, Karaevli 18 hane, Yukarı Kılıçlı 20 hane, Nusratlı, Güveçli, Ortaca karyeleri 21 hane ve Yağcı ise, 23 haneden meydana gelmiştir.

Karyelerdeki çiftlik sayısı değişmekle beraber, en fazla çiftlik sayısı 5 çiftlik ile Sirt ve 4 çiftlik ile Kayı karyelerindedir. Hüsünlü, Gazioğlu, Banarlı, Aşağı Kılıçlı, Yazır, Banados karyelerinde 2'şer çiftlik, Köpekli, Yağcı, Osmanlı, Karahalil, Ahmedikli, Timurlu, Hacıköy, Sekbanlı, Yayabaşı, Nusratlı karyelerinde ise 1'er tane çiftlik bulunmaktadır. Bu çiftlikler bağlı buldukları karyelerin veya yakınında bulunan karyelerin isimleri ile anılmışlardır.

Rumeli'deki yer adlarına dair Veysi Akın şöyle bir değerlendirme yapmış;

- Türk kavim, boy, oymak, aşiret ve cemaat adlarının yerleşim yerlerine ad vermesi,
- Bir kahramanın, bir büyük kumandanın, Türk aşiretlerince hatırı sayılan bir kimsenin adının ve Türk boylarınca kutsal sayılan bir hayvan (ongun) adının yerleşim yerlerine ad vermesi,
- Arazinin şekline coğrafi yapısına ve bitki adlarına göre yerleşim yerlerine ad verilmesi,
- Yerleşim anındaki bir hadiseye göre ad verilmesi,
- Dini müessese ve manevi hayatla ilgili terimlerin yerleşim yerlerine ad vermesi şeklinde sınıflandırmıştır¹¹⁶.

Bu değerlendirmeye göre ise, Tekirdağ karyelerinden bazılarının almış olduğu isimler şu şekildedir;

—Avşar, Karaevli¹¹⁷, Kayı, Oğuzlu ve Yazır karyeleri isimlerini Türk boy adlarından almıştır.

¹¹⁶ Veysi Akın, "Trakya Köy ve Şehir Yer Adları Üzerine Bir İnceleme", *Türk Kültürü Dergisi*, S. 329, Eylül-1990, s. 530-531.

—Aşāğıkılıçlı, Gündüzlü, Karahalil, Kılavuzlu, Naib, Nusratlı ve Ortaca karyeleri isimlerine oymak, aşiret ve cemaat adları kaynak olmuştur.

—Barbaros ve Osmanlı karyelerinin isimleri ise hanedan ve büyük kumandanlardan esinlenerek verilmiştir.

—Fahriođlu¹¹⁸ ismi ise Türkmen (Yörük) aşiretlerince hatırı sayılır birinin ismiyle adlandırılmıştır.

Yapılan bu değerlendirmeyi dikkate aldığımızda, Tekirdağ'da bulunan karyelerin bazılarına bu şekilde isim verildiğini görmekteyiz.

¹¹⁷ Oğuz boylarından biri olan, Karaevli boyu Reşidüddin'deki listede Kayı, Bayat gibi büyük boyların kardeşi olarak gösterilmiştir. Çorlu, Tekirdağı, Alanya, Maraş, Hamîd, Teke, Sis sancağı, Sinop ve Niğe yörelerindeki Karaevliler'e ait arşiv kayıtları bulunmaktadır. Ancak bu gibi kayıtların son derece az olması, bu boyun başka adlar taşıyan obaları tarafından temsil edilmesiyle açıklanabilir. (Faruk Sümer, "Karaevli", *DİA*, C. 24, s.)

¹¹⁸ Veysi Akın, *a.g.m.*, s. 531-534.

Tablo: 26 Tekirdağ Kazasına Bağlı Müslüman Karyeleri ve Çiftliklerinin Nüfusu

SIRA NO:	KARYE	ÇİFTLİK	HANE	HANE SAYISI x5
1	Kara Evli	-	18	90
2	Gazioğlu	2	10	50
3	Hüsünlü	2	12	60
4	Kayı	4	13	65
5	Köpekli	1	3	15
6	Müsellem	-	14	70
7	Gündüzlü	-	6	30
8	Sırt	5	10	50
9	Yağcı	1	23	115
10	Osmanlı	1	11	55
11	Banarlı	2	12	60
12	Kara Halil	1	13	65
13	Fahrioğlu	-	12	60
14	Ortaca	-	21	105
15	Doruk Karacamurad	-	8	40
16	Ahmedikli	1	12	60
17	Timurlu	1	7	35
18	Hacı Köy	1	7	35
19	Güveçli	-	21	105
20	Sekbanlı	1	11	55
21	Oruçbeyli	-	17	85
22	Kara Hisarlı	-	15	75
23	Abşur	-	11	55
24	Yukarı Kılıçlı	-	20	100
25	Aşağı Kılıçlı	2	10	50
26	Yayabaşı	1	6	30
27	Yazır	2	9	45
28	Nusratlı	1	21	105
29	Banados	2	27	135
TOPLAM		31	380	1900

b.Rum Nüfus

Tekirdağ kazasına bağlı 7 karyede Rum nüfusun yaşadığı ve bu karyelerden 3'ünde 4'erden 12 mahalle olduğu 379 numaralı Maliye Varidat defterinden tespit edilmiştir. Rumların yaşadığı karyeler; Işıklar, Kumbağı, Banados, Naib Köyü, Köse İlyas, Çanakçı ve Cedid karyeleridir.

Bu karyelerden Işıklar, Kumbağı ve Banados karyelerinde tıpkı şehir merkezindeki gibi yerleşimler mahallelerden oluşmaktadır. Işıklar Karyesi “Ayoblu Mahallesi”, “Manolaki Mahallesi”, “Kani Mahallesi” ve “Şiru (Şeyru) Mahallesi”nden, Kumbağı Karyesi “Papa Anastas Mahallesi”, “Kanakıroğlu Mahallesi”, “Papa İstarati Mahallesi” ve “Tavlayo Mahallesi”nden, Banados Karyesi “Tolaryo? Mahallesi”, “Papa Yanaki Mahallesi”, “Celalı (Çalulu) Mahallesi” ve “Papa Tarandafil Mahallesi”nden müteşekkildir.

Işıklar Karyesi mahallelerinde 520, Kumbağı Karyesi mahallelerinde 279, Banados Karyesi mahallelerinde 135 hane bulunmaktadır. Naib Karyesinde 124 hane, Köse İlyas Karyesinde 5 hane, Çanakçı Karyesinde 29 hane, Cedid Karyesinde ise 147 hane kaydı mevcuttur. Bu karyelerin toplam hane sayısı 1.239 olup, tahmini nüfus 6.195'tir. Rumların yaşadığı karyelerdeki en yoğun nüfus Işıklar Karyesi, nüfusun en az olduğu karye ise Köse İlyas Karyesi'dir.

Tablo: 27 Tekirdağ Kazasına Bağlı Rum Karyelerinin Nüfusu

Karyeler	Mahalleler	Hane	Hane sayısı
Işıklar karyesi	Ayoblu	155	775
	Manolaki	122	610
	Kani	101	505
	Şiru (Şeyru)?	142	710
Kumbağı Karyesi	Papa Anastas	55	275
	Kanakıroğlu	66	330
	Papa İstarati	60	300
	Tavlayo	98	490
Banados Karyesi	Tolaryo?	31	155
	Papa Yanaki	24	120
	Celalı (Çalulu)?	28	140
	Papa Tarandafil	52	260
Naib Köyü	-	124	620
Köse İlyas	-	5	25
Çanakçı	-	29	145
Cedid	-	147	735
TOPLAM		1239	6195

2.Unvan ve Lakaplar

a.Müslümanların Unvan ve Lakabı

Karyelerde en çok kullanılan unvanlar; deli 19, ağa 16, kara 10, hacı 8, bey 6, Yörük 6, köse 5, efendi 4, topal 3 ve molla, kurd, yetim, uzun, sağır, küçük, hacı – ağa 2 defa kullanılmıştır. Mirasyedi, Bekdaşi, hacı – bey, ince, dağlı, keleş, fırgöz, gedik, masalcı, balcı, şişman, kudal?, kara – boz, mazlum, benli, mercimek, aşık, keleş, koca, büyük, derviş, boz, dermansız ve emmi ise 1'er kişiye ait unvanlardır.

Aile lakabı genellikle kişinin ismi verilerek “oğlu” şeklinde yazılmıştır. Gazioğlu karyesinde ise, 1 hanede aile lakabı “Mehmedzade” olarak belirtilmiştir. Akrabalık ilişkilerinin kaza merkezinden farklı olarak karyelerde daha kolay anlaşılması, karyelerin az nüfuslu oluşundan kaynaklanmaktadır. Hanelerde belirtilen lakaplardan akrabalık ilişkilerinin 2 ya da 3 aile ile sınırlı olduğu görülmektedir. Sadece Karahisarlı karyesinde “Çilesizoğlu” 4 hanede görülmektedir.

Daha çok baba adı ile haneler tanımlanmaya çalışılmış, bazı haneler de ise, “rençberoğlu”, “berberoğlu”, “pehlivanoğlu”, “manavoğlu” gibi kişinin mesleğine nazaran atıfta bulunulmuştur. Ayrıca “yörükoğlu”, “bekdaşioğlu” gibi kişilerin dini ve sosyal yaşamlarına göre lakapları belirlenmiştir. Bazı kişiler için de “Yeni Komşu” lakabı kullanılmıştır. Bunun “Doruk Karacamurad”, “Karahisarlı”, “Yazır” olarak 3 karyede geçtiği görülmektedir. “Yeni Komşu” lakabını kullanan kişiler farklı karyelerde bulunduğu akrabalık ilişkilerinin olup olmadığı yönünde görüş belirtmek zordur. Bu lakabın bir aileyi temsil ettiği söylenemese de lakaba sahip olan kişilerin karyelere yeni gelmiş olduğu düşünülebilir.

Kişilerin geldikleri yeri belirten lakaplar ise 4 hanede geçmektedir. “Tekfurdağlı”, “Köprüceli”, “Kayılı” ve “Hayrabollu” olarak, bu kişilerin belirtilen yerlerden göç ettiği tahmin edilmektedir.

İncelediğimiz defterde ayrıca mesleklerin belirtildiği unvanlar da göze çarpmaktadır. Bunlar; Rençber 16, reis 5, manav, berber ve pehlivan 4, nazır 3, çorbacı, korucu ve sığırtmaç 2, çavuş, hoca, küllamcı, kömürcü, rençber – bekçi, tabak ve bekçi 1 kez geçmektedir. Karaevli karyesinde 1 kişi ve Sekbanlı karyesinde 1 kişi olarak toplamda 2 kişi sığırtmaçlık yapmaktadır.

Tablo: 28 Karye ve Çiftliklerde Müslümanların Meslek Belirten Lakapları

Meslek	Adet	Meslek	Adet	Meslek	Adet	Meslek	Adet
Kömürcü	1	Rençber – Bekçi	1	Tabak	1	Bekçi	1
Reis	5	Berber	4	Nazır	3	Korucu	2
Rençber	16	Manav	4	Pehlivan	4	Çorbacı	2
Sığırtmaç	2	Çavuş	1	Hoca	1	Küllamcı	1
TOPLAM							59

b.Rumların Unvan ve Lakabı

Rumların kullanmış olduğu kişiye özel lakaplardan ağlamış, kazak, kalamar, zangoç, kukla, hamur, kapsaman?, gevur, yalancı, dal ve kırmızı birer kişinin kaydında geçen lakaplardır. Bunların dışında yetim 58, hacı 12, kara 5, dağlı 4, çolak 2 ve total 2 kişinin lakabında bulunmaktadır.

Defterde aile lakabı olarak, fıçıoğlu, tarancıoğlu, yetimoğlu, amuroğlu, çaçalıoğlu, Köseoğlu, cafooğlu, bedhavaoğlu, baltaoğlu, pehlivanoğlu, eveyioğlu, kanaracıoğlu, angeliroğlu, mirkooğlu, boyacıoğlu, dülgeroğlu, kızılıoğlu, çobanoğlu, şeroğlu, vertezoğlu, taşlıoğlu, boronkaoğlu?, zerdeoğlu, karmenicioğlu, domuzoğlu, koyakoğlu, papaoğlu ve kadınoğlu lakaplarının birer kez geçtiği görülmektedir. Papazoğlu ile sürmelioglu 4, kar(a)manlıoğlu? 3, karulaoğlu, sandalcıoğlu, karacaoğlu ve karaoğlu 2'şer kez geçmektedir.

Bazı kişilerin nereden geldiğini belirten lakaplar Rumlarda da göze çarpmaktadır. Köprüceli, Elmalılı, Kanılkadıköylü?, Trabzonlu ve Uçmakdereli 1'er kez, Işıklarlı ve Yeniköylü ise 2'şer kez geçen lakaplardır.

Meslek belirten lakaplar 137 kişinin kaydında bulunmaktadır. Ancak unvan ve lakaplar bazı karyelerde düzenli olarak belirtilmediğinden bu hususta net bilgiler ortaya çıkmamaktadır. Kayıtlarda verilen kadarıyla yapılan incelemeye göre meslek olarak belirtilen unvanlardan en fazla çobanlık kaydının olduğu görülmektedir.

Tablo: 29 Karyelerde Rumların Meslek Belirten Lakapları

Meslek	Adet	Meslek	Adet	Meslek	Adet	Meslek	Adet
Amele	10	Yemenici	1	Çorbacı– Rençber	1	Teba' – Tayfa	1
Bahçevan	4	Boyacı	4	Çanakçı	2	Reis	1
Çoban	49	Terzi	6	Bekçi	1	Manav	1
Değirmenci	3	Hergeleci	1	Bağcı	4	Balıkçı	1
Dülger	4	Çalgıcı	2	Papaz	1	Tayfa	2
Kâhya	13	Bakkal	1	Çorbacı	3	Berber	2
Rençber	8	Fıçıcı	6	Bamyacı	1	Tahsildar	2
Samursakçı	1	Kuklacı	1	TOPLAM			137

3.Meslek Grupları

a.Müslümanların Meslekleri

Kaza merkezinde olduğu gibi karye ve çiftliklerde mesleklerin çok çeşitli olmadığı görülmektedir. Burada yerleşim yerlerinin mesleğe olan etkisi söz

konusudur. Şöyle ki tarımsal faaliyetlerin yürütüldüğü yerleşim birimleri olan karye ve çiftlikler daha çok bu alanda meslek icra eden kişilerden oluşmaktadır. Hanelerin gelir kaynaklarına bakıldığında da her hane reisinin belli bir miktar toprağı olduğu görülmektedir. Bu durumda her hane reisi geçimini topraktan sağladığına göre çiftçilik mesleğinin her hanede yapıldığı söylenebilir. Meslekler, hane reislerinin sahip olduğu mal varlığına göre ve kişilerin ön adında bulunan lakabına göre tespit edilebilmektedir. Ayrıca kişinin sahip olduğu meslek dalı belirtilmemiştir.

Karye ve çiftliklerde 16 kişinin Rençber olduğu görülmektedir. 1 kişinin ise hem rençberlik hem de bekçilik yaptığı anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra 5 reis, 4'er manav, berber, pehlivan, 3 nazır, 2'şer çorbacı, korucu ve sığırtmaç, 1'er de çavuş, küllamcı, kömürcü, tabak ve bekçi bulunmaktadır.

Reislik mesleği yalnızca Banodos Karyesinde geçmiştir. Bu karyenin deniz kıyısında bulunması reislik mesleğinin yapılmasına olanak sağlamıştır. Ayrıca din görevlisi olarak "imam vekili" ve "vekil yaveri" bulunurken, diğer karyelerde din görevlisi kaydına rastlanmamıştır.

b.Rumların Meslekleri

Rumlara ait meslekî faaliyetleri değerlendirdiğimizde çoğunluk olarak çobanlık yapıldığı görülmektedir. 49 kişinin kaydında bulunan çobanlık, yalnızca dağ köyü olarak bilinen "Işıklar Karyesi"nde geçmektedir. Diğer karyelerde bu mesleğe rastlanılmamaktadır. Ancak tüm karyelerde mesleklerin düzenli olarak deftere kaydedilmediği, Işıklar Karyesi'nde de 8. sayfadan itibaren mesleklerin yazıldığı görülmektedir. Her karyede mesleklerin düzenli olarak belirtilmeyişi, kâtiplerin farklı tarzlarda kayıt tutmasından kaynaklanmaktadır.

Kayıtlarda verildiği kadarıyla 49 çoban, 13 kâhya, 10 amele, 8 rençber, 6'şar terzi ve fiçici, 4'er bahçıvan, dülger, boyacı ve bağcı, 3'er değirmenci ve çorbacı, 2'şer çalgıcı, çanakçı, tahsildar, tayfa ve berber, 1'er yemenici, bakkal, hergeleci, bekçi, bamyacı, papaz, manav, reis, balıkçı, samursakçı ve kuklacı tespit edilmiştir.

Bunların dışında çorbacı – rençber ve teba’ – tayfa iki meslek dalı icra edenlerdir. Çalışamaz durumda olanlar ise, amel-mande 1 kişi ve sail 1 kişi bulunmaktadır.

4.Yaşam Mekânları

a.Müslümanlara Ait Evler

Karyelerin mülk menzil kıymeti toplamda 1.427.601 kuruş olarak hesaplanmaktadır. Tekirdağ kazasındaki mahallelere göre, karyelerde nüfus daha az olmasına rağmen, mahalle ve karyelerin toplam ev kıymetlerinde çok büyük farklılıklar bulunmamaktadır. Buradan karyelerdeki ev alanının daha geniş bir mevkie yayıldığı sonucunu çıkarabilmek mümkündür.

Çiftliklerin fazla olduğu Sırt Karyesi’nde çiftlik alanlarında bulunan evlerin kıymeti 20.000 ila 30.000 arasında değişmektedir. Sırt Karyesi sakinlerinin normal ev kıymeti ise, 500 ila 3.000 arasındadır. Yağcı karyesinde bulunan çiftlik evinin kıymeti 55.000 kuruş olmakta, karye sakinlerinin ev kıymetleri de 200 ila 8.000 kuruş arasındadır. Kayı karyesinde bulunan çiftlik evlerinin kıymeti 22.000 ve 28.000 kuruş, karye sakinlerinin ev kıymeti ise, en düşüğü 150, 350 ve 500 kuruş olup, genel olarak 1.000 ila 20.000 kuruş arasındadır. Diğerlerine göre kayı karyesinin çiftlik evlerinin kıymeti ile hane sakinlerinin evlerinin kıymeti arasında çok büyük farklılık bulunmamaktadır. Bu üç karyede bulunan evlerin kıymeti diğer karyelere oranla yüksektir. Kayı Karyesinde bulunan tüm evlerin değeri 161.250, Sırt Karyesi 134.950, Yağcı Karyesi de 100.910 kuruş olarak hesaplanmıştır.

Ev değerlerinin en düşük olduğu karyeler ise, Abşurlu 8.101, Sekbanlı 12.350, Timurlu 17.550, Güveçli ile Karahisarlı 19.000 ve Yukarı Kılıçlı 19.150 kuruştur. Diğer karyelerin ev kıymeti 20.000 kuruşun üzerindedir. Abşur karyesinde 11 hane kaydı mevcut olup, çiftlik bulunmamaktadır. Bu yüzden karyenin ev kıymeti düşüktür. Sekbanlı karyesi 12 hanelik olup, 1 çiftlik bulunmaktadır. Bu çiftliğin ev kıymeti de 1.500 kuruş gibi küçük bir miktar olup, diğer çiftliklere nazaran daha az kıymete sahiptir. Timurlu karyesinde 8 hane bulunmakla birlikte 1 adet çiftlik kaydı da mevcuttur. Bu karyenin ev kıymetinin düşük olmasında hane sayısının az olması etkilidir. Burada bulunan çiftliğin kıymeti 10.000 kuruş olup, karyenin genel

durumunu etkilemektedir. Güveçli Karyesi'nin hane sayısı 21, Karahisarlı Karyesi'nin 15, Yukarı Kılıçlı Karyesi'nin 20 olmakta ve bu karyelerde çiftlik bulunmama ile birlikte tamamen hanelerin ev kıymetleri ile tablolarda görülen miktarda olmaktadır.

Tablo: 30 Müslüman Karye ve Çiftliklerine Ait Evler (Mülk Menzil)

Karye	Mülk Menzil Kıymeti	Karye	Mülk Menzil Kıymeti
Karaevli	90.300	Ahmedikli	23.550
Gazioglu	84.700	Timurlu	17.550
Hasunlu	43.050	Hacıköy	38.100
Kayı	161.250	Güveçli	19.000
Köpekli	29.600	Sekbanlı	12.350
Müsellim	24.300	Oruçbeyli	29.600
Gündüzlü	35.700	Karahisarlı	19.000
Sırt	134.950	Abşurlu	8.101
Yağcı	100.910	Yukarı Kılıçlı	19.150
Osmanlı	40.350	Aşağı Kılıçlı	34.920
Banarlı	71.000	Yayabaşı	60.100
Karahalil	43.050	Yazır	64.850
Fahrioglu	22.200	Nusratlı	56.750
Ortaca	56.450	Banados	59.720
Doruk Karacamurad	27.050	Toplam	1.427.601

b.Rumlara Ait Evler

Rum karyelerindeki mülk menzil kıymetleri toplamda 1.217.463 kuruş olmaktadır. Diğer karyelere göre mülk menzil kıymeti Işıklar Karyesi'nde en fazla değeri oluşturmaktadır. Işıklar Karyesi'nin Ayoblu Mahallesi'nde bu değer diğerlerinden yüksek olup 216.520 kuruştur. Kumbağı Karyesi mahallelerinde ise en yüksek değeri teşkil eden Tavlayo Mahallesi'nde 88.770 kuruşluk mülk menzil kıymeti bulunmaktadır. Banados Karyesi mahallelerinde ise Tarandafil Mahallesi 53.480 kuruşluk değer ile diğer mahallelerden daha yüksek mülk menzile sahiptir.

Naib Karyesi'nde 73.392, Cedid Karyesi'nde 66.535, Köse İlyas Karyesi'nde 35.500, Çanakçı Karyesi'nde 15.930 kuruşluk mülk menzil bulunmaktadır. Bu karyelerdeki menzil kıymetlerinin en az olduğu karye

Çanakçı'dır. Menzil kıymetlerindeki farklılık menzilin kıymetini oluşturan değerlerin dışında hane sayısının az veya çok oluşu ile de alakadır. Ancak Köse İlyas Karyesi'nde 5 hane olmasına rağmen, 29 hanelik Çanakçı Karyesi'nin menzil kıymetinin daha düşük olduğu görülmektedir.

Mülk menzil kıymetleri bazen bir dükkân, fırın, mağaza, bahçe gibi menzilin etrafında olan veya altında yanında bulunan gayrimenkuller ile birlikte yazılmıştır. Bunların ayrı şekilde incelenmesi mümkün olmadığından kıymetler mülk menzil kayıtlarında değerlendirilmiştir.

Tablo: 31 Rumlara Ait Evler (Mülk Menzil)

Karyeler	Mahalleler	Mülk menzil kıymeti
Işıklar	Ayoblu	216.520
	Manolaki	139.600
	Kani	133.450
	Şiru (Şeyru)?	179.450
Kumbağı	Papa Anastas	36.550
	Kanakıroğlu	49.900
	Papa İstarati	41.550
	Tavlayo	88.770
Banados	Tolarya?	28.010
	Papa Yanaki	32.100
	Celalı (Çalulu)?	26.726
	Tarandafil	53.480
Naib Gölü?	-	73.392
Köse İlyas	-	35.500
Çanakçı	-	15.930
Cedid	-	66.535
TOPLAM		1.217.463

II. BÖLÜM

TEKİRDAĞ KAZASININ EKONOMİK YAPISI

A.KAZA MERKEZİNDE EKONOMİK YAPI

1.Ziraî Faaliyetler

Ekonomik yönden büyük önem taşıyan tarım Osmanlı Devletinde; ekincilik, bağcılık ve hayvancılık olarak üç bölümde gelişme göstermiş ve Osmanlı vergi kanunları da buna göre düzenlenmiştir¹¹⁹.

Tanzimat dönemi tarımda önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönemdir. Dönem içinde Osmanlı tarım performansının yükselmesine paralel olarak bazı yapısal değişimlerde ortaya çıkmıştır¹²⁰. Yüzlerce yıllık geleneksel yapı ile döneme başlayan Osmanlı tarım sektörü, XIX. yüzyılda sonuçları bakımından beklenebilecekleri kadar veremese de, bilinçli tarım politikaları ile tarımın çehresi değişmeye başlamıştır¹²¹. XIX. yüzyıl ortalarında Osmanlı tarımı için toprağın bol fakat emeğe dayalı işletiminin kıt olduğu söylenebilir¹²². Tarım arazilerinin bol oluşu ve bu arazilerin işlenmesinde, insan emeğine dayalı bir güç oluşturulması gerektiğinden, işlenen toprak miktarı sınırlı kalmıştır. Bir çift öküz çiftçinin toprağını işleyebilmesi için en önemli üretim aracı olmuştur.

Bazı temettuat kayıtlarından elde edilen bilgilere göre, Anadolu'da ekili toprakların %82'si 60 dönümden daha küçük işletmelerden oluşmuştur. Yine aynı verilere göre, Rumeli'de çiftlik dışı üretim yerleri dışında, küçük üreticilerin hakim olduğu köyler içinde aynı sonuca ulaşılmıştır¹²³. Küçük köylü işletmeleri XIX. yüzyıl boyunca önemlerini korumuştur. Küçük ve orta mülkiyetin yanı sıra büyük toprak

¹¹⁹ Mustafa Akdağ, *a.g.e.* s. 138.

¹²⁰ Tevfik Güran, *19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı Üzerine Araştırmalar*, İstanbul 1998, s. 54.

¹²¹ Mehmet Murat Baskıcı, *1800-1914 Yıllarında Anadolu'da İktisadi Değişim*, Ankara 2005, s. 126.; Tarımı geliştirmeye yönelik politikalar için bkz. Hayri R. Sevimay, *Cumhuriyete Girerken Ekonomi (Osmanlı Son Dönem Ekonomisi)*, İstanbul 1995, s. 50-55.

¹²² Tevfik Güran, *a.g.e.*, s. 54-55.; Şevket Pamuk, *Osmanlıdan Cumhuriyete Küreselleşme, İktisat Politikaları ve Büyüme Seçme Eserleri II*, (Çev. Gökhan Aksay), İstanbul 2008, s. 10.

¹²³ Tevfik Güran, *a.g.e.*, s. 55.

mülkiyeti de olmakla birlikte, işletimi ortaklık yoluyla köylü hanelerine kiralanarak gerçekleştirilmiştir¹²⁴.

Bu bağlamda, Tekirdağ kazasında XIX. yüzyıl ortalarındaki zirai faaliyetler incelendiğinde toprağa dayalı üretimin oldukça yoğun olduğu görülmektedir. Bunda, iklim koşullarının yanı sıra, arazi yapısının ekime uygun ve aynı zamanda verimli oluşu da önemli bir faktör olmuştur. Akdeniz ikliminin görüldüğü kıyı kesimlerinde üzüm yetiştiriciliği, pamuk ekimi ve meyvecilik faaliyetleri yürütülürken, karasal iklimin hüküm sürdüğü iç kesimlerinde ise daha çok hinta, şair, çavdar gibi tahıl ürünleri yetiştirilmiştir.

Tekirdağ'ın temettuat kayıtlarında kişilerin sahip olduğu tarlaların dönümü ve kıymeti yazılırken, ekilen ürünün çeşidi belirtilmemiştir. 1844 – 1845 yıllarına ait temettuat kayıtlarında ise, bölgelerde hangi çeşit ürünlerin ekilip yetiştirildiği açıkça yazılmıştır¹²⁵. Ancak tarla ve bağlar yerleri belirtilerek ve dönem itibarıyla isimleri bilinen şekliyle kayıt edilmiştir. Buna göre, Tekirdağ ziraat arazisinin toplamda 45 farklı mevkide olduğu, bu mevkilere göre de zirai faaliyetlerin çeşidinin belirlendiği anlaşılmıştır. Hemen her mevki de tarla faaliyetleri yani hububat üretimi gerçekleştirilmiştir. Bağcılık ise belirli yerlerde yapılmış keza bağdala faaliyetleri de sınırlı bir bölgede yürütülmüştür.

Kazada tarla ve bağların arazide bulunan bir özelliğe göre isimlendirildiği tahmin edilmektedir. Örneğin Güveçli Karyesi, Yağcı sırtı, Büyük Kara Evli, Küçük Kara Evli gibi bu karyelerin bulunduğu yerde olmalarından dolayı mevkilerin de bu isimler ile anıldığı düşünülebilir. Üç Bademler, Büyük Dutlu, Küçük Dutlu, Eğri Karaağaç, Cevizlik gibi mevkilerin de ismini bu yerlerde bulunan ağaçlar ile ilişkilendirebilmek mümkündür. Kara Toprak toprağın çeşidi dolayısıyla bu ismi almış olabilir. Bugünkü Dere Ağzı olarak bilinen Rıdvan Bey Deresi (ki denizle

¹²⁴ Şevket Pamuk, *a.g.e.*, s. 8.; Özellikle Batı Anadolu ve Trakya'da küçük mülkiyetin 19. Yüzyıl boyunca önemini koruduğu anlaşılmaktadır. Osmanlı devleti borcunu ödeyemeyen köylülerin toprağına el konulmasını yasaklayarak büyük toprak sahiplerine karşı küçük köylüyü desteklemiştir. (Şevket Pamuk, *Osmanlı Ekonomisinde Bağımlılık ve Büyüme (1820-1913)*, 2. Baskı, İstanbul 1994, s. 114).

¹²⁵ Ayşegül Soylu, *a.g.t.*, s. 61.

birleşen) mevkiinde bağ ve meyve ağaçlarının bulunduğu belirtilmektedir¹²⁶. İsminden de anlaşılacağı üzere buradaki derenin adını taşımaktadır. Para bağları mevkinin ise, bu bölgede eski yıllara ait paralar bulunması üzerine bu isimle anıldığı tahmin edilmektedir¹²⁷.

Yaz ve kış bağları olmak üzere, şehre olan uzaklık ve yakınlık mesafesi ile ilgili olarak bağlar, üzüm çeşidinin dayanıklılığına göre ekilmektedir. Örneğin Cevizlik mevki kazaya uzak mesafede olan bir yerdir. Bu sebeple buraya ekilen üzümler kış üzümleri olmakta ve kasım ayı sonuna kadar yaprağını dökmeden kalabilmektedir¹²⁸.

Tablo: 32 Tekirdağ Kazasında Arazi Mevkileri

Karlık Kolu	Üç Bademler	Dolab Kolu	Kara Toprak	Büyük Dutlu	Büyük Kol	Rıdvan Bey Deresi	Kayı Kolu	Horhor
Saka Bostanı	Yağcı Sırtı	Damlarca Ovası	Güveçli Karyesi	Büyük Kara Evli	İslambol Yolu Kolu	Terzi Habib	Küçük Dutlu	Ören Kolu
Orta Kol	Köse İlyas Yeri	Kapaklı	Cevizlik	Boyacı Kolu	Mengen	Para Bağları	Eğri Karaağaç	Eski Karlık
Ömerli Çayırı	Ören Kavak	Ahlatlı	Kara Evli	Yazır Yolu	Küçük Kara Evli	Banados Karyesi	Sazlı Dere	Tospaşa
Uzun Pare	Yalı Kolu	Solak	Köpekli Civarında Müselle m Yeri	Koyak	Harami Deresi	Dutlu	Bostan Yanı	Bahçe Altında

a. Toprağın Dağılımı ve Kullanım Şekli

Tekirdağ kazasında arazinin kullanım alanlarına dağılımını, hububat ürünlerinin ekimi için ayrılmış tarla, üzüm yetiştiriciliği için bağ ve bağdala ve bunların yanı sıra meyve sebze yetiştiriciliği ile bahçe ve çayır alanları için ayrılmış topraklar oluşturmaktadır. Buna göre toprağın dağılımı; %71'i tarla, %20'si bağ, %4'ü bağdala, %3'ü diğerleri, %1'i bahçe ve %1'i de çayır alanlarına ayrılmıştır. En fazla yer tutan hububat üretimi için ayrılmış olan tarlalardır. Bahçe ve çayır alanları ise, arazinin en az kısmını teşkil etmektedir. Bağ ve bağdala için ayrılmış topraklar

¹²⁶ Mahmut Sümer, *a.g.e.*, s. 20.

¹²⁷ Hikmet Çevik, *Tekirdağ Tarihi Araştırmaları*, İstanbul 1949, s. 9.

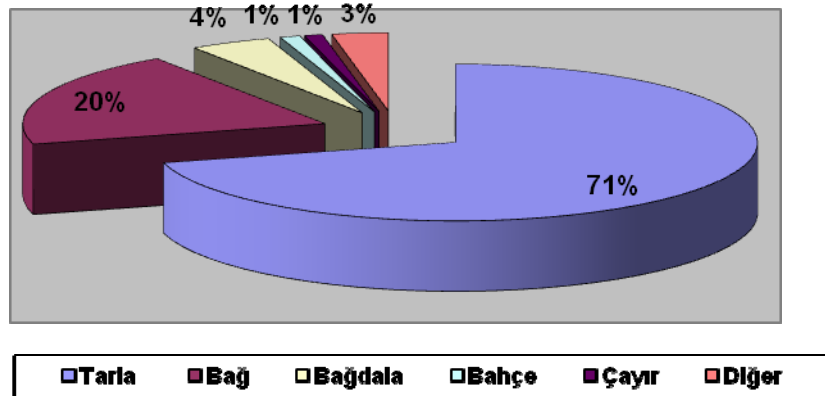
¹²⁸ Mahmut Sümer, *a.g.e.*, s. 8.

ikinci sırada yer almakta ve bu da kazada bağcılık faaliyetlerinin önemli ölçüde yer tuttuğunu göstermektedir.

“Diğerleri” olarak farklı bir grupta belirttiğimiz arazi yine hububat ekiminin yapıldığı tarlalarla birlikte bağ, bahçe, ayvalık, geleme gibi yerlerin tümünü kapsamaktadır. Ayvalık ve geleme kazada çok az bir alan kapladığından ayrı bir grup oluşturulmamıştır. Ayrıca bazı arazilerin dönümü tarla, bağ ve bahçe kaydı ile birlikte verildiğinden, arazinin ekim alanlarının tam olarak anlaşılabilmesi için, birlikte kaydedilen arazilerde yine bu grup da değerlendirilmiştir.

Tekirdağ kazasında ekimi yapılan hububat ürünlerinin dışında bağcılık faaliyetleri de önemli gelir kaynakları arasına girmiştir. Öyle ki hemen her hanede mevcut olan tarla kaydının yanında bağı da kaydedilmiştir. Ancak bağ dönümleri tarlalara oranla daha azdır. Aynı zamanda “ayvalık” olarak kaydedilen arazi kayıtlarından meyve ağaçlarının olduğu da anlaşılmıştır. Fakat birkaç hanede “ayvalık” ile bir hanede “dutluk” olarak kaydedilenler dışında başka bir ürüne rastlanmamıştır. Bu sebeple kazada yetiştirilen ürünler hakkında temettuat defterlerinden yararlanılamamaktadır. Eldeki verilere dayalı olarak çalışmanın yöntemi, kazadaki ürünlerin çeşidinden ziyade kazanın mekânsal olarak ekimi yapılan bölgeleri üzerinde şekillenmiştir.

Grafik: 4 Tekirdağ Kazasında Toprağın Kullanım Alanlarına Dağılımı

(1).Tarlalar

Mevkilere göre tarlalar kazada toplam 11.011,5 dönümlük araziden oluşmaktadır. Kazada tarla sahibi olarak kayıtlı 939 kişi bulunmaktadır. Kişi başına düşen tarla miktarı ortalama 11,7 dönümdür. Tarlalar yani hububat ekimi yapılan yerler tüm ekili alanların %71'ini oluşturmaktadır. Bu da göstermektedir ki, kazada yarıdan daha fazla bir alan hububat ekimine ayrılmıştır. Hububat ekiminin yapıldığı tarlaların toplam kıymeti ise 492.062 kuruş olarak hesaplanmıştır.

Tarlaların kıymeti ekilen ürünün cinsine göre farklılık gösterebileceği gibi bu alanların verimlilik derecesi ile de ilişkili olabilmektedir. Nitekim tarlalarda hangi ürünün ekili olduğu belirtilmemektedir. Dönümü farklı olan tarlaların aynı kıymeti sağladığı veya aynı dönüm aralığına sahip tarlaların da kıymetinin farklı olduğu tespit edilmektedir. Örneğin 10 – 20 ve 40 dönüm aralıklarının hepsi de 400 kuruş kıymete sahiptir. Aynı şekilde 20 dönümlük bir tarlanın da 400 – 700 ve 760 kuruşluk gibi farklı kıymetleri olduğu görülmektedir.

Dönüm olarak değerlendirdiğimizde en fazla ekili alan 1.401,5 dönüm ile “Orta Kol” mevkiinde en az ekili alan ise 2 dönüm ile “Ören – Kavak” mevkiinde bulunmaktadır. Bu mevkiide ekili alan sadece 1 kişiye aittir. Orta Kol mevkiinde ise 128 kişi zirai faaliyet yürütmekte ve kişi başına düşen toprak miktarı ortalama 10,9 dönüme tekabül etmektedir.

Bazı mevkiler de ise sadece 1 kişiye ait tarla kaydı bulunmaktadır. Mevkilere göre tek kişinin tarla sahibi olduğu yerler; Ören – Kavak 2, Horhor 4, Kara Evli 10, Yazır Yolu 16, Karlık – Terzi Habib 20, Rıdvan Bey Deresi 20, Bahçe Altında 20, Yalı Kolu Çömlekçi ittisalinde 20, Köse İlyas Yerinde 30, Ören Kolu 33, Köpekli Civarında Müsellem Yerinde 40, Sulakta 40, Banados karyesinde 90 ve Güveçli Karyesinde 414 dönümdür. Buna göre Banados ve Güveçli Kayelerindeki tarlaların dönümüne bakılırsa, bir kişinin sahip olduğu tarla alanı oldukça geniştir. Dönem itibariyle düşünürsek toprağın işlenmesi oldukça meşakkatli bir iş olduğundan, geniş alanlar için sürülmesi ve ekiminde birkaç kişiye ihtiyaç duyulmakta ve bunun içinde büyükbaş hayvanlar gerekmektedir. Diğer tarla dönümlerinin ise (2 ve 4 dönümün

dışında) 10 – 40 dönüm arasında olması tarım işçisine ihtiyaç olmadan ailelerin üretim faaliyetlerinde etkin olabileceğini göstermektedir.

Tarlaların geneli mevkilere göre belirtilmişken bir kısmı da, “arazi”, “tarla”, “evli tarla” olarak kaydedilmiştir. “Arazi” olarak kaydedilen yerlerin hangi tarımsal işlevler için kullanıldığı konusunda kesin bir yargıya ulaşmak güçtür. Bu alanlar sadece hububat ekimi için ayrılmış arazi olabileceği gibi çayır, bağ, bahçe faaliyetlerinin bir arada yürütüldüğü yerler de olabilir. Nitekim arazi olarak belirtilen alan 422,5 dönüm olmakta ve bu alanı işleyen 6 kişi bulunmaktadır. Bu da kişi başına 70,4 dönüme tekabül etmektedir. “Evli tarla” olarak belirtilen yerler için de kazadan uzak olması dolayısıyla tarlalarda zirai faaliyetleri daha rahat yürütebilmek adına kişilerin kalabilecekleri evler olduğu düşünülebilir.

(2).Bağlar

Bağ – bahçe tarımı, bütün halkın işi olmaktan çok, sulama olanaklarının bulunduğu bölgelerde özellikle şehir ve kasabalarda yapılmıştır. Özellikle büyük kentlerin etrafı, toprağın elverişliliği ölçüsünde, bostan, bağ ve meyveliklerle dolmuştur. İstanbul, Edirne gibi büyük şehirlerin çevrelerine düşen yerlerde bu çeşit üretimden pazarları ve kapanhanlarını dolduracak ölçüde bol miktarda ürünler elde edilmiştir¹²⁹.

Tekirdağ özellikle bağcılık konusunda bu yerlerin başında gelmektedir. Yaş üzüm, kuru üzüm, rakı, şarap elde etmek üzere oluşturulan bağlar, temettuat sayımlarında kazada 3.083 dönümlük alanı kaplamaktadır. Bu alanın toplam kıymeti ise 164.805 kuruştur. Ayrıca kazada 664 kişinin bağlık alana sahip olduğu görülmektedir. Bunu toplam bağ alanlarına böldüğümüzde kişi başına düşen bağ alanı ortalama 4,6 dönüm olmaktadır.

Defterde bağların dönüm ve kıymeti ile birlikte buldukları mevkiler de belirtilmiştir. Ancak bazılarının sadece “bağ” adı altında herhangi bir yer belirtilmeden kaydedildiği de olmuştur. “Bağ” olarak kaydedilen yerler 1.024 dönüm ile 58.318,5 kuruşluk değere sahiptir. Mevkilere göre ise, bağların en çok ekili

¹²⁹ Mustafa Akdağ, *a.g.e.*, s. 141.

olduğu yer 242,5 dönüm ile 9.627,5 kuruş değere sahip olan, şehrin doğusunda yer alan Büyük Karaevli mevkiidir. Bunun ardından 100 dönümün üzerinde olan bağlar; Büyük Dutlu 220 dönüm 11.198 kuruş, Terzi Habib 209 dönüm 7.815 kuruş, Sazlı Dere 199,5 dönüm 9.535 kuruş, Cevizlik 194 dönüm 9.457,5 kuruş, Küçük Karaevli 130 dönüm 4.605 kuruş, Küçük Dutlu 119 dönüm 9.942,5 kuruş değerindedir.

Bağ dönümünün en az olduğu ve bu durumda da kıymetinin en düşük olduğu mevkiiler ise, Karaevli 2 dönüm 40 kuruş, Ören Kolu 2 dönüm 100 kuruş, Dutlu 3 dönüm 165 kuruş, Koyak 9 dönüm 280 kuruş, Rıdvan Bey Deresi 3 dönüm 300 kuruş, Uzun Pare 7,5 dönüm 440 kuruş kıymete sahip olan yerlerdir. Diğer bağlık alanlar 10 dönümün ve 500 kuruş kıymetin üzerindedir. “Karaevli” ve “Dutlu” olarak belirtilen bu mevkiiler Büyük Dutlu ya da Küçük Dutlu ve Büyük Karaevli ya da Küçük Karaevli şeklinde belirtilmediğinden bunları bu mevkiilerin dışında değerlendirmek durumunda kaldık. Hâlbuki bu mevkiilerde diğerleri ile aynıdır. Bu durumda en az ekili olan bağ mevkiisi esasında Ören Kolu, Koyak, Rıdvan Bey Deresi ve Uzun Pare mevkiileridir.

(3).Bağdalalar

Bağdala, işlenmemiş bağ anlamında kullanılmıştır¹³⁰. Bunlar bağlardan farklı olarak defterde kaydedilmiştir. Tarla ve bağ dönümlerinden daha az yer tutan bağdala kazada toplam 676 dönümlük bir alandan oluşmuştur. Diğer arazi kayıtlarında olduğu gibi bağdala da mevki belirtilerek yazılmıştır. Buradan bağdalanın en çok ekili olduğu alanı tespit edebilmek mümkündür. Bağlarda olduğu gibi bağdalanında en çok Karaevli mevkinde ekili olduğu görülmüştür. Karaevli 11 dönüm 205 kuruş, Küçük Karaevli 35 dönüm 680 kuruş, Büyük Karaevli 155,5 dönüm 3.710 kuruş değerinde bağdala alanına sahiptir. Ancak mevki belirtilmeden sadece “bağdala” olarak yazılan kayıtlar da tutulmuş ve bunlar 245 dönüm 5.310 kuruş kıymet ile en fazla ekili alanı kapsamıştır. Bağdalanın en az olduğu mevkiiler ise, 1 dönüm ile 20 kuruş kıymete sahip olan Eski Karlık ve 1,5 dönüm ile 50 kuruş kıymete sahip olan Harami Deresi mevkiidir.

¹³⁰ Mahmut Sümer, *a.g.e.*, s. 9.

Kazada bağdala sahibi 145 hane bulunmaktadır. Bu oran toplam bağdala miktarına bölüldüğünde hane başına ortalama 4,6 dönüm kadar bağdala düşmektedir. Genel olarak bağdala dönümleri de bağlarda olduğu gibi küçük dönümlerden oluşmaktadır. Tarla dönümleri tabii olarak bağ ve bağdala dönümlerinden daha fazla yer tutmaktadır. Her ne kadar bağ ve bağdala küçük dönümlerden oluşsa da, üzüm çubuklarının adet olarak fazla olabileceği düşünülürse yine de kişiye iyi bir gelir sağlayabilmektedir¹³¹.

Tablo: 33 Tekirdağ Kazasında Tarlalar, Bağlar ve Bağdalalar

Mevkiiler	Tarlalar			Bağlar			Bağdalalar		
	Hane Sayısı	Dönüm	Kıymet	Hane Sayısı	Dönüm	Kıymet	Hane Sayısı	Dönüm	Kıymet
Ören Kavakda	1	2	80	-	-	-	-	-	-
Ahlatlıda	2	3,5	860	-	-	-	-	-	-
Horhorda	1	4	120	-	-	-	-	-	-
Kara Evlide	1	10	400	1	2	40	4	11	205
Evli Tarla	3	11	1.300	-	-	-	-	-	-
Yazır Yolunda	1	16	400	-	-	-	-	-	-
Karlıkda – Terzi Habibde	1	20	700	-	-	-	-	-	-
Rıdvan Bey Deresi	2	20	760	1	3	300	-	-	-
Bağçe Altında Tarla	1	20	400	-	-	-	-	-	-
Yalı Kolu Çömlekçi İttisalinde	1	20	337,5	-	-	-	-	-	-
Uzun Parede	5	26,5	1.550	2	7,5	440	-	-	-
Tospaşada	5	28	685	4	16,5	555	5	36	2.060
Köse İlyas Yerinde	1	30	450	-	-	-	-	-	-
Ören Kolu	1	33	800	1	2	100	-	-	-
Köpekli Civarında Müsellem Yerinde	1	40	400	-	-	-	-	-	-
Sulakda	1	40	1.600	-	-	-	-	-	-
Sazlı Dere	?	65	1.540	9	199,5	9.535	2	21,5	430
Kapaklıda Evli Tarla	2	74	9.640	-	-	-	-	-	-
Yağcı Sirtında	3	78	2.290	-	-	-	-	-	-
Damlarca Ovasında	6	84	1.940	10	42	2.670	1	4	80

¹³¹ Sicil kayıtlarından Tekirdağ yakınlarındaki bağların oldukça değerli olduğu anlaşılmaktadır. XVI. Yüzyıl sonlarında 3 dönüm bağın fiyatı 5700 akça değerindedir. Bu fiyat aynı yıllarda Tekirdağ'da iyi durumda olan bir evin fiyatına eşittir. Bağların satışında dönüm yerine, bağlarda bulunan “çubuk” ya da “kita” ölçüt oluşturmuştur. 1500 çubuklu olan bir bağın ederi yine 1500 akçe olarak belirlenmiştir. Bu da göstermektedir ki 1 çubuk 1 akçeye tekabül etmektedir: (Hacer Ateş, *a.g.t.*, s. 273).

Banados karyesinde Arazi	1	90	3.660	-	-	-	-	-	-
Kara Toprak	14	109	7.140	9	30	2.520	-	-	-
Üç Bademlerde	19	112	4.610	12	36	2.850	-	-	-
Küçük Karaevli	17	135	6.187,5	29	130	4.605	8	35	680
Ömerli Çayırında	1	140	2.800	-	-	-	-	-	-
Büyük Kara Evlide	17	142	3.557	48	242,5	9.627,5	36	155,5	3.710
İslambol Yolu Kolunda	18	154	7.820	2	7	780	-	-	-
Eski Karlık	18	170	7.467,5	4	18	710	1	1	20
Eğri Karaağaç	14	204,5	7.060	22	82	3.755	6	41	820
Para Bağları	26	246	7.505	17	82	4.162	1	3	60
Kay(p)ı Kolu	19	250	5.275	7	22	775	2	5	100
Mengende	25	261,5	10.117,5	5	36,5	1.285	2	8	160
Büyük Kol	27	279	8.810	23	78,5	5.740	2	9	180
Karlık Kolu	31	289,5	17.420	5	20	1.210	1	2	40
Dolab Kolu	43	294	20.197,5	22	87,5	8.320	1	2	40
Saka Bostanı	17	308	12.660	4	14	500	-	-	-
Küçük Dutluda	44	332,5	20.142,5	34	119	9.942,5	-	-	-
Güveçli Karyesinde Arazi	1	414	1.035	-	-	-	-	-	-
Tarla	29	427,5	25.560	-	-	-	-	-	-
Boyacı Kolu	56	520	14.810	16	63	2.365	9	32	660
Yalı Kolunda	35	598	43.365	7	30,5	2.120	-	-	-
Kapaklıda	69	664,5	39.500	3	12,5	610	-	-	-
Tezi Habibde	97	741	22.605	65	209	7.815	4	22	440
Büyük Dutlu	84	821	35.065	53	220	11.192	3	8	240
Cevizlikde	72	859,5	24.485	41	194	9.457,5	6	33,5	670
Orta Kolda	128	1401,5	80.560	4	13,5	620	-	-	-
Dutluda	-	-	-	2	3	165	-	-	-
Koyak	-	-	-	2	9	280	-	-	-
Bostan Yanı	-	-	-	2	27	1.440	-	-	-
Bağ	-	-	-	198	1024	58.318,5	-	-	-
Harami Deresi	-	-	-	-	-	-	1	1,5	50
Bağdala	-	-	-	-	-	-	50	245	5.310
TOPLAM	939	11.011,5	492.062	664	3083	164.805	145	676	15.955

(4).Bahçeler

Kazada bahçe faaliyetleri için ayrılmış olan yerler; Saka Bostanı, Mengen, Yalı Bahçesi, Solak Bahçesi, İzmirli Bahçesi'dir. Ayrıca dikim alanı belirtilmeden

yazılmış sadece “bahçe” kaydı adı altında kaydedilmiş olan yerler de bulunmaktadır. Saka Bostanı ile Mengen mevkileri tarla ve bağ kayıtlarında da geçmektedir. Ancak “Solak Bahçesi”, “İzmirli Bahçesi”, “Yalı Bahçesi” olarak geçen yerlerin bahçecilik faaliyetleri için belirlenmiş yerler olduğu düşünülmektedir. Nitekim bu yerler sadece bahçe kayıtlarında görülmektedir.

Kazada kayıtlı 16 kişinin bahçesi bulunmaktadır. Bu 16 bahçe toplamda 167 dönüm olup, hepsinin değeri 24.375 kuruş olmaktadır. Bahçelerin genel olarak dönüm aralığı küçük olmakla birlikte 2 ila 15 dönüm arasında değişmektedir. Ancak Mengende bulunan bir bahçe hissesi 50 dönüm gibi büyük bir alana sahip olup, 6.400 kuruş değerindedir. Kıymeti en az olan ise herhangi bir yer belirtilmeden yazılan ve dönümü de kaydedilmeyen “bahçe” kaydı olup 25 kuruştur.

Tablo: 34 Tekirdağ Kazasında Bahçeler

Mevkii	Dönüm	Kıymet
Saka Bostanında Bahçe	(Dönümü verilmemiş)	1.200
Mengende Bahçe	2	600
Yalı Bahçesi	4	800
Bahçe	8	800
Sulak da Bahçe	11	1.250
Sulak da Bahçe Hissesi	(Dönümü verilmemiş)	1.250
İzmirli Bahçesi Zimmeti	12	400
Sulak Bahçesi	12	2.000
Sulak Bahçelerinde Bahçe	12	3.000
Bahçe	15	3.000
Bahçe	15	3.000
Bahçe	15	0
Mengende Bahçe Hissesi	50	6.400
Bahçe	(Dönümü verilmemiş)	25
Bahçe	(Dönümü verilmemiş)	150
Bahçe	(Dönümü verilmemiş)	500
TOPLAM	167	24.375

(5).Dutluk ve Ayvalıklar

Kazada hiçbir ağaç çeşidinin yazılmadığı yalnızca “dutluk” ve “ayvalık” olarak bu iki ağaç çeşidinin yer aldığı görülmektedir. Dutluk sadece 1 hanede

geçmektedir. 1,5 dönüm olan bu dutluğun kıymeti 375 kuruş değerindedir. Ayvalık 10 hanede geçmekte olup, toplam 20,5 dönüm bir alan ile kıymeti 890 kuruştur. 1 ayvalık Rıdvan Bey Deresi mevki olarak belirtilmekte, diğerlerinin ise nerelerde olduğu defter kaydında bulunmamaktadır.

Dönüm aralığı olarak genellikle 1 ila 2 dönümden oluşan ayvalıkların sadece bir kaydında 10 dönümlük “köhne ayvalık” vardır. Bu da şehirde ayvalıkların daha eski yıllarda da bulunduğunu göstermektedir. Dönümü diğerlerine göre fazla olduğundan, 200 kuruş ile değerinde yüksek olduğu görülmektedir.

Dönümü verilmeden yazılan bir ayvalık kaydının kıymeti 50 kuruş olarak kaydedilmiştir. Diğer ayvalık dönümlerinin kıymetine bakıldığında bu ayvalık için 1-1,5 dönüm aralığında olabileceği düşünülebilir.

Tablo: 35 Tekirdağ Kazasında Ayvalıklar

Mevkii	Dönüm	Kıymet
Ayvalık	(Dönüm olarak verilmemiş)	50
Ayvalık	0,5	30
Ayvalık	1	70
Ayvalık	1	60
Ayvalık	1	60
Rıdvan Bey Deresinde Ayvalık	1,5	50
Ayvalık	1,5	150
Ayvalık	2	120
Ayvalık	2	100
Köhne Ayvalık	10	200
TOPLAM	20,5	890

(6).Çayırlar

Çayırlar hayvancılık faaliyetleri için ayrılmış yerlerdir. Kazada toplam 150 dönümlük çayırlar için ayrılmış alan bulunmaktadır. Bu alan mevki olarak “çayırlar” adıyla anılmaktadır. Kazada genellikle çayır alanları 40 dönümlük ve 19 dönümlükler dışında 7 ila 9 dönüm arasında değişmektedir. Ayrıca kaza merkezindeki çayırların dışında kişilerin karyelerde de çayır sahibi olduğu

görülmektedir. Naib köyünde çayır sahibi olan bir hanenin bu köyde 40 dönümlük çayır alana sahip olduğu tespit edilmektedir.

Kazada çayır için ayrılmış alanlar 150 dönüm olup, bunların kıymeti 14.000 kuruştur. Ancak Naib Karyesinde bulunan 30 dönümlük ve 3.000 kuruş kıymetinde olan çayırı diğerlerinden ayrı tutmak gerekmektedir. Nitekim diğer çayır alanlarının kaza arazisinin sınırları içerisinde olduğu varsayılırsa çayır alanları kaza merkezinde 120 dönümlük bir alan kaplamakta ve 11.000 kuruş kıymete sahip olmaktadır. Çayırların dönümünün 100 kuruştan hesaplandığı görülmektedir. Ancak bu genellemenin dışında kalan tek bir çayır alanı bulunmaktadır. Bu çayırın 40 dönümünün kıymeti 4.000 kuruş olması gerekirken 3.000 kuruş olarak kıymetlendirilmiştir.

Tablo: 36 Tekirdağ Kazasında Çayırlar

Mevkii	Dönüm	Kıymet
Çayır	7	700
Çayır	7	700
Çayır	7	700
Çayırlarda Çayır	7,5	750
Çayırlarda Çayır	7,5	750
Çayır	8	800
Çayırlarda Çayır	8	800
Çayırlarda Çayır	9	900
Çayır	19	1.900
Naib Köyünde Çayır	30	3.000
Çayır	40	3.000
TOPLAM	150	14.000

(7).“Geleme” Tarlalar

“Geleme”nin sözlük anlamı “2 yıl sürülmeyen, boş tarla” ve “Kavak Ağacı” olarak geçmektedir. “Keleme” olarak da geçen bu sözcük “sürülmeden bırakılmış,

bakımsız bırakılmış tarla veya bağ, bahçe” anlamındadır¹³². Kelime söylenişi bakımından yöreye göre değişmekle beraber aynı anlamı taşımaktadır¹³³.

Tablo: 37 Tekirdağ Kazasında “Geleme” Tarlalar

Mevkii	Dönüm	Kıymet
Geleme	2	40
Kayı Kolunda Geleme	3	60
Kayı Kolunda Geleme Tarla	8	200
Kayı Kolunda Geleme Tarla	3	75
Kara Evlide Geleme Tarla	3	60
Boyacı(olabilir) Geleme Tarla	6	140
Cevizlikde Geleme	8	160
Büyük Karaevlide Geleme	3	60
Dolab Kolunda Geleme	3	60
Orta Kolda Geleme	3,5	105
Büyük Kolda Geleme	2	40
Eğri Karaağaçda Geleme	10	250
Terzi Habibde Geleme	2	40
Geleme	10	200
Büyük Dutluda Bağ ve Geleme	3	120
Karlıkda Geleme	-	20
TOPLAM	69,5	1.630

Kazada “Geleme” tarlalar toplam 69,5 dönümlük bir alandan oluşmakta ve bu alanın kıymeti 1.630 kuruş olarak hesaplanmaktadır. Hanelerin çoğunda geçmediği için hane kayıtları tek tek ele alınmıştır. Bu durumda kazada bulunan 16 hanenin “geleme” tarlası bulunmaktadır. Dönüm aralığı olarak 2 ila 10 dönüm arasında değişmektedir. Bazılarının dönüm aralığı aynı olmasına rağmen kıymetinde farklılık görülmektedir. Örneğin Kayı Kolunda, Kara Evlide, Büyük Kara Evlide ve Dolab

¹³² Geleme, <http://tdkterim.gov.tr/bts/> (Büyük Türkçe Sözlük) (02. 12. 2011).

¹³³ Derleme sözlüğünün 8. cildinde Tekirdağ yöresi için “Keleme”, “Kelemelik” olarak geçen kelime “sürülmeden bırakılmış tarla” anlamındadır. Ayrıca yine Tekirdağ yöresinde geçen “kelemi” kelimesi “bakımsız bahçe ya da bağ” anlamını taşımaktadır. Keleme, <http://www.tdkterim.gov.tr/ttas/?kategori=derlay&kelime=keleme>, (Derleme Sözlüğü) (02. 12. 2011).; Tekirdağ ilinin Malkara ilçesi Çavuşköyünde ikamet etmekte olan Emrullah Bayraktar ile yapılan mülakatta yörede kelimenin “Keleme” veya “Kelemelik” olarak bilindiği söylenmiştir. “Keleme” nin anlamı 5 ila 10 yıl süre ile sürülmeden bırakılan tarla olarak belirtilmiştir. Tarımsal faaliyetler önceleri hayvan gücüne dayalı olduğu için daha çok verimsiz tarlaların keleme olarak bırakıldığı, aynı zamanda keleme olarak bırakılan bu tarlaların süresi 100 yılı bulduğunda hayvanlar için otlakiye olduğu yani meraya dönüştüğü yönünde görüş bildirilmiştir. Günümüzde ise keleme tarlanın gelişen tarım aletleri dolayısıyla kalmadığı görülmektedir. (04. 12. 2011).

Kolunda 3 ‘er dönümün kıymeti 60 kuruş iken; yine 3 dönümlük olan Kayı Kolunda ise 75 kuruş olabilmektedir. Ayrıca Büyük Dutluda bulunan geleme tarla ile bağ dönümü birlikte verilmiştir. 3 dönümlük gelemenin 120 kuruşluk kıymetinin olması bağ ile birlikte verilmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

b. Mahallelere Göre Toprağın Dağılımı

Tekirdağ kazasında tarım işletmelerini; “topraksız” olanlar, 1 – 10 dönüm arası toprağı olan küçük tarım işletmeleri, 11 – 50 dönüm arası toprağı olan orta büyüklükte tarım işletmeleri ve 51 dönümün üzerinde büyük toprak sahibi olanlar olarak ayrı gruplar halinde değerlendirebilmek mümkündür¹³⁴. Buna göre, tarım işletmelerinin kazadaki dağılımında 1 – 10 dönüm arası 2.350,5, 11 – 50 dönüm arası 6.282,5 ve 50 dönümün üzerinde olan toprak miktarı ise toplam 6.943 dönümlük bir alanı teşkil etmektedir. Bu da göstermektedir ki küçük işletmeler hane sayısının daha fazla olmasına rağmen kazada yüzölçümü olarak en az yer kaplamaktadır. Orta ve büyük çaplı işletmelerin de hane sayısı daha az olmasına rağmen daha fazla alana sahip olduğu görülmekte bu da işletmelerin büyüklüğünü göstermektedir.

Küçük işletmelerin hane sayısı 441 toprak miktarı 2.350,5 dönüm 99.305 kuruş, orta ölçekli işletmelerin hane sayısı 297 toprak miktarı 6.282,5 dönüm 301.100 kuruş, büyük çaplı işletmelerin ise, hane sayısı 66 toprak miktarı 6.943 dönüm ve kıymeti de 342.410,5 kuruştur. Hane sayısı en fazla olan küçük işletmelerdir. Fakat orta dereceli işletmelerin de hane sayısı olarak küçük işletmelere yakın olduğu görülmektedir. Büyük çaplı işletmeler ise, kazada az kişinin sahip olduğu işletmelerdir. Bu durumda kazanın toprak dağılımında küçük ve orta dereceli işletmelerin yer tuttuğu söylenebilir.

Kazada bulunan 22 mahallenin işlenebilir toprak miktarı toplamda 15.576 dönümdür. Bu toprakların kıymeti ise, 742.815,5 kuruştur. Toprak miktarının kazada

¹³⁴ Osmanlı tarım istatistiklerinde işletme büyüklükleri de yer almıştır. Bu istatistikler toprağın kişinin elinde olup olmadığına bakılmadan, nadasa bıraktığı ve ektiği toprakların yüzölçümüne göre tarım işletmeleri üçe ayrılmıştır; “İmalat-ı Sağire”, yüzölçümü 10 dönümden de az olan topraklar için, “İmalat-ı Mütevassıt”, yüzölçümleri 10-50 dönüm arasında olan orta büyüklükteki işletmeler için, “İmalat-ı Cesime” yüzölçümleri 50 dönümden daha fazla olan topraklar için kullanılmıştır: (Tevfik Güran, *a.g.e.*, s. 81).

bulunan 1317 hane reisine oranından kişi başına ortalama 11,8 dönüm toprak düşmektedir. Ancak kazada bulunan herkes toprak sahibi değildir. 513 kişinin toprağı olmadığı görülmektedir. Defterde kişilerin lakaplarında geçen mesleklerden anlaşıldığına göre, genellikle denizcilik ve arabacılıkla geçimini sağlayan kişiler toprak edinmemişlerdir.

Mahallelere göre toprak sahibi olmayan en fazla hane İskender Çavuş Mahallesindedir. Bu mahallede 43 kişinin toprağı bulunmamaktadır. Küçük ve orta ölçekli tarım işletmelerinin en fazla olduğu mahalle 41 hane ve 33 hane ile Nebizâde mahallesidir. Büyük ölçekli tarım işletmesi de en fazla 6 hane ile El – Hac İsa mahallesindedir.

Küçük ölçekli tarım işletmesine sahip hane Lebi Derya Mahallesinde bulunmamakta, topraksız 2 hane orta büyüklükte toprak sahibi de 2 hane olarak bu mahallede toplamda 4 hane tarımla uğraşmaktadır. Bunun sebebi mahalle nüfusunun çok az olmasıdır. Orta büyüklükte toprak sahipliğı tüm mahallelerde vardır. Ancak büyük ölçekli toprak sahibi Bevvap Mehmed Bey Mahallesi, Dizdarzâde ve Cennet Hatun Mahallelerinde bulunmamaktadır.

Tablo: 38 Tekirdağ Kazasında Mahallelere Göre Toprağın Dağılımı

Mahalleler	Topraksız		1 – 10 DÖNÜM			11–50 DÖNÜM			51+DÖNÜM		
	Hane Sayısı	Toprak miktarı	Hane Sayısı	Toprak miktarı	Kıymet	Hane	Toprak miktarı	Kıymet	Hane	Toprak miktarı	Kıymet
Bevvap Mehmed Bey	25	-	20	117,5	7.442,5	6	120	4.940	-	-	-
El-Hac Mehmed	32	-	23	122,5	7.920	8	157	7.595	4	305	16.660
Dudı Hatun	6	-	15	65,5	4030	4	61,5	2.770	2	604	10.956
Behram Reis	23	-	15	72,5	4910	12	278	19.020	1	64	6.350
El-Hac Hürmüz	12	-	12	51	2.320	15	264	19.237,5	4	231,5	17.600
Dizdarzâde	6	-	9	37	2.410	5	130,5	12.485	-	-	-
Leb-İ Derya	2	-	-	-	-	2	48,5	2.095	2	179	12.505
Hoca Veli	29	-	29	159	7.235	16	255	14.350	2	191	9.410
İbrahim Bey	22	-	20	115,5	4.947,5	19	436,5	26.530	3	284	7.310
Cennet Hatun	10	-	11	48,5	2.250	9	170,5	7.095	-	-	-
Yunusbey	35	-	24	118,5	4.042,5	8	162	5.995	3	247,5	6.360
Kara Kâtip	21	-	32	180	6.715	15	334,5	15.900	2	147	6.350
El-Hac İsa	36	-	33	182,5	7.860	19	419,5	21.840	6	577	31.762
Cami-İ Vasat	16	-	4	20	880	6	180	10.315	2	839,5	54.685
Cami-İ Atik	37	-	15	89,5	3.060	12	249	12.595	5	618	32.240
Hüseyin Çavuş	20	-	19	98	4.905	19	386,5	16.802,5	5	406	17.580
Nebizâde	38	-	41	199	6.020	33	740	25.547,5	4	379,5	13.497,5
İskender Çavuş	43	-	30	151	5.135	21	399	14.982,5	3	296	17.900
El-Hac Musa	15	-	13	81,5	2.967,5	15	333	11.820	5	328,5	13.665
Hoca Bayezid	28	-	34	225	8.040	17	353	16.522,5	4	360,5	17.272,5
Raziye Hatun	35	-	20	93	2.555	14	299	10.667,5	5	544	23.732,5
Can Beşe	22	-	22	123,5	3.660	22	505,5	21.995	4	341	26.575
TOPLAM	513	-	441	2.350,5	99.305	297	6283	301.100	66	6943	342.410,5

2. Ticaret ve Zanaat

Osmanlı Devleti'nin jeopolitik konumu, dünya ticaret yollarının kesiştiği bir konumdadır. İstanbul bu uluslararası yolların neredeyse hepsinin kesiştiği noktadadır¹³⁵. Tekirdağ ise Balkanların İstanbul ve hatta Marmara üzerinden dış dünya ile temasında önemli bir fonksiyona sahiptir. Kara taşımacılığının pahalı olduğu dönemlerde Tekirdağ art bölgesi (hinterland) ile İstanbul arasında bağlantı durumundadır. Bu fonksiyonunu Berlin Anlaşmasına kadar devam ettirmiştir¹³⁶. Ticaretin bu derece canlı olduğu bir şehirde ticaret ve zanaat ile uğraşan esnafın sayısı azımsanmayacak kadar fazladır.

“Esnaf” sınıf kelimesinin çoğulu olup meslek anlamında, bir sanatla veya dükkâncılıkla geçinen kimse olarak adlandırılmıştır¹³⁷. XIX. yüzyıla doğru hem “hırfet”i yani beceri ve sanat gerektiren iş ve mesleği ifade etmekte, hem de “ehl-i hırfet”i yani bu iş ve mesleği icra edenleri ifade etmektedir. Böylece daha önceki dönemlerde esnaf, kelime karşılığı olan sınıf manasından farklı olarak, meslek veya mesleği icra edenleri fert, zümre ve sınıf bazında ifade eden bir anlam kazanmıştır¹³⁸.

Osmanlıda esnaf sistemindeki hiyerarşi esnaf şeyhi (kethüdası), yiğit başı, usta, ustabaşı (kalfa), usta çırağı olarak sıralanmıştır. Çıraklar ustalarından cemiyet geleneklerini ve sanatın sırlarını öğrenip ve ehliyete ulaştığı zaman ustanın tasdiğiyle dükkân açabilmektedir. Ticari ve endüstriyel herhangi bir mesleğe devam etme imtiyazı ise “gedik” olarak adlandırılmıştır¹³⁹. Gedik tam manasıyla; “*Devletin üretim ve fiyat politikalarının hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik bir nevi ‘iktisadi gelişme’nin temini için gerekli ve birbirini tamamlayan iktisadi ve hukuki şartları oluşturmak gayesiyle, devlet ve esnaf birliklerinin ortaklaşa çabaları sonucunda 17. yüzyılın ilk yarısından itibaren doğan tekellere dayalı üretim sistemidir*”¹⁴⁰.

¹³⁵ Murat Belge, *Osmanlı'da Kurumlar ve Kültür*, 2. Baskı, İstanbul 2008, s. 322.

¹³⁶ İlber Ortaylı, “16. Yüzyılda Rodosçuk (Via Aegnetia'nın Marmara Uzantısı)”, *Dünü ve Bugünüyle Toplum ve Ekonomi Dergisi*, S. 8, Temmuz 1995 İstanbul, s. 5.

¹³⁷ Murat Belge, *a.g.e.*, s. 313.; Ferit Devellioğlu, *a.g.s.*, s. 235.

¹³⁸ Ahmet Kal'a, *İstanbul Esnaf Tarihi Tahlilleri İstanbul Esnaf Birlikleri ve Nizamları 1, İstanbul Külliyesi VII.*, İstanbul 1998, s. 43.

¹³⁹ Yücel Özkaya, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı Kurumları ve Osmanlı Toplum Yaşantısı*, Ankara 1985, s. 63.

¹⁴⁰ Ahmet Kal'a, *a.g.e.*, s. 59.

Başlangıçta gedik, sanat ve ticaret yapabilme yetkisinden ibaret iken sonradan dükkân, mağaza, han, fırın gibi sanat ve ticaret yapılan yerlerin hukuki tasarrufiyesine sirayet ettirilmiş ve bunların hepsine birden gedik ismi verilmiştir¹⁴¹.

Gedikler, “müstakar” ve “havai” olmak üzere iki türdür. Müstakar gedikler, dükkân ve mağaza gibi yerlere mahsus olduğundan sahibi başka bir yerde sanat veya ticaret yapamamaktadır. Başka bir yere göç edecek olursa gediğini resmen naklettirmek ve senedini de değiştirmek zorundadır. Havai gedikler ise, kişiye özgü olup, sahibi istediği yerde sanatını ve ticaretini yapabilmektedir. Gedikler, toplumun ihtiyaçları, nakil ve değiştirmeler dolayısıyla azaltılıp çoğaltılabilmektedir¹⁴². Tekirdağ kazasında temettuat sayımlarının yapıldığı dönemde esnafın gedik sistemini uyguladığı görülmektedir. Birçok dükkân kaydında “gedik” ibaresi yer almaktadır. Bu gedikler dükkân kayıtlarında bulunduğu ve taşınmaz olduğu için müstakar gediklerdir denilebilir.

a.Dükkânlar

Kazada bulunan dükkânları kahvehaneler, bakkal dükkânları, berber dükkânları, yiyecek maddeleri satılan dükkânlar, attar dükkânları, duhan ve tütün dükkânları, muy-taf dükkânları, hallaç dükkânları, çıkırıkçı dükkânları, keçeci dükkânları ve diğer dükkânlar olarak tasnif edebilmek mümkündür.

Kayıtlarda dükkânların kıymetinin yanı sıra ayrıca dükkân zemininin kıymetinin de verilmiş olduğu görülmektedir. Bunlar “dükkân kıymetleri” ve “dükkân zeminleri” olarak ayrı ayrı başlıklar halinde değerlendirilmiştir. Bu ayırım yapılırken söz konusu defterde kaydedildiği şekliyle değerlendirme yapılmıştır. Genel olarak dükkân zeminlerinin dükkânın kıymetinden daha az olduğu görülmüştür. Dükkân zeminleri ile dükkân kıymetleri arasındaki bu karşılaştırmaya göre bazı dükkânların zemin olarak ifade edilmediği düşünülmektedir.

¹⁴¹ Nazif Öztürk, *a.g.e.*, s. 115.

¹⁴² Müstakar, sürekli ve yeri sabit olan gediklerdir: (Neşet Çağatay, *Bir Türk Kurumu Olan Ahilik*, Ankara 1974, s. 129).; Esnaf loncaları 1908 senesine kadar devam eder. I. Meşrutiyet'ten 1925 senesine kadar bir talimatnâme ile esnaf cemiyetleri kurulur. 1860 senesinde de gedik usulü tamamen kaldırılır: (Edhem Ruhi Öneş, *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Esnaf*, İstanbul 1985, s. 57).

Dükkânların adedini de tam olarak tespit edebilmek mümkün değildir. Nitekim birçok dükkân kaydında ortaklık görülmektedir. “Hisse” olarak belirtilen bazı dükkânlar bulunsa da birçoğunda kişinin kaçta kaç hisse sahibi olduğu belirtilmemektedir. Bu yüzden kayıtlarda verilen bilgilere bağlı kalınarak kişilerin kaydında bulunan dükkânların sadece kıymeti ve mevkileri değerlendirilmiştir.

(1). Kahvehaneler

XVI. Yüzyıldan itibaren Osmanlı sosyal hayatında yerini alan kahvehaneler, Osmanlı'nın altın çağını yaşadığı bu yüzyıldan başlayarak, Tanzimat'ta, Meşrutiyette ve sonrasında Cumhuriyet döneminde yaşanan sosyal değişim ve batılılaşma sürecinde aktif mekânlar olarak yerini almıştır¹⁴³.

Kahve, mahallenin ileri gelenleriyle hane sakinlerinin bir sohbet ortamında ortak sorunları ya da herhangi bir olayı görüşmek için bir araya geldikleri toplumsal bir mekândır¹⁴⁴. Siyaset, eğitim, sanat ve ticaret gibi birçok konunun konuşulup tartışıldığı kahvehaneler, zaman içinde değişik gruplara ayrılmıştır. Buldukları semtin sosyal yapısına göre mahalle, hamal, esnaf, tulumbacı ve samai kahvehaneleri olarak isimlendirilmişlerdir¹⁴⁵.

Tekirdağ Kazasındaki kahvehanelerin 26 kişinin kaydında geçtiği ve bu kahvehanelerin toplam 43.585 kuruşluk kıymetinin olduğu tespit edilebilmektedir. Kahvehanelerin kıymeti 260 ila 3.600 kuruş arasında değişmektedir. Bu rakamlar bir kişiye ait olan kahvehane hissesinin veya 1 kahvehanenin en düşük kıymeti ile en yüksek kıymetini göstermektedir.

Kahvehanelerin bazıları kazadaki yerleri ile birlikte kaydedilmiştir. Bu kahvehaneler; “İskelede”, “Şadırvan Karşısında”, “İskelede Şadırvan Karşısında”, “Sulak Han Karşısında” ve “Araba Pazarında¹⁴⁶” bulunmaktadır. İskeledeki

¹⁴³ İsmail Ediz, “Osmanlı'dan Cumhuriyet'in ilk Yıllarına Kahvehaneler ve Sosyal Değişim”, *Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi*, S. 1, 2008-I, s. 180.

¹⁴⁴ Adalet Bayramoğlu Alada, *Osmanlı Şehrinde Maliye*, İstanbul 2008, s. 191.

¹⁴⁵ Kamuran Sami, “Halk Kültürü Bağlamında Kahvehanelerin Toplumsal ve Mekânsal Dönüşümleri Diyarbakır Kent Örneği”, *Milli Folklor*, S. 85, 2010, s. 161-162.

¹⁴⁶ Şer'iyye sicilinde 1255 tarihinde geçen bir davada “Araba Pazarında” kahvehane bulunduğu tespit edilebilmektedir. “Canbeşe Mahallesi'nde sakin Fatma bint-i Ali Araba Pazarında vaki ‘Arabacılar

canlılığın burada bir kahvehane işletmesi açılmasına olanak sağladığı düşünülebilir. Aynı şekilde bir han karşısında ve bir pazar yerinde kahvehanenin bulunması buraların faal yerler olduğu göz önünde bulundurulursa, kişilerin gidebilecekleri bir ortam oluşturmaktadır.

Bazı kayıtlardan kahvehanenin içinde aşçı dükkânı ve berber dükkânı olduğu da anlaşılmaktadır. Kahvehane kültürünün kahve ve çay tüketiminin dışında bir de kişilerin yeme ihtiyacını ve bakım ihtiyacını karşıladığı da görülmektedir.

Tablo: 39 Tekirdağ Kazasında Bulunan Kahvehaneler

Mevki	Durumu	Kıymeti
-	-	260
Sulak Han Karşısında	Gedik Sülüs Hisse	360
-	Sülüs Hisse	420
-	Sülüs Hisse	420
-	-	520
Araba Pazarında	Berber Dükkânı Kahvehane Gedik	960
İskelede Şadırvan Karşısında	Hisse	1.040
-	-	1.200
-	Berber Kahvehane	1.200
İskelede	-	1.500
-	Nısf	1.500
-	-	1.500
-	-	1.650
İskelede	-	1.760
-	-	1.800
-	-	1.800
-	-	1.800
-	Kahvehane ve Aşçı Dükkânı	1.800
İskelede	-	2.000
-	-	2.000
-	-	2.255
Şadırvan Karşısında	-	3.000
Sulak Han Karşısında	Gedik	3.000
-	-	3.000
-	-	3.240
-	-	3.600
TOPLAM		43.585

Kahvehanesi' demekle meşhur 2 bab mülk kahvehaneyi rehn-i vaz eyledim (verdim)" şeklinde kayıt mevcuttur. Buradan "Araba Pazarı"nda bulunan "Arabacılar Kahvehanesi" adı ile bilinen 2 adet kahvehanenin rehin olarak verildiği anlaşılabilmektedir. RŞS. nr. 1745 (rehin muamelesi için bkz. kayıt nr. 61 numaralı mahkeme tutanağı).

(2).Bakkal Dükkânları

Bakkallar da diğer esnaf grupları gibi gedik uygulaması ile narha bağlıdır. Buna göre bakkallar yaş ve kuru bakkaliye ürünlerini onda bir karla satacak, müşteriye eksik mal verilirse de cezalandırılacaktı. 1861 yılındaki bir narh defterinde bakkallarda satılacak mallar; yumurta, soğan, kimyon, şehriye, nohut, makarna, un, buğday, bulgur, zeytin, kuru fasulye, börülce, pirinç, nişasta, güllaç, zeytin, peynir, pekmez, sucuk, pastırma, her çeşit yağ, mum, sabun ve sepettir. Mahalle bakkallarında her şey orta yerde durur ve dağınıktır. Zahireler çuvalların içinde, peynir ve yağ tenekelerde, soğan, patates, sabun tahta bölmelerde, fındık, leblebi, akide şekeri gibi malzemeler cam kavanozlarda saklanır, pastırma ve sucuk hevenkleri duvardan sakar, ekmekler tezgâha dizilir, süpürge, testi gibi diğer malzemeler ise yerlerde durmaktadır¹⁴⁷.

Temettuat kayıtlarından dükkânlarda bulunan malzemeleri tespit edemesek de kayıtların tutuluş özelliğine göre dükkânın bulunduğu mevki ve kıymetini tespit edebilmek mümkündür. Bazı bakkal dükkânlarının bulunduğu mevkiiler; “Çukur Çeşme Karşısı”, “İskele”, “Taş İskele”, “Camii Atik Karşısı”, “Şadırvan Karşısı”, “Peştemalcioğlu”, “Kurtlar Hanı Karşısında Hallaçlarda”, “Gümrük Karşısı”nda bulunmaktadır. 8 farklı yerde bakkal dükkânının olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bunların dışındaki bakkal dükkânlarının yerleri belirtilmemiştir. Ayrıca mevkiilerin yanı sıra bazı dükkânlarda “Angelaslının bakkal dükkânı”, “bakkal İsmail Dükkânı”, “Kuru Beşenin bakkal dükkânı” gibi sahiplerinin adı ile birlikte verilmiştir. Dükkânların bir kişiye ait hissesi veya 1 dükkânın kıymeti en düşük 45 kuruş ile en yüksek 7.000 kuruş arasında farklılık göstermektedir. Bunların toplam kıymeti ise 54.032,5 olmaktadır.

¹⁴⁷ Uğur Aktaş, *a.g.e.*, s. 42.

Tablo: 40 Tekirdağ Kazasındaki Bakkal Dükkânları

Mevki	Durumu	Kıymet
-	-	45
-	-	125
İskelede	Hisse	132,5
-	-	240
-	Hisse	350
Gümrük Karşısında	Hisse	350
-	Nısf	360
-	-	360
-	Hisse	600
Kurtlar Hanı Karşısında Hallaçlarda	-	660
-	-	750
-	Hisse	1.000
-	-	1.200
-	-	1.200
-	-	1.200
-	Bakkal İsmail Dükkânı	1.200
-	-	1.200
Peştamalcioglunda	-	1.320
-	-	1.500
-	Hisse	1.500
Şadırvan Karşısında	-	1.500
Cami-i Atik Karşısında	-	1.800
Taş İskelede	Angelashının Bakkal Dükkânı	2.040
-	Hisse	2.400
-	-	3.000
-	Rub'	3.000
Çukur Çeşme Karşısında	Kuru Beşenin Bakkal Dükkânı	3.000
-	-	4.500
-	-	4.500
-	(3) Rub'	6.000
-	-	7.000
TOPLAM		54.032,5

(3).Berber Dükkânları

Kahvenin gelmesiyle birlikte, kahvehaneler açılmaya başlanmış ve eskiden seyyar olarak çalışan berberler kahvehanelerin bir köşesinde çalışmaya başlamıştır. Berberler saç, sakal tıraşından başka dişçilik, hacamatçılık, sünnetçilik de yapmışlar, aynı zamanda kellik, uyuz, sıracı, egzama gibi cilt hastalıkları için de merhemler hazırlamışlardı¹⁴⁸.

Berberlerin kıyafetleri 1876 yılına kadar “kadim tarz” denilen türden olup, ayaklar çıplak, kollar sıvalı bir şekilde işlerini icra etmektedirler. Böylece berberin temizliğinden müşteri emin olabilmektedir. Ayrıca gömleklerinin üzerine göğüs kısmı işlemeli fermene veya cepken giymekte, bellerindeki kuşağın üzerine de ibrişimden bir gömlek bağlamaktadırlar¹⁴⁹.

Kazadaki berber dükkânlarından birkaçının bulunduğu mevki tespit edebilmek mümkündür. “Çiftlikönünde”, “Sulak Han Kapısı Yanında”, “Şadırvan Karşısında”, “Boyahane civarında”, “Boyacılar”, “Köprübaşında” olarak 6 farklı yerde bulunduğu görülmektedir. Bu dükkânların bir kişiye ait olan hissesi veya 1 dükkânın kıymeti birbirinden farklı olmakla birlikte 32,5 ile 1.622 kuruş arasında değişmektedir.

¹⁴⁸ Uğur Aktaş *a.g.e.*, s. 44.

¹⁴⁹ Gös. yer.

Tablo: 41 Tekirdağ Kazasında Bulunan Berber Dükkânları

Mevki	Durumu	Kıymet
-	-	32,5
-	-	150
-	-	150
-	-	180
-	Gedik	180
-	-	225
-	-	240
Boyahane Civarında	Berber İbrahim Dükkânından Nısf Hisse	300
-	-	300
-	-	333
Çiftlikönünde	Gedik Sülüs Hisse	333
-	Sülüs Gedik	333,5
-	-	360
-	-	480
-	Gedik	500
-	-	510
-	Gedik	520
-	Gedik	570
-	-	600
Sulak Han Kapısı İttisalinde	-	600
-	-	600
-	-	666,5
Şadırvan Karşısında	Nısf Hisse	700
Şadırvan Kurbunda	Nısf Hisse	700
-	-	940
-	-	960
Boyacılar	-	1.200
-	-	1.200
-	-	1.260
-	-	1.500
-	-	1.622
TOPLAM		18.245,5

(4).Yiyecek Maddeleri Satılan Dükkânlar

Yiyecek satılan dükkânlar; ekmekçi, habbaz, simitçi, uncu, helvacı, şekerçi, leblebici, turşucu, kebabçı, kasap, manav, aşçı, bozacı ve kahve dükkânlarıdır. Toplamda 14 adet farklı ürün satılan bu dükkânların kazada kaçar adet olduğu bilinmemektedir. “Nısf”, “gedik”, “hisse” olarak kaydedilen bu dükkânlar hakkında kesin hükümlere varmak zordur. Ancak tahmini olarak “nısf” olan yarı hisseden iki

kişinin bir dükkânı işlettiği anlaşılabilir. Fakat bu kişilerin kimlerle ortak olduğu kayıtlarda geçmemektedir. Bazı dükkânlar ise, yer verilmeden ve hiçbir ortaklık kaydı olmadan yazılmıştır. Bu dükkânlar bir kişiye ait olabileceği gibi birkaç kişinin hissesinde de olabilir. Sadece bir dükkân kaydı müstakil olarak kaydedilmiştir. Camii Atik karşısında bulunan bu bozacı dükkânının tek bir kişiye ait olduğu anlaşılmaktadır.

Dükkânların bir kısmı kazadaki yerleri ile birlikte verilmiştir. Helvacı dükkânı “Hamam Önünde”, şekerçi “Şadırvan Karşısında”, leblebici “Boyahane civarında”, kebabçı “Orta Çarşıda”, kasap “Şadırvan Karşısında”, bozacı “Cami Atik Karşısında” ve kahve dükkânının biri “Cami Atik Karşısında Yeşil Boyalı Yeni Han İttisalinde” diğeri “Araba Pazarında Bezirhane Kurbunda” bulunmaktadır.

Ekmekçi dükkânının kıymeti 400, habbaz dükkânının kıymeti 2.000, simitçi dükkânının kıymeti 22,5, uncu dükkânının kıymeti 450, kebabçı dükkânının kıymeti 1.800 kuruştur. Helvacı dükkânlarının toplam kıymeti 1.500, şekerçi dükkânlarının 1.800, leblebici dükkânlarının 2.840, turşucu dükkânları 1.500, kasap dükkânları 5.600, manavlar 1.600, aşçı dükkânları 1.680, bozacı dükkânları 3.640 ve kahve dükkânları 23.585 kuruş kıymetindedir. Burada kahve dükkânlarının daha kıymetli olduğu anlaşılmaktadır. 6 kişinin kaydında geçen bu dükkânlardan “Yeni Kahve”nin kıymeti 9.600 kuruş, “Cami Atik Karşısında Yeşil Boyalı Yeni Han İttisalinde” bulunan kahve dükkânının da 8.750 kuruş olması kahve dükkânlarının kıymetini arttırmaktadır. Yiyecek maddeleri satılan dükkânlar içinde kıymeti en az olan ise simitçi dükkânıdır.

Tablo: 42 Yiyecek Maddesi Satılan Dükkânlar

Dükkân	Mevki	Durumu	Kıymet	TOPLAM
Ekmekçi	-	-	400	400
Habbaz	-	-	2.000	2.000
Simitçi	-	-	22,5	22,5
Uncu	-	-	450	450
Helvacı	Hamam Önünde	Gedik	540	1.500
	-	-	960	
Şekerci	-	-	300	1.800
	Şadırvan Karşısında	-	1.500	
Leblebici	-	-	1.280	2.840
	-	-	1.200	
	Boyahane Civarında	Nısf Hisse	360	
Turşucu	-	-	300	1.500
	-	Nısf Hisse	1.200	
Kebapçı	Orta Çarşıda	-	1.800	1.800
Kasap	-	Nısf	750	5.600
	-	Nısf	750	
	-	-	1.600	
	Şadırvan Karşısında	Gedik	2.500	
Manav	-	-	1.000	1.600
	-	-	600	
Aşçı	-	-	960	1.680
	-	-	360	
	-	-	360	
Bozacı	-	-	1.000	3.640
	-	-	240	
	Cami-i Atik Karşısında	Müstakil	2.400	
Kahve	-	-	420	23.585
	Cami -i Atik Karşısında Yeşil Boyalı Yeni Han İttisalinde	-	8.750	
	Araba Pazarında Bezirhane Kurbunda	Gedik	3.240	
	-	-	1.200	
	-	-	375	
	-	Yeni Kahve	9.600	
TOPLAM		48.417,5		

(5).Fırınlr

Osmanlı toplumunda fırıncılar sıkı bir şekilde denetlenmiş ve belli nizamlar çerçevesinde mesleklerini icra etmişlerdir. Fırın denildiğinde genellikle ekmekçi fırınları anlaşılma birlikte, Osmanlı fırınları ihtisaslaşarak börek fırını, çörek fırını gibi adlarla faaliyet göstermişlerdir. Her fırın yalnızca kendi iştiğal alanında üretim yapmış, başka alanlarda üretim yapması engellenmiştir¹⁵⁰.

Osmanlı döneminde fırınlarda genellikle “has francala” ve “adi nan-ı aziz” olmak üzere iki tür ekmek pişirilmiştir. Ekmek fırınları ile börek ve simit fırınları arasında bir ayırım yapılmış bu tür fırınların çıkardığı ekmek biraz daha düşük fiyatla satılmıştır. Simitçi ve börekçinin fırınına başka amaçla yakmasından dolayı ekmek maliyetinin daha düşük olması buna sebebiyet vermiştir. Börekçi ve ekmekçi fırınları da narh kapsamında olup, bu fırınlarda genellikle yağlı poğaç, yağlı börek, kaba çörek, katmerli yağlı çörek, gözleme, yağlı simit, iyi kalite susamlı simit, makarnalık ince simit, yufka, tel kadayıfı, yassı kadayıf, ekmek kadayıfı, adi lokma gibi yiyecekler pişirilmiştir¹⁵¹.

Daha sonra 1839 senesinde, ekmekçi ve francalacı esnafı birleştirilmiştir. Fırın açıp değirmen işletmek bu esnafların tekelinden kurtarılmıştır. Böylece fırın açmak ve değirmen işletmek için şartları yerine getiren herkes ruhsat alabilme yetkisine sahip olmuştur. Eski surette yapılan ekmek ve francalanın yerine her fırında 3 çeşit ekmek yapılmıştır. Yani ekmek adet olarak değil, 1 okka, yarım okka ve 100 dirhem olarak kesilip, tartılarak satılmıştır. Ayrıca fırınlarda birer numune ekmek bulundurulması şartı getirilmiştir¹⁵².

¹⁵⁰ Tahsin Özcan, *Fetvalar Işığında Osmanlı Esnafı*, İstanbul 2003, s. 115.

¹⁵¹ Uğur Aktaş, *a.g.e.*, s. 88-89.; Ekmekçi esnafıyla ilgili karşılaşılan sorunların büyük bir kısmı ekmeğin gramajındaki eksiklikten kaynaklanmıştır. Bazen de ekmeğin iyi pişmemesi sebebiyle ekmek çiğ ve hamur kalmıştır. Ayrıca kullanılan unun kalitesinden kaynaklanan bazı sorunlar da ortaya çıkmıştır. Şöyle ki, ekmekçilerden bazılarının buğday ununa bakla ve burçak unu karıştırmaları ekmeğin yenmeyecek derecede siyah olmasına neden olmuştur: (Serdar Genç, “XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Balıkesir’de Ekmekçi Esnafı”, Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, S. 12, 2007/1, s. 65.

¹⁵² Aziz Tekdemir, *Ticaret Nezareti (1839-1876)*, (İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2010, s. 127.

Tekirdağ kazasında bulunan fırınların da farklı olarak; ekmekçi, simitçi ve börekçi fırını şeklinde ayrıldığı görülmektedir. 2 kayıta börekçi fırını ve yine 2 kayıta simitçi fırını geçmektedir. Ekmekçi fırını ise 1 kişinin kaydında bulunmaktadır. Bunların dışında bir de “fırinhane” kaydına rastlanmaktadır. Bazı fırınlarda ne pişirildiği açık bir şekilde belirtilmeden sadece “fırın” olarak kaydedilmiştir. Bu fırınlar da muhtemelen farklı şekilde unlu mamulün pişirilme özelliklerine göre ayrılmışlardır. Ancak kayıtlarda belirtilmediğinden dolayı genel olarak değerlendirebilmek güçtür.

Tekirdağ’da kaç adet değirmen ve fırın olduğu diğer dükkân, mağaza, mahzen gibi gelir getiren yerler de olduğu gibi burada da hesaplanamamaktadır. Nitekim tek tek adetleri belirtilmeyip, bazen kişinin hissesi yazılmış bazen de hisse veya müstakil olduğuna dair herhangi bir ibare yer almamıştır.

Kayıtlardaki bilgilere nazaran fırınların sayısı tespit edilemese de bazı fırınların kazadaki yerlerini tespit edebilmek mümkündür. Kayıtlarda geçen bu fırınlardan biri “İskelede” bir diğeri de “Penbe Pazarında” bulunmaktadır. Bunların dışında diğerlerinin yeri belirtilmemiştir. Fırınların toplam kıymeti ise 23.135 kuruştur.

Tablo: 43 Tekirdağ Kazasında Bulunan Fırınlar

Mevki	Cinsi	Durumu	Kıymet
-	-	Fırın ve Esbab Gedik	75
-	-	Hisse	600
-	-	Nısf	600
-	-	-	600
İskelede		Rub’	720
-	Simitçi Fırını	-	720
-	Börekçi Fırını	-	1.200
-	Simitçi Fırını	-	1.800
-	Börekçi Fırını	-	1.920
-	-	Fırinhane	2.000
-	-	-	2.400
-	-	Fırın ve Değirmen	2.500
-	-	Gedik (2 Adet)	4.000
Penbe Pazarında	Ekmekçi Fırını	Gedik	4.000
TOPLAM			23.135

(6).Attar Dükkânları

Eskiden beri serbest ticaret yapan attarların dükkânları eczanelerin ilk örnekleridir. Attar “ecza deposu sahibi” anlamında da kullanılmıştır. Bunlar eczacılar gibi ilaç hazırlamaz, ya iptidaî maddeleri ayrı ayrı veya hazır ilaçları toptan satmışlardır. Eczaneler açıldıktan sonra attarlar tütün ve kahveden boyaya kadar çeşitli ürünler satmaya başlamışlardır¹⁵³.

Kazada 4 kişinin kaydında geçen attar dükkânlarının kıymeti 150 kuruş, 300 kuruş, 333 kuruş, 600 kuruş ile toplamda 1.383 kuruştur.

Tablo: 44 Tekirdağ Kazasındaki Attar Dükkânları

Mevki	Durumu	Kıymet
-	-	150
-	-	300
-	-	333
-	-	600
TOPLAM		1383

(7).Duhan ve Tütün Dükkânları

Sigaranın yaygınlaşmasıyla beraber çubuk içme âdetinden yavaş yavaş vazgeçilmiştir. Tütün içilmesi birçok defa yasaklandığından lüleci esnafı ancak III. Mustafa (1757-1774) döneminde örgütlenebilmiştir¹⁵⁴.

¹⁵³ Eskiden beri bir nevi eczacılık yapan, güzel kokular satan, bugün ise baharat, şifalı otlar ve kurutulmuş çeşitli gıda maddeleri ticareti yapan kimselere attar denilmektedir: (Nil Sarı, “Attar”, *DİA*, C. 4, s. 94-95).

¹⁵⁴ Uğur Aktaş, *a.g.e.*, s. 126.

Tablo: 45 Tekirdağ Kazasında Bulunan Duhan Dükkânları

Mevki	Durumu	Kıymet
-	Gedik Hisse	52,5
-	Gedik	300
-	-	600
-	-	720
-	-	1.000
-	-	1.000
-	-	1.280
-	-	1.440
İskelede	Hisse	1.440
-	-	1.800
-	-	1.800
TOPLAM		11.432,5

Duhan ve tütün dükkânlarının bulunması kazada sigara içme alışkanlığının olduğunu göstermektedir. Duhan dükkânları 11 kişinin kaydında geçmekte ve bu dükkânların bir kişiye ait olan hissesi veya 1 dükkânın kıymeti 52,5 kuruş ile 1.800 kuruş arasında değişmektedir. Dükkânların toplam kıymeti 11.432,5 kuruştur. Sadece 1 kişiye ait olan kayıta 1 duhan dükkânının “İskelede” olduğu anlaşılmaktadır. Diğer dükkânların ise mevki belirtilmemiştir.

Tablo: 46 Tekirdağ Kazasında Bulunan Tütün Dükkânları

Mevki	Durumu	Kıymet
-	-	960
Şadırvan Karşısında	Gedik	3.100
Şadırvan Kurbunda	Gedik	3.500
TOPLAM		7.560

3 kişinin kaydında bulunan tütün dükkânlarının toplam kıymeti 7.560 kuruş olmaktadır. “şadırvan Kurbunda” bulunan tütün dükkânının kıymeti 3.500 kuruş, “Şadırvan Karşısında” bulunan dükkânın kıymeti 3.100 kuruş ve en düşük olan mevki belirtilmeden kaydedilen tütün dükkânın kıymeti 960 kuruştur.

(8).Muytaf Dükkânları

Muytaf dükkânları 15 kişinin kaydında bulunmaktadır. Hisse veya 1 dükkânın en düşük kıymeti 120 kuruş en yüksek kıymeti ise 720 kuruştur. Bu dükkânların toplam kıymeti 6.190 kuruştur.

Tablo: 47 Tekirdağ Kazasında Bulunan Muytaf Dükkânları

Mevki	Durumu	Kıymet
-	-	120
-	Gedik	160
-	-	210
-	-	300
-	-	360
-	-	360
-	Nısf Hisse	360
-	-	360
-	-	360
-	-	720
-	-	720
-	-	720
Paşa Hamamı Karşısında	-	720
-	-	720
-	-	720
TOPLAM		6190

(9).Hallaç Dükkânları

Hallaçlar sertleşen yastık, yorgan ve minderlerin pamuk ve yünlerini atma işini hallaç yayı ve tokmak yardımıyla gerçekleştirmektedirler. Hallaç yayı, ağaçtan bir yay, ince tahtadan yapılan bir tambur, koyun bağırsağından yapılan kiriş ve kiriş ile tamburun arasında, kirişin sarıldığı laumba parçalarından oluşmaktadır. Kirişin gerginliği ise, yayla tamburun birleştiği köşedeki düzencekle ayarlanmakta, kiriş, pamuk ince atılacaksa gergin, kaba atılacaksa gevşek olarak ayarlanmaktadır. Yayın üzerinde içi pamuk dolu bezden bir kolluk bulunmaktadır. Şimşirden yapılan hallaç tokmağının üzerindeki kertiklerle oluşturulan titreşimler pamuğun atılmasını

sağlamaktadır. Ayrıca pamuk atılırken kirişe yapışmasını önlemek için de üzerine buğday unu serpilmiştir¹⁵⁵.

Tablo: 48 Tekirdağ Kazasında Bulunan Hallaç Dükkânları

Mevki	Durumu	Kıymet
-	Hisse	105
-	-	120
-	-	180
-	-	180
-	-	200
-	Hisse	210
Baykuş Cami Karşısında	Hisse	210
-	-	305
-	Hisse	315
-	-	350
-	Gedik	360
-	-	360
-	-	360
-	-	360
Hallaçlarda	Gedik	360
-	-	480
-	-	600
TOPLAM		5055

Kazada pamuk yetiştiriciliğine bağlı olarak Hallaç işiyle uğraşanların fazla olduğu görülmektedir. Aynı şekilde hallaç dükkânlarının varlığı da yetiştirilen ürün ile alakalı olarak kazada 17 kişinin kazancını sağlamaktadır. Bu dükkânların kıymeti 105 kuruş ile 600 kuruş arasında değişmektedir. Hepsinin toplam kıymeti ise 5.055 kuruştur.

Bir hallaç dükkânının kaydında “Hallaçlar” adında belirtilen mevkinin varlığı, kazada “Hallaçlar” adı ile anılan bir yerin mevcut olduğunu göstermektedir. Bunun dışında bir de “Baykuş Camii Karşısında” hallaç dükkânı bulunmaktadır. Ancak diğer dükkânların yerleri belirtilmemiştir.

¹⁵⁵ Uğur Aktaş, *a.g.e.*, s. 94.

10.Çıkrıkçı, Tiftikçi, Keçeci Dükkânları

Kazada dokuma sektörünün geliştiği, muytaflığın yanı sıra çıkrıkçı, tiftikçi ve keçeci dükkânlarının varlığıyla da anlaşılmaktadır. 3 kişinin kaydında geçen çıkrıkçı dükkânlarının toplam kıymeti 1.710, yine 3 kişinin kaydında olan tiftikçi dükkânlarının toplam kıymeti 1.260 ve 6 kişinin kaydında bulunan keçeci dükkânlarının kıymeti ise 2.710 kuruştur.

Bu dükkânların “Boyahane Civarında”, Şadırvan Karşısında” ve Hamam Önünde” olduğu kayıtlardan tespit edilmiştir. Ancak diğer dükkânların yeri belirtilmemiştir.

Tablo: 49 Tekirdağ Kazasında Bulunan Çıkrıkçı Dükkânları

Mevki	Durumu	Kıymet
Hamam Önünde	Çıkrıkçı Nuri Dükkânı Hissesi	150
-	-	360
Boyahane Civarında	-	1.200
TOPLAM		1.710

Tablo: 50 Tekirdağ Kazasında Bulunan Tiftikçi Dükkânları

Mevki	Durumu	Kıymet
-	Hisse	180
-	-	480
Şadırvan Karşısında	Gedik	600
TOPLAM		1260

Tablo: 51 Tekirdağ Kazasında Bulunan Keçeci Dükkânları

Mevki	Durumu	Kıymet
-	-	90
Boyahane Civarında	Keçeci Mehmed Dükkânından Nısf Hisse	180
-	-	360
-	-	480
-	-	600
-	-	1.000
TOPLAM		2.710

(11).Terzi ve Dikici Dükkânları

Terzi dükkânlarının kayıtlarda verilen bilgiler doğrultusunda daha çok “Bezzâzistan Civarında” olduğu anlaşılmaktadır. Burada “Terzi Kuyudoğlu dükkânı”, “Terzi Katıkoğlu dükkânı”, “Karmenici dükkânı”, “Terzi Kosta dükkânı”, “Terzi Cibinoğlu dükkânı”nın kaydı bulunmaktadır. Ayrıca ismi belirtlimeyen dükkân ile birlikte Bezzâzistan Civarında 6 adet terzi dükkânının olduğunu görmekteyiz. Bu dükkânlarda gayrimüslimler ile Müslümanların ortak olduğu, “terzi Kosta Dükkânı”ndan olan “nısf hisse” kaydından çıkarılabilmektedir.

Bezzâzistan civarındaki terzi dükkânlarından farklı olarak bir de Orta hamamda, Boyahane civarında ve Bat Pazarında da terzi dükkânları bulunmaktadır. “Muttasıl-ı menzil” olarak verilen bir kişiye ait terzi dükkânının da bu kişinin evinin bitişiğinde olduğu anlaşılmaktadır. Sadece bir terzi dükkânının müstakil olduğu görülmektedir. Bu dükkân “Bezzâzistan Civarında” “terzi Cibinoğlu dükkânı” olup, kıymeti 960 kuruştur.

Tablo: 52 Tekirdağ Kazasında Bulunan Terzi Dükkânları

Mevki	Durumu	Kıymet
Bat Pazarında	Hisse	60
Bat Pazarında	Hisse	91
Bezzâzistan Civarında	Terzi Katıkoğlu Dükkânından Nısf Hisse	150
Bezzâzistan Civarında	Terzi Karmeneci Dükkânından Nısf Hisse	150
-	-	180
-	-	200
-	Oturakçı arif Ağa Dükkânından Terzi Dükkâmı Hisse	208
Bezzâzistan Civarında	Terzi Kuyudoğlu Dükkâmı Nısf Hisse	240
-	-	300
Bezzâzistanda	-	300
Orta Hamamda	Hisse	330
Bezzâzistan Civarında	Terzi Kosta Dükkânından Nısf Hisse	360
-	-	400
-	-	400
-	-	400
-	-	480
-	-	480
-	-	600
-	-	600
-	-	600
Boyahane Civarında	-	600
Muttasıl Menzil	-	600
-	-	840
Bezzâzistan Civarında	Terzi Cibinoğlu Dükkâmı Müstakil	960
Boyahane Civarında	-	1.200
TOPLAM		10.729

Dikici dükkânları 10 kişinin kaydında bulunmakta ve bunların toplam kıymeti 5.950 kuruştur. En düşük değer 120 kuruş ve en yüksek değer ise 1.000 kuruş olduğu görülmektedir.

Tablo: 53 Tekirdağ Kazasında Bulunan Dikici Dükkânları

Durumu	Kıymet
-	120
-	360
-	360
-	480
Hisse	480

-	600
-	720
Gedik	830
-	1.000
-	1.000
TOPLAM	5.950

(12).Pabuççu, Yemenici, Kunduracı, Çizmeci, Çarıklı, Terlikçi

Dükkânları

Osmanlıda deri işleme sanatının gelişmiş olması ve Yeniçeri Ocağı'nın at binmede geçerli olan yumuşak çizmelere duyulan ihtiyacı sebebiyle ayakkabıcılık sanatı gelişme göstermiştir¹⁵⁶. Debağlar ham deriyi uzun bir işleme tabi tutarak sahtiyân¹⁵⁷, meşin ve köse haline getirmişlerdir. Boyacı esnafı tarafından istenilen renklere boyanan işlenmiş deriler ise, haffaf, çizmeci, pabuççu, semerci ve deriyle uğraşan diğer esnafa satılmıştır¹⁵⁸.

Tekirdağ'da ayakkabıcılık sanatıyla ilgili olarak pabuççu, yemenici, kunduracı ve çizmeci olarak 4 farklı grup oluşmaktadır. Bunların dışında bir de çarıklı ve terlikçi dükkânları bulunmaktadır. 1 kişinin kaydında olan "Camii Vasat Kurbunda"ki terlikçi dükkânının kıymeti 720 kuruş ve yine 1 kişinin kaydında bulunan çarıklı dükkânının kıymeti 300 kuruştur.

Kazadaki pabuççu dükkânlarının en düşüğü 360 kuruş kıymetinde en yükseği ise 1.680 kuruş kıymetindedir. Bu dükkânların toplam kıymeti de 6.920 kuruştur.

Tablo: 54 Tekirdağ Kazasında Bulunan pabuççu Dükkânları

Durumu	Kıymet
-	360
-	480
-	960
-	1.000
-	1.000
-	1.440
-	1.680
TOPLAM	6.920

¹⁵⁶ Şükür Tekin Kaptan, "Ahi Evran'ın Öğrettiği Meslek: Yeşil Yuva'da Deri İşleme, Debağat ve Ayakkabıcılık", *I. Ahi Evran-ı Veli ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu, (12-13 Ekim 2004 Bildiriler)*, (Haz. M. Fatih Köksal), C. II, Kırşehir 2005, s. 570.

¹⁵⁷ Yemeninin ana maddesi olan sahtiyânın elde edilmesi ile ilgili bkz. Ali Rıza Gönüllü, "Alanya'da Yemenicilik Zaanatı", *I. Ahi Evran-ı Veli ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu, (12-13 Ekim 2004 Bildiriler)*, (Haz. M. Fatih Köksal), C. I, Kırşehir 2005, s. 446.

¹⁵⁸ Ömer Demirel, *II. Mahmud Döneminde Sivas'ta Esnaf Teşkilatı ve Üretim-Tüketim İlişkileri*, Ankara 1989, s. 85.

19. yüzyıldan itibaren dilimizde görülmeye başlayan yemeni, yemenden geldiği kabul edilen, kısa kenarlı, ökçeli, kırmızı ve siyah sahtiyandan yapılan kaba ve hafif erkek ayakkabısı olarak yapılmıştır. Şehirlerde daha ziyade esnaf ve tulumbacılar, şehirler dışında da köylüler tarafından giyilmiştir¹⁵⁹. Yemenici esnafı yemeni yanında, bilhassa köylü kadınlar tarafından tüketilen sarı çizme de dikmişlerdir¹⁶⁰.

Kazada bulunan bazı yemenici dükkânlarının yeri belirtilmiştir. Bunlardan biri “Boyahane Civarında” diğeri “Eski Hamam İttisalinde” olmak üzere 2 tanedir. Diğer dükkânların ise nerede olduğu kaydedilmemiştir. Bu dükkânların en düşük kıymeti 50 kuruş, en yüksek kıymeti 3.000 kuruştur. Yemenici dükkânlarının toplam kıymeti ise 7.720 kuruş olmaktadır.

Tablo: 55 Tekirdağ Kazasında Bulunan Yemenici Dükkânları

Mevki	Durumu	Kıymet
-	-	50
-	-	60
-	Sümün Hisse	70
-	-	120
-	-	240
Boyahane Civarında	-	240
-	-	300
-	-	300
-	-	300
-	-	300
-	-	360
-	-	420
Eski Hamam İttisalinde	Gedik	1.960
-	-	3.000
TOPLAM		7.720

Çizmecici dükkânı veya dükkânlarının en düşük kıymeti 150 kuruş en yüksek kıymeti 670 kuruştur. Bunların toplam kıymeti ise 1.300,5 kuruş olmaktadır.

¹⁵⁹ Ali Rıza Gönüllü, *a.g.m.*, s. 444.

¹⁶⁰ Ali Rıza Gönüllü, *a.g.m.*, s. 448.

Tablo: 56 Tekirdağ Kazasında Bulunan Çizmeci Dükkânları

Durumu	Kıymet
-	150
-	240
-	240,5
-	670
TOPLAM	1300,5

Kazadaki kunduracı dükkânı veya dükkânlarının kıymeti 270 kuruş ila 840 kuruş arasında değişmekle beraber toplamda 1.950 kuruş olmaktadır.

Tablo: 57 Tekirdağ Kazasında Bulunan Kunduracı Dükkânları

Durumu	Kıymet
-	270
-	360
-	480
-	840
TOPLAM	1950

(13).Vakıf Dükkânlar

Vakıf, taşınır veya taşınmaz bir değerlin belirli gayelerle bir amaca tahsisinden doğan hukukî statüye ve süreklilik kavramına sahip malın doğrudan kendi kendini temsil ettiği, tescilinden sonra kurucusu dahil herkesi bağlayan hukukî bir akiddir¹⁶¹.

Fatih Sultan Mehmet döneminden beri, Tekirdağ kasabası bu hükümdarın İstanbul'da kurduğu imareti besleyen geniş vakıfların bir parçasını oluşturmuştur. Fatih veya Süleymaniye imareti gibi sarayın idaresi altında bulunan büyük vakıflar, gelirlerinin çoğunu köylülerin ödedikleri tarım vergilerinden ve bunun yanı sıra

¹⁶¹ Nazif Öztürk, *Türk Yenileşme Tarihi Çerçevesinde Vakıf Müessesesi*, Ankara 1995, s. 21.; Vakıflar Osmanlı döneminde, serbest ekonomi kurallarına ve yerinden yönetim esaslarına göre faaliyet gösteren, her biri ayrı hükûmî şahsiyeti haiz; devletin yükselmesine paralel olarak hizmet alanları genişleyip daralan, toplum ve devlet hayatında sosyal, ekonomik ve siyasi yönlerden belirgin bir potansiyele sahip sektör haline gelmiştir.: (Nazif Öztürk, "Sosyal Siyaset Açısından Cumhuriyet Öncesi Vakıflar", *Cumhuriyetin 80. Yılında Uluslararası Vakıf Sempozyumu (15-17 Aralık 2003)*, Ankara 2004, s. 42).

kentlerde kurulmuş olan dükkân, mahzen, han ve hamam gibi yapılar da vakıf külliyelerine önemli gelirler sağlamıştır¹⁶².

Kazada vakıf dükkân olarak kaydedilen attar dükkânı, bakkal dükkânı, dikici dükkânı, duhancı dükkânı, sağancı dükkânı ve şerbethane bulunmaktadır. Dikici dükkânı 2 kayıta geçmekte ve toplam kıymeti 330 kuruştur. Attar dükkânı 440, sağancı dükkânı 720 kuruş değerindedir. Bakkal dükkânı, duhancı dükkânı ve şerbethanenin ise kıymeti verilmemiştir.

Tablo: 58 Tekirdağ Kazasında Bulunan Vakıf Dükkânlarının Kıymeti

Dükkân	Kıymet
Attar Dükkânı	440
Bakkal Dükkânı	0
Dikici Dükkânı	180
Dikici Dükkânı	150
Duhancı Dükkânı	0
Sağancı Dükkânı	720
Şerbethane	0
Toplam	1.490

(14).Diğer Dükkânlar

Bu grupta değerlendirilen dükkânlar; camcı, semen, fıçıcı, kınacı, desterci, eğerci, baltacı, kalaycı, demirci, çilingir, tekerlekçi, eskici, doğramacı, neccar (marangoz), keresteci, enserci, keserci, nalbur, elekçi, sağancı, rendeci, bıçakçı, çömlekçi, satıcı, leğenci, ütücü, lüleci, kiremitçi, nalbant, nalçe, semerci, saraç, abacı, yapakçı, yorgancı, ipçi, çamaşırcı, sabuncu, kabancı, tüfenkçi, çubukçu, kuyumcu, kürkçü, mücellid, yazıcı, hekim, taşçı, kömürcü, arabacı ve kanara (mezbaha) olmak üzere 46 çeşit bulunmakta ve toplam kıymeti 57.393,5 kuruştur. Kazadaki mesleklerin çeşitliği sebebiyle dükkânların fazla olduğu görülmektedir.

Kazada sadece bir kişinin kaydında geçen semen dükkânı bulunmaktadır. Semen aslı “Semn” ve “Simen” olduğu halde semen olarak kullanılmaktadır. Bu kelimenin birkaç anlamı vardır. Ancak dükkân olarak en uygunu “tereyağı”

¹⁶² Suraiya Faroqhi, “İstanbul’un İaşesi ve Tekirdağ-Rodosçuk Limanı (16.-17. Yüzyıllar)”, *ODTÜ Gelişme Dergisi Özel Sayısı*, (1979-1980), s. 140.

dükkânıdır¹⁶³. Bu dükkânın kıymeti de 70 kuruştur. Aynı zamanda 1 kişinin de kömür dükkânı sahibi olduğu görülmektedir. Dükkân “kömür pazarında” bulunmakta ve 500 kuruş kıymetindedir. Kazada kömür çıkarıldığına dair bilgiler temettuat kayıtlarından farklı olarak diğer belgelerde de mevcuttur. İstanbul’dan kömür ihtiyacının temini konusunda daha fazla gayret gösterilmesine dair Tekirdağ kazasına bir yazı gelmiş olacak ki, “Rumeli’deki Tekirdağ vesair yerlerden çıkarılan kömürlerin İstanbul’a nakli hususunda kış mevsimi dolayısıyla daha fazla gayret gösterildiği”ne dair Vize muhassılının bir yazısı bulunmaktadır¹⁶⁴.

Kömür ve semen dükkânlarında olduğu gibi diğer dükkânların da kazada 1’er kişinin kaydında yer aldığı görülmektedir. Ancak yine bu dükkânların da adedini belirlemek güçtür. Örneğin “Çilingirlerde” bulunan keserci dükkânında “hisse” kaydından bu dükkânın bir kişiye ait olmadığı anlaşılmaktadır. Yine aynı şekilde nalçe dükkânının hisse durumunda oluşu, başka bir kişinin veya kişilerin olabileceğini göstermektedir. Ancak diğer hisse sahibi veya sahipleri kayıtlarda geçmemektedir.

Bu dükkânlar içinde en az kıymete sahip olan 10,5 kuruş ile semerci ve 70 kuruş ile semen dükkânlarıdır. Arabacı dükkânı 1.440, fıçıcı dükkânı 1.500 ve çömlekçi dükkânı 3.000 kuruş ile en yüksek değere sahiptir.

Bazı dükkânların bulunduğu mevkiler de belirtilmiştir. Kaza merkezinde dükkânların yerini kendi özellikleri belirlemiştir. Taşçı dükkânının “Mezarlıkta”, keserci dükkânının “Çilingirlerde”, kömürcü dükkânının “Kömür Pazarında”, çömlekçi dükkânının “Boyahane Civarında” ve satıcı dükkânının “Eski Hamam Kurbunda” oluşu, tamamen dükkânların işlevi ile alakalıdır.

¹⁶³ “Semen” ve “Semn” anlamı için bkz. Ferit Devellioğlu, *a.g.s.*, s. 935-936.

¹⁶⁴ BOA, A. MKT. 107/53 (05 S 1264/12 Ocak 1848).

Tablo: 59 (a) Tekirdağ Kazasında Bulunan Diğer Dükkânlar

Dükkân	Mevki	Durumu	Kıymet
Semerci	-	-	10,5
Semen	-	-	70
Eskici	-	-	180
Keserci	Çilingirlerde	Hisse	180
Nalçe	-	Hisse	200
Neccar (Marangoz)	-	-	300
Sabuncu	-	-	300
Elekçi	-	-	360
Taşçı	Mezarlıkta	-	360
Satıcı	Eski Hamam Kurbunda	-	400
Yapakçı	-	-	400
Kuyumcu	-	-	420
Keresteci	-	-	480
Lüleci	-	-	480
Kömürcü	Kömür Pazarında	-	500
Sağancı	-	-	600
Yorgancı	-	-	740
Rendeci	-	-	840
Enserci	-	-	960
Arabacı	-	-	1.440
Fıçıcı	-	-	1.500
Çömlekçi	Boyahane Civarında	-	3.000
Arsa Dükkânı	İskelede	-	1.200

Camcı dükkânı 2 kişinin kaydında geçmektedir. 300 ve 360 kuruş değerinde olan camcı dükkânının toplamda kıymeti 660 kuruştur.

Destereci dükkânı 4 kişinin kaydında bulunmakta ve bu dükkânların 333, 600, 720 ve 1.000 kuruş kıymeti olmakla birlikte toplamda 2.653 kuruş etmektedir. Mevki olarak yalnızca 720 kuruş kıymetinde olan dükkânın “Paşa Cami Karşısında” olduğu belirtilmiştir.

Toplamda 3.180 kuruş kıymetinde olan eğerci dükkânlarının 10 kişinin kaydında geçtiği tespit edilmiştir. Sadece 120 kuruş kıymetinde olan dükkânın “nısf hisse” olduğu belirtilmiş, diğer dükkânların durumu ise kaydedilmemiştir. Eğerci dükkânlarının en düşük kıymeti 120 kuruş, en yüksek kıymeti de 600 kuruştur.

3 kişinin kaydında geçen baltacı dükkânlarının 480, 600 ve 1.100 kuruş kıymeti olup, bu dükkânların toplam değeri 2.180 kuruştur. Yalnızca 600 kuruş değerinde olan dükkânın durumu “gedik” olarak belirtilmiştir.

5 kişinin kaydında geçen kalaycı dükkânlarının toplam kıymeti 2.720 kuruştur. Bu dükkânların ikisi 360’ar, biri 480, diğeri 720 ve en yükseği 800 kuruş değerindedir. 360 kuruş kıymetindeki bir dükkânın “Cami Atik Karşısında” olduğu görülmektedir.

2 kişinin kaydında olan demirci dükkânlarının 360 kuruş ve 2.160 kuruş değer ile toplamda 2.520 kuruş kıymetinde olduğu görülmektedir.

En düşük kıymeti 65 kuruş en yüksek kıymeti ise 600 kuruş değerinde olan çilingir dükkânlarının toplam kıymeti 2.435 kuruştur. Bu dükkânlar 8 kişinin kaydında geçmektedir.

2 kişinin kaydında olan tekerlekçi dükkânlarının 100 ve 1.200 olarak toplamda 1.300 kuruş kıymeti bulunmaktadır.

9 kişinin kaydında geçen doğramacı dükkânlarının en düşüğü 40, en yükseği ise 840 kuruş kıymetinde olmakla birlikte toplamda 4.235 kuruş değerindedir. 840 kuruş kıymetindeki dükkânın “Cami Atik Karşısında” olduğu görülmektedir.

2 kişinin kaydında geçen nalbur dükkânlarının 40 ve 500 kuruş olmak üzere toplamda 540 kuruş değeri bulunmaktadır.

Kazadaki bıçakçı dükkânlarından iki kişinin kaydında, dükkânların “Paşa Cami Karşısında” olduğu görülmektedir. Bu dükkânların durumu belirtilmese de 480 kuruş kıymetinde olması ve aynı yerde bulunması sebebiyle “hisse” olduğu tahmin edilebilir. Aynı şekilde yine bir kişinin kaydında bulunan dükkân için de mevki belirtilmemiş ve kıymeti 480 kuruş olarak verilmiştir. Bu bıçakçı dükkânının 3 kişinin hissesinde bulunan aynı dükkân olduğu düşünülebilir. Bunların dışında en

yüksek kıymete sahip olan 1.200 kuruş değerinde başka bir dükkân da bulunmaktadır.

4 kişinin kaydında bulunan nalbant dükkânlarının toplam kıymeti 2.860 kuruştur. En düşüğü 125, en yükseği 1.480 kuruş değerindedir. Mevki ve durumu belirtilen tek dükkân “Sarımsakçı İttisalinde” olan ve Hacı Selim hissesinden 125 kuruş kıymetindeki nalband dükkânıdır.

Saraç dükkânlarının toplam 2.240 kuruş değeri bulunmaktadır. En düşüğü 360, en yükseği ise 800 kuruştur.

Abacı dükkânlarının en düşük kıymeti “gedik” durumunda olan 80 kuruş kıymetindeki dükkânıdır. 105 kuruş değerindeki dükkân ise “hisse” durumundadır. Diğer dükkânların yalnızca kıymeti verilmiştir. En yüksek abacı dükkânı kıymeti 3'er kişinin kaydında bulunan 480 kuruş kıymetindeki dükkân veya dükkânlardır. Abacı dükkânlarının toplam kıymeti ise 1.785 kuruştur.

2 kişinin kaydında geçen ipçi dükkânları 550 ve 1.200 kuruş olup, toplamda 1.750 kuruş değerinde olmaktadır.

Kabancı dükkânları 4 kişinin kaydında geçmektedir. Bu dükkânlar 420, 255, 140 ve 75 kuruş değerindedir.

Tüfenkçi dükkânları 300 ve 480 kuruş değerinde olmak üzere 2 kişinin kaydında geçmektedir.

3 kişinin kaydında geçen çubukçu dükkânlarından birinin “Cami Atik Karşısında Yeşil Boyalı Yeni Han İttisalinde” olduğu belirtilmektedir. Burada dükkânın yerinin çok iyi bir şekilde tarif edildiği görülmektedir. Ancak diğer dükkânların mevki belirtilmemiştir. En düşüğü 480 kuruş değerinde olan dükkânların diğerleri 600 ve 720 kuruş değerindedir.

Kazada kürkü dükkânlarının varlığından da söz edilmektedir. 2 kişinin kaydında geçen bu dükkânlardan biri 400 kuruş, diğerı “Bat Pazarında” 45 kuruş değerinde olup hisse durumundadır.

Mücellid dükkânlarının 500 ve 360 kuruş değer ile 2 kişinin kaydında geçtiği ve toplam kıymetinin 860 kuruş olduğu görülmektedir. 500 kuruş değerinde olan mücellid dükkânı gedik durumundadır.

Yazıcı dükkânı 2 kişinin kaydında geçmektedir. Biri 720 diğerı 1.200 kuruş olmak üzere toplam 1.920 kuruş değerindedir. Kıymeti 1.200 kuruş olan dükkânın “Boyahane Civarında” olduğu belirtilmektedir.

Kayıtlarda hekim dükkânı olarak adlandırılan yerlerin muayenehane olduğu düşünülmektedir. Birinin değerı 480 diğerlerinin ise 600’er kuruş olmak üzere toplamda 1.680 kuruştur. Bir hekim dükkânının “Boyahane Civarında” olduğu kaydedilmiştir.

Taşcı dükkânı olarak belirtilen dükkânların mezar taşı yapımı için ayrılan yerler olabileceği gibi kazada çıkarılan herhangi özel bir taşın işlenmesi – satımı için ayrılmış yerler de olabilir. Bu dükkânlar 200 kuruş ve 400 kuruş kıymet ile toplamda 600 kuruş değerindedir.

Mezbaha olarak kullanılan yerler 600 kuruş ve 400 kuruş kıymet ile toplamda 1.000 kuruş değerindedir. D kk nlardan biri “İskender avuş Mahallesi”ndedir.

Tablo: 59 (b) Tekirdağ Kazasında Bulunan Diğer Dükkânlar

Dükkân	Mevki	Durumu	Kıymet	TOPLAM
Camcı	-	-	300	660
	-	-	360	
Destereci	-	-	333	2.653
	-	-	600	
	Paşa Cami Karşısında	-	720	
	-	-	1.000	
Eğerci	-	-	120	3.180
	-	Nısf Hisse	120	
	-	-	210	
	-	-	210	
	-	-	240	
	-	-	300	
	-	-	390	
	-	-	390	
	-	-	600	
Baltacı	-	-	480	2.180
	-	Gedik	600	
	-	-	1.100	
Kalaycı	-	-	360	2.720
	Cami Atik Karşısında	-	360	
	-	-	480	
	-	-	720	
Demirci	-	-	360	2.520
	-	-	2.160	
Çilingir	-	-	65	2.435
	-	-	120	
	-	-	210	
	-	-	240	
	-	-	330	
	-	-	390	
	-	-	480	
-	-	600		
Tekerlekçi	-	-	100	1.300
	-	-	1.200	
Doğramacı	-	-	40	4.235
	-	-	180	
	-	-	240	
	-	-	420	
	-	-	420	
	-	-	600	
	-	-	655	
	-	-	840	
Cami Atik Karşısında	-	840		
Nalbur	-	-	40	540
	-	-	500	
Bıçakçı	-	-	480	2.640
	Paşa Cami Karşısında	-	480	
	Paşa Cami Karşısında	-	480	

	-	-	1.200	
Nalband	Sarımsakçı İttisalinde	Hacı Selim Hissesinden	125	2.860
	-	-	425	
	-	-	830	
	-	-	1.480	
Saraç	-	-	360	2.240
	-	-	480	
	-	-	600	
	-	-	800	
Abacı	-	Gedik	80	1.785
	-	Hisse	105	
	-	-	160	
	-	-	480	
	-	-	480	
İpçi	-	-	550	1.750
	-	-	1.200	
Kabancı	-	-	420	890
	-	-	255	
	-	-	140	
	-	Rub'	75	
Tüfenkçi	-	-	300	780
	-	-	480	
Çubukçu	-	-	600	1.800
	-	-	480	
	Cami Atik Karşısında Yeşil Boyalı Yeni Han İttisalinde	-	720	
Kürkçü	-	-	400	445
	Bat pazarında	Hisse	45	
Mücellid	-	Gedik	500	860
	-	-	360	
Yazıcı	-	-	720	1.920
	Boyahane Civarında	-	1.200	
Hekim	-	-	600	1.680
	-	-	480	
	Boyahane Civarında	-	600	
Taşçı	-	-	200	600
	-	-	400	
Kanara (Mezbaha)	-	-	600	1.000
	İskender Çavuş Mahallesinde	-	400	

(15).Faaliyet Alanı Belirtilmeyen Dükkânlar

Kazadaki bazı dükkânların ne tür faaliyet gösterdiği kayıtlarda belirtilmemiştir. “Dükkân” adı altında verilen bu kayıtlar genellikle bazı şahısların ismi ile birlikte geçmektedir. Anlaşılan o ki bu ismi geçen şahıslar ile dükkânın

kaydında belirtilen kişiler arasında ortaklık bulunmaktadır. Birkaç dükkânda şahısların isimleri ile birlikte verilen dükkân kayıtlarından “Attar Agob Dükkânı” ve “Berber Artin Dükkânı” gibi, dükkânların türü belirtildiği düşünülebilir.

Tablo: 60 Faaliyet Alanı Belirtilmeyen Dükkânlar

Dükkân	Mevki	Durumu	Kıymet
Dükkân	-	Soğancıoğlu Dükkânından Nısf	300
Dükkânlar	-	10 Adet	3.960
Dükkân	Tekadir Önünde	Attar Agob Dükkânı Hissesi	180
Dükkân	Tekadir Önünde	Berber Artin Dükkânı Hissesi	280
Dükkân	Eski Hamam İttisalinde	Dükkân Gediği	1Bab
Dükkân	Taş İskelede	Papazın Dükkânı	1.000
Dükkân	-	Bölükbaşı Dükkânından Hisse	210
Dükkân	-	-	1.500
Dükkân	-	Hisse	210
Dükkân	-	-	120
Dükkân	-	-	100
TOPLAM			7.860

(16).Diğer Gayrimenkuller ile Birlikte Yazılan Dükkânlar

Kazadaki gayrimenkullerin bir kısmı birlikte kaydedilmiştir. Bunların kıymeti tek tek belirtilmediğinden dolayı gerçek değerini ortaya koymadığı için diğer dükkân ve ev kayıtlarından ayrı değerlendirilmiştir.

Tablo: 61 Diğer Gayrimenkuller ile Birlikte Yazılan Dükkanlar

Gayrimenkuller	Mevki	Durumu	Kıymet
Değirmen Hissesi ve Fevkinde Menzil Hisse	-	Nısf Hisse	2.750
Han ve Nalband Dükkanı	-	-	1.800
Bekçihane ve Bakkal Dükkanı	-	-	8.000
Şerbethane Gediği ve Pabuççu Dükkanı	-	-	2.100
Leblebici ve Kalaycı Dükkanı	-	-	2.480
Terzi Dükkanı Ma'a Semerci Dükkanı	-	-	1.800
Nalband Dükkanı Ma'a Uncu Dükkanı	-	-	1.000
Hacı İsmail de Duhan ve Yağhane Bakkal Dükkanı Hissesi	Kömür Pazarında	-	1.500
Çarıklı Hanı ve Aşçı Dükkanı Müstakil	Merkep Pazarında	-	6.000
Nalband Dükkanı ve Han	Araba Pazarında	-	1.500
Menzil ve Dükkan Hissesi	Araba Pazarında	-	240
Duhan Gümrüğü Ma'a Levâhık-ı (ona bağlı olanlar)	-	-	2.007,5
Han ve Bakkal Dükkanı	-	-	14.000
Hamam ve Han	-	-	1.200
Mülk Menzil ve Dükkan	-	-	180
Bakkal Dükkanı ve Hallaç Dükkanı	-	-	720
Fırın ve Muhtaf Dükkanı	-	-	200
Fırın Ma'a Bakkal Dükkanı	Araba Pazarında	-	1.200
TOPLAM			48.677,5

(17).Kıymeti Belirtilmeyen Gayrimenkuller

Temettuat defterinde bazı gayrimenkullerin kaydı bulunsa da kıymeti yazılmamıştır. Bu gayrimenkul sahipleri çoğunlukla vergiden muaf tutulan idari ve dini görevlilerdir. Ancak bu kesimin tüm gayrimenkullerinin kıymetinin verilmemesi gibi bir durum söz konusu değildir. Defterde kıymeti yazılmayan toplam 40 adet gayrimenkul bulunmaktadır.

Tablo: 62 Kıymeti Belirtilmeyen Gayrimenkuller

Şiri-i Revgan Han Hissesi	Mutaklar Karşısında Kunduracı Dükkânı Nısf Hisse
İmam Mumaileyhin Kurtlar Hanı - Değirmen	Araba Pazarında Han ve Nalband Dükkânı Gedik
Kasap Dükkânı	Sulak Han Kurbunda Tütüncü Dükkânı Zemini
Ekmekçi Pişkünü	Kasap Dükkânı
Çilingir Dükkânı Nısf Hissesi	Bedestende Tamirci Dükkânı
Rüstem Paşa Camii Karşısında Çubukçu Dükkânı	Penbe pazarında Çilingirlerde Destereci Dükkânı Gedik
Rüstem Paşa Camii Karşısında Boyacı Dükkânı	Bat Pazarında Terzi Dükkânı
Tahmis Kurbunda Tüfençi Dükkânı	Küreççi Dükkânı Zemini
Kürkçü Dükkânı Arsa	Arsa ve Dükkân
Değirmen	Dikici Dükkânı Arsası
Bakkal Dükkânı Zemini	İskelede Yazıcı Dükkânı
Bat Pazarında Terzi Dükkânı	Atik Hamamının Sülüsü
Dükkân Hissesi	Camcı Dükkânı Zemini
Bezzazistan Kapusu Karşısında Hisse	Musallada Kalaycı Dükkânı Gedik
Balık Pazarında Bezirhane	Araba Pazarında Kovalakoğlu Değirmeni 2 taş Zemini Hissesi
Camii Atik Mahallesinde Çelebi Ağanın Cedit Odalarından Hisse	Tütün Mustafanın Kirasına Mağazası Rub' Hissesi
Çukur Çeşmede Han ve Nalband Dükkânı Gedik	Yahudi Bayırında Bakkal Dükkânı Zemini
Çorum Hanında Mahzen Nısf Hisse	Taş Değirmeni Zemini (4) (şeyh)
Kozhane İttisalinde Mahzen 1,5 Rub' Hisse	Değirmen
Mutaklar Karşısında Pabuççu Dükkânı Hisse	Camhane (Şehir Kethüdası)

b.Dükkân Zemînleri

Tekirdağ temettuat defterlerinde, gayrimenkul çeşidi olarak dükkânların yanında, ayrıca “dükkân zemîni” ifadesiyle farklı bir gayrimenkul türüne daha rastlanmaktadır. Bu zeminlerin mahiyeti ile ilgili olarak birkaç ihtimal öne sürülebilir. Bunlardan biri, dönemin hukuk sisteminden kaynaklanan mülkiyet özelliği olarak dükkânın zemininin farklı bir kişi veya kuruma ait olması, zeminin üzerindeki dükkân binasının da ikinci bir kişi veya kuruma ait olması ihtimalidir¹⁶⁵. İkinci ihtimal olarak da, zemin tabirinin, herhangi bir doğal afet sonucu üzerinde mekân olarak dükkân kalmamış arsaları (zemînleri) ifade ediyor olabileceğidir. Bu doğal afetlerin başında da yangın ve deprem ihtimali düşünülebilir. Yani büyük bir

¹⁶⁵ Bu konu, Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, Yrd. Doç. Dr. Zekâi Mete'nin, *Osmanlı Hukuk Tarihi* ve ayrıca *Osmanlı Vakfiyeleri Üzerine İncelemeler*, isimli yüksek lisans derslerine ait basılmamış ders notlarında yer almaktadır.

yangın veya depremden sonra, belli bir mevkideki dükkânlar harab olup, sadece zeminleri kalmış olabilir. Bu durumda, temettuat defterlerine sadece zeminlerin kıymeti kaydedilmiş olabilir. Ancak bu iki ihtimalden birinci olan daha akla yakın gözükmektedir.

Dükkân zemini olarak kaydedilen yerler; kahvehane, bakkal, berber, attar, duhan, muytaf, hallaç, çırıkçı, keçeci, terzi, dikici, pabuççu, yemenici, kunduracı, fıçıcı, kınacı, eğerci, baltacı, demirci, çilingir, doğramacı, leğenci, ütücü, kiremitçi, nalband, semerci, saraç, abacı, çamaşırıcı, came-şuyu, kabancı, tüfenkçi ve yiyecek maddeleri satılan dükkânların zeminleri olarak birçok dükkânın aynı zamanda zemini de bulunmaktadır.

Dükkânların yanı sıra sanayi tesislerinin de zeminleri bulunmaktadır. Bunlar; değirmen, fırın, camhane, mumhane, bezirhane, yağhane, şerbethane, muytafhane ve tuğlahane zeminidir. Ayrıca han ve oda zemini kayıtları da geçmektedir.

Tablo: 63 Tekirdağ Kazasında Bulunan Dükkân Zeminleri

Dükkân	Mevki	Durumu	Kıymeti	Toplam
Kahvehane	-	-	22,5	965
	-	Feyzi Efendi Kahvehanesinden Zemin Hisse	22,5	
	-	-	60	
	Musallada	-	260	
	Tahmis Kurbunda	-	600	
Bakkal Dükkânı	-	-	15	35.272,5
	-	-	30	
	-	-	45	
	-	-	60	
	-	-	100	
	-	-	120	
	-	-	125	
	-	-	125	
	-	Hisse	150	
	-	-	150	
	-	-	150	
	-	-	180	
	-	-	180	
	-	-	200	
	-	-	262,5	
	-	-	280	
	-	-	300	
	-	-	360	
	-	-	420	
	-	-	420	
	-	-	480	
	-	-	600	
	-	Hisse	600	
	-	-	600	
	-	Arsa Hissesi	667	
	-	-	750	
	-	-	750	
	-	-	800	
	-	-	900	
	-	-	1.000	
-	Hisse	1.000		
-	-	1.200		
-	-	1.200		
-	-	1.200		
-	-	1.200		

	-	-	1.320	
	-	-	1.333	
	-	-	1.500	
	-	-	2.700	
	-	-	2.800	
	-	-	3.000	
	-	-	6.000	
Berber Dükkânı	-	Berberhane Zemin	60	2.370
	-	Zemin Hisse	90	
	-	Zemin Hisse	90	
	-	Zemin Hisse	90	
	-	-	120	
	-	-	150	
	-	-	150	
	-	-	180	
	-	-	180	
	-	-	180	
	-	-	450	
	-	-	480	
	Atar Dükkânı Zeminleri	-	-	
-		-	420	
-		-	1.320	
Helvacı	Cami Atik İttisalinde	Nısf Hisse	240	240
Leblebici	-	-	180	900
	-	-	720	
Kasap	-	-	450	4.000
	-	-	1.350	
	-	-	2.200	
Kahve	Şadırvan Karşısında	-	105	195
	-	Hisse	90	
Duhan Dükkânı Zeminleri	-	-	540	720
	-	-	180	
Fırın Zeminleri	-	Pişirici Fırını	15	21.435
	-	Ekmekçi Fırını	60	
	-	Sübhancı Fırını	60	
	-	Pişürücü Fırını	60	
	-	Fırinhane	180	
	-	-	240	
	-	-	270	
	-	-	300	
	-	-	360	
	-	Ekmekçi Pişkün	400	
	-	-	420	
	-	Fıracıla Fırını	450	
	-	-	480	
	-	-	540	
	-	-	810	
	-	-	900	
	-	-	1.200	
-	Ekmekçi Fırını	1.260		

	-	Fıracıla Fırını (Değirmen ve Fırın)	1.350	
	-	Ekmekçi Fırını	1.770	
	-	Fıracıla Fırını Zemini ve simitçi Fırını	3.110	
	-	-	7.200	
Değirmen Zeminleri	-	-	180	8.595
	-	-	220	
	-	Nısf Hisse	375	
	-	-	495	
	-	Hacı Hürmüz İmaminin Değirmen Zemini	600	
	-	Müstakil	600	
	-	Arsa	750	
	-	-	825	
	-	-	900	
	-	Nısf Hisse	900	
Muytaf Dükkânı Zeminleri	-	-	420	840
	-	-	420	
Hallaç Dükkânı Zeminleri	-	-	150	480
	-	-	180	
	-	-	150	
Çıkırkçı Dükkânı Zeminleri	-	-	75	150
	-	-	75	
Keçeci Dükkânı Zemini	-	-	90	90
Terzi Dükkânı Zeminleri	-	-	120	3.040
	-	-	150	
	-	-	150	
	-	-	180	
	-	-	200	
	-	-	255	
	-	-	255	
	-	-	300	
	-	-	300	
	-	-	300	
	-	-	330	
-	-	500		
Dikici Dükkânı Zeminleri	Orta Çarşıda	Hisse	120	1.560
	-	-	360	
	-	-	360	
	-	-	720	
Pabuççu Dükkânı Zeminleri	-	-	210	1.875
	-	-	315	
	-	-	360	
	-	-	360	
	-	-	630	
Yemenici Dükkânı Zeminleri	-	-	30	3.130
	-	-	50	
	-	Hisse	170	
	-	-	240	
	-	-	300	

	-	-	330	
	-	-	360	
	-	Hisse	360	
	-	-	420	
	-	-	420	
	-	-	450	
Kunduracı Dükkânı Zemini	-	-	270	270
Fıçıcı	-	-	15	80
	-	-	15	
	-	-	50	
Kınacı	-	-	150	150
Eğerci	-	-	360	415
	-	-	55	
Baltacı	-	-	150	780
	-	-	150	
	-	Nısf Hisse	120	
	-	-	360	
Demirci	-	-	300	300
Çilingir	-	-	300	1.830
	-	-	300	
	-	-	390	
	-	-	210	
	-	-	240	
	-	-	390	
Doğramacı	-	-	180	2.215
	-	-	655	
	-	-	180	
	-	-	1.200	
Leğenci	-	-	180	180
Ütücü	Bat Pazarı İttisalinde	-	720	720
Kiremitçi	-	-	75	75
Nalband	-	-	45	45
Semerci	-	-	50	50
Saraç	-	-	480	480
Abacı	-	-	360	1.200
	-	-	480	
	-	-	360	
Çamaşırcı	-	-	260	520
	-	-	260	
Came- Şuyu (Çamaşır Yıkayan)	-	-	260	260
Kabancı	-	-	165	165
Tüfenkçi	-	-	90	90
Camhane Zemini	-	Hisse	100	100
Mumhane Zeminleri	-	-	250	3.680
	-	(şabanzade vakfi sehven yazılmış)	600	
	-	-	1.200	
	-	-	1.630	
Bezirhane Zeminleri	-	(na mevcut sehv)	60	401
	-	-	110	

	-	Bezirhane Zemini ve Duhan Gedigi	231	
Yağhane Zeminleri	-	Hisse	600	1.100
	-	-	80	
	-	-	420	
Şerbethane Zeminleri	-	-	90	190
	-	-	100	
Muytafhane Zemini	-	-	120	120
Tuğlahane Zemini	-	Nısf Hisse	420	420
Han Zeminleri	-	Gerücü Hanı	300	1.500
	-	Han	300	
	-	Mehmed Ali Hanı	450	
	-	Han	450	
Oda Zemini	-	-	250	250
Bezirhane ve Bakkal ve Mumhane ve Mahzen Zeminleri	-	-	1.423,5	1.423,5
Han ve Bakkal ve Nalband Zeminleri	-	-	420	420
Yağhane ve Değirmen ve Bakkal Zeminleri	-	-	3.000	3.000
Süphanacı Fırını ve Kunduracı Zemini	Merkep Pazarında	-	2.110	2.110
Mumhane ve Bezirhane Zemini	-	-	720	720
Çukur Mahzen ve Fırın Zemini	-	-	420	420
Bakkal ve Yağhane Zemini	-	-	600	600
Dükkân	Saraçlar Başında	-	240	240
Dükkân	Yeni Han Karşısında	-	360	360
Dükkân	Köprübaşında	-	240	240
Dükkân	-	Cingözöğlü Dükkânı	415	415
Dükkân	-	Kızıloğlu Dükkânı Hisse	35	35
Dükkân	-	Meyhanecioğlu Dükkânı Hisse	75	75
Dükkân	-	İstirani Dükkânı	75	75
Dükkân	-	Molla Ömer Dükkânı	165	165
Dükkân	-	Kosta Dükkânı	30	30
	-	Tüfenkçi Emin Dükkânı	90	90
Dükkân	-	Attar İshak Dükkânı	420	420
Dükkân	-	-	75	75
Dükkân	-	-	120	120
Dükkân	-	9 Dükkân Hissesi	2.750	2.750
Dükkân	-	Hallaç Hacı Mehmed	230	230

c.Sanayi Tesisleri

(1).Değirmenler

Kazada bazı değirmenlerin yeri belirtilmiş ve bunun yanı sıra değirmenin çeşidi de yazılmıştır. “Çiftlikönünde”, “Banados’da”, “Köprübaşında” ve “İskelede” olmak üzere kayıtlarda belirtilen kadarıyla değirmenlerin 4 farklı yerde bulunduğu görülmektedir. Değirmenlerin çeşidi ise, “Palamud”, “Su Değirmeni”, “Firuzvan Değirmeni” ve “Samur Değirmeni” olarak 4 çeşittir. Kayıtlarda geçen değirmenlerden kazada en çok “Palamud Değirmeni” olduğu anlaşılmaktadır.

Palamud değirmeni hissesine sahip 8 kişi bulunmaktadır. 3 kişinin kaydında “Sülüs”, “humus” ve “nısf” hisseler olarak belirtilen palamud değirmenlerinin diğerlerinde hisse kaydı bulunmamaktadır.

Tekirdağ Karyesi olan Banados'da bulunan Su değirmeninin kıymeti 5.000 kuruştur. Ayrıca Banados ile Köprübaşı değirmeninin birlikte kaydedildiği 10.000 kuruşluk kıymeti bulunmaktadır. Ancak bunun Banados’daki su değirmeni ile aynı olup olmadığı değirmenin cinsi belirtilmediğinden dolayı anlaşılamamaktadır. Samur değirmeni 1 kişinin kaydında belirtilmiş olup, kıymeti 3.850 kuruştur. Yine firuzvan değirmeninin de 1 kişide hisse olarak belirtildiği ve kıymetinin 220 kuruş olduğu görülmektedir.

Kazada yerleri belirtilmiş olan değirmenlerin kıymeti ise, Çiftlikönündeki değirmenin kıymeti 12.000 kuruş, yine Çiftlikönünde başka bir kişinin kaydında bulunan değirmen kıymeti 5.180 kuruş ve İskeledeki değirmenin kıymeti de 5.000 kuruştur. Bunun dışında değirmen ve mağazanın yan yana olmasından dolayı bir arada yazıldığı ve 9.000 kuruş değerinde olduğu görülmektedir.

Tablo: 64 Tekirdağ Kazasında Bulunan Değirmenler

Mevki	Değirmenin Cinsi	Durumu	Kıymet
-	-	-	83
-	Palamud	Humus Hisse	100
-	Palamud	Hisse	125
-	Palamud	-	167
-	Palamud	Sülüs	167
-	Firuzvan	Hisse	220
-	-	Hisse	250
-	-	-	250
-	Palamud	Nısf Hisse	250
-	Palamud	-	323
-	-	Rub' Hisse	375
-	Palamud	-	500
-	Palamud	-	500
-	-	Hisse	550
-	-	-	2.250
-	-	-	3.000
-	Samur	-	3.850
-	-	Gedik	4.150
-	-	Hisse Sülüsan	4.500
-	-	-	5.000
Banados'da	Su Değirmeni	-	5.000
-	-	-	5.000
İskelede	-	-	5.000
Çiftlikönünde	-	-	5.180
-	-	Gedik	6.500
-	-	-	7.000
-	-	-	7.000
-	-	-	7.000
-	-	-	7.000
-	-	-	9.000
-	-	Değirmen ve Mağaza Muttasıl	9.000
-	-	-	10.000
-	-	Banados Köprübaşı Değirmeni Tévabiiyle	10.000
-	-	-	11.000
Çiftlikönünde	-	-	12.000
TOPLAM			142.290

Tablo: 65 Tekirdağ Kazasında Bulunan Değirmen Taşları

Durumu	Adet	Kıymet
-	3	5.000
-	3	7.000
-	3	7.500
Hisse	4	8.000
-	4	10.000
Değirmenaltı Taşı	2	20.000
TOPLAM	19	57.500

Değirmenlerin değerinin dışında bir de değirmen taşının kıymeti verilmiştir¹⁶⁶. 3 kişinin kaydında bulunan ve her kişide 3 adet olan değirmen taşlarının kıymeti 7.000 kuruş, 7.500 kuruş ve 5.000 kuruş olarak farklılık göstermektedir. 2 kişinin kaydında geçen 4'er adet değirmen taşının kıymeti ise 10.000 kuruş ve 8.000 kuruştur. Bu değirmen taşlarından farklı olarak "değirmen altı taşı" da kayıtlarda geçmektedir. Bunların kıymeti ise 2 adet olmasına karşın 20.000 kuruş ile diğer taşlardan daha fazladır¹⁶⁷.

Kazada kıymeti en yüksek olan servetin değirmenler ve değirmen taşları olduğu anlaşılmaktadır. Değirmenlerin toplam kıymeti 142.290 kuruştur. 19 adet olan Değirmen taşları ve değirmen altı taşlarının toplam kıymeti ise 57.500 kuruştur.

(2).Camhaneler

Kayıtlarda belirtilene göre kazadaki camhanelerin "Tuzhane İttisalinde" ve "Çorum Hanında" olduğu görülmektedir. Ancak sadece iki mevkii belirtildiğinden diğer camhanelerin nerelerde olduğu bilinmemektedir. Camhanelerin 11 kişinin işletmesinde olduğu ve bunların toplam kıymetinin 7.000 kuruş olduğu tespit edilmektedir. Bu camhanelerin en yüksek kıymeti 1.500, en düşüğü ise 100 kuruştur.

¹⁶⁶ İlkçağlardan beri çeşitli maddeleri parçalamak, ezmek ve toz haline getirmek için kullanılan taşlara değirmen taşı denilmiştir. Ocaklardan çıkarılan özellikle sert taşlar büyüklüklerine ve kullanılacakları yere göre yontularak tek parça veya iki parçalı olarak kullanıma hazır hale getirilmiştir. Taşların çapları 50 cm den 180 cm ye kadar değişmektedir. Kalınlıkları da 30 cm ile 50 cm arasındadır. Taşların yüzünde öğütecekleri maddeye göre değişen 5-6 mm derinliğinde taşın eksenine dik dönüş yönüne yatık çentikler açılmaktadır. Bu şekilde hazırlanan taşlar ekseninden geçen bir mile oturtularak yatık veya dik olarak çalıştırılmıştır. Yatık taşlar ziraî ürünlerin un haline getirilmesinde kullanılırken, dik taşlar daha çok yağ çıkarmak için zeytin, susam gibi yağlı tohum veya meyvelerin yağlarını çıkarmakta kullanılmıştır. Dik değirmen taşlarında çentik bulunmamaktadır. Genellikle sert olan kara taşlar un değirmenlerinde kullanılmıştır: (Ahmet Yiğit, "XIV. - XVI. Yüzyıllarda Menteşe Livasında Değirmenler", Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE), S. 18, 2007, s. 102).

¹⁶⁷ Değirmen üst üste konmuş iki büyük silindirik taştan meydana gelmektedir. Değirmen taşlarından altta olana taban taşı denilmektedir. Bu taş sabit olup hareketsizdir. Çarklar vasıtasıyla hareket eden ve dönen taş üstteki taştır. Bu taşın ortasındaki delikten giren zahire ezilip ufalanarak ve kullanılabilir hale gelmektedir: (Ahmet Yiğit, a.g.m., s. 102).

Tablo: 66 Tekirdağ Kazasında Bulunan Camhaneler

Mevki	Durumu	Kıymet
-	-	100
-	Rub' Hisse	200
Tuzhane İttisalinde	Hisse	250
-	-	600
-	-	750
-	-	800
-	-	800
-	-	1.000
Çorum Hanında	-	1.000
-	-	1.500
TOPLAM		7.000

(3).Bezirhaneler

Arapça bir kelime olan “bezir” tohum anlamındadır. Beziryağı ise keten veya zeyrek tohumundan elde edilen yağdır. “Bezir tohumu” denen zeyrekten bezir yağı elde edilmesi tohumların bitki sapından ayrıldıktan sonra kavrulmasıyla gerçekleşmekteydi. Sonrasında yağı çıkarılmak üzere tohumlar bezirhaneye götürülmekte¹⁶⁸ ve bezirhane denen yerde keten tohumundan yağ imal edilmekteydi¹⁶⁹.

Kazada 1 kişinin kaydında bezirhane olduğu tespit edilmektedir. Değeri de 25.000 kuruştur.

(4).Yağhaneler

Şehirlerin temel ihtiyaçları arasında olan yağhane Tekirdağ kazasında 4 kişinin işletmesinde olup, bunların toplam değeri 9.750 kuruştur. En yüksek kıymete sahip olan “yağhane hissesi” “İskelede” bulunmakta ve kıymeti 5.000 kuruştur. En düşük kıymete sahip olan “hisse” durumundaki 250 kuruş kıymetindeki yağhanedir. Ayrıca bir yağhanenin bakkal dükkânı ile birlikte işletildiği görülmektedir. Bunun

¹⁶⁸ Selahattin Tozlu - Ümit Kılıç, “Erzurum Ziraat Tarihinden Notlar: Zeyrek”, *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 4, Samsun 2011, s. 108.

¹⁶⁹ Tahsin Özcan, *a.g.e.*, s. 313.; Keten, ekimiyle toplanması arasında 10-100 cm. boyunda bir kültür bitkisidir: (Selahattin Tozlu - Ümit Kılıç, *a.g.m.*, s. 102).

her ikisinin de kıymeti 3.000 kuruştur. 1.500 kuruş kıymetinde olan yağhanenin ise durumu belirtilmemiştir.

Tablo: 67 Tekirdağ Kazasında Bulunan Yağhaneler

Mevki	Durumu	Kıymet
-	Hisse	250
-	-	1.500
-	Yağhane ve Bakkal Dükkânı	3.000
İskelede	Hisse	5.000
TOPLAM		9.750

(5).Debbağhane ve Tabakhaneler

Birçok Osmanlı şehrinde görüldüğü gibi dericilik ve onun yan iş kolları, Tekirdağ kazasında da önemli bir gelir kaynağı oluşturmuştur. Kasaplar tarafından kesilen büyükbaş ve küçükbaş hayvanların derileri debbağlar tarafından işlenmiştir.

Debbağlar, derinin tabaklanarak mamul madde haline getirilmesi sanatını icra etmektedirler. Üretilen deri, giyim eşyası, parşömen, ayakkabı, silah malzemesi gibi çeşitli ihtiyaç ve gereçler için kullanılmıştır. Debbağhanelerde deriler, içinde kireç söndürülen tenekelerde bekletilip, çıkarıldıktan sonra havuzların içinde bol suda yıkanılarak sehpalara yatırılıp süzülmesi sağlanırdı. Daha sonra bu derilerin kötü kısımları “kavelata” denilen araçla temizlenirdi. Bir diğer aşama da “sepilme” denilen ana malzemesi palamut, mazı ve somak gibi içinde bol miktarda tanen ihtiva eden bitkiler bulunan başka bir işleme tabi tutulurdu. Sepilme işleminin ardından deri üzerinde kalmış olan tanenin çıkarılması için tekrar su havuzlarına atıldıktan sonra tıraş edilerek kullanıma hazır hale getirilirdi¹⁷⁰. İmal edilen ve satışa çıkarılan deriler, yiğitbaşlar aracılığıyla ayakkabıcı ve saraçlar tarafından satın alınmaktaydı.

¹⁷⁰ Mehtap Özdeğer, “19.Yüzyılda Uşak Şehrinde Esnaf ve Sanatkârlar”, *Osmanlı Öncesi ile Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemlerinde Esnaf ve Ekonomi Semineri*, (9-10 Mayıs 2002 Bildiriler) C. II, İstanbul 2003, s. 301.

Ayakkabıcılar; çizme, postal, mest, zenne pabucu, yemeni üretmekte, saraçlar ise; eyer, kayışlık, silahlık gibi eşyalar üretmişlerdi¹⁷¹.

XVIII. yüzyılda rakipsiz olan Türk dericiliği, XIX. yüzyıl sonlarına doğru ağır ve uzun bir kriz devresine girmiştir¹⁷².

Tablo: 68 Tekirdağ Kazasında Bulunan Debbağhaneler

Debbağhane Hissesi	Kıymet	Debbağhane Hissesi	Kıymet
-	167	Nısf	500
-	250	Nısf	500
Hisse	500	Nısf	500
Hisse	125	Rub'	750
Hisse	573,5	Rub'	250
Hisse	250	Rub'	250
Hisse	500	Rub'	250
Hisse	250	Rub'	250
Hisse	167	Rub'	250
Hisse	250	Sümün	125
Humus	167	Sülüs	666,5
Nısf	500	Sülüs	333,5
Nısf	500	Sülüs	333,5
Nısf	500	TOPLAM	9.658

XIX yüzyılda Tekirdağ kazasındaki debbağhane ve tabakhane varlığı kriz evresinde olmasına karşın yine de birçok kişinin gelir kaynağını teşkil etmiştir. Kazadaki dükkânların içerisinde “hisse” kayıtlarının en düzgün biçimde tutulduğu kayıtlar debbağhane ve tabakhane kayıtlarıdır. Burada hisselerin birçoğu “nısf”, “sülüs”, “rub” ve “seman” olarak verilmiştir. Kazadaki debbağhanelerin toplam kıymeti 9.658 kuruştur.

Tablo: 69 Tekirdağ Kazasında Bulunan Tabakhaneler

Tabakhane	Kıymet
Rub'	250
Rub'	750
Rub'	250
Rub'	250
-	31,5
Toplam	1531,5

¹⁷¹ Feridun Emecen, “XVI. Asırda Manisa Esnafına Dair Bazı Mülâhazalar”, *Türk Kültürü ve Ahilik XXI. Ahilik Bayramı Sempozyumu Tebliğleri*, (13-15 Eylül Kırşehir 1985), İstanbul 1986, s. 207.

¹⁷² Vedat Eldem, *a.g.e.*, s. 80.

4 kişinin kaydında rub' hisse olarak verilen tabakhaneler, 1 kişinin kaydında durumu belirtilmeden yalnızca kıymet olarak verilmiştir. Tabakhanelerin toplam kıymeti 1.531,5 kuruştur.

(6).Muytafhaneler

Kazadaki muytafhanelerin 6 kişinin işletmesinde bulunduğu ve toplam değerinin 2.160 kuruş olduğu görülmüştür. 1 kişide “gedik” olarak kaydedilmiş diğerleri için herhangi bir hisse kaydı yazılmamıştır. Muytafhanelerin en yüksek kıymeti 600, en düşüğü ise 120 kuruştur.

Tablo: 70 Tekirdağ Kazasında Bulunan Muytafhaneler

Hisse	Kıymet
Gedik	120
-	300
-	300
-	360
-	480
-	600
Toplam	2160

(7).Kiremithaneler

Tekirdağ kazasında bir kişiye ait, “kiremithane” “Naib Köyünde” bulunmakta ve kıymeti de 90 kuruştur. Bunun dışında da kazada veya kazaya bağlı yerlerde başka kiremithanelerin olduğu düşünülmektedir. Nitekim kazanın İstanbul’un kiremit ihtiyacını karşıladığı bilinmektedir. Dersaadet’de kiremit yokluğundan dolayı, “Tekirdağ kazalarından temin edilen kiremitlerin kayıklar ile yollanması ve bundan böyle sürekli kiremit gönderilmesi hakkında” Tekirdağ kaymakamına bir yazı gönderilmiştir¹⁷³.

¹⁷³ BOA, A. MKT. 34/84 (4 S 1262/1 Şubat 1846).

d.Diğer İktisadî Kurumlar

(1).Hanlar

Külliyele gelir sağlamak için yapılan hanlar genellikle bir avlu çevresine sıralanmış oda dizisi ile önündeki revaktan oluşan iki katlı ticari yapılardır. Alt katlar bazen ahır, depo ve küçük imalatlar için, üst katlar ise yolcular ve iş sahipleri için ayrılmıştır. Bazıları otel olarak bazıları da ticari etkinlikler amacıyla kullanılmıştır¹⁷⁴. Malların korunmasını sağlayacak yapılar olarak kâgir duvarlı, zemin katları tonoz örtülü ve çok az pencerele olarak inşa edilmiştir. Cümle kapıları masif tahta ve demir kabarıklı olarak yapılmış ve geceleri bedestenler gibi kapatılmıştır. Yapının sokaklarla ilişkisine göre bir veya daha fazla cephesinde dükkânlar yapılmıştır¹⁷⁵. Ayrıca bu hanlar arabacıların park amacıyla kullandıkları yerlerdir.

Tekirdağ kazasında bulunan hanların bazılarının ismi ve yeri ayrıntılı olarak belirtilmiştir. “Gerücü Hanı”, “Mencal Hanı”, “Mubayaa Hanı”, Timur Hanı”, “Görenler Hanı”, “Gümrük Hanı”, “Merkep Pazarında Ahi Buyuri Hanı” olarak 7 hanın ismi verilmiştir.

Hanların kıymetine bakılacak olunursa, en fazla kıymete sahip olan hanlar; 20.000 kuruş ile “Görenler Hanı” ve 15.000 kuruş ile “Mubayaa Hanı”dır. Merkep pazarında “Ahi Buyuri Hanı” 12.000 kuruş ve yine Merkep pazarında bulunan bir han hissesi 10.500 kuruş, “Gümrük Hanı” 10.000 kuruş, “Mencal Hanı” 8.000 kuruş, “Han hissesi” 6.000 kuruş, “Han” 2.500 kuruştur.

“Han ma’a Enfiyye Dükkâni” olarak belirtilen kayıttan hanın içinde enfiyye dükkânının varlığı anlaşılmaktadır. Bunun kıymeti ise, 3.000 kuruştur. Ayrıca “Görenler Hanından” “3 bin akçeden 90 akçe hisse” olarak belirtilen kayıt diğerlerinden farklıdır. Temettuat kayıtlarında “akçe” cinsinden değerlendirme sadece bu hanın kıymeti belirtilirken yapılmıştır. “Timur Hanından Öşr Hissesi” bulunan hane kaydında da hanın kıymeti yazılmamıştır. Öşr hisse 10/1 anlamına geldiğinden bu hissenin 10 kişiye ait olduğu düşünülmektedir. Diğer han kıymetleri

¹⁷⁴ Alpaslan Ataman, *a.g.e.*, s. 39.

¹⁷⁵ Doğan Kuban, *Osmanlı Mimarisi*, İstanbul 2007, s. 393.

ise, 1.000 kuruş ila 300 kuruş arasında değişmektedir. Kazada bulunan hanların toplam kıymeti ise, 89.830 kuruş, 90 akçe olmaktadır.

Tablo: 71 Tekirdağ Kazasında Bulunan Hanlar

Han	Durumu	Kıymet
Mencal Hanı	-	8.000
Mubayaa Hanı	-	15.000
Han	-	1.000
Görenler Hanı	3 Bin Akçeden 90 Akçe Hissesi	90(Akçe)
Merkep Pazarında Ahi Buyuri Hanı	-	12.000
Han	Hisse	330
Han	-	2.500
Timur Hanı	Öşr Hisse	000
Gümrük Hanı	-	10.000
Görenler Hanı	(Bi'l- Cümle tevâbi ve levâhık)	20.000
Han	Hisse	6.000
Merkep Pazarında Han	Hisse	10.500
Han Maa' Enfiyye Dükkânı	-	3.000
TOPLAM		88.330Kuruş 90 Akçe

(2).Hamamlar

Kazada “Paşa Hamamı”, “Orta Hamam”, “Atik Hamam” ismiyle 3 hamam olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bazı hamamlar sadece “hisse” olarak verilmiştir. Bu hisselerin, belirtilen hamamlara ait olabileceği gibi bunların dışındaki hamamlara da ait olabileceği düşünülebilir.

“Atik Hamam”ın 3 kişilik hissesi bulunmaktadır. Bunlar; “Hisse” 1.033 kuruş, “Sülüsan Hisse” 2.067 kuruş, “Gedik Hisse” 3.100 kuruş olmaktadır. “Atik Hamamı”nın toplam kıymeti 6.200 kuruştur. “Orta Hamamı”nın 775 kuruş değerindeki 2 kişiye ait hisselerin toplam değeri 1.550 kuruştur. “Paşa Hamamı”nın ise yalnızca 1 kişiye ait olan kaydı bulunmakta ve gedik hisse durumunda olarak kıymeti 517 kuruştur. Ancak 2 kişiye ait olan hamam kayıtlarının 517 kuruş kıymete sahip oluşu “Paşa Hamamı”nın hissedarları olabileceğini düşündürmektedir. Kazadaki hamamların toplam kıymeti ise 12.401 kuruştur. Ayrıca hamam hisselerine sahip olanların genellikle kadınlar olduğu görülmektedir.

Tablo: 72 Tekirdağ Kazasında Bulunan Hamamlar

Hamamlar	Kıymet	Hamamlar	Kıymet
Sümün Hamam Gediği	517	Atik Hamam Validesinin Hissesi	1.033
Sülüs Hamam Hissesi	517	Balkanı Feyzi Validesi Hissesi	1.550
Paşa Hamamı Gedik Hisse	517	Hamam Hissesi	1.550
Orta Hamamda Hisse ¹⁷⁶	775	Atik Hamam Sülüsan Hissesi	2.067
Orta Hamamda Hisse	775	Atik Hamam Teyzesinin Gedik Hissesi	3.100
		Toplam	12.401

(3).Mağaza ve Mahzenler

Marmara Denizini çevreleyen bölge, Karadeniz'in güney kıyısından da daha geniş bir biçimde başkentin ihtiyaçlarını karşılamak için örgütlenmiştir. Trakya kıyısında bulunan Tekirdağ bir tahıl deposu durumunda olup, mümkün olabildiğince en çok ürünün İstanbul'a sevk edilmesini sağlayacak biçimde örgütlenmiş olan geniş bir art bölgenin limanı durumundadır¹⁷⁷. Tekirdağ'daki yüzlerce tahıl mahzeninin XVI. Yüzyıl ve daha sonraki yüzyıllarda faal birer ticari ambar görevinde bulunmasında, bölgenin geçiş ticareti olduğu kadar, çevrede üretilen malların çeşitliliğinin de etkisi olmuştur¹⁷⁸.

Kasabanın liman faaliyetleri ile ilgili olan mağaza ve mahzen varlığı, şehre giren tahılın depolanması için önemli bir yer teşkil etmektedir. Tekirdağ'ın en önemli işlevi, Trakya bölgesinde yetişen hububatı İstanbul'a iletmek olmuştur. Kimi zaman söz konusu hububat İstanbul'dan talep belgeleri gelinceye kadar Tekirdağ ambarlarında bekletilmiştir. Hububat kaçakçılığı yasal ticaretten daha karlı olduğu için, hububat tüccarlarının mahzenlerinde bulunan buğdayı İstanbul'a göndermek istemedikleri oldukça sık görülmüştür¹⁷⁹.

¹⁷⁶ "Orta Hamam" bugünkü "Orta Cami"nin bulunduğu yerde, cami kapısının hizasında caddeye dönük kısmında yer almıştır. Banisi "Hamamcı Latif Ağa"dır. Hamam iki kapılı olup, bir kapısı erkekler diğer kapısı kadınlar için ayrılmıştır. Ayrıca hamamın kapılarının yanlarında küçük dükkânlar da vardır. Kapılardan 10-15 merdiven inildikten sonra mermer sofadaki soyunma yerlerinden sonra halvet kısımlarına girilmektedir. Hamam derinliğine geniş olup, külhan kısmı alt yola kadar uzanmaktadır. Bugünkü Namık Kemal heykelinin arka kısmına kadar dayanan bu hamam caddenin genişletilmesi için dükkânlarla birlikte belediye tarafından istimlak edilerek yıktırılmıştır: (Mahmut Sümer, *a.g.e.*, s. 60).

¹⁷⁷ Suraiya Faroqhi, *Osmanlıda Kentler ve Kentliler (Kent Mekânında Ticaret, Zanaat ve Gıda Üretimi 1550-1650)*, (Çev. Neyyir Kalaycıoğlu), İstanbul 1993, s. 97.

¹⁷⁸ Siddık Çalık, *a.g.e.*, s. 148.

¹⁷⁹ Suraiya Faroqhi, "İstanbul'un İaşesi ...", s. 141.

XIX. Yüzyıl ortalarında Tekirdağ'ın temettuat kayıtlarına göre Tekirdağ'da bulunan mağaza ve mahzen sayısını tam olarak çıkartabilmek mümkün değildir¹⁸⁰. Nitekim bir mağaza veya mahzene birkaç kişinin ortak olduğu görülmektedir. Hisse olarak belirtilen mağaza ve mahzenler; “nısf”¹⁸¹, “rub”¹⁸², “sülüs”¹⁸³, ve “sülüsan”¹⁸⁴ hisseleri şeklinde yazılmıştır. Bunların dışında sadece “mağaza” veya “mahzen” yazıldığı veyahut sadece “hisse” denilerek bırakıldığı da olmuştur. Hisselerin tamamı mı yoksa yarı hisse mi veya üçte bir hisse mi olduğu belli olmadığından toplamda kaç adet mağazanın bulunduğu hesaplamak imkânı olmamaktadır.

Mağazaların bazılarında buldukları yerin yazılması, hanlarda ve evlerin alt kısımlarında mağaza olduğunu göstermektedir. Yine bazı hane kayıtlarında mağazaların hangi amaçla kullanıldığı, örneğin balık mağazası veya kereste mağazası olduğu şeklinde belirtilmiştir. Bir mağaza kaydından ise, “ambarlar ve mağaza”ların aynı yerde bulunduğu da anlaşılmaktadır. Ambarların da mağazaların kullanımını gibi tahıl deposu için kullanıldığı bilinmektedir.

Toplam mağaza sayısı net olarak belirlenemese de toplam 37 mağaza sahibi bulunmaktadır. Bazı kişilerin sahip olduğu mağaza türleri, “balık mağazası”, “mağaza-î semek”, “sandalcı mağazası” olarak belirtilmiştir. Ancak diğer mağazalardaki kullanım amacı kaydedilmemiştir.

Mağazaların bulunduğu mevkileri de kayıtlardan tespit edebilmek mümkündür. “Çorum Hanı”, “Eskici Hanı”, “Gümrük Hanı”, “Timur Hanı”, “Hane-i Mezbura”, “İskelede”, “mağaza ve Leb-i Derya” ve “şadırvan kurbunda”dır. Burada dikkati çeken husus bazı mağazaların hanların yanında, yakınında veya alt katında(zeminde) bulunmasıdır. Kayıtlarda adı geçen hanlar arasında en çok mağaza

¹⁸⁰ Suraiya Faroqhi makalesinde tahrir defterlerine göre incelemiş olduğu Tekirdağ'ın (Rodosçuk) dükkân ve mahzen sayısı hakkında “Bir tek kişi tarafından işletilen dükkân ve mahzen sayısı bazen ayrıntılı olarak belirtilmediğinden, sözkonusu dükkân ve mahzenlerin sayısı hakkında ancak asgari bir rakam verilebilmektedir.” şeklinde yorum yapmıştır. Buradan da anlaşılacağı gibi her dükkân ve mahzenin ayrıntılı bir şekilde tek tek kaydedilmediği görülmektedir: (Suraiya Faroqhi, *a.g.m.*, s. 140).

¹⁸¹ Yarım, yarı anlamında olan nısf yarı hissesi anlamındadır: (Ferit Devellioğlu, *a.g.s.*, s. 832).

¹⁸² Dörtte bir, çeyrek olarak kullanılan rub' dörtte bir hisse anlamındadır: (Ferit Devellioğlu, *a.g.s.*, s. 896).

¹⁸³ Üçte bir anlamında, üçte bir hisse olarak kullanılmıştır: (Ferit Devellioğlu, *a.g.s.*, s. 970).

¹⁸⁴ Üçte iki, üç kısımda iki kısım anlamındadır: (Ferit Devellioğlu, *a.g.s.*, s. 970).

kaydı, Çorum Hanında 5, Timur Hanında 2, Gümrük Hanında 1 ve Eskici Handa da 1 adet olmak üzere, hanlardaki mağaza sayısı toplamda 9'dur.

Mağazaların toplam kıymeti 44.493,5 olarak hesaplanmaktadır. En yüksek kıymete sahip mağazalar "bakkal dükkânı ve mağaza" kaydının birlikte yazıldığı 8.000 kuruş ile "ambarlar ve mağaza" kaydının yine birlikte yazılmış olduğu 7.400 kuruş değerinde olanlardır. Kıymetin yüksek oluşu muhtemelen diğer mekânların mağazalarla birlikte yazılmış olmasından kaynaklanmaktadır. Kıymetinin en düşük olduğu mağazalar 43,5 ve 50 kuruş değerindedir. Diğer mağazaların kıymeti ise, 100 ila 2.000 kuruş arasında değişmektedir.

Bunların dışında iki tane kıymeti verilmeyen mağaza kaydı da bulunmaktadır; biri İskender Çavuş mahallesindeki "zevceye ait nisf mağaza hissesi" diğeri ise, "mağaza arsası" olarak kaydedilmiştir.

Tablo: 73 Tekirdağ Kazasında Bulunan Mağazalar

Mağazalar	Kıymet	Mağazalar	Kıymet
Ambarlar ve Mağaza	7.400	Mağaza	600
Balık Mağazası	200	Mağaza	2.000
Çorum Hanında Mağaza	2.000	Mağaza	1.000
Çorum Hanında Mağaza	1.000	Mağaza	800
Çorum Hanında Mağaza Hissesi	125	Mağaza	50
Çorum Hanında Mağaza Hissesi	125	Mağaza – Dükkân	1.100
Çorum Hanında Mağaza Hissesi	125	Mağaza (2) ¹⁸⁵	2.000
Eskici Handa Mağaza	1.500	Mağaza (2)	2.000
Gümrük Hanında 1 Bab Mağaza Hissesi	350	Mağaza Hissesi	250
Hane-i Mezburda Mağaza	1.000	Mağaza Hissesi Rub'u	100
İskelede Bakkal dükkânı ve Mağaza	8.000	Mağaza Nısf	125
Mağaza	50	Mağaza-î Semek ¹⁸⁶	2.000
Mağaza	100	Mağaza ve Leb-î Derya ^{187?} (2)	1.000
Mağaza	1.000	Mağaza(derununda)	43,5
Mağaza	1.000	Sandalcı Mağazası Hissesi	100
Mağaza	600	Şadırvan Kurbunda Keresteci Mağazası Rub' Hissesi	2.000
Mağaza	1.000	Timur Hanında Mağaza	1.000
Mağaza	2.000	Timur Hanında Nısf Mazağa	350
Mağaza	400	Toplam	44.493,5

Mağazalarda olduğu gibi mahzenlerinde kaç adet olduğu hisselerin tam olarak yazılmamasından dolayı hesaplanamamaktadır. Ancak genel olarak bakıldığında mağazalardaki gibi bazı mahzenlerde de yer belirtildiğinden en az kaç mahzen olabileceği konusunda bir yargıya varılabilir. “Cami Atik Karşısında”, “Çiftlik Önünde”, “Çorum Hanında”, “Debbağhane İttisalinde”, “Debbağhane Karibinde”, “Değirmen Karşısında”, “Han Kurbunda”, “Hane Derununda”, “Taş İskelede”,

¹⁸⁵ Mağazanın 2 adet olabileceği veya 2 ayrı mağazadan hisse sahibi olduğu anlaşılmaktadır.

¹⁸⁶ Semek “balık” anlamında kullanıldığından “balık mağazası olarak kullanıldığı düşünülebilir. Yalnız kayıtlarda “semek” ve “balık” mağazası her iki şekilde de geçmektedir. (Ferit Devellioğlu, *a.g.s.*, s. 935).

¹⁸⁷ Tekirdağ kazasında “Leb-i Derya Mahallesi”nin bulunması mağazanın bu mahallede olabileceği ihtimalini doğurmaktadır. Ayrıca mağaza 2 adet veya 2 ayrı hisse durumundadır.

“Timur Hanında”, “verasında (arkasında) olarak 11 farklı yerde mahzenin bulunduğu görülmektedir.

Bazı kayıtlarda mahzenlerin ne için kullanıldığı da belirtilmektedir. Bunlara örnek olarak “Keresteci Mahzeni” ve “Tuzhane Mahzeni” gösterilebilir. Mahzenlerin bulunduğu yerlere bakılacak olunursa hanlarda, iskele kenarında, kişilerin oturdukları evlerin en alt katında bulunmaktadır. Bu gibi yerlerin seçilmesindeki öncelik getirilen malların veya depolanan malların en kolay şekliyle gideceği yere ulaştırılması düşüncesi olmalıdır.

Mahzenlerin toplam kıymeti 62.485 kuruş olup, kazada toplam 59 kişi mahzen sahibidir. Mahzen kıymeti en fazla 5.600, 5.500 ve 4.591,5 kuruş, en az ise 100 ila 200 kuruş arasındadır. Ayrıca değeri birlikte kaydedilen mahzenler de bulunmaktadır. 7 adet mahzenin kıymeti 8.200 kuruş, 2 adet mahzenin 500 kuruş ve yine 2 adet birlikte kaydedilen mahzenin kıymeti 400 kuruştur.

Tablo: 74 Tekirdağ Kazasında Bulunan Mahzenler

Mahzenler	Kıymet	Mahzenler	Kıymet
Cami-i Atik Karşısında Keresteci Mahzeni	480	Mahzen	1.000
Çiftlikönünde Mahzen	1.770	Mahzen	500
Çorum Han Derununda mahzen	200	Mahzen	1.000
Çorum Han Derununda Mahzen	1.000	Mahzen	800
Çorum Hanında Mahzen	600	Mahzen	1.000
Çorum Hanında Mahzen	1.000	Mahzen	1.000
Çorum Hanında Mahzen	233	Mahzen	1.000
Debbağhane İttisalinde Mahzen	125	Mahzen	233
Debbağhane Kurbünde (yakınında) Sülüs Mahzen	100	Mahzen	700
Değirmen Karşısında Mahzen	1.000	Mahzen	625
Değirmen Karşısında Mahzen	600	Mahzen	1.200
Han Kurbünde (yakınında) Mahzen Rub'	250	Mahzen	250
Hane Derununda Mahzen	2.500	Mahzen (2)	500
Küçük Mahzen	300	Mahzen (2)	400
Mahzen	5.600	Mahzen (7)	8.200
Mahzen	5.500	Mahzen Hissesi	150
Mahzen	4.591,50	Mahzen Nısf Hissesi	150
Mahzen	2.000	Mahzen Rub'u	200
Mahzen	466	Mahzen Rub'u(1,5)	375,5
Mahzen	400	Mahzen Sülüsan	200
Mahzen	1.000	Mahzen ve Bezirhane Zemini	1.386
Mahzen	1.000	Nısf Mahzen	250
Mahzen	600	Nısf Mahzen	500
Mahzen	500	Taş İskelede Mahzen	1.000
Mahzen	1.000	Taş İskelede Mahzen	1.000
Mahzen	400	Timur Hanında Mahzen	800
Mahzen	600	Timur Hanında Mahzen	1.000
Mahzen	500	Tuzhane Mahzeni	750
Mahzen	1.000	Verasında 1 Bab Mahzen	300
Mahzen	700	TOPLAM	62.485

(4).Pazarlar

Kayıtlarda kişilere ait olan gayrimenkullerin yerini belirtmek amacıyla çoğu zaman buldukları mevki kaydedilmiştir. Bu mevkiiler bazen gayrimenkullerin buldukları pazar alanları ile birlikte belirtilmiştir. Buradan kazadaki (kayıtlı bulunan) pazar alanlarını tespit edebilmek mümkündür. “Araba Pazarı”, “Merkep Pazarı”, Bat Pazarı”, “Kömür Pazarı”, “Penbe Pazarı” ve “Balık Pazarı” olarak kazada 6 farklı pazar alanını bulunmaktadır.

Temettuat kayıtlarında “Araba Pazarı”nda, “odalar dükkânı gediği”, “berber dükkânı ve kahvehane gediği”, “bezirhane kurbunda gedik kahve dükkânı”, “han ve nalband dükkânı”, “menzil ve dükkân hissesi”, fırın maa bakkal dükkânı” ve “Kovalakoğlu değirmeni 2 taş zemin hisse” olarak 7 farklı kişiye ait gayrimenkul tespit edilebilmektedir.

“Merkep Pazarı”nda, “Ahi buyurî hanı”, “han hissesi”, “sübhancı fırını ve kunduracı zemini” ve “çarıkçı hanı ve aşçı dükkânı müstakil” olarak 4 kişiye ait gayrimenkul olduğu görülmektedir.

“Bat Pazarı”nda, “ütücü dükkânı zemini”, “kürkçü dükkânı hissesi” ve birkaç kişinin kaydında geçen “terzi dükkânları”, “Kömür Pazarı”nda “kömürcü dükkânı” ve “Hacı İsmail’de duhan ve yağhane ve bakkal dükkânı hissesi”, “Penbe Pazarı”nda “ekmekçi fırını” ve “Çilingirlerde destereci dükkânı gedik” ve “Balık Pazarı”nda ise “bezirhane” bulunmaktadır.

(5).Bezzâzistan (Bedesten)

Arapça olan “Bezzaz” kelimesi “bez”in çoğulu olup, bezciler ve manifaturacılara verilen ad olarak kullanılmıştır. Bez ve manifatura eşyası satan yere önceleri “Bezzâzistan” denilirken, daha sonra “Bedesten” denilmiştir¹⁸⁸.

¹⁸⁸ Mehmet Zeki Pakalın, *Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C. I, İstanbul 1983, s. 128.

Bedestenlerde başta mücevher ve değerli taşlar olmak üzere silahlar, müzeyyen koşum takımları ile değerli kumaşlar satılmıştır¹⁸⁹.

Tekirdağ kazasına ait temettuat defterinde “Bezzâzistan” için herhangi bir kişiye ait değer kaydedilmemiştir. Ancak bazı dükkânlarda geçen “Bezzâzistan Civarı” tanımlamalarından kazadaki varlığı anlaşılmaktadır. “Bezzâzistan Kapusu” karşısında ne için kullanıldığı belirtilmeyen bir dükkân kaydı bulunmaktadır. Bunun dışında “Bezâzistan Civarında” 6 kişiye ait terzi dükkânı kaydının olduğu tespit edilmektedir¹⁹⁰.

B.KARYELERDE EKONOMİK YAPI

1.Zirai faaliyetler

Müslümanların yaşadığı karyelerdeki tarım alanları tarla, bağ, bağdala, bahçe, koru, çayır ve geleme gibi yerlerden oluşmaktadır. Rumların yaşadığı karyelerde ise genellikle tarla ve bağ alanları mevcuttur. Az da olsa bağdala ve bahçe kaydı bulunmaktadır.

Karyelerdeki arazi kayıtlarında dönümün bazen kaydedilmediği yalnızca kıymetinin verildiği görülmüştür. Ayrıca Müslümanların yaşadığı karyelerde arazi kayıtlarında hububat ekim alanları için kile miktarı verilmiştir. Rumların yaşadığı karyelerde ise arazi alanlarının (Köse İlyas Karyesi dışında) dönümü verilmiştir.

a.Müslümanlara Ait Arazi ve Bağlar

Tekirdağ kazasının temettuat defterinde kayıtlı olan toplam 29 karyenin ve buralarda bulunan çiftlikler ile birlikte toprak dağılımı; hububat ekimi için ayrılan arazi, üzüm ekimi için oluşturulan bağ ve bağdala, hayvanların otlak ihtiyacının

¹⁸⁹ Tahsin Özcan, *a.g.e.*, s. 49.; Tekirdağ Bedesteninin XVI. yüzyılda yapıldığı ve Rüstem Paşa evkafından olduğu tahmin edilmektedir. Dikdörtgen planlı yapının iki masif taş pâyenin taşıdığı kemerleri altı bölüm meydana getirir. Bunların her biri bir kubbeye örtülmüştür. Dış dükkânlar tamamen yıkılmışsa da evvelce var olduklarını gösteren izler bulunmaktadır. Dış duvarlarının taş örgüsü düzenli olmasa da son yıllarda restorasyon çalışmaları sayesinde hala ayakta durmaktadır: (Semavi Eyice, “Bedesten”, *DİA*, C. 5, s. 309).

¹⁹⁰ Bkz. Tablo 46.

karşılanması için çayır, kişilerin yakacak ihtiyacının karşılanması için kuru, çeşitli sebze ve meyvelerin ekildiği bahçeler ve gelemeden oluşmuştur¹⁹¹.

Hububat ekiminin yapıldığı “arazi” için ayrılmış alanlar dönüm olarak verilmeyerek sadece kile¹⁹² cinsinden verilmiştir. Bunda arazi şartlarının dönüm olarak hesaplanmasının zorlaştırıcı etken olduğu düşünülebilir. Nitekim tarlaların ekili bulunduğu alan daha geniş yer kaplamaktadır. Ancak bağ, bağdala, çayır, kuru ve bahçe dönüm olarak belirtilmiştir¹⁹³. Buna göre arazi miktarı dışındaki alanlar yüzde olarak hesaplandığında; %56’sı bağ, %15’i çayır, %15’i kuru, %10’u bahçe, %2’si bağdala ve geleme, %1’i bağ ve bahçedir. 4 dönümlük olan bağ ve bağdala ise bu ekim alanları içinde yüzde olarak belirli bir alana sahip değildir. Bu oran tarla alanlarını kapsamadığından tarla dışındaki ekilebilir alanların kendi içinde oluşturduğu yüzdeyi göstermektedir. Şayet arazi alanı kile olarak değil de dönüm olarak verilmiş olsaydı karyelerdeki ekilebilir alanların yüzdesi hesaplanabilirdi. Ancak kile olarak verildiğinden hububat ekiminin yapıldığı kile miktarı toplamda 125.513 olarak hesaplanmaktadır.

Kilenin kullanım miktarı her yöreye göre değişiklik göstermektedir. Sultan Abdülaziz dönemi sadrazamlarından Ahmed Esad Paşa’nın hazırlamış olduğu

¹⁹¹ Bazı araziler köylülerin ortaklaşa kullandıkları alanlardır. Mera, çayır, kuru gibi alanlar köylülerin ortak tasarrufunda bulunmaktadır. Bu yerlerin korunması için kanunlar oluşturulmuş, eskiden mera olarak kullanılan yerlerin daha sonra tarım arazisine dönüştürülmesi üzerine bir şikâyetle bulunulsa bu yerler tekrar mera haline getirilmektedir. Öyle ki “üzerinde kaç yıldır ziraatta bulundum” dense bile bu yerlerin mera olarak kalması daha makbul görülmüştür. Zaten bu gibi yerler kolaylıkla tarım arazisine veya ev, değirmen, mandıra gibi yapılara tahsis edilmek istenmemiştir. Asıl olan köylünün ihtiyacını karşılayacak bir mera varlığının bulunmasıdır. Daha geniş bilgi için bkz. Muzaffer İlhan Erdost, *Osmanlı İmparatorluğunda Mülkiyet İlişkileri (Asya Biçimi Feodalizm)*, 2.Baskı, Ankara 1989, s. 39.; Ö.L. Barkan, “Edirne Askeri Kasamına Ait Tereke Defterleri (1545-1659)”, *Belgeler*, C. III, S. 5-6, s. 48.

¹⁹² Osmanlılar tarafından kullanılan hacim ölçülerinden biri olan kile, hububat ölçümünde kullanılmıştır. Diğer ölçü birimleri yarım kile, şinik, 2 kutu ve 1 kutudur. Ancak bu ölçüler yöreye ve zamana hatta hububatın cinsine göre farklılık göstermiştir. Merkezlere göre değişik adlar taşıyan kilenin en fazla kullanılanı İstanbul kilesi (4 şinik =1 şinik =2 kutu) olmuştur. Bu hacim ölçüleri silindirik şekilde imal edilmiş ve çapları yüksekliklerine eşit tutulmuştur. (Garo Kürkman, *Anadolu Ağırılık ve Ölçüleri*, İstanbul 2003, s. 127).; 1-2 kile 12 şiniktir veya 100 ölçektir: (Hüseyin Tevfik, *Yeni Ölçülerin Menafi’ ve İsti’maline Dair Risale-i Muhtasara*, İstanbul 1299, s. 15).

¹⁹³ Karyelerin hepsinde arazi belirtilirken kile cinsinden verilmiştir. Ancak “Banados Karyesi”nde diğerlerinden farklı olarak kaza merkezindeki gibi kişilere ait tüm arazi dönüm olarak belirtilmiştir. Banados Karyesinde 24 kişinin toprak sahibi olduğu ve bu kişilerin 1.182,5 dönüm arazi ve 81 dönüm bağı bulunduğu görülmektedir. Bugün “Barbaros” ismini alan bu karye Tekirdağ’a bağlı bir yerleşim birimidir.

tabloya göre Tekirdağ'da kullanılan kile 1 İstanbul kilesidir¹⁹⁴. Ancak H.1263 tarihinde Tekirdağ muhassılı Osman Efendiye gönderilen bir yazıdan Tekirdağ'da kullanılması lazım gelen kile miktarının sadece "İstanbul kilesi" olarak kullanılmadığı bunun yanı sıra farklı kilelerin de kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bununla beraber sadece İstanbul kilesinin kullanılmasına dair malumat verilmektedir¹⁹⁵.

Karyelerdeki kile miktarından arazinin genişliği ve ekimin verimliliği konusunda fikir edinmek mümkündür. Bu bağlamda hububatın en çok ekildiği veya verimin en iyi olduğu yer 9795,5 kile ile Kayı karyesi ve 8104 kile ile Banarlı karyesidir. Arazinin üretimi en az olan yer ise, 843,5 kile ile Abşur karyesidir. Aynı zamanda diğer karyelere göre değerlendirildiğinde hepsi 1000 kile üzeri üretim faaliyetinde olup, sadece Abşur karyesinde üretim bu miktarın altındadır. Bunda toprağın verimliliği kadar hane sayısının fazla veya az oluşu da etkilidir.

Bağcılık faaliyetleri kaza merkezinde olduğu gibi karyelerde de önemli bir yere sahiptir. Bütün karyelerde bağcılık yapıldığı görülmektedir. Karyelerde bulunan bağlar toplamda 889 dönümlük bir alan kaplamaktadır. Bağcılık faaliyetlerinin en fazla olduğu karyeler; 102 dönüm ile Yağcı, 81 dönüm ile Barbaros ve 78 dönüm ile de Karaevli karyesidir. Yağcı karyesinde 40 dönümlük bağ "Yağcı Deruhtunda" bulunan ve "Çelebi Ağa"¹⁹⁶ olarak anılan bir ayana aittir. Bağ alanının en az olduğu karyeler ise, 6 dönüm ile Sırt ve 9,5 dönüm ile Fahrioğlu karyesidir. Sırt karyesinde sadece "Çatma Deruhtunda" bulunan "Ahmet Bey" çiftliğinde 6 dönümlük bir bağ alanı bulunmaktadır. Bu karyede bulunan diğer haneler bağcılık ile uğraşmamaktadır.

¹⁹⁴ Cengiz Kallek, "Kile", *DİA*, C. 25, s. 569.

¹⁹⁵ BOA, A. DVN, nr. 26/69 (22 C 1263/06 Haziran 1847).

¹⁹⁶ Çiftliklerin çoğunluğu farklı kişilere ait iken, bir kısmı da "Çelebi Ağa" lakaplı bir ayana aittir. Yağcı, Sekbanlı, Aşağı Kılıçlı, Yayabaşı, ve Nusratlı Karyelerinde "Çelebi Ağa"nın 5 adet çiftliği bulunmaktadır: (BOA, ML. VRD. TMT. 6397).; H.1245 yılındaki bir belgeden anlaşıldığına göre bu kişi tophane kışlasına bina emini olarak görevlendirilmiştir. Yine bu belgede belirtildiğine göre, "Dergâh-ı Ali Kapucubaşlarından Tekfurdağı ayarı Çelebi Ağa pek çok zamandan beri Tekfurdağ'da ayandır. Tophane amireleri kışlasına bina emini olarak görevlendirildiğinden dolayı ayanlıktan azil olunup, yerine de münasip birinin tayin olması bildirilmektedir: HAT 596/29260 (29 Z 1245/21 Haziran 1830).; Ayanlık ile ilgili olarak, devlet ile halk arasında asker sağlanması, vergi dağıtımı ve toplanması, zahire-hayvan temini gibi konularda aracı olan ve halkın isteğiyle seçilmesi gerekirken, bu kural dışında özellikle şehrin ileri gelenlerini tarafına çekerek bu görevi ele geçiren zümredir. Ayanlık görevini ele geçiren bu kişiler buldukları yerlerin zengin ve hanedanına mensup kişilerdir: (Yücel Özkaya, *a.g.e.*, s. 198-199).

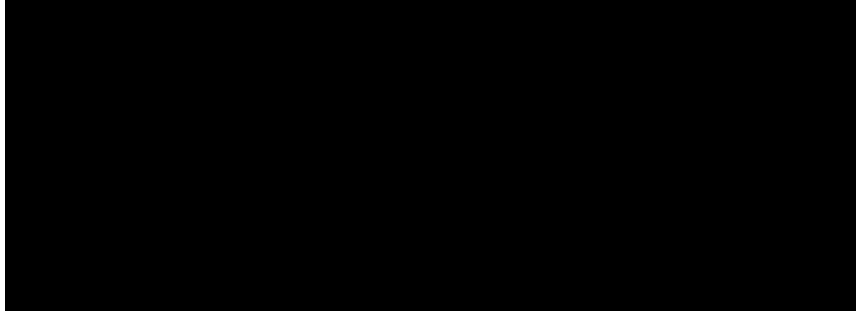
Bunların dışında diğer karyelerde genel olarak kişilerin toplam bağlık alanı 10 dönüm üzerindedir.

Bağlık alanlar genellikle küçük dönümlerden oluşmaktadır. Bir kişinin sahip olduğu alan 1 ila 5 dönüm arasındadır. Ancak bunun dışında daha büyük alanlara sahip hanelerde bulunmaktadır. Bunlar genellikle Karaevli karyesinde olup, 4 hane ortalama 10 dönüm bağlık alana sahiptir.

Tablo: 75 Tekirdağ Kazası Müslüman Karye ve Çiftliklerinin Toprak Dağılımı

Karyeler	Arazi (Kile)	Bağ (Dönüm)	Bağdala (Dönüm)	Çayır	Koru	Bahçe	Bahçe ve Bağ	Toplam
Karaevli	7844	78	-	-	-	-	-	7922
Gazioğlu	3407	26	2	30	-	-	-	3465
Hüsünlü	4091	28,5	1,5	-	-	-	-	4121
Kayı	9795,5	49,5	-	35	25	60	3	9968
Köpekli	1296	13,5	-	-	-	-	-	1309,5
Müsellim	1755	19	2	-	-	-	-	1776
Gündüzlü	2786,5	20	-	-	-	-	-	2806,5
Sırt	7141	6	-	-	-	-	-	7147
Yağcı	7168	102	2	31	17	20	-	7340
Osmanlı	6677	22	-	13	2	12	-	6726
Banarlı	8104	22,5	1,5	41	44	-	-	8213
Kara Halil	4462,5	13	-	4	13	-	-	4492,5
Fahrioğlu	3284	9,5	-	9	-	-	-	3302,5
Ortaca	5434	30	-	17,5	-	-	-	5481,5
Doruk Karacamurad	3157	11,5	-	6,5	-	-	-	3175
Ahmedikli	3391	16,5	-	-	-	-	-	3407,5
Timurlu	2729	14	3	4	26	-	-	2776
Hacı Köy	5052	15,5	-	-	100	8	-	5175,5
Güveçli	4835	49	1	-	-	-	-	4885
Sekbanlı	2134,5	18,5	6	-	4,5	-	-	2163,5
Oruçbeyli	3076,5	36,5	-	6	-	-	-	3119
Kara Hisarlı	1944,5	24	-	10,5	-	-	-	1979
Abşur	843,5	10,5	0,5	-	-	-	-	854,5
Yukarı Kılıçlı	3380,5	49	-	-	-	-	-	3429,5
Aşağı Kılıçlı	3602,5	26	-	-	9	-	12	3649,5
Yayabaşı	5461	17,5	-	-	-	-	-	5478,5
Yazır	6302	29,5	-	25	-	50	-	6406,5
Nusratlı	5176	50,5	-	-	4	6	4	5240,5
Banados	1182,5	81	-	-	-	-	-	1263,5
Toplam	125.513	889	19,5	233	245	156	19	127073,5

Grafik: 5 Tekirdağ Kazası Müslüman Karye ve Çiftliklerinin Arazi Dağılımı

Çiftlik, “*çift öküzle sürülebilecek toprak parçası*” anlamındadır. Tımar sistemi çerçevesinde “*bir çiftçi aileye yetebilecek toprak birimi*” iken daha sonraları “*büyük zirai işletmeleri ve malikâneleri*” ifade eden bir anlam kazanmıştır¹⁹⁷. Bir Çiftçi ailesine yetebilecek genişlikte olan çiftlik, toprağın verimliliğine göre 60 ila 150 dönüm arasında değişen bir arazi parçasını ifade etmektedir¹⁹⁸.

Rumeli bölgesinde çiftlik olarak adlandırılan büyük tarım işletmeleri Anadolu’ya göre daha yaygın olmakla birlikte çağdaş ölçülere göre oldukça küçüktür. Rumeli’deki çiftliklerin büyüklükleri 30 – 500 hektar arasında değişim gösterirken büyük çoğunluğu alt sınıra yakındır. Çok büyük olan çiftlikler ücretli iş gücü ile işletilirken, daha yaygın olan orta ve küçük işletmelerde genellikle ortakçılık işletme yöntemi olmuştur. Aynı zamanda ortakçı durumundaki işletmeci, Rumeli’deki sosyal yapının ikinci önemli kesimini oluşturmuştur¹⁹⁹.

Tekirdağ kazası karyelerinde bulunan toplam çiftlik miktarı 31’dir. Bu çiftlikler kayıtlarda hangi köyün sınırları içinde ise, o köyün temettu sayımlarına dâhil edilmişlerdir.

Çiftliklerde arazinin kile miktarı 1000 ila 2000 arasında değişmekte, bağ, bağdala ve bahçe için ayrılmış yerler ise genellikle küçük dönümlerden oluşmaktadır.

¹⁹⁷ Halil İnalçık, “Çiftlik”, *DİA*, C. 8, s. 313.

¹⁹⁸ Feridun Emecen, “Çift Resmi”, *DİA*, C. 8, s. 309.

¹⁹⁹ Tefik Güran, *a.g.e.*, s. 56.

Ancak diğer çiftliklerden farklı olarak, ekilen arazinin kile olarak verilmediği ve bağ ile bahçenin dönümünün belirtilmediği 2 çiftlik bulunmaktadır. Köpekli Karyesinde “Kerim Bey Zevcesi” ve Banados Karyesinde “Mehmed Tahir Bey Emin bin Abdülhalim haneden Validesi Hanım” olarak kaydı düşülen bu iki hanenin yalnızca oturdukları evlerin veya çiftliğin toplam kıymeti belirtilmiştir²⁰⁰. Nitekim arazi çizgisi çekilmiş ancak bu alan boş bırakılarak yalnızca “mülk menzil” kısmına kıymet yazılmıştır.

Çiftliklerin arazi kayıtlarındaki toplam kile miktarı 22.956,5 olmaktadır. Bağ dönümü 37, çayır dönümü 49, bahçe dönümü 56, bahçe ve bağ dönümü 3, kuru dönümü 17,5, bağdala dönümü 1, bağdala ve geleme dönümü de 26’dır.

b.Rumlara Ait Arazi ve Bağlar

Rumların karyelerdeki toprak dağılımını “arazi” ve “bağat” adı altında tutulan kayıtlar oluşturmaktadır. Kaza merkezindeki ekim alanları genellikle “tarla” kaydı ile tutulmuş iken, burada ve Müslüman karyelerde toprağın ekim alanları için “arazi” denilmiştir. Ayrıca kaza merkezi ve Müslüman karyelerdeki kayıtlardan farklı olarak “bağ” yerine “bağat” kelimesi kullanılmıştır. Toprağın kullanımı olarak Müslüman karyeler ile Rum karyelerini kıyasladığımızda Müslümanların ekim alanları için daha fazla çeşitlilik oluşturduğu görülmektedir.

Defterlerin tutuluş özelliğine bağlı olarak ekilen arazinin ve bağların kıymeti verilmiştir. “Işıklar Karyesi”nde arazi ve bağ kıymeti için belirli bir standart uygulanmıştır. Yarım dönüm (0,5) için 55,5 kuruş, sabit tutuşmuştur. Ancak bazen yanlış hesaplamaların olduğu görülmüştür. Yine de rakamsal olarak yapılan yanlış hesaplamalar ile verilere uygun olarak dönüm ve kıymeti vermek daha yerinde

²⁰⁰ Çiftliklerin ya da aile tasarrufundaki toprakların bütünlüğünü ve devamlılığını sağlamaya yönelik bir önlem olan; “*Raiyyet ölüp de geride, henüz kendi başına toprağı işlemenin üstesinden gelemeyecek yaşta bir erkek evladı bıraktığı takdirde, çocuk büyüyünceye kadar toprak geçici olarak kendisinden alınır. Ancak ölen raiyyetin dul karısı, işçi tutmak suretiyle toprağı işleyebiliyor, öşrünü ve diğer vergilerini verebiliyorsa, kendi adına ya da yaşı tutmayan oğlu adına çiftlik üzerindeki tasarrufunu korurdu.*” Bu sistem çerçevesinde dullar vergilendirilebilir kişiler (bive) olarak kabul edilerek deftere de bu şekilde kayıt düşülmekteydi: (Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi (1300-1600)*, (Çev. Halil Berktaş), C. I, s. 193).

olacağından, rakamlar değiştirilmeden kaydedildiği şekliyle toplam hesaplamalar oluşturulmuştur.

Işıklar Karyesindeki 4 mahallenin ekilebilir arazi miktarı 4.186 dönüm, kıymeti 486.708,5 kuruştur. Toplam Bağ miktarı ise 867,5 dönüm 96.336,5 kuruş kıymetindedir. Arazi miktarının 1.876 dönüm ile bağ alanının da 293,5 dönüm ile en fazla olduğu mahalle “Ayoblu Mahallesi”dir. 155 nüfuslu olan “Ayoblu Mahallesi”nde 64 kişinin arazi kaydı olup, 91 kişinin arazisi bulunmamaktadır. Bağ kaydı ise 132 kişide mevcut olup, 23 kişide yoktur.

122 haneli olan “Manolaki Mahallesi”nde 28 kişinin arazisi olup, 94 kişide yoktur. Bağlık alanın ise 97 kişide olduğu 25 kişide olmadığı görülmektedir. Buna göre araziden çok bağlık alanın daha fazla kullanıldığı tahmin edilmektedir.

101 haneli “Kani Mahallesi”nde 36 kişinin arazisi bulunurken, 65 kişide olmadığı saptanmıştır. Bağ alanı ise 82 kişi de olup, 19 kişide yoktur.

142 haneli “Şiru (Şeyru)” Mahallesi”nde 38 kişide arazi bulunurken 104 kişinin arazisinin olmadığı görülmektedir. Bağ alanı ise 100 hanede mevcut olup, 42 hanede bulunmamaktadır. Bu mahalle Işıklar Karyesi Mahalleleri içinde nüfusun fazla olduğu ikinci mahalle olmasına rağmen tarım alanlarının ve bağlık alanların diğer mahallelere göre daha az olduğu görülmektedir.

Mahallelerin hepsinde arazi varlığından çok bağlık alanların oluşu dikkati çekmektedir. Kaza merkezinde olduğu gibi karyelerde de bağ alanlarının önemli bir yer teşkil ettiği aşikârdır.

Tablo: 76 Işıklar Karyesine Ait Arazi ve Bağlar

Işıklar Karyesi	Arazi		Bağat	
	Dönüm	Kıymet	Dönüm	Kıymet
Ayoblu Mahallesi	1.876	231.658,5	293,5	32.556
Manolaki Mahallesi	747,5	82.837,5	191,5	21.218
Kani Mahallesi	842	92.470	210	23.386
Şiru(Şeyru) Mahallesi	720,5	79.742,5	172,5	19.176,5
TOPLAM	4.186	486.708,5	867,5	96.336,5

Kumbağı karyesinde arazi toplam 3.004,5 dönüm olup 221.285,5 kuruş değerindedir. Bağlık alanlar 2.138,5 dönüm 242.297,5 kuruş kıymetindedir. Arazi ve bağ miktarının en fazla olduğu mahalle “Tavloyo Mahallesi”dir. 98 hanelik olan mahallede 89 kişinin arazisi bulunmakta, 9 kişide ise bulunmamaktadır. Bağ alanı ise 92 kişide olup, 6 kişide yoktur.

55 hanelik “Papa Anastas Mahallesi”nde arazi kaydı 49 kişide olup, 6 kişide geçmemektedir. Bağ ise sadece 1 kişinin kaydında mevcut değildir.

66 hanenin olduğu “Kanakıroğlu Mahallesi”nde arazinin 60 kişide var olduğu, 6 kişide ise olmadığı saptanmıştır. Bağ alanının varlığı ise 63 kişide olup, 3 kişide yoktur.

“Papa İstarati Mahallesi”nde 60 hane kaydından 54 hanenin arazi varlığının bulunduğu 6 hanede ise olmadığı tespit edilmiştir. Bağ alanının hanelerin hepsinde olduğu görülmüştür.

Tablo: 77 Kumbağı Karyesine Ait Arazi ve Bağlar

Kumbağı Karyesi	Arazi		Bağat	
	Dönüm	Kıymet	Dönüm	Kıymet
Papa Anastas Mahallesi	584,5	44.502	399	51.532
Kanakıroğlu Mahallesi	764,5	65.236,5	528,5	62.478,5
Papa İstarati Mahallesi	475,5	29.610	434	47.382
Tavloyo Mahallesi	1.180	81.937	777	80.905
TOPLAM	3.004,5	221.285,5	2138,5	242.297,5

Banados Karyesinin arazisi toplam 3.908,5 dönüm olup 251.909,5 kuruş kıymetindedir. Bağlık alan ise 646,5 dönüm olup, 59.168 kuruş kıymete sahiptir. Hane sayısının diğer mahallelere göre daha fazla olduğu 52 hanelik “Papa Tarandafil Mahallesi”nde arazi ve bağ alanının da fazla olduğu tespit edilmiştir. 1.455 dönüm ekilebilir arazinin olduğu mahallede 3 kişinin arazi sahibi olmadığı, bağ alanının ise her hanede olduğu görülmüştür. “Tolaryo Mahallesi”nin 31 hanelik nüfusunda 3 kişinin arazisi ve 2 kişinin de bağı olmadığı, 24 hanelik olan “Papa Yanaki Mahallesi”nde 1 kişinin arazisi ve 3 kişinin bağının olmadığı ve 28 hanelik olan

“Celalı? Mahallesi”nde de 2 kişinin arazisinin ve yine 2 kişinin de bağının olmadığı saptanmıştır.

Tablo: 78 Banados Karyesine Ait Arazi ve Bağlar

Banados Karyesi	Arazi		Bağat	
	Dönüm	Kıymet	Dönüm	Kıymet
Tolaryo? Mahallesi	875	56.997,5	155	14.690
Papa Yanaki Mahallesi	919,5	60.671	89	9.430
Celalı? Mahallesi	659	42.523	100	10.270
Papa Tarandafil Mahallesi	1.455	91.718	302,5	24.778
TOPLAM	3.908,5	251.909,5	646,5	59.168

124 hanenin olduğu “Naib Köyü”nde ekilebilir arazi miktarı 2.952,5 dönüm kıymeti 167.515 kuruş olarak hesaplanmıştır. Bağ alanı 813,5 dönüm olup, kıymeti 78.074,5 kuruş olmaktadır. Arazi kaydının 15 hanede, bağ alanının ise 4 hanede olmadığı tespit edilmiştir.

29 hanelik “Çanakçı Karyesi”nde 2 kişinin arazisi 7 kişinin de bağı bulunmamaktadır. Arazinin toplam 1.003,5 dönüm 62.338 kuruş kıymetinde bağın toplam 69,5 dönüm 6.011,5 kıymetinde olduğu karyede, bağlık alanların diğer karyelere göre daha az yer tuttuğu görülmektedir.

“Cedid Karyesi”nde 147 haneden 40’ nın arazisi yoktur. Ancak burada diğer karyelerden farklı olarak, arazilerin hepsinde dönüm verilmemiştir. Arazilerin dönüm kayıtları eksik bırakılarak çoğunlukla kıymeti yazılmıştır. Sadece 19 kişinin kaydında arazi dönümü bulunmaktadır. Bağ alanlarının ise hiçbirinde dönümü yazılmamış yalnızca kıymeti verilmiştir. Karyede bağı bulunmayan 5 kişi vardır.

Tablo: 79 Naib, Çanakçı, Cedid Karyelerine Ait Arazi ve Bağlar

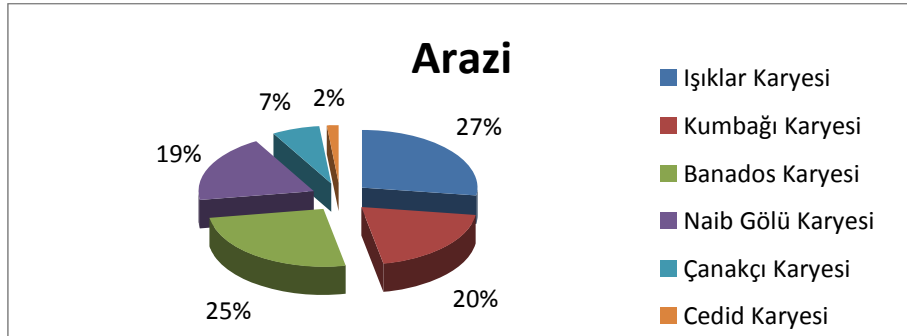
Karyeler	Arazi		Bağat	
	Dönüm	Kıymet	Dönüm	Kıymet
Naib Köyü	2.952,5	167.515	813,5	78.074,5
Çanakçı	1.003,5	62.338	69,5	6.011,5
Cedid	274	24.827	-	79.192
TOPLAM	4.230	254.680	883	163.278

5 Rum hanesinin olduğu “Köse İlyas Karyesi”nde arazinin kile olarak verildiği, bağın ise yalnızca dönümünün kaydedildiği görülmektedir. Buna göre arazinin kile miktarı toplamda 1.344, bağın dönümü 18’dür. Ayrıca bahçe ve bağ kaydının birlikte olduğu 1.500 kuruşluk kıymet bulunmaktadır. Hane çizgisi olmadan yazılmış olan bu kayıt için mülk menzil kıymeti ile birlikte değerinin kaydedildiği anlaşılabilir. Nitekim diğer arazi ve bağ kayıtlarında kıymet yazılmamıştır.

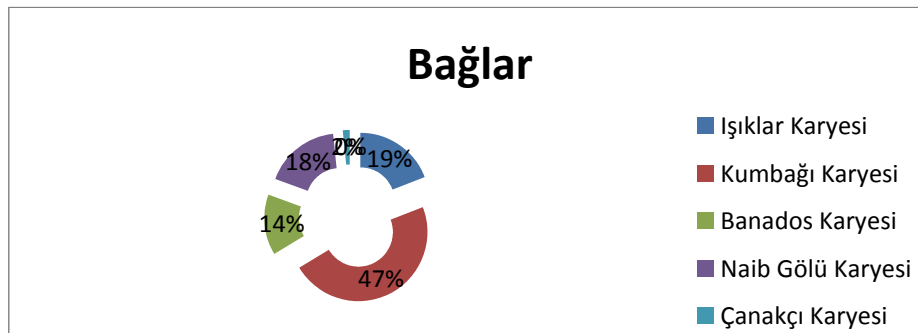
Tablo: 80 Köse İlyas Karyesine Ait Arazi ve Bağlar

Hane Sıra	Arazi	Bağ	Bahçe – Bağ
	Kile	Dönüm	Kıymet
1	121	9	-
2	141	6	-
3	999	-	-
4	83	3	-
5	-	-	1.500
TOPLAM	1.344	18	1.500

Grafik: 6 Rumlara Ait Arazilerin Karyelerdeki Dağılımı

Grafik: 7 Rumlara Ait Bağ Alanlarının Karyelerdeki Dağılımı

2.İktisadî Kurumlar

a.Müslümanlara Ait İktisadi Kurumlar

Karyelerdeki Müslümanların gayrimenkul kıymetini oturdukları evler, değirmenler, mağazalar ve dükkân kayıtları oluşturmaktadır. Bunun dışında kayıtlarda bir “iplikhane”nin varlığından söz edilmektedir. Sekbanlı Karyesi’nde geçen bu kayıt “*oğlu dahi iplikhanede olduğundan dâhil-i yekün olmamıştır*”²⁰¹ şeklinde belirtilmektedir. Ancak bu iplikhanenin nerede olduğu konusunda temettuat kayıtlarında bir bilgi bulunmamaktadır.

(1).Mağazalar

Mağaza kaydına sadece “Banados Karyesi”nde rastlanmaktadır. Burada 2 kişinin kaydında 1.300 ve 500 kuruş değerinde mağaza bulunmaktadır.

(2).Dükkânlar

Karyelerde sadece 1 kişiye ait dükkân kaydına rastlanmıştır. Mağazalarda olduğu gibi dükkân kaydının da yine “Banados Karyesi”nde olduğu görülmektedir. “Helvacı dükkânı zemini” olarak belirtilen bu dükkân zemininin şehirde olduğu da not düşülmüştür. Dükkân zeminin kıymeti ise 420 kuruş değerindedir.

(3).Değirmenler

Gazioğlu, Sırt, Banarlı, Yağcı, Ortaca, Doruk Karacamurad, Hacıköy, Yayabaşı ve Banados karyelerinde değirmen bulunmaktadır. “Ortaca Karyesi”nde ve “Doruk Karacamurad Karyesi”ndeki değirmenlerin hisseli olduğu görülmektedir. “Ortaca Karyesi”nde değirmenler, 1 dönüm ve 1,5 dönüm olan bağlar ile birlikte kaydedilmiştir. Anlaşılan o ki değirmenler bağ alanının içinde yer almaktadır.

Çoğunlukla değirmenler çiftlik kayıtlarında geçmekte ve çiftliklerin olduğu yerlerde bulunmaktadır. Hisse olarak belirtilen değirmenler (Ortaca ve Doruk Karacamurad) ile “Banados Karyesi”ndeki değirmen kaydının dışında diğer değirmenlerin hepsi çiftliklerdedir.

²⁰¹ BOA, ML.VRD.TMT., nr. 6397, s. 20.

Hisse olarak verilen değirmenlerin adedi belirtilmemiştir. Ancak yine de burada en az 1 adet değirmen varlığı söz konusudur. Doruk Karacamurad ile Ortaca Karyesindeki değirmen hisselerinin aynı değirmen için yazılıp yazılmadığı konusunda fikir yürütmek zordur. Ancak değirmen hissesi olarak başka bir kayıt bulunmadığından 3 kişinin ortak olduğu varsayılırsa, diğer adedi verilen değirmenlerden yola çıkılarak değirmenlerin toplamda 8 adet ve hisseli 1 değirmeninde olduğu düşünülerek 9 adet olduğu tahmin edilebilir.

Bazı değirmenlerin cinsinin belirtildiği görülmektedir. “Esbab-ı Badi (rüzgâr değirmeni), ab-ı değirmen (su değirmeni) ve yine aynı anlama gelen “asiyab” (su değirmeni) olarak 2 çeşit değirmen varlığı söz konusudur. Değirmenlerin çeşidi değirmenin bulunduğu yerlerdeki rüzgârın gücünü ve suyun kaynağını da göstermektedir.

“Banados Karyesi”ndeki kayıtların farklı tutuluş özelliğinden dolayı burada değirmenin kıymetinin verildiği de görülmektedir. “Banados Karyesi”nde bulunan su değirmenin kıymeti 4.400 kuruştur.

Tablo: 81 Karye ve Çiftliklerde Bulunan Değirmenler

Karye	Çiftlik	Değirmenin Cinsi	Durumu	Adet	Kıymet
Gazioğlu	Gazioğlu Deruhtunda	-	-	1	-
Sırt	Karacamurad Deruhtunda	Esbab-ı Badi	-	1	-
Yağcı	Yağcı Deruhtunda	-	-	1	-
Banarlı	Banarlı Deruhtunda	Ab-ı Değirmen	-	1	-
	Kara Bezirgân Deruhtunda	Ab-ı Değirmen	-	1	-
Ortaca	-	-	1 Dönüm Bağ Değirmen Hissesi ile	-	-
	-	-	1,5 Dönüm Bağ Değirmen Hissesi ile	-	-
Doruk Karacamurad	-	-	Değirmen Hissesi	-	-
Hacıköy	Bıyıkali Deruhtunda	-	-	1	-
Yayabaşı	Yayabaşı Deruhtunda	-	-	1	-
Banados	-	Asiyab	-	1	4.400

b.Rumlara Ait İktisadi Kurumlar

Rumlara ait gayrimenkul kıymetlerini evler, dükkânlar, mağazalar, değirmenler, fırınlar, samanlıklar, ahurlar, çömlekhane, bezirhane ve boyahane gibi yerler oluşturmaktadır.

(1).Mağazalar

Karyelerdeki mağaza kayıtları Kumbağı, Banados ve Cedid Karyelerinde bulunmaktadır. Naib Karyesi'nde 3 kişiye ait mağaza kaydı olsa da bu mağazaların kıymeti verilmemiştir.

Kumbağı Karyesi'ndeki mağazaların toplam kıymeti 40.850 kuruş olmaktadır. 24 kişiye ait olan bu mağazaların en düşük değeri 250 kuruş, en yüksek değeri 7.500 kuruştur. Bunların dışında 2 kişiye ait olan mağaza kaydının kıymeti ise yazılmamıştır.

Tablo: 82 Kumbağı Karyesi'nde Bulunan Mağazalar

Durumu	Kıymet				
-	250	-	800	-	2.000
-	300	-	800	-	2.000
-	300	-	800	-	2.000
-	500	-	1.000	-	2.500
-	500	-	1.200	-	3.000
-	500	-	1.200	-	7.000
-	500	-	1.500	-	7.500
-	500	Hisse	2.000		
-	700	-	2.000	TOPLAM	40.850

Banados Karyesi'nde 5 kişiye ait olan mağaza kaydının toplam kıymeti 5.700 kuruştur. En düşük mağaza kıymeti 400 kuruş, en yüksek mağaza kıymeti 1.500 kuruştur. 400 kuruş değerindeki mağazanın hisseli olduğu, 1.500 kuruş değerinde olan mağaza kaydı için "Yalıda" denilerek deniz kenarında olduğu belirtilmiştir. Diğer mağazalar için ise farklı bir kayıt düşülmemiştir.

Tablo: 83 Banados Karyesi'nde Bulunan Mağazalar

Durumu	Mevki	Kıymet
Hisse	-	400
-	-	1.000
Mağazalar	-	1.300
-	-	1.500
-	Yalıda	1.500
TOPLAM	-	5.700

Cedid Karyesi'nde 19 kişinin mağaza kaydı bulunmaktadır. Ancak 1 kişinin mağazasının değeri belirtilmemiştir. Toplam mağaza kıymetinin 3.820 kuruş olduğu Cedid Karyesi'nde en düşük mağaza 25 kuruş en yüksek mağaza ise 1.000 kuruş değerindedir. 25 kuruşluk mağaza değerinin nısf olduğu belirtilirken, diğer mağazalar için herhangi bir not düşülmemiştir. Cedid Karyesi'nde mağaza kıymetlerinin Kumbağı ve Banados karyelerinden daha düşük olduğu görülmektedir. Banados Karyesi'nde daha az kişiye ait mağaza olmasına rağmen, Cedid Karyesi'ndeki mağaza değerlerinden yüksek olması, kişilere ait olan mağazaların kıymetinin Cedid Karyesi'nde düşük olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo: 84 Cedid Karyesi'nde Bulunan Mağazalar

Durumu	Kıymet				
-	20	-	50	-	120
Nısf	25	-	50	-	500
-	30	-	60	-	750
-	30	-	60	-	775
-	30	-	80	-	1.000
-	30	-	100		
-	40	-	100	TOPLAM	3.820

(2).Dükkânlar

Dükkân kayıtları Işıklar, Kumbağı ve Cedid karyeleri'nde bulunmaktadır. Işıklar Karyesi'nde 4 kişiye ait olan dükkânların 3'ünün kıymeti 2.500 kuruş olmaktadır. Diğer kişiye ait olan dükkânın kıymeti ise verilmemiştir. Kumbağı Karyesi'ndeki 7 kişiye ait dükkânların toplam kıymeti 2.900 kuruştur. Kayıtlar "dükkân" olarak yazıldığından ne dükkânı olduğu bilinmemektedir. Ancak Cedid Karyesi'nde biri 6.500 kuruş değerinde, diğeri 400 kuruş değerinde olan 2 kişiye ait

“Şehirde bakkal dükkânı” kaydı bulunmaktadır. Bunların dışında nerede olduğu yazılmayan 1 kişiye ait 450 kuruş değerinde bir “bakkal dükkânı” daha vardır.

Tablo: 85 Işıklar Karyesi’nde Bulunan Dükkânlar

Durumu	Kıymet
-	500
-	1.000
-	1.000
TOPLAM	2.500

Tablo: 86 Kumbağı Karyesi’nde Bulunan Dükkânlar

Durumu	Kıymet
-	200
-	200
-	200
-	200
-	500
-	600
-	1.000
TOPLAM	2.900

Tablo: 87 Cedid Karyesi’nde Bulunan Dükkânlar

Dükkân	Mevki	Kıymet
Bakkal dükkânı	Şehirde	400
Bakkal dükkânı	-	450
Bakkal dükkânı	Şehirde	6.500
TOPLAM	-	7.350

(3).Değirmenler

Değirmen kayıtları Kumbağı, Banados, Cedid ve Naib karyelerinde bulunmaktadır. Ancak Köse İlyas Karyesi’nde 6.500 değerinde olan “mülk menzil, bahçe gediği ve değirmen”in kıymeti birlikte verilmiştir. Burada değirmenin gerçek değeri anlaşılmasa da karyede değirmen varlığından söz edilebilir.

Kumbağı Karyesi’nde 2 kişinin kaydında geçen değirmenlerden biri 3.915 kuruş, diğeri 3 rub’ hisse durumunda olup 6.000 kuruşluk kıymete sahiptir. Ayrıca

“değirmen ve bahçe” kaydının birlikte olduğu 5.000 kuruş kıymetinde bir değirmen daha bulunmaktadır.

Tablo: 88 Kumbağı Karyesi’nde Bulunan Değirmenler

Durumu	Kıymet
-	3.915
Rub’	6.000
Değirmen ve Bahçe	5.000
TOPLAM	14.915

Banados Karyesinde 6 kişinin kaydında geçen değirmenler rub’ hisse durumundadır. 4 kişinin 875 kuruşluk kıymetinde değirmen hissesi bulunmaktadır. Bir kişinin 1.000 kuruş ve diğer kişinin de 3.000 kuruş değerinde hissesi vardır. Değirmenlerin 4’ünde “yel değirmeni” olduğu belirtilirken diğerlerinde türü kaydedilmemiştir. Banados Karyesindeki bu değirmenlerin toplam kıymeti 7.500 kuruş değerindedir.

Tablo: 89 Banados Karyesi’nde Bulunan Değirmenler

Durumu	Değirmenin Cinsi	Kıymet
Rub’	-	875
Rub’	-	875
Rub’	Yel Değirmeni	875
Rub’	Yel Değirmeni	875
Rub’	Yel değirmeni	1.000
(3) Rub’	Yel Değirmeni	3.000
TOPLAM		7.500

Cedid Karyesi’nde 32 kişinin kaydında geçen değirmenlerin toplam kıymeti 19.487 kuruştur. En yüksek değere sahip olan değirmenlerin kıymeti 5.000, 4.000 ve 1.400 kuruştur. 5.000 kuruş değerinde olan değirmen Naib Köyü’nde bulunmaktadır. Ancak kişinin hane kaydı Cedid Karyesi’ndedir. Diğer değirmenlerin kıymeti 112 kuruş ila 750 kuruş arasında değişmektedir. Ayrıca dükkân ve değirmen hisselerinin birlikte kaydedildiği 932 kuruşluk değirmen bulunmaktadır. Fakat bu rakam dükkân kaydı ile birlikte verildiğinden tam olarak değirmenin kıymeti tahmin edilememektedir.

Tablo: 90 Cedid Karyesi'nde Bulunan Değirmenler

Durumu	Mevki	Kıymet			
-	-	112	-	-	300
-	-	150	-	-	300
-	-	150	-	-	350
-	-	150	-	-	400
-	-	150	-	-	450
-	-	150	-	-	450
-	-	150	-	-	475
-	-	175	-	-	500
-	-	200	-	-	500
-	-	200	-	-	600
-	-	225	-	-	600
-	-	225	-	-	750
-	-	225	-	-	1.400
-	-	250	-	-	4.000
-	-	250	Nısf	Naib Köyünde	5.000
-	-	250	TOPLAM 19.487		
-	-	300			

Naib Karyesi'nde 6 kişinin kaydında değirmen hissesi mevcuttur. Bu hisselerden 3 kişinin 2.000'er kuruş, diğerlerinin 4.000, 9.789 ve 11.789 kuruş değerinde değirmen kıymetleri bulunmaktadır. Bu değirmenler toplamda 31.578 kuruş olmaktadır. Böylece diğer karyelerde geçen değirmenlerden daha yüksek değer teşkil etmektedirler.

Tablo: 91 Naib Karyesi'nde Bulunan Değirmenler

Durumu	Kıymet
Hisse	2.000
Hisse	2.000
Hisse	2.000
Hisse	4.000
Hisse	9.789
Hisse	11.789
TOPLAM	31.578

(4).Fırınlr

Işıklar Karyesi'nde 2 kişinin kaydında geçen fırınlardan birinin kıymeti verilmemiş olup, diğerinin 1.000 kuruşluk kıymeti bulunmaktadır. Cedid Karyesi'nde 250 kuruş kıymetinde olan fırının dışında bu karyede kayıtlı olan 1 kişinin şehirde 2.350 kuruş değerinde "simitçi fırını" vardır. Kumbağı Karyesi'nde ise 2 kişinin kaydında olan fırınların kıymeti 250 kuruş ve 2.000 kuruştur. Banados Karyesi'nde "mülk menzil, mağaza, fırın ve dükkân"ın kıymeti birlikte verilmiş olup hepsinin değeri 1.200 kuruş olmaktadır. Yine burada bir "mülk menzil, fırın ve dükkân"ın birlikte verilen kıymeti 1.200 kuruştur. Bunların dışında diğer karyelerde fırın kaydına rastlanmamıştır.

(5).Diğer İktisadî Kurumlar

Işıklar Karyesi'nde 200 kuruş değerinde "Çömlekhane", 5.000 kuruş değerinde "boyahane" ve 15.000 kuruş değerinde "bezirhane" bulunmaktadır. Bunların dışında "ağur" ve "samanlık" kayıtlarının da olduğu görülmektedir. Işıklar Karyesi'nde 200 kuruş kıymetinde "samanlık", Kumbağı Karyesi'nde 5 kişiye ait olan biri 100 kuruş, ikisi 200 kuruş ve diğer ikisi de 400 kuruş değerinde olan "samanlık" vardır. Kumbağı Karyesi'nde "mülk menzil ve samanlık" kıymeti ile "samanlık ve fırın" kıymetinin birlikte verildiği 2 adet samanlık kaydı daha mevcuttur. Banados Karyesi'nde de "mülk menzil ve samanlık" ile "mağaza ve samanlık" kayıtları birlikte tutulmuştur.

Cedid Karyesi'nde 50 kuruş kıymetinde "ahur", Kumbağı Karyesi'nde 100 kuruş ve "mülk menzil ve ahur" kaydının olduğu 900 kuruş değerinde olan "ahur" ile Banados Karyesi'nde bulunan 3.800 kuruşluk "mülk menzil, dükkân ve ahur" kıymeti birlikte kaydedilmiştir.

3.Hayvancılık

Üsküdar'dan başlayarak, Anadolu'nun içlerine ve İstanbul surlarının dışından Rumeli yönlerine doğru kurulan çiftliklerin²⁰² en büyük kazanç kaynağını, zahireden çok buralarda beslenen hayvanlar sağlamıştır. Marmara çevresinde çobanlık önemli bir iş kolu olmakla beraber, koyun sürülerinin miktarı tam olarak bilinemese de bir hayli fazla olduğu düşünülmektedir. İstanbul, Bursa, Edirne gibi büyük Şehirlerin geniş çapta et tüketimi ve deri zanaatının önemli bir sektör haline gelmesi hayvancılığı kazançlı hale getirmiştir²⁰³.

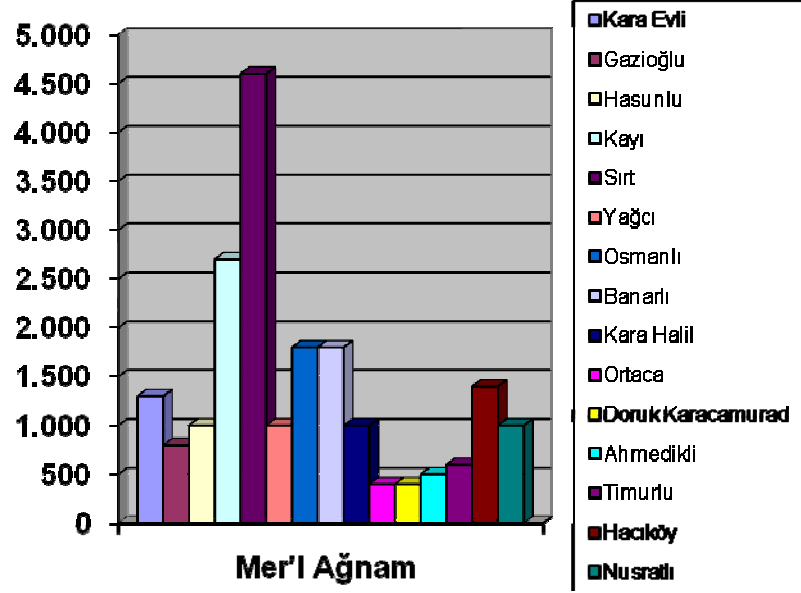
Şehir merkezinde hayvancılığa dair bazı meslek dalları bulunsa da herhangi bir hayvan cinsine dair kayıt bulunmadığı belirtilmişti. Hayvancılık faaliyetleri için Müslümanların yaşadığı karye ve çiftliklerde geçen “Mera’î Ağnam” adedi ile biz burada küçükbaş hayvancılığın varlığını anlayabiliyoruz.

Müslüman karyelerdeki küçükbaş hayvanların en fazla olduğu yer 4.600 baş hayvan ile Sirt Karyesi'dir. Bu karyede çiftlik sayısının da diğer karyelere göre daha fazla oluşu etkili olmakla birlikte, aynı zamanda tespit edilen bu hayvan miktarının 6 kişiye ait olduğu görülmektedir. Kayı karyesinde 2.700, Osmanlı ile Banarlı Karyelerinde 1.800, Hacıköy Karyesinde 1.400, Karaevli Karyesinde 1.300, Hasunlu, Yağcı, Karahalil ile Nusratlı Karyelerinde 1.000, Gazioğlu Karyesinde 800, Timurlu Karyesinde 600, Ahmedikli Karyesinde 500, Ortaca ile Doruk Karacamurad Karyelerinde ise 400 küçükbaş hayvan adedi bulunmaktadır. Bunların toplam adedi 20.300 olmaktadır.

²⁰² Koyun ve keçilerin onda birinin hazine adına alınması anlamına gelen ondalık ağnam yalnız Rumeli kıtasında mer'î ve câri tutulmuştur. Rumeli'de vaz ve ihdası İstanbul'daki askerler ile halkın et ihtiyacını temini maksadıyla gerekli görülmüştür. Anadolu'nun çeşitli yerlerinden alınarak İstanbul'a getirilen hayvanlardan ihtiyaç fazlası, Çorlu cihetlerindeki köylere bağlı meralarda, bölge halkının hayvanlarını otlattığı meralardan fazla kalan yerler devlet tarafından zabtolunarak bu hayvanların kışlattırılması sağlanmıştı. Bu kışlaklara “Deli Meşe Kışlakları” adı verilmiş ve bu tedbir İstanbul'a yakın olmasından dolayı tercih edilmişti: (Mehmet Zeki Pakalın, *Maliye Teşkilâtı Tarihi (1442-1930)*, Ankara 1977, s. 453-454); Tefvik Güran, *Tanzimat Döneminde Osmanlı Maliyesi: Bütçeler ve Hazine Hesapları (1841-1861)*, Ankara 1989, s. 15.

²⁰³ Mustafa Akdağ, *a.g.e.*, s. 139-140.; M.1901/1902 yılı Edirne Vilayeti Tekfurdağı Sancağı salnamesine göre, ağnam (koyun) ve mevaşisi (büyükbaş hayvanlar) takriben; 2.400 öküz, 500 koşu mandası, 2.000 dişi manda, 2.500 hergele, 200 manda buzağısı, 2.000 beygir ve 4.000 karasığırdan ibarettir:(Mehmet Serez, *Osmanlı Döneminde Tekfurdağı (Tekirdağ) Salnameleri (Yıllıkları)*, Tekirdağ 2006, s. 115).

Grafik: 8 Karye ve Çiftliklerde Mera'î Ağnam

Tanzimat'ın ilanıyla birlikte iltizam usulü kaldırılarak memleketin her yerinde birbirine uygun olarak hayvan başına 5 kuruş resim ve 20 para mübaşeriye denilen tahsilât ücreti alınmıştır. Ancak her yerde aynı olmayan hayvan kıymeti bazı yerler için ağır geldiğinden bu resim için yeni bir düzenlemeye gidilmiş ve buna gelir vergisi mahiyeti kazandırılmak istenmiştir. Valiliklere gönderilen tebliğde bir koyun veya keçinin et, süt ve yün verimliliklerine göre mahallince tespit edilerek senelik hâsılata göre resim alınması kararlaştırılmıştır. Buna göre memleketin muhtelif yerlerinde tespit edilen verimlere göre % 10 nispetindeki vergi, Edirne için “bir hayvanın tahmini yıllık verimliliği” 40 kuruş olmakla yıllık vergisi de 4 kuruş olarak belirlenmiştir²⁰⁴.

²⁰⁴ Vedat Eldem, *a.g.e.*, s. 175.

SONUÇ

Günümüzde il merkezi olan Tekirdağ, XIX. yüzyıl ortalarında Edirne Vilayetine bağlı bir kazadır. Temettuat kayıtlarına dayanılarak gerçekleştirilen bu çalışmada, İstanbul'a çok yakın olan bir liman şehrinin sosyal ve ekonomik şartları değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın konusunu, Tekirdağ Kazası'nın temettuat defterlerinde bulunan mahalleleri dışında, kazaya bağlı Müslümanların yaşadığı karye ve çiftlikler ile Rumların yaşadığı karyeler oluşturmaktadır. Defterlere göre Tekirdağ Kazası 22 mahalleden oluşmaktadır. Bu mahallelerde kayıtlı hane sayısı 1.317 olmakla birlikte tahmini nüfus da takriben 6.585'tir. Kazaya bağlı olan Müslümanların yaşadığı karyeler 29, çiftlikler ise 28 adettir. Bu karye ve çiftliklerde bulunan hane sayısı 380 ve tahmini nüfus da 1.900'dür. Çiftlikler karyelere bağlı olarak verildiğinden nüfusu da karyeler ile birlikte değerlendirilmiştir. Burada belirtilen nüfusun tamamı Müslümandır. Rum nüfusun 7 karyede yaşadığı görülmüştür. 1.239 hane bulunan bu karyelerde tahmini nüfus 6.195'tir. Ayrıca "Banados Karyesi"nde Müslümanlar ile Rumların birlikte yaşadığı tespit edilmiştir. Kazada Müslüman ve Rumların yaşadığı 35 karye bulunmaktadır. Bu karyelerden birinde Müslüman ve Rumlar birlikte yaşamaktadır. Temettuat defterlerinde Tekirdağ kaza merkezinde yaşayan gayrimüslim nüfusa ait veriler yer almamaktadır. Ancak yakın tarih aralığındaki şer'iyye sicillerinde gayrimüslim nüfusun kazada yaşadığına dair ibareler bulunmaktadır. Temettuat defterinde ise Müslümanlar ile gayrimüslimlerin ortak oldukları dükkân kayıtları karşımıza çıkmıştır. Bu durumda kazada Müslüman ve gayrimüslim halk bir arada yaşamaktan ziyade ortak faaliyetler yürütmüşlerdir.

Kazadaki sosyal ve ekonomik yapının anlaşılmasını sağlayan, kişilerin geçim kaynağını teşkil eden meslek gruplarına bakıldığında, bu meslekleri icra eden kişilerin farklı olarak 4 ana grupta toplandığı görülmüştür. Bunlar idari ve resmi görevliler, dini görevliler, ziraat ve hayvancılıkla uğraşanlar, ticaret ve zanaatla ilgilenenler olarak gruplandırılmıştır. İdari ve resmi görevlilerin sayısı 119, dini görevlilerin sayısı 47, ziraat ve hayvancılık ile uğraşanların sayısı 106, ticaret ve zanaat ile uğraşanların sayısı da 666 kişidir. Bu meslekler içinde halkın en fazla

ticaret ve zanaatla uğraştığı görülmektedir. Mesleki faaliyeti bulunmayan kişilerin de defterde kayıtlı olduğu görülmüştür. Kazada meslek çeşitleri bu şekilde belirtilmiş iken, karye ve çiftliklerde ağırlıklı olarak tarımsal faaliyetler yürütüldüğünden ve kayıtlardaki her kişinin belli miktarda toprağı bulunduğundan dolayı çiftçiliğın her hanede yapıldığı anlaşılmaktadır. Karye ve çiftliklerde uğraş alanlarının kaza merkezindeki gibi çeşitli olmadığı görülmüştür.

Tekirdağ kazasının ekonomik yapısını, esnaf grupları ve zirai faaliyetler oluşturmaktadır. Kazadaki toprak varlığı ile ekim alanlarına bakıldığında zirai faaliyetler, kişilerin sahip olduğu dükkân varlığına bakıldığında da esnaf faaliyetlerinin olduğu söylenebilir.

Zirai faaliyetlere baktığımızda ekim alanları tarla, bağ, bağdala, bahçe, ayvalık olarak ayrılmaktadır. Kazanın toprak dağılımını %71 ile tarlalar, %20 ile bağ, %4 ile bağdala, %1 ile bahçe ve %1 ile de çayır alanları oluşturmuştur.

Kazadaki tarlalar dönüm olarak verilmişken, Müslümanların yaşadığı karyelerde kile olarak verildiği görülmüştür. Bu durumda karyelerde tarlaların varlığı dönüm olarak değil kile olarak hesaplanabilmiştir. Müslümanların yaşadığı karye ve çiftliklerdeki tarlaların toplam kile miktarı 125.513'tür. Ancak diğer arazilerin dönümü belirtilmiştir. Buna göre karye ve çiftliklerde bulunan ziraat alanlarının %56'sı bağ, % 15'i çayır, %15'i kuru, %10'u bahçe, %1'i bağdala ve gelemeden oluşmuştur. Fakat bu dağılım, toprağın kullanım alanı olarak hububat ürünlerinin ekildiği tarlaların dönümü haricinde olan yüzdeler payı teşkil etmektedir. Rumların yaşadığı karyelerde ise genellikle arazi ve bağ kaydı bulunmaktadır. Sadece birkaç hane kaydında bağdala ve bahçeye rastlanmıştır. Karyelerdeki Müslümanların temettuat kayıtlarından farklı olarak, Rumların temettuat kayıtlarında, kaza merkezindeki gibi arazilerin dönüm olarak verildiği görülmüştür.

Ekilen ürünlerin neler olduğu kayıtlarda yazılmadığından dolayı ne tür ürünler yetiştirildiğine dair bir genellemeye gidilmemiştir. Ancak kazadaki bağ alanlarının varlığı göz önünde bulundurulduğunda üzüm üreticiliğinin önemli bir yer

teşkil ettiği anlaşılmıştır. Aynı zamanda İstanbul'un ihtiyacına yönelik olarak üretimin yüksek olduğu da söylenebilir.

Temettuat kayıtlarına göre kazanın iskân yapısı, kiraya verilen odalar, ürün ve malların depolanmasına yönelik han, mağaza ve mahzenler ile ticari faaliyetlerin yürütüldüğü dükkânlar olarak şekillenmiştir. Bunların dışında kişilerin barınma ihtiyacına yönelik olan evlerin kıymetinin verildiği de görülmüştür. Böylece kazadaki halkın ekonomik durumuna yönelik, yaşadıkları evlerin kıymetinden yola çıkılarak yorum yapma olanağı sağlamıştır. Köylerde nüfus kazalara göre daha az olmasına rağmen, evlerin toplam kıymeti kazadakiler ile hemen hemen aynı değerdedir. Bunun sebebi muhtemelen karyelerde bulunan evlerin daha geniş alana yapılmış olmasından kaynaklanmaktadır.

Temettuat kayıtlarından elde edilen bütün bu verilere dayanılarak XIX. yüzyıl ortalarında kazadaki halkın sosyal ve ekonomik refah seviyesinin iyi olduğu söylenebilir. Kazanın gelişmesini sağlayan en önemli faktör geçiş bölgesi üzerinde olması ve denizin varlığına bağlı olarak İstanbul'a gönderilecek olan ürünlerin burada depolanarak gönderilmesidir. Bunun kazadaki sosyal yaşamı ve ekonomik yaşamı büyük ölçüde şekillendirdiği görülmüştür.

KAYNAKÇA

A) ARŞİV KAYNAKLARI

1. Başbakanlık Osmanlı Arşivi

ML.VRD.TMT., nr. 6397, 6398.

ML. VRD., nr. 379.

A. DVN., nr. 26/69 (22 C 1263/7 Haziran 1847).

A. MKT., nr. 48/18 (17 Ş 1262/10 Ağustos 1846).

A.MKT., nr. 107/53 (05 S 1264/12 Ocak 1848).

A. MKT., nr. 34/84 (04 S 1262/1 Şubat 1846).

MVL., nr. 41/11 (15 B 1261/20 Temmuz 1845).

HAT., nr. 596/29260 (29 Z 1245/21 Haziran 1830).

2. Rodosçuk Şeriyeye Sicilleri

R.Ş.S. nr. 1745.

R.Ş.S. nr. 1748.

B) KAYNAK ESERLER

AŞIKİ, Aşıkpaşazade Derviş Ahmet, *Aşıkpaşazade Tarihi* (Haz. Cemil Çiftçi), İstanbul 2008.

AŞIKPAŞAOĞLU, *Aşıkpaşaoğlu Tarihi*, (Haz. H.Nihal Atsız), Ankara 1985.

AZAMAT, Nihat, Anonim *Tevarih-i Ali Osman*, (Nşr. F. Giese), İstanbul 1992.

NEŞRİ, Mehmed, *Kitab-ı Cihan-Nüma Neşri Tarihi*, C. I, (Haz: Faik Reşit Unat - Mehmed A. Köymen), Ankara 1949.

C) ARAŞTIRMA VE İNCELEMELER

AKARSU, Hasan, *Tekirdağ Sonsuz Gurbet*, İstanbul 2010.

AKDAĞ, Mustafa, *Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi*, C. II, İstanbul 1995.

AKGÜNDÜZ, Ahmet-ÖZTÜRK, Said, *Darende Temettuat Defterleri*, İstanbul 2002.

_____, *Yozgat Temettuat Defterleri*, C. I, İstanbul 2000.

AKIN, Veysi, “Trakya Köy ve Şehir Yer Adları Üzerine Bir İnceleme”, *Türk Kültürü Dergisi*, S. 329, 1990, s. 530-538.

AKTAŞ, Uğur, *İstanbul'un 100 Esnafı*, İstanbul 2010.

AKTİ, Özlem- DEMİREZEN, Timur- ERSOY, Serkan- BOZER, Mehmet-KAYNAK, Heval, “Tekirdağ İli Alan Araştırması”, *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, S. 16-19, İstanbul (Ocak-Temmuz 1997-1998), s. 79-82.

ALADA, Adalet Bayramoğlu, *Osmanlı Şehrinde Mahalle*, İstanbul 2008.

ARAS, Özgü, “Ad Koyma”, *DİA*, C. 1, s. 332-333.

ARI, Bülent, “Türk-İslam-Osmanlı Şehirciliği ve Halil İnalçık'ın Çalışmaları”, *TALİD*, C. 3, S. 6, 2005, s. 27-56.

ATAMAN, Alpaslan, *Bir Göz Yapıdan Külliye Osmanlı Külliyelerinde Kamusal Mekân Mantığı*, İstanbul 2000.

ATEŞ, Hacer, *Kuzey Marmara Sahilleri ve Ard Alanında Şehirleşmenin Tarihi Süreci XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Tekirdağ ve Yöresi*, (İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2009.

BAKTIR, Mustafa, “Hatip”, *DİA*, C. 18, s. 425-428.

BARCAN, Ömer Lütfi, “Edirne Askeri Kasammına Ait Tereke Defterleri (1545-1659)”, *Belgeler*, C. III, S. 5-6, yıl, s. 1-479.

_____, Ömer Lütfi., “Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Sürgünler”, *Tetkik-Makaleler*, C. I, yıl, s. 555-606.

BASKICI, Mehmet Murat, *1800-1914 Yıllarında Anadolu'da İktisadi Değişim*, Ankara 2005.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, 2. Baskı, İstanbul 2000.

BAYARTAN, Mehmet, “Osmanlıdan Günümüze Kütahya Şehrinin Yapı Taşları: Mahalleler”, *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi*, S. 18, İstanbul 2009, s. 57-70.

BELGE, Murat, *Osmanlı'da Kurumlar ve Kültür*, 2.Baskı, İstanbul 2008.

CENGİZ, Emine, *1751 No'lu Rodoscuk (Tekirdağ) Şeriye Sicili Transkripsiyon ve Tahlili*, (Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış yüksek Lisans Tezi), Edirne 2008.

CEVAD, Kolağası Ali-Yüzbaşı Remzi, *Avrupa-i Osmaniye*, 1308.

Coğrafya 2002, Yay. Haz. Füsun Üstel, *TÜSİAD*, İstanbul 2002.

ÇAĞATAY, Neşet, *Bir Türk Kurumu Olan Ahilik*, Ankara 1974.

ÇALIK, Sıddık, *Çirmen Sancağı Örneğinde Balkanlarda Osmanlı Düzeni (15-16. yy'lar)*, Ankara 2005.

ÇALIŞKAN, Yaşar - İKİZ, M.Lütfi, *Kültür San'at ve Medeniyetimizde Ahilik*, Ankara 1993.

ÇELEBİ, Evliya, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Çev. Mehmed Zillioğlu, C. 8, İstanbul 1966.

ÇELİK, Fadimana, *Temettuat Defterlerine Göre Edirne Kazası Çöke Nahiyesi'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, (Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Muğla 2009.

ÇEVİK, Hikmet, *Tekirdağ Tarihi Araştırmaları*, İstanbul 1949.

DARKOT, Besim, “Tekirdağ”, *İA*, C. 12/I, 2. Baskı, İstanbul 1979, s. 133-135.

DEMİR, Öksel, *Tekirdağ Mavi Gözlü Kent*, İstanbul 2009.

DEMİREL, Ömer, *II. Mahmud Döneminde Sivas'ta Esnaf Teşkilatı ve Üretim-Tüketim İlişkileri*, Ankara 1989.

DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, 22. Baskı, Ankara 2005.

EDİZ, İsmail, “Osmanlı'dan Cumhuriyet'in ilk Yıllarına Kahvehaneler ve Sosyal Değişim”, *Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi*, S. 1, 2008-I, s. 179-189.

ELDEM, Sedat Hakkı, *Osmanlı Dönemi Türk Evi*, C. I, İstanbul 1984.

ELDEM, Vedat, *Osmanlı İmparatorluğu'nun İktisadi Şartları Hakkında Bir Tetkik*, Ankara 1994.

EMECEN, Feridun, “Çift Resmi”, *DİA*, C. 8, s. 309-310.

_____, Feridun, “XVI. Asırda Manisa Esnafına Dair Bazı Mülahazalar”, *Türk Kültürü ve Ahilik XXI. Ahilik Bayramı Sempozyumu Tebliğleri*, (13-15 Eylül Kırşehir 1985), İstanbul 1986, s. 203-210.

_____, Feridun, *Osmanlı Devleti Tarihi*, “Kuruluştan Küçük Kaynarca'ya”, C. I, İstanbul 1999.

EMRE, Akif “Yerel ve Evrensel Çözümleme Olarak Osmanlı Şehri”, *Hece*, S. 150-152, s. 205-209.

ERDOST, Muzaffer İlhan, *Osmanlı İmparatorluğunda Mülkiyet İlişkileri (Asya Biçimi Feodalizm)*, 2. Baskı, Ankara 1989.

ERZEN, Arif, *İlkçağ Tarihinde Trakya (Başlangıçtan Roma Çağı'na Kadar)*, (Yay. Haz. Nezih Başgelen), İstanbul 1994.

ESENLİ, Fahri, “Tekirdağ Bölgesi Alkali Bazaltları İçerisindeki Peridotitik Ksenolitler”, *Maden Tetkik Arama Dergisi*, S. 121, 1999, s. 125-139.

EYİCE, Semavi, “Bedesten”, *DİA*, C. 5, s. 302-311.

FAROQHI, Suraiya, *Osmanlıda Kentler ve Kentliler (Kent Mekânında Ticaret, Zanaat ve Gıda Üretimi 1550-1650)*, Çev. Neyyir Kalaycıoğlu, İstanbul 1993.

_____, Suraiya, “İstanbul’un İaşesi ve Tekirdağ-Rodosçuk Limanı (16.-17. Yüzyıllar)” *ODTÜ Gelişme Dergisi Özel Sayısı*, (1979-1980), s. 139-154.

Genelkurnay Harp Dairesi Başkanlığı Resmi Yayınları, *Osmanlı İmparatorluğunda Kollar, Ulak ve İaşe Menzilleri*, Ankara 1966.

GENÇ, Serdar, “XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Balıkesir’de Ekmekçi Esnafı”, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 8, S. 12, 2007, s. 59-70.

GÖKBİLGİN, M. Tayyip, “Kanuni Sultan Süleyman Devri Başlarında Rumeli Eyaleti, Livaları, Şehir ve Kasabaları”, *Belleten*, C. XX, S. 78, Ankara 1956, s. 247-285.

_____, M. Tayyip, *Rumeli’de Yörükler, Tatarlar ve Evlad-ı Fatihan*, İstanbul 2008.

_____, M. Tayyip, *XV. ve XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livası Vakıflar-Mülkler-Mukatalar*, İstanbul 2007.

GÖNÜLLÜ, Ali Rıza, “Alanya’da Yemenicilik Zanaatı”, *I. Ahi Evran-ı Veli ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu*, (12-13 Ekim 2004 Bildiriler), (Haz. M. Fatih Köksal), C. I, Kırşehir 2005, s. 441-450.

GÖYÜNÇ, Nejat, “Hane”, *DİA*, C. 15, s. 552-553.

GÜL, Abdulkadir - GÖKÇEN, Salim, *Son Dönem Osmanlı Nüfusu ve Ecnebler Meselesi*, Ankara 2010.

GÜLMEZ, Nurettin - ATILLA, Resul, “1844-1845 Tarihli Temettuat Defterlerine Göre Çobanisa Köyü”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 165, İstanbul 2006, s. 181-194.

GÜRAN, Tefik, *19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı Üzerine Araştırmalar*, İstanbul 1998.

_____, Tefik, *Tanzimat Döneminde Osmanlı Maliyesi: Bütçeler ve Hazine Hesapları (1841-1861)*, Ankara 1989.

HAMMER, Joseph Von, *Osmanlı Tarihi*, C. I, (Çev. Mehmet Ata, Özetleyerek yazan: Abdülkadir Karahan), İstanbul 1991.

Hayat Türkiye Ansiklopedisi, “Tekirdağ”, s. 369-376.

İhsaiyat-ı Maliye (Maliye İstatistikleri) 1885-1909, Ankara 2000.

İNALCIK, Halil, “Çiftlik”, *DİA*, C. 8, s. 313-314.

_____, Halil, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi (1300-1600)*, (Çev. Halil Berktaş), C. I, İstanbul 2000.

İNCİNYAN, L. - ANDEREASYAN, H.D., “Osmanlı Rumelisi'nin Tarih ve Coğrafyası”, *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, C. 4-5, İstanbul 1976, s. 101-152.

İŞPİRLİ, Mehmet, “Osmanlılarda Lakap”, *DİA*, C. 27, s. 67.

KAL'A, Ahmet, “Esnaf”, *DİA*, C. 11, s. 423-430.

_____, Ahmet, *İstanbul Esnaf Tarihi Tahlilleri İstanbul Esnaf Birlikleri ve Nizamları 1, İstanbul Külliyyatı VII*, İstanbul 1998.

KALKANDELEN, Hilal, “Türkçemizde Kullanılan Kişi Adları”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 12, S. 2, 2008, s. 57-76.

KALLEK, Cengiz, “Kile”, *DİA*, C. 25, s. 568-571.

KAPTAN, Şükür Tekin, “Ahi Evran’ın Öğrettiği Meslek: Yeşil Yuva’da Deri İşleme, Debağat ve Ayakkabıcılık”, *I. Ahi Evran-ı Veli ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu, (12-13 Ekim 2004 Bildiriler)*, (Haz. M. Fatih Köksal), C. II, Kırşehir 2005, s. 565-576.

KARAL, Enver Ziya, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C. IV, Ankara.

_____, Enver Ziya, *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı 1831*, 2. Baskı, Ankara 1997.

KARAMURSAL, Ziya, *Osmanlı Mali Tarihi Hakkında Tetkikler*, Ankara 1940.

KARPAT, Kemal, *Osmanlı Nüfusu*, (Çev. Bahar Tırnakçı), İstanbul 2010.

KATAK, Ahmed Badi b., *Riyaz-ı Belde-i Edirne*, C. III, 1327.

KAZANCIGİL, Ratıp - GÖKÇE, Nilüfer, *Dağdevirenzâde Mustafa Şevket Bey’in Edirne Tarihi ve Balkan Savaşı Anıları*, Edirne 2005.

KELEMEN, Mikes, *Türkiye Mektupları*, (Çev. Sadrettin Karatay), Tekirdağ 2006.

KIZILKAN, Ayşe Özdemir, “Osmanlı Vergi Düzeninde Temettuat Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 20, 2008, s. 57-66.

KREISER, Klaus, *Die Ortsnamen der Euroaischen Türkei Nach Amtlichen Verzeichnissen und Kartenwerken*, Klaus Schwarz Verlag, Freiburg 1975.

KUBAN, Doğan, *Osmanlı Mimarisi*, İstanbul 2007.

KUNT, Metin, , “*Siyasal Tarih (1300-1600)*” *Doğuştan Yükselişe Osmanlı Tarihi*, C. I, İstanbul.

Kurtuluş, 13 Kasım 2010, (Tekirdağ Pusula Gazetesi Kurtuluş Günü Özel Ekidir).

KÜÇÜKAŞÇI, Mustafa Sabri, “Müezzin”, *DİA*, C. 31, s. 493-494.

KÜÇÜKERMEN, Önder, *Anadolu'daki Geleneksel Türk Evinde Mekân Organizasyonu Açısından Odalar*, İstanbul 1973.

KÜRKMEN, Garo, *Anadolu Ağırlık ve Ölçüleri*, İstanbul 2003.

KÜTÜKOĞLU, Mübahat, "İzmir Temettü Sayımları ve Yabancı Tebaa", *Belleten*, C. LXIII, S. 238, Ankara 1999, s. 755-773.

_____, Mübahat, "Osmanlı Sosyal ve İktisadi Tarihi Kaynaklarından Temettü Defterleri", *Belleten* C. LIX, S. 225, Ankara 1995, s. 395-412.

_____, Mübahat, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, İstanbul 1994.

METE, Zekai, *Osmanlı Hukuk Tarihi ve Osmanlı Vakfiyeleri Üzerine İncelemeler Basılmamış Ders Notları*, Trakya Üniversitesi, 2009.

MOREAU, Odile, *Reformlar Çağında Osmanlı İmparatorluğu Askeri Yeni Düzenin İnsanları ve Fikirleri 1826-1914*, (Çev. Işık Ergüden), İstanbul 2010.

ORTAYLI, İlber, "16. Yüzyılda Rodosçuk (Via Aegnetia'nın Marmara Uzantısı)", *Dünü ve Bugünüyle Toplum ve Ekonomi Dergisi*, S. 8, İstanbul 1995, s. 5-12.

_____, İlber, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)*, Ankara 2000.

Osmanlı İmparatorluğunda Kollar, Ulak ve İaşe Menzilleri, Genelkurmay Harp Dairesi Başkanlığı Resmi Yayınları, Ankara 1966.

Osmanlı Vergi Mevzuatı, Maliye Bakanlığı, Ankara 1999.

OY, Aydın, "Tekirdağ'da Pamukçuluk ve Dokumacılık", *Halk Kültürü Dergisi*, (Üçüncü Kitaptan Ayrı Basım), İstanbul 1984, s. 89-95.

ÖNEŞ, Edhem Ruhi, *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Esnaf*, İstanbul 1985.

_____, Aydın, *Tekirdağ İli Yer Adları*, İstanbul 1964.

ÖZCAN, Tahsin, *Fetvalar Işığında Osmanlı Esnafı*, İstanbul 2003.

ÖZDEĞER, Mehtap, “19.Yüzyılda Uşak Şehrinde Esnaf ve Sanatkarlar”, *Osmanlı Öncesi ile Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemlerinde Esnaf ve Ekonomi Semineri*, (9-10 Mayıs Bildiriler) C. II, İstanbul 2003, s. 293-307.

ÖZDEMİR, Hayrünisa, “Türk ve İsviçre Medeni Hukukunda Ad Üzerindeki Hak ve Korunması”, *AÜHFD*, C. 57, S. 3, Ankara 2008, s. 561-598.

ÖZKAYA, Yücel, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı Kurumları ve Osmanlı Toplum Yaşantısı*, Ankara 1985.

ÖZMEN, Abidin, *Trakya*, Ankara 1948.

ÖZTÜRK, Nazif, *Menşe’i ve Tarihi Bakımdan Osmanlı Vakıfları*, Ankara 1983.

_____, Nazif, “Sosyal Siyaset Açısından Cumhuriyet Öncesi Vakıflar”, *Cumhuriyetin 80. Yılında Uluslararası Vakıf Sempozyumu (15-17 Aralık 2003)*, Ankara 2004.

_____, Nazif, *Türk Yenileşme Tarihi Çerçevesinde Vakıf Müessesesi*, Ankara 1995.

_____, Nazif, “Mütevelli”, *DİA*, C. 32, s. 217.

ÖZTÜRK, Said, “Türkiye’de Temettuat Çalışmaları”, *TALİD*, C. 1, S. 1, 2003, s. 287-304.

PAKALIN, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C. I-III, 3. Baskı, İstanbul 1983.

_____, Mehmet Zeki, *Maliye Teşkilâtı Tarihi(1442-1930)*, Ankara 1977.

PAMUK, Şevket, *Osmanlıdan Cumhuriyete Küreselleşme, İktisat Politikaları ve Büyüme Seçme Eserleri II*, (Çev. Gökhan Aksay), İstanbul 2008.

_____, Şevket, *Osmanlı Ekonomisinde Bağımlılık ve Büyüme (1820-1913)*, 2. Baskı, İstanbul 1994.

PITCHER, Donald Edgar, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Tarihsel Coğrafyası*, (Çev. Bahar Tırnakçı), İstanbul 1999.

SALMAN, Hüseyin, "1909-1916 yılları Arasında Trakya ve Kırklareli'nin Demografik Durumu", *Yıldız Dağları ve Çevresi Tarih Araştırmaları Kırklareli Sempozyumu*, İstanbul 2006, s. 87-91.

SAMİ, Kamuran, "Halk Kültürü Bağlamında Kahvehanelerin Toplumsal ve Mekânsal Dönüşümleri Diyarbakır Kent Örneği", *Milli Folklor*, S. 85, 2010, s. 159-172.

SAMİ, Şemsettin, *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul 2007.

SARI, Nil, "Attar", *DİA*, C. 4, s. 94-95.

SATKIN, Münir, *Tekirdağ Eski Ahşap Evleri*, Tekirdağ 1996.

SEREZ, Mehmet, *Osmanlı Döneminde Tekfurdağı (Tekirdağ) Salnameleri (Yıllıkları)*, Tekirdağ 2006.

SERİN, Mustafa, "Osmanlı Arşivinde Bulunan Temettuat Defterleri", *T.C. Başbakanlık I. Milli Arşiv Şurası (20-21 Nisan 1998) Tebliğler, Tartışmalar* Ankara 1998, s. 717-728.

SEVİMAY, Hayri R., *Cumhuriyete Girerken Ekonomi (Osmanlı Son Dönem Ekonomisi)*, İstanbul 1995.

SEVİN, Veli, *Eski Anadolu ve Trakya I (Başlangıcından Pers Egemenliğine Kadar) Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi*, İstanbul 2003.

SEZGİN, İbrahim, , "Malkara Şehri (1475-1601)", *İlmi Araştırmalar* 2, İstanbul 1996, s. 119-130.

SOYLU, Ayşegül, *1256 ve 1260 Tarihli Temettuat Defterlerine Göre Çay Merkez Kazası'nın Sosyal ve İktisadi Yapısı*, (Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2005.

SÜMER, Faruk, "Karaevli", *DİA*, C. 24, s. 391.

SÜMER, Mahmut, *Tekirdağın Eski Günleri*, İstanbul 1970.

ŞENTÜRK, M. Hüdayi, "Osmanlı Devletinin Kuruluş Devrinde Rumeli'de Uyguladığı İskân Siyaseti" *Belleten*, C. LVII, S. 218, Ankara 1993, s. 89-112.

TABAKOĞLU, Ahmet, *Türk İktisat Tarihi*, İstanbul 1986.

TEKDEMİR, Aziz, *Ticaret Nezareti (1839-1876)*, (İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2010.

TEVFİK, Hüseyin, *Yeni Ölçülerin Menafı' ve İsti'maline Dair Risale-i Muhtasara*, İstanbul 1299.

TOLUN, Bedriye, "Tekirdağ Şehir Nüfusu", *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, C. 10, (S. 18-19'dan Ayrı Baskı), İstanbul 1973, s. 151-166.

TOZLU, Selahattin, KILIÇ, Ümit, "Erzurum Ziraat Tarihinden Notlar: Zeyrek", *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 4, Samsun 2011, s. 101-115.

Türk Ansiklopedisi, "Tekirdağ", C. XIV, Ankara 1966, s. 42-47.

YALÇIN, Osman, *Tekirdağ ve Marmara Bölgesi*, İstanbul 1984.

_____, Osman, *Tekirdağ*, İstanbul 1960.

YİĞİT, Ahmet, "XIV.-XVI. Yüzyıllarda Menteşe Livasında Değirmenler", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, S. 18, 2007, s. 97-155.

YÖRÜK, Saim, "Çelebi Unvanı Hakkında Bir Değerlendirme", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 4, S. 18, 2011, s. 290-297.

D) ELEKTRONİK KAYNAKLAR

<http://tdkterim.gov.tr/bts/> (Büyük Türkçe Sözlük) (02. 12. 2011).

<http://www.tdkterim.gov.tr/ttas/?kategori=derlay&kelime=keleme>,(Derleme Sözlüğü) (02. 12. 2011).

DİZİN

A

Abşur, 69, 71, 77, 153, 154
 Ahmedikli, 32, 69, 71, 78, 154, 169
 Akdeniz, 2, 6, 81
 Anadolu, 1, 5, 7, 16, 64, 80, 81, 152,
 155, 169, 176, 181, 183
 Araba Pazarı, 99, 150
 Aşağı Kılıçlı, 69, 71, 78, 153, 154
 Aşıkpaşazade, 4, 174
 Avrupa, 1, 4, 5, 6, 176, 179
 Aydoğdu, 23
 Ayoblu Mahallesi, 72, 78, 157

B

Bağcılık, 81, 153
 Balık Pazarı, 150
 Balkanlar, 96
 Banados Karyesi, 41, 72, 73, 78, 82,
 152, 159, 161, 162, 163, 164, 166,
 168, 171
 Banarlı, 69, 71, 78, 153, 154, 161,
 162, 169
 Barbaros, 5, 7, 8, 70, 152, 153
 Bat Pazarı, 133, 150
 Behram Reis, 8, 21, 23, 24, 39, 40, 41,
 44, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 54,
 55, 57, 58, 60, 63, 64, 95
 Bevvap Mehmed Bey, 8, 21, 23, 39,
 41, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 53,
 54, 55, 57, 58, 59, 60, 63, 64, 94, 95
 Biga, 6
 Bisanthe, 4, 5
 Bolayır, 6
 Boyahane, 102, 103, 104, 105, 112,
 113, 114, 116, 119, 120, 123, 125
 Büyük Dutlu, 81, 82, 86, 88
 Büyük Kara Evli, 81, 82
 Büyükkarıştıran, 3

C

Cami-i Atik, 20, 23, 41, 42, 43, 46, 65,
 67, 101, 105, 149

Cami-i Şerif, 18
 Cami-i Vasat, 21, 23, 46, 64
 Can Beşe, 20, 21, 23, 39, 41, 44, 46,
 48, 49, 50, 52, 53, 54, 55, 57, 59,
 60, 63, 64, 95
 Cedid, 72, 73, 78, 79, 128, 159, 163,
 164, 165, 166, 167, 168
 Cennet Hatun, 8, 21, 23, 39, 40, 44,
 46, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 55,
 56, 57, 60, 63, 64, 94, 95
 Cevizlik, 81, 82, 86

Ç

Çanakçı, 72, 73, 75, 78, 79, 159
 Çanakkale, 1
 Çanakkale Boğazı, 5
 Çavuş-ı Kebir, 21
 Çiftlikönü Meydanı, 24
 Çimpi, 5, 6
 Çorlu, 3, 7, 70
 Çömlekçi, 84, 87, 120

D

Debbağ, 115, 139
 Dere Ağzı, 81
 Dimetoka, 7
 Dizdarzade, 9, 21, 23, 24, 35, 39, 42,
 44, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 54,
 55, 57, 60, 63, 64, 94, 95, 142
 Doruk Karacamurad Karyesi, 161
 Dorukkaraca Murad, 69
 Dudı Hatun, 21, 23, 39, 44, 47, 48, 49,
 50, 52, 53, 54, 55, 57, 60, 95
 Dutlu, 82, 86

E

Edirne, vi, 1, 4, 7, 8, 21, 23, 31, 85,
 152, 169, 170, 171, 175, 176, 178,
 180
 Eğri Karaağaç, 81, 82, 88
 Ekmekçioğlu Sokağı, 24
 El- Hac Hürmüz, 21
 el- Hac İsa, 20

El- Hac Mehmed, 20, 38
 El- Hac Musa, 21
 Ereğli, 3
 Ergene Nehri, 2
 Ertuğrul mahallesi, 17
 Ertuğrul Tarakçı, 23
 Eski Cami, 23
 Esnaf, ii, 45, 55, 57, 61, 96, 115, 139,
 177, 179, 182
 Evliya Çelebi, 3, 5, 37, 48, 176
 Evranos Bey, 5

F

Fahrioğlu, 69, 70, 71, 78, 153, 154

G

Ganos Dağı, 1, 2
 Gazioğlu, 69, 71, 73, 78, 154, 161,
 162, 169
 Gedik, 96, 99, 103, 105, 107, 109,
 110, 111, 112, 114, 116, 124, 125,
 128, 136, 141, 143, 144
 Gelibolu, 1, 5, 6, 7, 11
 Gündoğdu, 23
 Gündüzlü, 69, 70, 71, 78, 154
 Güveçli, 69, 71, 77, 78, 81, 82, 84, 88,
 154
 Güveçli Karyesi, 78, 81, 82

H

Hacı Hızır, 17
 Hacı İlbeyi, 5
 Hacı Mehmed, 8, 17, 23, 134
 Hacıköy, 69, 78, 161, 162, 169
 Hamam Önü, 112
 Hayrabolu, 7
 hayvancılık, i, v, 16, 37, 80, 90, 171
 Hoca Bayezid, 20, 23, 35, 39, 41, 44,
 45, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 54,
 55, 56, 57, 58, 59, 60, 63, 64, 95
 Hoca Veli, 8, 20, 23, 24, 39, 40, 44,
 46, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 55,
 56, 57, 59, 60, 63, 64, 95
 Horhor, 82, 84
 Hürriyet, 23, 24

Hüseyin Çavuş, 8, 20, 23, 39, 40, 41,
 44, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 54,
 55, 56, 57, 60, 63, 64, 95
 Hüsünlü, 69, 71, 154

I

Istranca Dağları, 2
 Işıklar, 21, 72, 73, 76, 78, 79, 156,
 157, 164, 165, 168

İ

İbrahim Bey, 9, 20, 23, 39, 41, 44, 45,
 46, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 55,
 56, 57, 60, 63, 64, 65, 67, 95
 İpsala, 6, 7
 İskele, 100, 107
 İskenderçavuş, 20
 İsmailyazıcı Sokağı, 24
 İstanbul, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11,
 12, 13, 17, 18, 22, 23, 33, 38, 50,
 62, 64, 68, 80, 81, 85, 96, 117, 119,
 139, 140, 141, 142, 144, 152, 153,
 156, 169, 171, 173, 174, 175, 176,
 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183,
 184
 İstanbulkapı Aralığı, 24
 İstanbulkapı Caddesi, 24
 İzmirli Bahçesi, 88, 89

K

Kanakıroğlu Mahallesi, 72, 158
 Kani Mahallesi, 72, 157
 Kara Evli, 71, 82, 84
 Kara Kâtip, 20, 21, 23, 47, 48, 49, 50,
 52, 53, 54, 56, 58, 59, 60, 63, 95
 Kara Toprak, 81
 Karadeniz, 2, 6, 144
 Karaevli, 69, 70, 74, 78, 86, 88, 153,
 154, 169, 184
 Karahalil, 69, 70, 78, 169
 Karahisarlı, 32, 69, 73, 74, 77, 78
 Karlık, 24, 82, 84, 86, 88
 Karlık Bayırı, 24
 Kayı, 69, 70, 71, 77, 78, 82, 92, 153,
 154, 169
 Kayseri, 7

Kırklareli, 1, 2, 22, 23, 183
 Konya, 7
 Koyak, 82, 86, 88
 Kömür Pazarı, 150
 Köpekli, 69, 71, 78, 82, 84, 87, 154,
 156
 Köse İlyas, 15, 24, 72, 73, 78, 79, 82,
 84, 87, 151, 160, 165
 Köse İlyas Caddesi, 24
 Kumbağ, 2
 Kumbağı Karyesi, 21, 72, 73, 78, 158,
 163, 164, 165, 166, 168
 Küçük Dutlu, 81, 82, 86
 Küçük Kara Evli, 81, 82

L

Leb-i Derya, 20

M

Mahalle-i Cedid, 21
 Malkara, 2, 6, 7, 92, 183
 Manolaki Mahallesi, 72, 157
 Marmara Denizi, 1
 Mengen, 82, 88
 Meriç, 6, 7
 Merkep Pazarı, 150
 Muktesep(Muhtesip) Sokağı, 24
 Mumhane Sokağı, 24
 Müsellem Yeri, 82, 84
 Müsellim, 69, 78, 154

N

Naib Karyesi, 72, 91
 Nebi Reis, 17
 Nusratlı, 14, 69, 70, 71, 78, 153, 154,
 169

O

Orta Cami, 23
 Orta Kol, 82, 84
 Ortaca, 69, 70, 71, 78, 154, 161, 162,
 169
 Ortaca Karyesi, 161
 Oruçbeyli, 69, 71, 78, 154
 Osmanlı, i, v, vi, xiv, 1, 4, 5, 6, 7, 8, 9,
 10, 11, 12, 13, 17, 18, 22, 24, 40,

42, 58, 62, 68, 69, 70, 71, 78, 80,
 81, 93, 98, 106, 117, 128, 139, 142,
 152, 154, 156, 169, 174, 175, 176,
 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183,
 184

Osmanlı Devleti, 6, 7, 9, 177

Ö

Ördeklidere Caddesi, 17
 Ören – Kavak, 84
 Ören Kolu, 82, 84, 86, 87

P

Papa Anastas Mahallesi, 72, 158
 Papa İstarati Mahallesi, 72, 158
 Papa Peşri, 21
 Papa Piskopos, 21
 Papa Tarandafil Mahallesi, 72, 158,
 159
 Papa Yanaki, 21, 72, 73, 79, 158, 159
 Papa Yorgi, 21
 Paşa Cami, 9, 120, 121, 124
 Penbe Pazarı, 107, 150

R

Raziye Hatun, 8, 20, 22, 23, 24, 39,
 41, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 52,
 53, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 63, 64, 95
 Resisthon, 4
 Rhaedestus, 4
 Rıdvan Bey Deresi, 81, 82, 84, 86, 87,
 90
 Rodosçuk, xiv, 4, 21, 96, 145, 174,
 181, 191, 192
 Rodosto, 4, 6
 Rumeli, 1, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 69, 80, 119,
 155, 169, 178, 184

S

Saka Bostanı, 82, 88
 Sekbanlı, 69, 71, 74, 77, 78, 153, 154,
 161
 Sirt, 69, 71, 77, 78, 153, 154, 161,
 162, 169
 Sivas, 7, 115, 177
 Solak Bahçesi, 88

Sulak, 84, 89, 98, 99, 102, 103, 128

Ş

Şadırvan, 98, 99, 100, 101, 102, 103,
104, 105, 109, 112, 131, 147
Şiru (Şeyru) Mahallesi, 157

T

tekkur, 3
Tekfırdağı, 4, 7, 14, 21, 153, 169, 183
Tekirdağ, i, ii, iii, v, vi, 1, 2, 3, 4, 5, 6,
7, 8, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 21,
22, 23, 24, 28, 31, 32, 33, 36, 37,
39, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 48, 49,
50, 51, 52, 53, 54, 55, 57, 59, 60,
62, 64, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73,
77, 81, 82, 83, 85, 87, 89, 90,
91, 92, 93, 95, 96, 97, 98, 99, 101,
103, 107, 108, 109, 110, 111, 112,
114, 115, 116, 117, 118, 119, 120,
124, 128, 130, 135, 136, 138, 139,
140, 141, 142, 143, 144, 145, 147,
149, 151, 152, 153, 154, 155, 169,
171, 172, 175, 176, 177, 178, 179,
180, 181, 183, 184, 190, 191, 192
Tekovur Dağı, 4
Tekür, 4
Tekürdağı, 4
temettuât, i, v, vi, 10, 11, 12, 13, 14,
15, 16, 18, 20, 21, 22, 24, 32, 37,
38, 65, 68, 80, 81, 83, 85, 97, 119,
128, 145, 151, 161, 171, 172
Terzi Habib, 82, 84, 86
ticaret, ii, v, 11, 13, 37, 96, 97, 98, 171
Timurlu, 69, 71, 77, 78, 154, 169
Tokat, 7
Tolaryo Mahallesi, 158

Trakya, 1, 2, 4, 5, 6, 8, 21, 22, 23, 69,
81, 128, 144, 175, 182, 183
Turgut, 23, 24

U

Uzun Pare, 82, 86

Ü

Üç Bademler, 81, 82

V

Vize, 7, 119

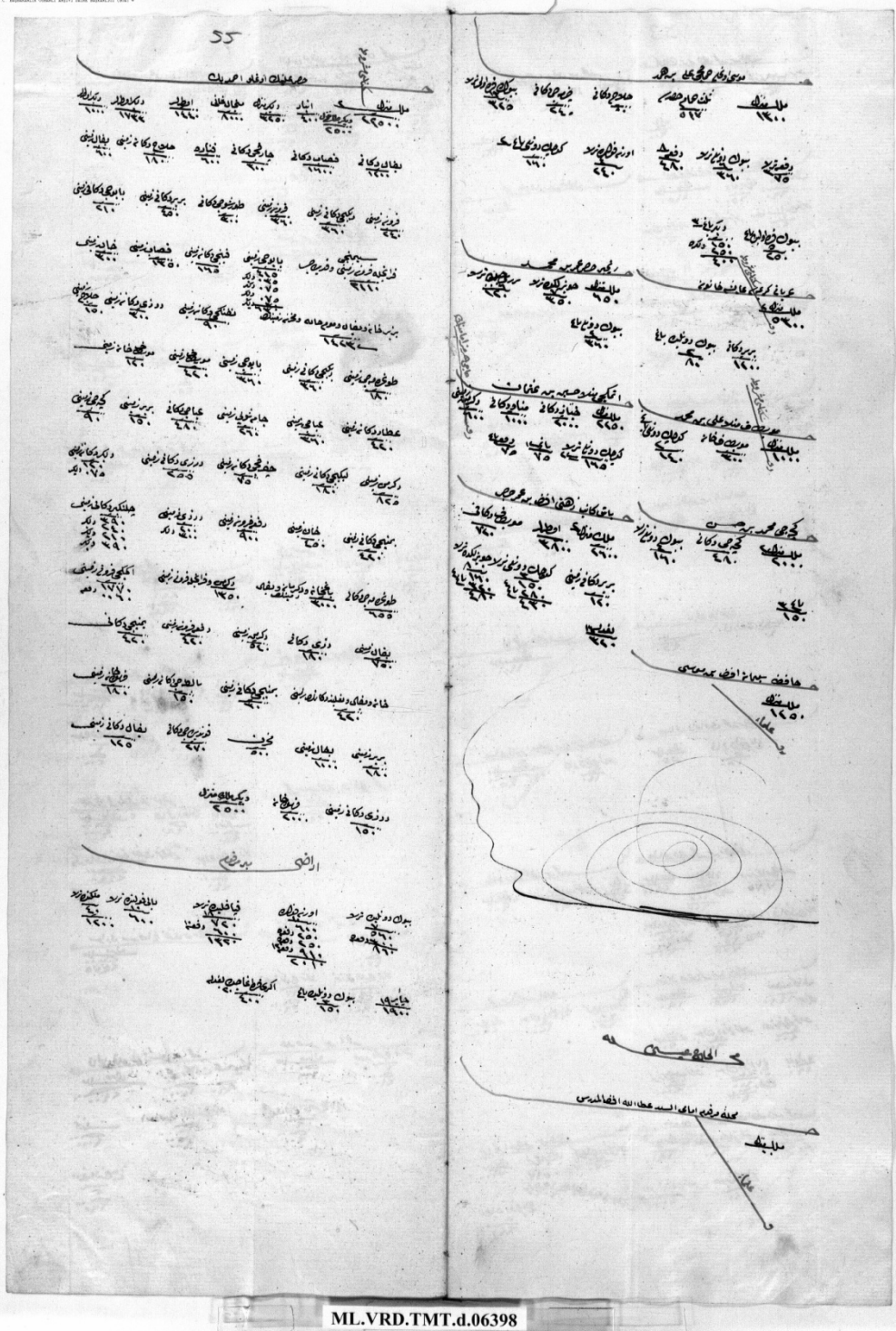
Y

Yağcı, 69, 71, 77, 78, 81, 82, 87, 153,
154, 161, 162, 169
Yağcı sırtı, 81
Yalı Bahçesi, 88, 89
Yalı Kolu, 82, 84, 87
Yavuz, 23
Yayabaşı, 69, 71, 78, 153, 154, 161,
162
Yazır, 35, 41, 69, 71, 74, 78, 82, 84,
87, 154
Yazır Karyesi, 41
Yazır Yolu, 82, 84
Yeni Mahalle, 21, 65
Yukarı Kılıçlı, 69, 71, 77, 78, 154
Yunus Bey, 8, 20, 21, 22, 23, 35, 40,
41, 46, 56, 58, 59, 63, 64

Z

Zafer, 23, 24
zanaat, ii, v, 37, 96, 171
ziraat, v, 1, 12, 37, 38, 81, 171, 172

EKLER

EK: 1 Tekirdağ Kazası Temettuat Defterinden Seçilmiş Örnekleme

ML. VRD. TMT. nr. 6398 s. 54 – 55.

EK:3 Tekirdağ (Rodosçuk) Haritası